

LEKSIKON

PODUNAVSKIH HRVATA – BUNJEVACA I ŠOKACA

14

Ku – Kv

HRVATSKO AKADEMSKO DRUŠTVO

Subotica, 2019.

UREDNIŠTVO

Slaven Bačić, Mario Bara, Stevan Mačković,
Petar Vuković, Tomislav Žigmanov

GLAVNI UREDNIK

Slaven Bačić

IZVRŠNI UREDNIK

Tomislav Žigmanov

LEKTURA

Petar Vuković

KOREKTURA

Mirko Kopunović, Márta Mačković-Papp

GRAFIČKA PRIPREMA

Darko Ružinski

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi Sad

929(=163.42)(497.113)(031)
930.85(=163.42)(497.113)(031)

LEKSIKON podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca. [Knj.] 14, Ku-Kv /
[glavni urednik Slaven Bačić]. – Subotica : Hrvatsko akademsko
društvo, 2019 (Subotica : Printex). – IV, 103 str. : ilustr. ; 24 cm

Tekst štampan dvostubačno. – Tiraž 500.

ISBN 978-86-85103-31-5
ISBN 978-86-85103-03-2 (za izdavačku celinu)

a) Bunjevci – Leksikoni b) Šokci – Leksikoni

COBISS.SR-ID 3303785031

ISBN 978-86-85103-31-5

SURADNICI NA ČETRNAESTOME SVESKU

Andrašić, Ivan, novinar, Sonta
Bačić, dr. sc. Slaven, odvjetnik, Subotica
Bačlija, Grgo, odvjetnik u mirovini, Subotica
Bara, dr. sc. Mario, docent, Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb
Bašić Palković, Davor, novinar, Subotica
Bažant, Eva, knjižničarka u mirovini, Subotica
Beretić, mons. Stjepan, župnik Katedralne župe sv. Terezije Avilske, Subotica
Bukvić, Stipan, dipl. ing., Budimpešta
Bušić, dr. sc. Krešimir, docent, Hrvatski studiji, Zagreb
Čeliković, Katarina, prof. komparativne književnosti, Zavod za kulturu vojvođanskih
Hrvata, Subotica
Černelić, dr. sc. Milana, red. prof., Filozofski fakultet, Zagreb
Ćirović, Simonida, ekonomski tehničar, Subotica
Dumendžić, Josip, Bođani
Đipanov-Marijanović, Anita, dipl. kineziolog, Monoštor
Grlica, Mirko, prof. povijesti, muzejski savjetnik, Gradski muzej Subotica
Gutman, dr. sc. Ivan, profesor emeritus, Prirodoslovno-matematički fakultet u
Kragujevcu
Heka, dr. sc. Ladislav, izv. prof., Pravni fakultet, Institut za komparativno pravo,
Segedin
Hemar, Eduard, publicist i nakladnik, Zagreb
Ivančić, Jasna, prof., viši leksikograf u mirovini, Zagreb
Ivanković Radak, dr. sc. Ivica, sudski vikar Međubiskupijskog suda prvoga stupnja u
Novom Sadu
Katančić, Paul, umirovljenik, Malmö
Knezy Tošaki, Lucija, Lemeš
Kovačev-Ninkov, Olga, dipl. povjesničarka umjetnosti i etnologinja, muzejski
savjetnik, Gradski muzej Subotica
Kujundžić, Grgo, ekonomist u mirovini, Palić
Kujundžić, Ivo, gl. urednik Programa za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Hrvatska
radiotelevizija, Zagreb
Libman, dr. Emil, liječnik u mirovini, Subotica
Mačković, Stevan, prof. povijesti, ravnatelj Povijesnog arhiva Subotica
Mandić, Živko, prof. hrvatskoga, ruskoga i bugarskoga jezika u mirovini, Budimpešta
Nagel, Zoran, prof. geografije, Gimnazija *Svetozar Marković*, Subotica
Nimčević, Vladimir, prof. povijesti, Subotica

Ostrogonac, Mirko, dipl. agr. u mirovini, Žednik
Skenderović, Aleksandar, dipl. iur. u mirovini, Zagreb
Skenderović, Dražen, župni vikar Župe sv. Roka, Subotica
Skenderović, Petar, Subotica
Skenderović, dr. sc. Robert, viši znanstveni suradnik, Hrvatski institut za povijest,
Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod
Suknović, Kata, dipl. ing. za tekstilno inženjerstvo tekstilno-strojarske struke, Subotica
Šeremešić, Željko, dipl. iur., Monoštor
Vasiljević, Zlata, novinarka, Sombor
Vujković Lamić, Ljudevit, službenik u mirovini, Subotica
Vuković, dr. sc. Petar, izv. prof, Filozofski fakultet, Zagreb
Vuković, Tomislav, novinar, Zagreb
Vuković-Dulić, Ljubica, prof. povijesti i povijesti umjetnosti, viši kustos, Gradski
muzej Subotica
Zelić, Naco, dipl. iur. u mirovini, Zagreb

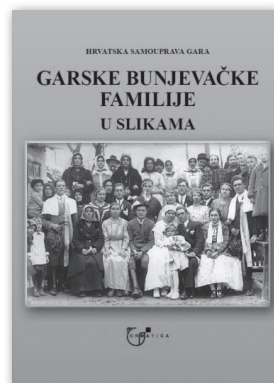
KUBATOV, Martin (Baja, 17. XII. 1979.), ekonomist, organizator mjesnoga narodnosnoga društvenoga života u Gari. Sin je garskih roditelja Jose i Marije, rođ. Patarčić. Osnovnu školu polazio je u Gari, a srednju u Baji. Već kao gimnazijalac pokazuje velik interes za svoje izvorno bunjevačko narječje hrvatskoga jezika, za povijest i običaje svojih sunarodnjaka. Osim studentskih godina cijeli život proveo je u rodnom selu, gdje i danas stanuje. Studirao je ekonomiju i balkanske studije na Sveučilištu u Pečuhu 1998.-2003., poslije je stekao zvanja poreznoga savjetnika (2008.), knjigovođe (2012.) i upravljanja ljudskim resursima (2011.). Radi od 2004. godine kao ekonomist pri udruzi poljoprivrednih poduzeća u Baji.

Aktivno sudjeluje u društvenom životu bunjevačkih Hrvata u Gari. Na manjinskim izborima 2010. izabran je za zastupnika i predsjednika Hrvatske samouprave u Gari te zastupnika Hrvatske samouprave Bačko-kiškunske županije, a za člana Nadzornoga odbora Saveza Hrvata u Mađarskoj 2012. Suorganizator je tradicionalnih priredaba za njegovanje običaja bunjevačkih Hrvata u Gari, kao što su Bunjevačko prelo, Muško prelo, Gastronomski festival, Materice i Oci. Suosnivač je Bunjevačke izvorne kulturne grupe u Gari, začetnik međuregionalne kulturne suradnje s drugim regijama Hrvata u Mađarskoj (Baranja, Budimpešta, Pomurje, Segedin) i Vojvodini (Subotica, Tavankut). Supotpisnik je sporazuma o bratimljenju sela Gare i Topolja te Općine Draž iz Hrvatske iz 2012., koji već

desetak godina njeguju svoju vezu. U sklopu seoske samouprave radi i na unapređivanju veza sa zbratimljenim susjednim vojvođanskim naseljima Ridicom, Rastinom i Gakovom. Redoviti je dopisnik *Hrvatskoga glasnika*, tjednika Hrvata u Mađarskoj. Dugogodišnji je istraživač povijesti, rodoslovlja i običaja bunjevačkih obitelji u Gari. Kao rezultat toga nastale su knjige *Garski Bunjevci*, čiji je glavni urednik, te *Garske bunjevačke familije u slikama* i *Garske bunjevačke familije kadgod i danas*, čiji je autor i urednik. Dobitnik je odličja Hrvatske državne samouprave *Za hrvatsku mladež* na državnom Danu Hrvata u Mađarskoj 16. XI. 2013.

Djela: *Garski Bunjevci* (ur.), Budapest, 2012; *Garske bunjevačke familije u slikama*, Budapest, 2014; *Garske bunjevačke familije kadgod i danas*, Budapest, 2015.

Ž. Mandić

M. Kubatov, *Garske bunjevačke familije u slikama*, Budapest, 2014.

KUBATOV, Stipan (Gara, 15. XII. 1919. – Baškut /*madž.* Vaskút/, 3. VI. 2011.), samouki slikar. Sin Jose i Roze, rođ. Đurić. Obitelj sa šestero djece (dvoje je umrlo u najnježnijoj dobi), krajnje siromašna, služila je kod baruna Redla na Rastini te nadničarila u Santovu. Pučku je školu pohađao u rodnom selu, gdje mu je prva učiteljica bila Marija Tumbas. Već u djetinjstvu, osim svojega materinskoga jezika, savršeno je naučio mađarski i njemački. Završivši šest razreda, u Bikiću uči pekarski zanat; šegrtuje u Aljmašu, Pečuhu, Bezdanu i Budimpešti. U Drugom svjetskom ratu bio je na voronješkoj bojišnici, a nakon poraza mađarske vojske kod Dona pješice je došao doma (od kraja siječnja do početka travnja 1943.). God. 1944. njemačka ga je vojska prisilila da za nju radi kao inženjerac. Dospio je u rusko zarobljeništvo, oslobođen je u rujnu 1945. Iste godine u Gari otvara pekarnicu, koju mu je 1951. država oduzela. Jednako tako od njegovih roditelja oduzimaju kuću, zemlju i krčmicu te ih na četiri godine deportiraju u Bekešku županiju. Radi u Budimpešti i u okolici Balatona. Nakon ženidbe doselio se u Baju. Zbog lošega zdravlja napušta pekarstvo, zapošljava se u Državnom osiguranju, a poslije sve do umirovljenja (1977.) radi kao voditelj trgovine namirnicama. Njegova kći Agika na vrhunski način obavlja svoj obrt – izradbu glazbala i rezbarija, a sin Stipan diplomirao je na Sveučilištu u Zagrebu kao inženjer vodograđevinarstva.

Crtajem se počeo baviti još u rodnome selu, gdje su ga odmila zvali Prilikaš. Bio je član Bajskog amaterskoga likovnoga kruga, a početkom 1990-ih primljen je u redovito članstvo Zemaljskoga saveza likovnih i obrtničkih umjetnika. Slikao je bunjevačku narodnu nošnju, običaje i seljačke radove u polju, ali i portrete svojih najbližih. Posebno ga je zaokupljao svijet koji polako nestaje, stare zgrade i ulice u Baji, ali i krajolik dunavskoga rukavca Šugavice. Njegovi radovi, pasteli i grafičke izlagani su na zajedničkim izložbama u Baji, Gari, Baškutu, Aljmašu, Santovu, Pečuhu, Budimpešti, Bati (*madž.* Százhalom-

batta) i brojnim drugim naseljima. Radovi su mu objavljivani u *Hrvatskome glasniku* (Budimpešta), *Zornici* (Pečuh) i *Hrvatskom kalendaru* (Budimpešta). Uvršten je u gradivo gimnazijskoga predmeta Narodopis.

Osim slikanja i crtanja zanimalo ga je fotografiranje i filmsko snimanje. Već 1955. imao je filmsku kameru i projektor. God. 2009. uručena mu je nagrada *Za bajске narodnosti*. Prigodnom izložbom *Baja i Bunjevci* u Općem prosvjetnom središtu na Fancagi proslavljen je njegov 90. rođendan.

Pokopan je na bajskome groblju sv. Roka.

Lit.: M. Dekić, Za osamdeseti rođendan Stipana Kubatova, *Hrvatski kalendar 2011*, Budimpešta, 2001; [S. Balatinac], U spomen : Stipan Kubatov (1919–2011), *Hrvatski glasnik*, 23/2011, Budimpešta.

Ž. Mandić

KUBATOVIĆ, Zora (Zorka, Hajnalka) (Subotica, 15. III. 1902. – Subotica, 6. IX. 1926.), pravnica. Rođena je u subotičkoj građanskoj obitelji Jaše, šefa gradskoga poreznoga ureda, i Roze, rođ. Sudarević, koja je živjela na Majšanskom putu. Gimnaziju je završila u Subotici. Na Pravni fakultet u Subotici, koji je utemeljen Ukazom kralja Aleksandra 27. I. 1920. godine, upisala je I. semestar kao redovita studentica u jesenskom roku školske 1920./21. god. Diplomirala je u zimskom semestru školske 1924./25. god. Nakon završetka studija radila je kao sudski bilježnik u subotičkom sudu. U povodu njezine prerane smrti *Subotička Danica* za 1927. godinu navodi da je bila »prva Bunjevka koja je svršila sveučilište«.

Izvor: Povijesni arhiv Subotica, F:228. 143. Personalni dosje.

Lit.: *Subotička Danica ili bunjevačko-šokački kalendar (sa slikama) za prostu godinu 1927.*, Subotica, b. g.; M. Simić, *Istorija subotičkog Pravnog fakulteta 1920-1941*, Beograd, 1999.

S. Mačković

KUBIKAŠ, radnik koji radi teške poslove ručnoga iskapanja zemlje. U šokačkom Podunavlju oni su dovozili zemlju koja se

rabila za gradnju kuća i salaša od naboja te izgradnju obrambenih riječnih nasipa. U drvenim kolima sandučarama (kordama), koja su bila na dva kotača, a vukao ih je jedan konj, dovozili su iskopanu zemlju do mjesta gradnje. Sanduci na kordama bili su izrađeni od jakih dasaka, u koje je mogao stati točno 1 m³ zemlje, odakle je izveden i njihov naziv. Pri dolasku na naznačeno mjesto jednostavnim prevrtanjem sanduka korde bi se praznile. Osim kubikaša u tim teškim i dugotrajnim poslovima također su sudjelovali i ljudi s kolicima koja su imala jedan kotač. Ovisno o potrebi, rabila se žuta ili masna zemlja. Kao najbolji kubikaši slovali su Madžari. Rupe koje bi nastale iskapanjem zemlje nisu bile zatrpavane, pa bi se vremenom uslijed oborina u njih slijevala voda, a služile su za kupanje gusaka i pataka. Bački Bunjevci također rabe ovaj naziv za radnika koji iskapa zemlju ašovom i lopatom te iskopanu zemlju prevozi kolicima do mjesta utovara. Plaćeni su po *kubiku* iskopane zemlje. Tradicionalno se smatraju fizički snažnim, ali intelektualno inferiornim osobama. I u okolici Subotice te su poslove najčešće obavljali Madžari. Danas su ih uglavnom zamijenili građevinski i drugi strojevi.

J. Dumendžić

KUDILJA (konoplja) (*lat.* Cannabis sativa L.), kudjelja, jednogodišnja zeljasta biljka iz familije *Cannabianaceae*. Ima dvije vrste: za vlakno *Cannabis sativa* (L.), koja služi kao predivo, i hašišna *Cannabis indica* (Lam.), koja služi za proizvodnju narkotičkog sredstva *hašiša* (*kifa*). Stara je biljna vrsta podrijetlom iz srednje Azije, gdje je uzgajana 3000 godina prije Krista, odakle su je u Europu donijeli Skiti u svojim pohodima oko 1500 godina prije Krista. Od njih su je prihvatili Slaveni i Germani, koji su proširili njezin uzgoj po Europi.

Iz stabla joj se dobiva vlakno iz skupine tvrdih, srednje grubih vlakana, koje je zbog velike jačine i otpornosti na vlagu pogodno za izradu brodskih užadi, cerada, vreća, ribarskih mreža, konjske opreme (*štrange*, ulari) i raznih vrsta konopa. Ako joj se vlakno oplemenjuje vlaknima

od lana ili pamuka, od njega se izrađuju i finije tkanine. Od vlakna se proizvode i specijalne kategorije finoga papira. Njezino vlakno promjera 1 mm može izdržati opterećenje od 45 kg, a prekidna dužina vlakna po jednoj biljci iznosi nevjerojatnih 25-30 km (ukupni zbroj dužina pojedinačnih vlakana). Budući da je sjeme bogato u sadržaju ulja, od njega se proizvode lakovi i boje, a rafinirano ulje rabi se za ljudsku prehranu ili u konzervnoj industriji.

Najbolje uspijeva u toploj i umjereno vlažnoj klimi, odnosno u proizvodnim rajonima kukuruza – na prostorima jugoistočne Europe, Francuske, Italije, podunavskih zemalja (Panonske nizine) i Rusije. Između dvaju svjetskih ratova i nakon Drugoga svjetskoga rata, najveće površine (oko 50 000 ha) i preradni kapaciteti (kudjeljare) bile su u Podunavlju u okolici Apatina, Odžaka, Bačke Palanke, Belja i Osijeka, a nešto manja središta bili su Pančevo, Senta, Mali Idoš, Bajmok, Križevci, Banja Luka, Leskovac i Vranje. Sintetska su vlakna 1970-tih počela potiskivati prirodna vlakna, što je uvjetovalo znatno smanjenje površina pod tom kulturom i gašenje većine postojećih kudjeljara.

Jari je usjev, srednjeg roka sjetve, sije se pretežito u prvoj polovici travnja. Sjetva se obavlja žitnim sijačicama s oko 60-80 kg/ha sjemena (35-45 kg po katastarskom jutru). Tijekom vegetacije zahtijeva optimalnu vlažnost tla i visoku opskrbljenost tla hranljivim tvarima jer u kratkom razdoblju vegetacije (koja ukupno traje oko 120 dana) stvori veliku količinu organske tvari po jedinici površine.

Ima visoko stablo (2-5 m), koje je u gustom sklopu nerazgranano, a na koje otpada oko 65 % mase u odnosu na cijelu biljku. U stablu su smješteni snopići likinih vlakana, koji su impregnirani pektinom, što daje stablu iznimnu elastičnost i čvrstinu. Od ukupne mase stabla na snopiće vlakana otpada do 25 %, a na drvenasti dio (pozder) do 60 %. Specifičnost joj je da je dvo-domna (diecična) biljka – postoje »muške biljke« (bjeloljke), s cvjetovima u kojima su

KUDILJA

samo prašnici, i »ženske biljke« (crnojke), u čijim se cvjetovima nalazi samo tučak.

U tehnološku zriobu pristiže u kolo-vozu, kada je vlakno najbolje kvalitete. S »muških biljaka« u tom je razdoblju opao najveći dio lisne mase, dok na ženskima tek počinje uvenuće i opadanje listova, a stabljike su još sočne. Dvodomost biljaka otežava žetvu, koja se mora obaviti u kratkom razdoblju radi postizanja najveće kvalitete vlakana.

Žetva (sječa) nekad se obavljala ručno, što je bio jedan od najtežih fizičkih poslova u poljoprivredi s posebno načinjenim kosama (*kosir, fagov*). Jedan radnik na dan je mogao posjeći do dvije *motike* zemljišta (oko 1500 m²). Posječena masa vezivala se u tanke snopove do 20 cm debljine kraćim stablima iz sredine snopa i slagala u kupe radi temeljitoga sušenja i izbjegavanja pljesnivosti ili samozagrijavanja snopova. Proces žetve mehaniziran je 1970-ih godina i obavljao se žetalicama samovezaćicama, što je znatno povećalo produktivnost proizvodnje.

Ostvaruje urod od 7-10 t/ha osušene stabljike, a urod vlakna pri prosječnom randmanu od 17 % iznosi 1,2-1,7 t/ha. Ispokrom osušene stabljike u preradne centre za poljoprivrednike se završava proizvodni ciklus. U kudjeljarama se manji dio odmah prerađuje, a veći dio slaže se u velike kamare do trenutka prerade.

Primarna prerada stabla – odvajanje vlakna iz stabla – obavlja se biološkom metodom, koja se sastoji u potapanju stabljike u vodu (močenje, kišljenje) i djelovanju mikroorganizama (bakterija *Bacillus amylobacter*) u tzv. procesu »maceracije«. U vodi stablo nakon nekoliko dana nabubri, organske i mineralne tvari izdvajaju se iz njega. Nakon toga započinje bakterijsko vrenje, tijekom čega se razlaže pektinska tvar, koja je čvrsto vezivala vlakna biljke u likinim snopićima.

Proces vrenja ovisno o toplini vode može trajati 5-15 dana, nakon čega se stabljike isperu u čistoj vodi i prosuše na zraku. Tada se s pomoću posebnih strojeva

– lomilica – odvaja drvenasti dio od vlakna, a odvojeno se vlakno razvrstava po dužini i kvaliteti te se preša u bale, koje se isporučuju tekstilnoj i užarskoj industriji.

Kudilja

Šokci su se u bačkom Podunavlju nekoć tradicionalno bavili njezinim uzgojem, u čemu su bili pravi specijalisti, posebice u obavljanju sječe i dorade na vlastitim gospodarstvima, ali su te poslove uslužno radili i u drugim mjestima diljem Bačke jer se na ovom poslu moglo zaraditi znatno više nego u ručnoj žetvi pšenice. Rod uzgojen na vlastitom gospodarstvu prodavali su kudjeljarama, ali su ostavljali i dio uroda za vlastite potrebe. U izdvajanju vlakna koristili su napravu »stupa«, kojom se grubo odvajalo vlakno od pozdera, i napravu »grebeno«, u obliku četke sa željeznim šiljcima, za fino čišćenje vlakna od ostataka pozdera. Žene su vlakna upredale u konop na preuređenim preslicama, od kojeg su preko zime izrađivane vrece, cerade i pokrovci. Prakticiralo se i bijeljenje vlakana, od kojih su se tkale košulje i grublja posteljina.

Od početka XXI. st. službena statistika u Republici Srbiji više ne evidentira površine pod konopljom jer se praktički više ne uzgaja, osim na minornim površinama radi proizvodnje zrna, koje se koristi u prehrani ukrasnih i egzotičnih ptica.

Skupa s lanom bila je najraširenija biljka za proizvodnju tkanina među Bunjevcima i Šokcima – od ovih dviju biljaka tkana su platna, od kojih su rađeni osnovni dijelovi muške i ženske odjeće. Obje biljke daju vlakna stabiljnog podrijetla, a razlika je u njihovoj finoći: finoća elementarnih vlakana konoplje kreće se od 2 do 6 dtex, dok se finoća lanenih elementarnih vlakana kreće od 1 do 6,2 dtex. Konopljinih vlakna u osnovi ima dvije vrste, grublja crnojka i finija bjelojka. Grublja se koristila za pletenje užadi, raznih pokrivala, *pokrovaca*, za izradu vreća itd., dok se finija rabila za izradu domaćeg platna, od kojeg su šivane muške i ženske košulje, muške gaće i ženske podsuknje. Platno od konoplje koristilo se i u kućanstvu – za posteljinu, tj. *postelju* (punjene *ruskuljom od kuruza* ili slamom), stolnjake (*čaršape*), ručnike (*peškire*)... Potkraj XIX. st. Bunjevke uvelike napuštaju ručnu izradu pređe i tkanine od konoplje i sve se više koriste kupovnim tkaninama. U Šokica se to dogodilo nešto poslije.

Lit.: M. Cepelić, Bunjevke bavite se opet konopljom, *Subotička Danica za 1919. god.*, Subotica, 1918; V. Đ. Đorđević, *Posebno ratarstvo*, Beograd, 1956; *Poljoprivredna enciklopedija*, 1, Zagreb, 1967; P. Drezgić, S. Stanačev, Lj. Stračević, *Posebno ratarstvo*, 2, Novi Sad, 1975; A. Sekulić, *Bački Hrvati*, Zagreb, 1991; R. Čunko, M. Andrašić, *Vlakna*, Zagreb, 2005.

M. Ostrogonac i K. Suknović

KUGA (*lat.* pestis), akutna infekcijska bolest s iznimno čestim smrtnim ishodom. Primarno je bolest glodavaca – izvor su joj inficirani štakori, a na čovjeka se najčešće prenosi štakorskom buhom. Uzročnik je bakterija *Pasteurella pestis*, nazvana *Bacillus Yersini* prema mikrobiologu Alexanderu Yersinu, koji ju je otkrio 1894. Klinički se javlja kao žljezdana (bubonska), kožna i plućna bolest te kao opće septičko stanje organizma. Iako je rijetka bolest, koja se danas može uspješno liječiti antibioticima, jedna je od najtežih, potencijalno smrtonosnih zaraznih bolesti u svijetu.

Potječe s Dalekoga istoka. Spominje se još u staroegipatskom papirusu (Ebersov papirus iz 1500. pr. Kr.) i gotovo u

svim stoljećima prije i poslije Krista sve do danas. Bilo je više pandemija u svijetu, a širila se vodenim (trgovački brodovi) i kopnenim putem (karavane, ratni pohodi). Pandemija 542.-767. proširila se iz srednje Azije na Sredozemlje i uzrokovala smrt 40 milijuna ljudi. Druga velika pandemija također je počela u srednjoj Aziji, brodom je prenesena iz Carigrada na Siciliju 1347. i potom je harala po cijeloj Europi iduća četiri stoljeća. Na vrhuncu je usmrtila četvrtinu stanovništva Europe i postala je poznata kao »crna smrt«. Endemska kuga i danas »drijema« među glodavcima u žarištima diljem svijeta, jer u vreme epizootije (pomora životinja, ovdje štakora) buhe traže novog domaćina među pripadnicima drugim životinjskih vrsta. No danas postoje učinkovite mjere borbe protiv te zaraze (deratizacija, dezinfekcija, dezinsekcija, sulfamidi) te se samo sporadično nalazi u pojedinim dijelovima Azije, Afrike i Amerike.

Unatoč protjerivanju Turaka iz Bačke 1686./87. stanovništvo nije doživjelo očekivani mir jer su život u ratom opustošenoj zemlji ugrožavali česti pljačkaški upadi turskih vojnika preko granice, napadi protuhabsburških vojnika (ustanika kuruca) pod zapovjedništvom Imrea Tökölyja (jednom prigodom ubili su tridesetak stanovnika Subotice) te sukobi ustanika (kuruca) Ferenc Rákóczyja II. i carske vojske početkom XVIII. st. Teškom životu pridonijela je i epidemija kuge, što je zabilježio i subotički franjevački ljetopisac: »Godine 1709... pojavila se strašna kuga u cijelom kraljevstvu: ovdašnji naš puk dijelom je raspršen po pustarama, dijelom se zadržao u mjestu, a dijelom otišao u obližnja sela i imanja. Ovim svim... nije nikada pomanjkala duhovna briga sa strane naših patera iz segedinskog samostana.« Državne vlasti donosile su niz mjera u cilju suzbijanja i širenja epidemije: Naredbu o izdavanju zdravstvenih isprava 1710., organizirano je redarstvo za borbu protiv kuge (*Pestopolizei*) 1713. u pograničnim mjestima (neka vrsta higijenske službe), osnovano je Zdravstveno vijeće (*Consilium Sanita-*

tis) 1718., Dvorsko zdravstveno povjerenstvo (*Commission Sanitatis Aulica*), koje je provodilo uređenje sanitarnog kordona protiv kuge (*Pestokordon*) duž cijele granice, te Pravilnik o postupku s inficiranim, sumnjivim i zdravim osobama u karanteni (*Contumaz – und Reiniegungs Ordnung*) 1731.

Pa ipak, s izbijanjem Austrijsko-turskog rata (1737.-39.) pojavila se najprije u južnim županijama. U Sombor je kugu 1737. donio jedan zaraženi grčki trgovac. Prema dnevniku fra Bone Mihalovića, da je kuga potrajala duže, ne bi imao tko mrtve pokapati, a silinu zaraze potvrđuje činjenica da su pored svakog od četiriju somborskih groblja ustanovljena i zaražena groblja, na koja su u zajedničku grobnicu pokapani umrli od kuge i polijevani krečom. Potkraj 1739. zaraženih je bilo još samo izvan gradskoga opkopa, a još nekoliko slučajeva zabilježeno je 1740. U Subotici je za mjesec dana (15. VII. – 15. VIII. 1738.) bilo više od tri stotine žrtava, ne računajući umrle na salašima i pustarama u okolini grada. Na inicijativu subotičkoga magistrata franjevci su s građanima podigli 1738. zavjetnu kapelu sv. Roka u Subotici na mjestu gdje je pokopano 30 žrtava kuruca Imrea Tökölya, a od 1739. za blagdan sv. Roka (16. VIII.) Subotičani tradicionalno ne poste i ne mrse. U Segedinu je 1738. harala napose u Rökusu (Novom gradu), gdje je najviše je umrlih bilo upravo među Dalmatinima, nakon čega je 1739. podignuta zavjetna kapela sv. Roka, na čijem je mjestu 1832. izgrađena istoimena crkva (kraj današnjega autobusnog kolodvora). U Tabanu kraj Budima od kuge je preminuo i fra Nikola Kesić 1739.

Iako su vlasti nastavile donositi nove propise o suzbijanju kuge (*Ordo pestis* iz 1755. i *Sanitätsverordnung* iz 1766.), nova epidemija izbila je u Srijemu 1795.-96., a postojala je i opasnost da se proširi u Bačku. Suzbijanju širenja epidemije pridonio je sanitarni kordon, u sklopu kojega je iz Subotice od 6. X. 1795. do 6. VII. 1796. svakog drugog tjedna 100 muškaraca odlazilo na stražarska mjesta na obalama Dunava.

Srijemski liječnik Andreas Buday (1759.-1830.), koji je aktivno sudjelovao u suzbijanju kuge, izvjestio je da je od 4559 oboljelih umrlo 3435, od čega samo u Irigu 2548 osoba. Fra Grgur Peštalić (1755.-1809.) u djelu *Utišenje ožalošćenih u sedam pokornih pisama kralja Davida* (Budim, 1797) opisao je, među ostalim, strahote kuge u Srijemu, koju je i sam proživio kao vukovarski gvardijan, te je iznio upute za čuvanje od kuge.

Nekadašnji zavjetni spomenik sv. Trojstvu u Somboru

Manja epidemija kuge zabilježena je u Srijemu potkraj 1813. i početkom 1814. među talijanskim i francuskim ratnim zarobljenicima: u Rumi su umrla 92, a u Irigu 120 vojnika. Ta se epidemija nije širila prema Bačkoj, kojoj je sada prijetila ona iz Beograda, gdje je u svibnju 1814. evidentirano nekoliko oboljelih i umrlih. Kraljevski povjerenik József Klobusicky poslao je stoga iz Novog Sada u lipnju 1814. dopis subotičkom magistratu, u kojem, među ostalim, kaže da je cijelu zimu 1813./14. proveo u Erdelju uspješno suzbijajući epidemiju kuge koja se širila iz Vlaške, pa moli da zbog opasnosti iz Beograda i magistrat u Subotici poduzme mjere opreza radi sprječavanja pojave kuge u Bačkoj, »... jer mnogi iz Beograda prelaze granicu da nabave hranu...«. Uz dopis je poslao i izvod o sred-

stvima za zaštitu i izvod o karakteristikama te bolesti. »... Neka Vaša Gospodstva izvole primiti oba izvoda i... prevedena na materinji jezik stanovništva... neka budu predana javnosti..., a naročito neka to dobiju oni kojima je službeno povjerena dužnost da danju i noću bdiju nad izvršenjem preventivnih mjera protiv kuge...« Kuga se nije pojavila u Bačkoj, ali se proširila prema Bosni, Hercegovini i Srbiji.

Osim na podizanje kapela u čast sv. Roka, zaštitnika od kuge i kolere, epidemije kuge utjecale su i na to da se u sklopu kulta sv. Trojstva, koji su tijekom katoličke obnove osobito širili isusovci nakon Tridentskoga koncila (1545.-63.), u središnjim trgovima mnogih srednjoeuropskih gradova podižu zavjetni spomenici sv. Trojstvu radi zahvalnosti i zaštite od kuge: u Beču 1693., Budimu 1713., Osijeku 1729.-30, Požezi 1749. itd. Tako je bilo i u južnoj Ugarskoj: u Segedinu ga je dao podići glavni gradski bilježnik i horgoški veleposjednik Miklós Kárász 1743. u današnjem centru grada (u tadašnjemu Palánku), na jugozapadnom uglu današnjega Trga Széchenyi (nije sačuvan, restauriran je 1854., premješten ispred župne crkve sv. Dimitrija 1896., a na današnje mjesto kraj katedrale 1940. – temeljito je restauriran 1995.-99.); na glavnom trgu u Baji spomenik je podignut 1750.; u Somboru 1774. na glavnom trgu ispred Grašalkovićeve palače i u neposrednoj blizini franjevačke crkve (nepopravljivo je oštećen prilikom uklanjanja po nalogu vlasti 1947. i praktično srušen); u Novom Sadu podignut je 1781. ispred katoličke crkve Imena Marijina (današnje tzv. »katedrale«), a uklonile su ga vlasti 1948. – kipovi su odneseni u dvorište crkve sv. Elizabete na Telepu, gdje su ruinirani, kasnije ugrađeni u temelje župnog dvora, a djelovi postamentapreneseni su na groblje na Futoškom putu; u Subotici ga je dao podići Matija Vojnić od Bajše 1815. na tadašnjem glavnom gradskom tržničkom trgu nedaleko od franjevačke crkve (odakle su ga vlasti premjestile 1964. pokraj katedrale, a na izvorno mjesto vraćen je 2016.). No spomenici sv. Trojstvu nisu vezani samo za epidemiju kuge – u Bajmoku ga je podigla

njemačka obitelj Wolf ispred crkve sv. Petra i Pavla 1878. (premješten je na današnju lokaciju 1940-ih).

Izvor: *Historia venerabilis Domus Szabatkae Ordinis minorum sancti Patris nostri Francisci Reformatae Provinciae Hungariae Sanctissimi Salvatoris.*

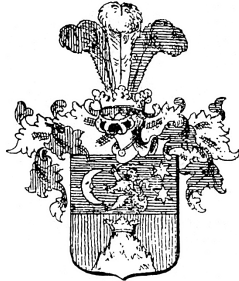
Lit.: V. Bazala, *Povijesni razvoj medicine u hrvatskim zemljama*, Zagreb, 1943; V. Stajić, *Grada za kulturnu istoriju Novog Sada*, Novi Sad, 1951; *Medicinska enciklopedija*, 6, Zagreb, 1962; A. Baš, M. Dimitrijević, Subotica u očekivanju kuge 1814-te godine, *Zbornik radova : Sekcija SAP Vojvodine naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije*, Subotica, 1969; M. Beljanski, *Letopis Sombora od 1360. do 1800. godine*, Sombor, 1974; A. Sekulić, *Tragom franjevačkog ljetopisa u Subotici*, Split, 1978; E. Libman, *Subotička bolnica od uboškog doma do savremenog stacionara*, Subotica, 1997; B. Duranci, V. Gabrić Počuča, *Javni spomenici opštine Subotica*, Subotica, 2001; S. Bálint, *Ünnepi kalendárium 1. : A Mária-ünnepek és jelesebb napok hazai és közép-európai hagyományvilágából (december 1. - június 30.)*, Budapest, 2004; *Enciklopedija Novog Sada*, 29, Novi Sad, 2008; F. E. Hoško, Filozofsko učilište u Baji u XVIII. stoljeću (1725.-1783.), *Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvodanskih Hrvata*, 2, Subotica, 2010; D. Salatić, *Krstovi Novog Sada i Petrovaradina*, Novi Sad, 2010., M. Stepanović (prir.) *Somborska hronika fra Bone Mihaljevića 1717-1787.*, Sombor, 2012.

E. Libman i L. Heka

KUJUNDŽIĆ (Kuluncsics, Kulunchich), plemićka porodica. Podrijetlom je iz Srijemske županije. Vlasnici pošte u južnobáčkom selu Suseku (*madž.* Szilszeg) bili su Šime 1820., Josip 1825. te Josip i Ivan 1844. Plemstvo su od kralja Ferdinanda V. dobili 30. IV. 1835. bajski glavni bilježnik Josip, njegova supruga Elizabeta Bischoff te djeca Đula, Augustin, Ivan, Josip, Viktor, Marija, Karolina, Vilma, Otilija, Adela i Berta. Uz plemićki naslov dobili su i posjed u Lemešu te pridjevnik Nemesmiliticsi. Plemstvo je proglašeno 12. X. 1835. na velikoj skupštini Bačko-bodroške županije. Na županijskom popisu plemstva 1841. zabilježeni su udovica Elizabeta Bischoff i djeca Đula, Augustin i Ivan. Augustin (Baja, 1818. – Sombor, 1899.) bio je glavni županijski arhivar.

KUJUNDŽIĆ

Opis grba: Na crveno-plavoj podlozi u gornjem dijelu nalazi se mjesec okrenut prema unutra i dvije šestokrake zlatne zvijezde, između kojih je smješten zlatni lav koji drži mač, a u donjem se dijelu na izdignutoj bijeloj stijeni nalazi kruna sa zlatnim listovima. Kaciga: tri nojeva pera crne, bijele i zelene boje. Plašt je crveno-zlatno-plavo-srebrne boje.

Grb
porodice
Kujundžić

Lit.: I. Nagy, *Magyarország családai czímerekkel és nemzékrendi táblákkal*, 6, Pest, 1859; G. Csergheő, *Wappenbuch des Adels von Ungarn*, Nürnberg, 1885-1894; Gy. Dudás, *Bácskai nemes családok, A Bács-Bodrog vármegyei történelmi társulat évkönyve*, 2-3/1893, Zombor; I. Bojničić, *Adel von Kroatien und Slavonien*, Nürnberg, 1899; E. Reiszig, *Bács-Bodrog vármegye nemes családai, Bács-Bodrog vármegye*, 2, Budapest, [1909]; B. Kempelen, *Magyar nemes családok*, 6, Budapest, 1913; M. Mandić, *Bunjevačko plemstvo, Subotička Danica ili Bunjevačko-Šokački kalendar (sa slikama) za prostu godinu 1927*, Subotica, b. g.; A. Sekulić, *Bački Hrvati*, Zagreb, 1991; M. Szluha, *Bács-Bodrog vármegye nemes családjai*, Budapest, 2002; M. Evetović, *Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata*, Subotica, 2010.

L. Heka

KUJUNDŽIĆ, Alojzije (Lojzije) – Lozan (Subotica, 2. XI. 1939.), umjetnički graver, samouki slikar. Rođen je u obitelji Antuna, po zanimanju brijača, i kućanice Gize, rođ. Mamužić. U Subotici je završio osnovno i srednje obrazovanje za kovinotokara u Školi za učenike u privredi. Sklonost prema umjetnosti pokazao je već u dječjim danima te je nakon srednje škole završio i dvogodišnju školu crtanja na Radničkom sveučilištu *Veljko Vlahović* u Subotici. Nakon odsluženja vojnoga roka 1961. zaposlio se kao tokar i graver u Zaštitnoj radionici Saveza gluhih *DES* u Subotici, gdje je

formirao Odjel za izradu suvenira. Tu je njegov talent došao do punoga izražaja. Majstorski ispit za umjetničkoga gravera položio je u Obrtničkoj komori u Subotici 1965. Nakon višeodišnje prakse u *DES*-u otvorio je 1973. samostalnu umjetničku graversku radionicu za proizvodnju suvenira i turističkih motiva za mnoge gradove u Jugoslaviji, izradu medalja, znački i plaketa za mnoge sportske događaje i poduzeća te kopči i ukrasne opreme (dukata) za potrebe kulturno-umjetničkih društava, u kojoj je radio sve do odlaska u mirovinu 2003. Nakon toga osobito se bavi crtanjem portreta. Sudjelovao je na mnogim likovnim kolonijama te na više skupnih izložaba. Samostalne izložbe imao je u Subotici (1990.), Bačkom Gradištu i Pačiru (1998.), Budimpešti (2000.) te na Paliću (2009.), kojom je obilježio 50 godina umjetničkoga rada. Bio je član organizacijskoga odbora žetelačkih svečanosti Dužijanca 1968.-72. i jedan od osnivača likovne sekcije pri HKUD-u *Bunjevačko kolo* 1970. God. 1998. među osnivačima je *Pučke kasine 1878*.

Lit.: *Lojzija Kujundžić Lozan : 50 godina umjetničkog rada* [katalog], Subotica, 2009; Z. Perušić, Krotitelj fotografija, *Hrvatska riječ*, br. 349, Subotica, 13. XI. 2009.

G. Bačlija

KUJUNDŽIĆ, Andrija →Kulunčić, Andrija

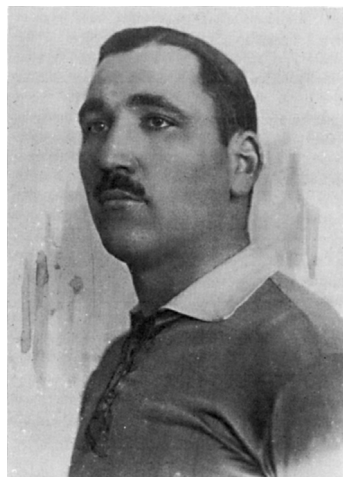
KUJUNDŽIĆ, Andrija – Čiča (Subotica, 28. XI. 1899. – Subotica, 11. X. 1970.), nogometaš, trener, nogometni sudac, sportski i vatrogasni djelatnik. Rođen je u obitelji Ilije i Marije Kujundžić. Rođen je u roditeljskoj kući u Boškovićevoj ulici br. 5, u kraju nekada poznatom kao Rundov (između Gundulićeve ulice, Somborskoga puta, Ulice Mihajla Radnića i Palmotićeve ulice), nedaleko od nogometnoga igrališta *Bačke*. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Subotici. Nogomet je počeo igrati s vršnjacima iz okolnih ulica na nekadašnjoj poljani kraj *Rundovske škole* (danas OŠ *Matko Vuković*) te je jedno vrijeme imao vlastiti dječjački klub *IV. kōri F.K.*, koji je igrao s dječacima iz drugih subotičkih četvrti. Od

1912. član je juniorske nogometne momčadi Subotičkoga atletskoga kluba *Bačka*. Prvi nastup za rezervnu prvu momčad *Bačke* odigrao je 7. IV. 1914. u Somboru protiv Trgovačke omladine. Dok je bio na vojnoj službi u Segedinu 1917., bio je među skupinom omladinaca koji su se samoorganizirali i počeli povremeno igrati za prvu momčad *Bačke* na prijateljskim nastupima do konca rata. Bio je član skupine od deset bunjevačkih omladinaca koji su na dan osnivanja Bunjevačko-srpskoga narodnoga vijeća u Subotici 10. XI. 1918. pronijeli hrvatsku trobojnicu središtem grada i postavili je na toranj gradske kuće. Igrao je na poziciji centarhalfa do 1920., a poslije braniča i povremeno u navali. Igrajući desnoga braniča, bio član jedne od najboljih užiha obrana u Kraljevini SHS, skupa s vratarom Bělom Virágom i lijevim braničom Kolomanom Gubićem. S *Bačkom* je kao igrač osvojio prvenstva Subotičkoga nogometnoga podsaveza (SNP) 1920./21., 1921./22., 1922./23., 1924./25. i 1925./26., a u državnom prvenstvu (organiziranom kao završnica kupa prvaka podsaveza) 1925. osvojio je 3. mjesto. U vrijeme kada su igrači iz provincije iznimno rijetko uzimani za državnu reprezentaciju odigrao je dvije utakmice za Kraljevinu SHS: protiv Čehoslovačke 28. X. 1921. u Pragu (1:6) i u Beogradu protiv Rumunjske 8. VI. 1922. (1:2). Još tri puta bio je rezervni igrač državne reprezentacije, među inim i na Olimpijskim igrama u Parizu 1924. Za reprezentaciju SNP-a odigrao je 15 utakmica.

Bavio se i lakom atletikom. Prvi nastup imao je 28. VI. 1914. godine u utrci na 400 m. Na atletskom mitingu klubova iz Subotice, Sombora, Kanjiže i Bačke Topole u Subotici 1924. osvojio je prvo mjesto u utrci na 100 m (11,7 s) i u bacanju diska, a bacao je i kuglu te je s drugim nogometašima bio je član štafete 4 x 100 m. U upravi *Bačke* bio je dugogodišnji referent lakoatletske sekcije i pridonio je njezinu formiranju i djelovanju.

Još je tijekom igračke karijere postao nogometni sudac te je sudio domaće i međunarodne utakmice sve do 1935. U Državnoj ligi Kraljevine Jugoslavije sudio je ukupno četiri utakmice u sezona-

ma 1929./30., 1931./32. i 1932./33. Nakon prestanka aktivne igračke karijere 1926., postao je izbornikom (podsavaznim kapetanom) SNP-a i obnašao tu dužnost pet mjeseci. Kao trener na klupi *Bačke* naslijedio je Fabijana Horvackog – Fabuša 1927. god. S *Bačkom* je kao trener osvojio prvenstva SNP-a 1929./30., 1931./32., 1936./37. i 1937./38. Kao igrač i trener sudjelovao je u osvajanju svih devet naslova prvaka SNP-a JAD *Bačke* između dvaju svjetskih ratova. Odgojio je tri generacije igrača *Bačke*: Stjepana Kopunovića, Nestu Kopunovića – Nevoja, Stjepana Šarčevića – Dečka, Ljudevita Pančića, Antu Hampelića, Benu Cvijanova itd. Na mjestu trenera *Bačke* u ljeto 1939. zamijenio ga je Austrijanac Hans Schreiner. Nakon osnutka Bačkoga nogometnoga podsaveza HNS-a 10. IX. 1939. imenovan je izbornikom Podsaveza. Dva tjedna posli-

Andrija Kujundžić – Čiča

je izabran je u prvi Upravni odbor Sekcije Zbora Nogometnih sudaca HNS-a u Subotici. Za vrijeme Drugoga svjetskoga rata živio je u Zagrebu. Nakon rata vraća se u Suboticu i prvi je predsjednik Hrvatskoga fiskulturnoga društva *Gradanski* (u koje je preimenovana *Bačka*) od 26. V. 1945., koju dužnost je obnašao do 1946. Dobitnik je Zlatne plakete Nogometnoga saveza Jugoslavije 1969. god.

Bio je dugogodišnji zapovjednik profesionalne vatrogasne čete Grada Subotice.

KUJUNDŽIĆ

U suautorstvu je objavio priručnik vatrogasne službe (1933.). Nekoliko je puta biran za predsjednika Vatrogasnog saveza Vojvodine, a u mirovini je više godina bio predsjednik Dobrovoljnoga vatrogasnoga društva u Subotici.

Pokopan je na Bajskom groblju u Subotici.

Njegov je sin bio Josip Kujundžić – Ducika (1934. – 2000.), sportski djelatnik (dugogodišnji tajnik u KK i ŽKK *Spartak*), a tijekom 1990-ih angažiran u HKC-u *Bunjevačko kolo* iz Subotice, gdje je, među ostalim, bio tajnik i član upravnog odbora.

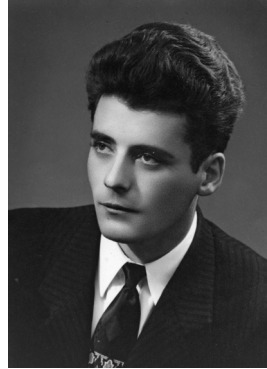
Djelo: A. Kujundžić (suautor s D. Začko), *Vatrogaski priručnik*, Subotica, [1933].

Lit.: P. Pekić, *Povijest Hrvata u Vojvodini*, Zagreb, 1930; Galerija zaboravljenih : Andrija Kujundžić – Čiča, *Subotički sportski list*, 152, 153, 154, Subotica, 25. X., 3. i 16. XI. 1938; Skupština Zbora Nogometnih sudaca HNS-a, *Subotički sportski list*, 179, Subotica, 26. IX. 1939; P. Dulić (ur.), *Bačka 1901 - 1971*, Subotica 1971; *Zvonik*, 3/2000, Subotica; *Glasnik Pučke kasine 1878*, 12/2008, Subotica; *Bačkista : Službeni list FK Bačka 1901 Subotica*, 2, Subotica, 2010; M. Evetović, *Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata*, Subotica, 2010; *Hrvatski biografski leksikon*, 8, Zagreb, 2013; N. Jakovljević, *Fudbalska takmičenja Južnih Slovena : 1873-1941*, Subotica, 2018.

D. Skenderović i E. Hemar

KUJUNDŽIĆ, Andrija (Subotica, 1. X. 1932. – Hajdukovo, 9. X. 1995.), sudac, sportski djelatnik. Rođen je u građanskoj obitelji Vojislava (Bele), koji je završio Trgovačku akademiju u Subotici, i ruske emigrantice Alle, rođ. Semionov, koja je gimnaziju završila u Kikindi. Majka mu je bila kći pukovnika ruske carske vojske Vasilija Semionova. Odrastao je u obiteljskoj kući na Somborskom putu preko puta gradske Kalvarije. Osnovnu školu završio je u Subotici, kao i Mješovitu gimnaziju 1951. Za vrijeme gimnazije, na poticaj brata Borisa, igrao je nogomet za omladinsku momčad SD *Građevinar*, koja je sezone 1950./51. bila prvak Subotičkoga nogometnoga centra. God. 1951. upisao je Pravni fakultet u Beogradu, na kojem je diplomirao u lipanj-skom roku 1955. Poslije odsluženja vojnog

roka najprije je kratko radio kao pravnik u subotičkoj tvornici *Mladost*. Pravosudnu karijeru započeo je kao sudački pripravnik u Općinskom sudu u Bačkoj Topoli, gdje je poslije izabran za tada najmlađeg suca u Vojvodini. Poslije tri godine prelazi u Općinski sud u Subotici. Za suca Okružnog

Andrija Kujundžić

suda u Subotici izabran je nakon tri godine, gdje je radio sljedeća dva desetljeća. Bio je predsjednik Okružnog suda u Subotici deset godina. S te funkcije izabran je za suca Vrhovnoga suda Vojvodine u Novom Sadu, gdje je radio do ukidanja ovog suda 1991. Sve to vrijeme živio je u Subotici, tako da je u Novi Sad samo putovao. Bavio se kaznenim pravom.

Bio je predsjednik FK *Bačka* iz Subotice 1976.-84. te član Predsjedništva Nogometnoga saveza Vojvodine i Nogometnoga saveza Jugoslavije. Bio je pasionirani sportski ribič na Ludaškom jezeru.

Lit.: In memoriam Andrija Kujundžić, *Subotičke novine*, 13. X. 1995, Subotica; In memoriam Andrija Kujundžić (1932 – 1995), *Sportske Subotičke novine*, 17. X. 1995, Subotica; Ž. Inić (ur.), *Lučonoše jugoslovenskog fudbala FK Bačka Subotica 1901 – 2001*, Subotica, 2001.

S. Čirović

KUJUNDŽIĆ, Anđelina (Marija Anđelina, Anđelija, Jelena) (Pavlovac, 1. VIII. 1912. – Subotica, 8. VIII. 2010.), redovnička poglavarica. Kći je Ilije i Marije, rođ. Tikvicki. Krštena je u subotičkoj crkvi sv. Terezije Avilske pod imenom Jelena. Kada je izdvajanjem Družbe bačkih siromašnih

sestara učiteljica od Naše gospe iz Kalačke družbe školskih siromašnih sestara Naše Gospe 1930. formiran hrvatski ogranak Družbe s matičnom kućom u Subotici na tadašnjem Zrinjskom trgu (samostan je 1946. oduzet i pretvoren u OŠ *Jovan Jovanović Zmaj*), Jelena mu je pristupila 1932. Nakon dogimnazijskoga školovanja i početne redovničke formacije kod Družbe, u novicijatu je stupila 1935. Prve redovničke zavjete položila je 1936., a doživotne 1942. Kao prvo redovničko ime uzela je Anđelija, a poslije, već kao časna sestra, stalno i doživotno redovničko ime Marija Anđelina, ali u ophođenju je bila Anđelina. Kao redovnica završila je realnu gimnaziju u Novom Sadu 1939. Zbog potreba škole Družbe u Subotici studij matematike upisala je u Zagrebu, gdje je bila prefekta redovničkih kandidatice i magistra novakinja.

Kada se 1941. cijela Bačka ponovno našla u okviru Mađarske, a matica sa sjedištem u Kalači preuzela upravu Družbe i u nekadašnjem jugoslavenskom dijelu Bačke, časne sestre hrvatskoga jezika napustile su Suboticu i nastanile se u Zagrebu, u Primorskoj ul. br. 20., gdje je Anđelina već živjela. Ta je kuća tada postala Matica, Zagreb je postao sjedište hrvatskog ogranka Družbe, a iz naziva ogranka ispušten je pridjev *bački*. Zajedno s časnom majkom Marijom Rozom Anuncijatom Kopunović radila je na preseljenju Družbe iz Bačke u Hrvatsku i na njezinu preustroju te je 1942. izabrana za prvu savjetnicu i zamjenicu časne majke. Diplomirala je na Visokoj pedagoškoj školi u Zagrebu 1944. Bila je poglavarica matične kuće 1942.-46., vrhovna poglavarica hrvatske grane Družbe sestara naše gospe 1946.-58., zamjenica vrhovne poglavarice od 1958.-64., a kućna poglavarica u novoosnovanom samostanu u zagrebačkoj četvrti Remete 1964.-67.

Nakon toga djeluje u samostanu u Subotici, u Harambašićevoj ul. br. 7, kada je ujedno bila i vrhovna savjetnica, ali je povremeno živjela i u samostanima u Garešnici i Remetama. U novootvorenom sjemeništu i klasičnoj gimnaziji *Paulinum* u Subotici 1965. predavala je matematiku.

U Subotičkoj je biskupiji radila u tajništvu kod biskupa Matije Zvekanovića. Od 1988. djelovala je u Subotici u samostanu Anuncijata, pokraj crkve Isusova Uskršnuća. Nekoliko godina do 1996. živjela je u obiteljskoj kući u Subotici (Gajeva 26) njegujući bolesnu sestru Tonu do smrti.

Pridonijela je snaženju Družbe nakon Drugoga svjetskoga rata organizirajući odlazak sestara u Belgiju 1952., kako bi odande pomogle i osiromašenoj Družbi u Jugoslaviji. Ondje su, osim u premonstratskoj opatiji u Bois-Seigneur-Isaacu (selo je danas dio grada Braine-l'Alleud) i poslije u svećeničkom Collègeu u Liègeu, djelovale i u Hrvatskoj katoličkoj misiji u Liègeu. Naučila je, među ostalim, francuski jezik, s kojega je prevodila vjersku literaturu (poput druge katoličke literature u to vrijeme u Jugoslaviji, tiskana je ciklostilom). Pod njezinim je imenom Ivan Kujundžić objavio prijevod knjige *Papa Ivan XXIII. : Život i ličnost Andréa Lazzarinija* (1963.), priredila je knjigu o životu i djelu sv. Petra Fouriera, osnivača Družbe sestara naše Gospe *Tragom četiri stoljeća* (1965.), napisala je povijest Družbe sestara Naše Gospe (1980.), u Zagrebu je pokrenula glasilo *Zvona iz daljine* (1953.-64.) te je

Anđelina
Kujundžić

objavljivala vjerske priloge u periodici *Vjesnik Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja* (Split, 1965.-66.), *Effatha* (Zagreb, 1969.-70., 1972.-73.), *Dobri otac Antić* (Zagreb, 1972.-73., 1975., 1977.-81., 1983., 1987., 1989., 1991.-93., 1996., 1998.-2000., 2003., 2008.-09.), *Zov* (Zagreb, 1975.-93.,

1998.), *Glasilno Družbe sestara Naše Gospe* (1993.-2006., 2008.-09.), uključujući i hrvatsku katoličku periodiku u Subotici – *Subotička Danica* (1971.-72., 1984.-85., 1990., 1992.-94.), *Bačko klasje* (1980., 1982.-84., 1988., 1990.-93.) i *Zvonik* (1994.-98., 2000., 2003.). Dugo, čak i u dubljoj starosti, radila je i surađivala na pripremi životopisa, rada i zasluga sluge božjega fra Ante Antića (1893.-1965.), s kojim je za njegova života surađivala, a koji se osobito brinuo za hrvatski ogranak Družbe.

Sestra Đula (s. Anđelka) bila je također članica Družbe sestara Naše Gospe, sestra Janja (s. Methildis) bila je članica Družbe sestara Naše Gospe od milosrđa u Sloveniji (magdalenke), a sestra Antonija križarica.

Potpisivala se S. M. A., M. A. i SMA. Ostavština joj se čuva u matičnoj kući u Zagrebu.

Djela: *Tragom četiri stoljeća*, Zagreb, 1965 (prošireno izdanje: *Tragom četiri stoljeća : sv. Petar Fourier i Kongregacija redovnica Naše Gospe*, prir. M. A. Strukar, Zagreb, 2014); *Povijest Družbe sestara Naše Gospe*, Zagreb, 1980.

Izvor: pokopni govor č. s. Martine Martinjak, voditeljice družbe. Arhiv družbe sestara Naše Gospe u Zagrebu.

Lit.: Dijamantni jubilej S. M. Anđeline Kujundžić, *Zvonik*, 9/1996, Subotica; G. Kujundžić, S. M. Anđelina (Jelena) Kujundžić, *Zvonik*, 9/2010, Subotica; *Glas Koncila* 36/2010, Zagreb; *Glasilno Družbe sestara Naše Gospe*, 3/2010, Zagreb; G. Kujundžić, Časna sestra Marija Anđelina Kujundžić (1. kolovoza 1912. – 8. kolovoza 2010.), *Subotička Danica : Kalendar za 2011. godinu*, Subotica, 2010; I. Armanda, Časna majka Marija Roza Anuncijata Kopunović (1887.-1956.) u crkvenim i društvenim političkim previranjima svoga doba, *Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata*, 4, Subotica, 2012; *Hrvatski biografski leksikon*, 8, Zagreb, 2013; I. Armanda, Belgijske godine s. Fides Vidaković, *Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata*, 5, Subotica, 2013.

G. Kujundžić

KUJUNDŽIĆ, Anka (Sombor, 8. IX. 1961.), pravnica, diplomatkinja. Kći je Pere Crnkovića i Marije, rođ. Stipić. Osnovnu i srednju školu polazila je u Osijeku, a maturirala je u Zagrebu u Centru za kulturu i

umjetnost. Diplomirala je na Pravnom fakultetu u Zagrebu 1986., nakon čega je do 1988. radila kao vježbenica u Višem javnom tužiteljstvu u Subotici, te kao pravnica u tvornici *Sever* 1989.-92. U Ministarstvu vanjskih poslova Republike Hrvatske zaposlena je od 1993. te je 1993.-97. radila u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Budimpešti u diplomatskom zvanju II. tajnika. Aktivno je pomagala rad Hrvatske katoličke zajednice u Budimpešti. Kao jedna od najuspješnijih polaznica završila je jednogodišnji stručni diplomatski studij 1999. na Diplomatskoj akademiji Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske. U Generalnom konzulatu Republike Hrvatske u Pečuhu radila je u diplomatskom zvanju konzula I. razreda 1999.-2001. Kao prva bunjevačka Hrvatice u hrvatskoj diplomaciji aktivno je pomagala Hrvatima iz Mađarske i Vojvodine, osobito dok nisu otvorena diplomatsko-konzularna predstavništva u Beogradu i Subotici. U Upravi za europsko pravo, međunarodno pravo i konzularne poslove Ministarstva vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske radi u diplomatskom zvanju te je 2018. unaprijeđena u zvanje opunomoćeni ministar.

S. Bačić

KUJUNDŽIĆ, Antonija Tonka (Tona) (Pavlovac, 2. X. 1914. – Subotica, 3. IV. 1996.), križarica, kulturna djelatnica, pjesnikinja. Kći je Ilije i Marije, rođ. Tikviki. Sestra je redovnicâ Anđeline i Janje – Mehtildis. Otac joj poginuo na bojišnici u Galiciji 1914. prije njezina rođenja. S majkom i sestrama djetinjstvo je provela u Tavankutu, gdje je počela polaziti osnovnu školu, a radi lakšega školovanja obitelj je 1924. preselila u Suboticu. Tu je počela polaziti građansku školu na Zrinjskom trgu kod časnih sestara Družbe sestara Naše Gospe (danas OŠ *Jovan Jovanović Zmaj*), međutim već poslije prvoga razreda morala je prekinuti školovanje. Završava krojački zanat umjetničke vezilje kod vrsne subotičke švelje i vezilje Kriste Šokčić, majke svećenika i profesora povijesti Albe Šokčića, što je poslije utjecalo na njezin interes za zavičajnu etnografiju. S petnaest godina

učlanila se u Marijinu kongregaciju, a sa 17 godina upoznala se s orlovstvom, katoličkom tjelovežbenom organizacijom za odgoj mladeži. Nakon što su orlovske organizacije zabranjene poslije uvođenja Šestosiječanjske diktature kralja Aleksandra Karađorđevića 1929., posvećuje se križarskomu pokretu, organizaciji hrvatske katoličke mladeži sa središtem u Zagrebu, nastaloj po uzoru na francuske euharistijske križare, koja se u Hrvata formirala po idejama dr. Ivana Merza. Veliki utjecaj na nju imao je I. euharistijski kongres u Bačkoj apostolskoj administraturi, održan u Subotici 1931., u čiju se pripremu uključila s drugim

Antonija Tonka Kujundžić

križaricama i katoličkim intelektualkama, te je postala članicom subotičkoga Križarskoga sestrinstva *Bunjevka*. Kao devetnaestogodišnjakinja nosila je kamen temeljac za crkvu Isusova uskrsnuća, koju je biskup Budanović tada posvetio. Žarkim zauzimanjem i radom širenja apostolata Križarskoga pokreta izbija u sam vrh organizacije te je 1935. imenovana za četvrtu (i posljednju) predsjednicu Križarskoga sestrinstva *Bunjevka*. Tu je dužnost obnašala do kraja Drugoga svjetskoga rata. U to je vrijeme bila vrlo aktivna i u središtu svih hrvatskih kulturnih zbivanja u Subotici. Sudjelovala je u pripremama i u realizaciji mnogih kulturnih i javnih priredaba, tečajeva i drugih aktivnosti, provodeći u život križarsko geslo *Žrtva – euharistija – apostolat*. Pod njezinim vodstvom u drugoj polovini 1930-ih križarsko se sestrinstvo širi među mla-

dim Bunjevčkama. Mnoge mlade djevojke prošle su njezine tečajeve formacija diljem Bačke. Organizirala je i surađivala s križaricama u križarskim domovima u Đurđinu, Tavankutu, Maloj Bosni i drugdje. Bila je voditeljica i organizatorica seminara i književnih susreta, surađivala je s Katoličkim divojačkim društvom te u pripremi i organizacije velebne proslave 250. obljetnice dolaska Bunjevaca u Bačku 1936. Uskoro je međutim oboljela od teškog artritisa, koji ju je pratio do kraja života. Kako za vrijeme mađarske vlasti 1941.-44. križarice nisu smjele raditi javno, već po kućama i u crkvenim prostorima bez javnosti, središte okupljanja subotičkih križarica bila je njezina kuća u Gajevoj ul. br. 26. Nakon uspostave komunističke vlasti rješenjem Odsjeka unutarnjih poslova Subotica 15834 od 12. VI. 1947. zaplijenjena je cjelokupna arhiva i imovina križarica, koja se nalazila u kućama Tone Kujundžić, Marka Kuntića i Lajče Budanovića, nakon čega se arhivi gubi trag. Osuđena je u montiranom procesu 1949. zbog navodno »neizmirene žitne obaveze«, a zapravo radi sprječavanja križarskoga rada. Kaznu je služila sa starom majkom (rođ. 1882.) u zatvoru u Požarevcu na najtežim radovima, među ostalim i praveći u blatu valjke (*čerpice*), uz stalna politička uvjeravanja.

Unatoč tomu križarski duh i ideale zadržala je do konca života: pisala je pjesme, surađivala je u *Bačkom klasju* i *Subotičkoj Danici*, bila je aktivna suradnica biskupa i župnika, u organizaciji tadašnjih dužijan- ci u crkvi, u pripremama za početak rada Sjemeništa *Paulinum* u Subotici, u organizaciji književnih večeri, raznih proslava, izložaba i sl. Aktivno je sudjelovala u organizaciji proslave 300. obljetnice dolaska Hrvata Bunjevaca u Bačku. Svojoj župi i crkvi Isusova Uskrsnuća ostala je vjerna cijeli život, pa joj je i oporučno darovala konfisciranu zemlju, koja joj je 1990-ih vraćena. Jedna je od osnivačica i počasnih članica Katoličkoga instituta za kulturu, povijesti i duhovnosti (sada: Katoličkoga društva) *Ivan Antunović* 1989.

Preminula je na Veliku srijedu, a pokopana je uz veličanstveni ispraćaj crkvenih i narodnih uglednika na Veliki petak na Bajskom groblju u Subotici. Na grobnici joj je ispisano geslo Ž. E. A. (žrtva – euharistija – apostalat).

Njezin životni put opisao je Lazar Ivan Krmpotić u knjizi *Život i djelo Tone Kujundžić, uzorite križarice iz Bačke*, u kojoj je objavljeno i 30-ak njezinih najboljih pjesama zavičajne i vjerske tematike. Četrdesetak pjesama objavila je u *Bačkom klasju*, *Subotičkoj Danici* i *Klasju naših ravni*, a neke su ostale u rukopisu. Uz nekrolog Ive Prčića ml. u *Klasju naših ravni* ponovno je objavljeno dvadesetak pjesama tiskanih u *Bačkom klasju* i *Subotičkoj Danici*.

Katolički institut *Ivan Antunović* iz Subotice i njegov književni klub *Miroljub* priredili su svečanu akademiju u povodu njezina 80. rođendana 24. IV. 1994. u crkvi Isusova Uskrsnuća u Subotici; u povodu 90 godina od njezina rođenja, Matica hrvatska Subotica priredila je književnu večer u Gradskoj knjižnici 22. I. 2004.; a na stotu obljetnicu njezina rođenja 5. X. 2014. održan joj je Spomendan u Pastoralnom centru *Augustinianum* u Subotici.

Lit.: *Zvonik*, 5/1996, 10/2014, Subotica; *Žig*, br. 46, Subotica, 20. IV. 1996; I. Prčić ml., *Tih život u sjeni katedrale*, *Zbornik »Ivan Antunović«*, 4-5, Subotica, 1994; B. Gabrić, *In memoriam : Tona Kujundžić (2. X. 1914. – 3. IV. 1996.)*, *Klasje naših ravni*, 1/1996, Subotica; B. Gabrić, *Naši pokojnici*, *Subotička Danica (nova) : Kalendar za 1997. godinu*, Subotica, 1996; L. I. Krmpotić, *Naši uzori : Antonija Tona Kujundžić, Križ : glasilo Križarske organizacije*, 2/2002, Zagreb; L. I. Krmpotić, *Život i djelo Tone Kujundžić Uzorite križarice iz Bačke*, Zagreb, 2003; *Hrvatska riječ*, br. 52, Subotica, 30. I. 2004; G. Kujundžić, *100 godina rođenja Antonije – Tone Kujundžić*, *Glasnik Pučke kasine 1878*, 123-124, Subotica, 2014; G. Kujundžić, *100. obljetnica rođenja teta Tonke*, *Subotička Danica : Kalendar za 2014. godinu*, Subotica, 2013.

G. Kujundžić

KUJUNDŽIĆ, Đuro (Subotica, 28. III. 1761. – Aljmaš /madž. Bácsalmás/, 30. V. 1806.), svećenik, doktor teologije. Sin je Adama i Katarine Kujundžić. Bogoslovni studij započeo je 1780. Nakon završenog

studija bio je kapelan u subotičkoj župi sv. Terezije 1784.-85., poslije čega odlazi iz Kalačko-bačke nadbiskupije. Postao je najprije prefekt studija u egerskoj bogosloviji 1786., a 1787. u peštanskoj bogosloviji. U Kalačko-bačku nadbiskupiju vratio se 1789. te je djelovao kao župnik u Aljmašu 1789.-1806. U Pešti je doktorirao teologiju 1792. Dužnost dekanatskoga bilježnika obnašao je od 1796. do smrti.

Lit.: A. Lakatos (ur.), *A Kalocsa-Bácsi Főegyház-megyé történetei sematizmusa 1777-1923*, Kalocsa, 2002; I. Katona, *A kalocsai érseki egyház története*, 2, Kalocsa, 2003.

S. Beretić

KUJUNDŽIĆ, Efrem (Stipan, Stjepan) (Verušić, 17. I. 1915. – Beč, 10. II. 1996.), franjevac. Sin je Pavla i Marte, rođ. Poljaković. Na krštenju u subotičkoj župi sv. Terezije dobio je ime Stjepan. Osnovnu školu polazio je na Verušiću, šest razreda gimnazije u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Varaždinu te dva razreda u Državnoj drugoj klasičnoj gimnaziji u Zagrebu, u kojoj je 1937. položio viši tečajni ispit. U novicijatu Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda stupio je na Trsatu 1932. dobivši redovničko ime Ćfrem. Jednostavne redovničke zavjete položio je 1933. na Trsatu, a svečane redovničke zavjete 1937.

Efrem Kujundžić

u Varaždinu. Bogoslovni fakultet pohađao je u Zagrebu, Mostaru i Münchenu. Za svećenika je zaređen na Trsatu 1938. Mudroslovni fakultet u Zagrebu upisuje 1939., a diplomirao je 10. III. 1944. U Franjevačkoj

klasičnoj gimnaziji u Varaždinu predavao je fiziku i matematiku od 1944., a nakon njezina ukidanja premješten je za predstojnika franjevačkoga samostana u Zemunu (1947.-48). U samostan u Varaždin vraća se 1949., prvo kao vikar samostana, zatim kao gvardijan 1951.-53. a istodobno je i definitor Provincije. U franjevačkom samostanu u Zagrebu boravi 1954.-70., isprva kao gvardijan i profesor u novoosnovanoj Franjevačkoj gimnaziji u Zagrebu do 1959., zatim kao definitor Provincije i profesor u gimnaziji (1960.-62.), pa ponovno kao gvardijan samostana i profesor u gimnaziji (1963.-65.) te kao vikar samostana, prokurator ekonom Provincije i profesor u gimnaziji (1966.-70.). U međuvremenu je bio generalni vizitator Franjevačke provincije Presvetoga Otkupitelja u Dalmaciji (1961.) te Franjevačke provincije Bosne Srebrne (1963.).

Dekretom Biskupske konferencije Jugoslavije (BKJ) iz 1971. imenovan je misionarom u Austriji i postaje delegat za sve hrvatske misionare u hrvatskim katoličkim misijama u Austriji. Tada, kao naddušobrižnik, preuzima brigu sustavnog i organiziranog rada u svim hrvatskim katoličkim misijama u Austriji. Članom Vijeća BKJ za hrvatsku migraciju imenovan je 1972. Bio je voditelj Hrvatske katoličke misije u Beču 1971.-84. Bečki nadbiskup kardinal Franz König imenovao ga je članom Duhovnoga vijeća Bečke nadbiskupije (Erzbischöflichen geislichen Rat) 1980. Osim što je vršio službu naddušobrižnika za sve hrvatske katoličke misije u Austriji, istodobno je bio i ravnatelj crkve Am Hof u Beču. Zlatnu misu proslavio je u subotičkoj franjevačkoj crkvi sv. Mihovila 1993. Dekretom Ravnateljstva dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu Hrvatske biskupske konferencije (HBK) iz 1993. razriješen je dužnosti hrvatskoga dušobrižnika u Austriji, dužnosti hrvatskoga naddušobrižnika te člana Vijeća za migraciju HBK. Nakon toga do smrti ostaje kao iskusni i neumorni umirovljenik na pomoći Hrvatskoj katoličkoj misiji u Beču i u crkvi te misiji Am Hof. Za više od dvadeset godina koliko je

bio delegat za hrvatske dušobrižnike osnivale su nove misije, dolazili novi misionari, socijalni radnici i časne sestre i svestrano se razvio pastoralni i socijalni rad među hrvatskim radnicima u Austriji, a on je sve to koordinirao i vodio te istodobno bio aktivni pastoralni radnik u Hrvatskoj katoličkoj misiji u Beču, pri čemu je uspješno surađivao s crkvenim vlastima u Austriji na biskupskoj i nacionalnoj razini. Bio je voljen svećenik i cijenjen propovjednik kod naroda, dinamičan i blizak ljudima, te da su ga vjernici doživljavali kao osobnog prijatelja njihovih obitelji. Tijekom 1990-ih godina potrobitim Hrvatima u Vojvodini pomagao je preko Dobrotvorne zajednice *Amor vincit* iz Subotice.

Pokopan je u Zagrebu u franjevačkoj grobnici na Mirogoju.

Izvor: Arhiv Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, Zagreb.

Lit.: *Bačko klasje*, br. 49, Subotica, 1988; *Žig*, br. 43, Subotica, 1996; *Glas ravnice*, br. 62, Subotica, 1996; *Subotička Danica (nova) : Kalendar za 1997. godinu*, Subotica, 1996; *Naša riječ. List katoličkih misija u Austriji*, br. 19, Beč, 2007.

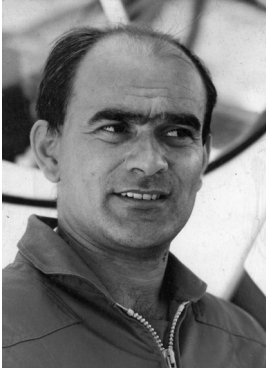
A. Skenderović

KIJUNDŽIĆ, Geza (Subotica, 8. IV. 1958. – Bikovo, 22. IX. 1993.), sportski pilot i jedriličar, strojarski inženjer. Sin je Vece i Lozike, rođ. Dulić. U rodnom mjestu završio je osnovnu i srednju tehničku školu strojarskoga smjera te Višu tehničku školu. Radio je u tvornici *Zorka* u Subotici, a honorarno je predavao praktičnu nastavu u predmetu Opće tehničko obrazovanje u subotičkim srednjim školama – kemijskoj *Lazar Nešić* te Tehničkoj. Završio je 1981. Školu rezervnih oficira avijacije u 33. klasi na aerodromu Dubrave, u Gornjim Dubravama kraj Tuzle (BiH), stekavši zvanje vojnoga pilota lake avijacije, tj. pilota na klipnim avionima.

Ljubav prema avionima i letenju pokazao je još u mladosti te kao srednjoškolac odlazi na aerodrom Bikovo i postaje član Aerokluba *Ivan Sarić* u Subotici. U početku je vježbao na jedrilici, tj. počeo je kao jedriličar, a poslije postaje pilot. Prvi infor-

KUJUNDŽIĆ

mativni let obavio je 1979. na avionu UTVA – 75, a 1984. stekao je zvanje nastavnika motornoga letenja. Ispit za profesionalnog pilota položio je 1991. Bio je sudac na XI. otvorenom prvenstvu Zrakoplovnog saveza Jugoslavije u zrakoplovnom jedriličarstvu za seniore 1987. Obnašao je funkciju tajnika AK *Ivan Sarić*.

Geza Kujundžić

U sportskoj karijeri postigao je važne rezultate: na 10. prvenstvu Zrakoplovnoga saveza Vojvodine (VSV) 1983. u klasi motornih pilota 1. mjesto u motornom letenju; na 22. Republičkom prvenstvu motornih pilota 1985. osvojio je 3. mjesto u disciplinama vremenska točnost i izviđanje i proglašen je najboljim pilotom VSV; god. 1986. osvojio je 1. mjesto na Prvenstvu nauke i tehnike 1946.-1986.; na državnom prvenstvu motornih pilota 1988. osvojio je 1. mjesto u disciplini vremenska točnost, a 3. mjesto u izviđanju; na 34. Jugoslavenkom aeroreliju u Paraćinu 1992. osvojio je 1. mjesto u disciplini B točnost, a 3. mjesto u generalnom plasmanu i u izviđanju; na 27. prvenstvu pilota Srbije u Paraćinu 1992. osvojio je četiri 1. mjesta (u disciplinama vremenska točnost, izviđanje, ekipno i generalni plasman); na 28. aeroreliju Srbije 1993. u disciplini izviđanje osvojio je 3. mjesto. Sudionik je mnogih memorijala Ivan Sarić u organizaciji AK Ivan Sarić, koji se održavao na bikovačkome aerodromu, na kojima je postizao sljedeće rezultate: na VI. memorijalu 1984. zlatna medalja

i pokal memorijala; na VII. memorijalu 1986. u generalnom plasmanu 1. mjesto, a u izviđačkim zadacima 3. mjesto; na IX. memorijalu 1988. u vremenskoj točnosti 1. mjesto, a u izviđačkim zadacima 3. mjesto; na X. memorijalu 1989. u generalnom plasmanu 2. mjesto, a u izviđačkim zadacima i vremenskoj točnosti 3. mjesto; na XII. memorijalu 1992. u sve tri discipline (vremenska točnost, izviđački zadaci i generalni plasman) osvojio je 1. mjesto; na XIII. memorijalu 1993. u disciplini izviđanje 2. mjesto, a u generalnom plasmanu 3. mjesto. Sportašem godine AK *Ivan Sarić* proglašen je 1983. i 1988. U izboru *Subotičkih novina* za Sportaša Subotice 1988. osvojio je 7. mjesto u seniorskoj konkurenciji. Tragično je preminuo kraj bikovačkoga aerodroma u padu aviona tijekom obuke. Iza sebe je imao 825 sati leta. Pokopan je na Bajskom groblju u Subotici.

Izvori: osobni iskaz Ivana Kujundžića s Bikova, brata Geze Kujundžića; Privatna arhiva iz zaoštavštine Geze Kujundžića u vlasništvu Ivana Kujundžića s Bikova.

Lit.: R. Stajić, Smrt na dalekovodu, *Dani*, 39/1993, Subotica; Đ. Dragojlović, Poslednji let uzornih sportista, *Subotičke novine*, 29. IX. 1993, Subotica.

P. Skenderović

KUJUNDŽIĆ, Goran (Subotica, 28. IV. 1976.), akademski slikar grafičar, sveučilišni profesor. Sin je Stipana Kujundžića i Ane, rođ. Kujundžić. Osnovnu i srednju školu završio je u Subotici, a tijekom toga vremena slikanju ga poučava Stipan Šabić, subotički likovni pedagog. Diplomirao je grafiku 2003. na Akademiji likovnih umjetnosti (ALU) u Zagrebu u klasi profesora Miroslava Šuteja. Doktorirao je 2014. na Poslijediplomskom doktorskom studiju slikarstva na ALU-u u Zagrebu disertacijom *Vizualizacija principa permutacije proučena na ornamentalnim uzorcima iz zbirke tradicijskog uporabnog tekstila Muzeja Slavonije*. Radio je u osnovnoj školi kao nastavnik predmeta Likovna kultura, kao nastavnik stručnih predmeta u Školi za tekstil, dizajn i primijenjene umjetnosti

u Osijeku te kao asistent (vanjski suradnik) na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku. Od 2008. zaposlen je na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, gdje je za docenta izabran 2011., a za izvanrednog profesora 2017.

U području likovnoga interesa ponajprije mu je geometrijska apstrakcija, a bavi se istraživanjem postupaka ornamentalnoga oblikovanja. Izlagao je na samostalnim i skupnim izložbama u Zagrebu, Varaždinu, Požegi, Šibeniku, Osijeku, Vinkovcima, Slavonskom Brodu, Opatiji, Kninu, Velikoj Gorici, Vukovaru, Belom Manastiru, Iloku, Novoj Gradišci, Banjoj Luci, Pečuhu i Subotici. Među ostalim, samostalno je izlagao u Hrvatskom klubu *Augusta Šenoa* u Pečuhu 2007., zajedno s Leom Vidaković, Verom Đenge i Srđanom Milodanovićem 2009. u Modernoj galeriji *Likovni susret* u Subotici na izložbi *Paralelni procesi* u organizaciji Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, s kojom je poslije izlagao u još nekoliko gradova u Hrvatskoj (Osijek, Varaždin, Zagreb, Šibenik, Požega) te na Međunarodnoj umjetničkoj koloniji *Stipan Šabić* na salašu Paje Đurasevića na Bunariću (Subotica) u organizaciji Hrvatske likovne udruge *Cro Art* iz Subotice 2012. Član je Hrvatskoga društva likovnih umjetnika, ogranak Osijek.

Dobitnik je nagrade ALU-a za izuzetan uspjeh tijekom studija i diplomskoga rada te prve nagrade na Pasijskoj baštini (Zagreb, 2003.) na temu Moj doživljaj muke.

Živi u Dardi.

Lit.: Intervju : Goran Kujundžić, slikar-grafičar, doktor umjetnosti : Revitalizacija tradicionalnog ornamenta kao likovne vrijednosti, *Hrvatska riječ*, br. 601, Subotica, 10. X. 2014; www.foozos.hr/ustrojbene-jedinice-fakulteta/odsjeci/odsjek-za-umjetnicka-podrucja (pristupljeno 31. XII. 2018.); www.zkvh.org.rs/index.php/vijesti/vijesti-iz-zajednice/2334-goran-kujundj-doktorirao-na-zagrebakoj-akademiji-likovnih-umjetnosti (pristupljeno 31. XII. 2018.); <http://tz-knin.hr/index.php/189-izlozba-kvadratura-ornamenta-goran-kujundzic> (pristupljeno 31. XII. 2018.).

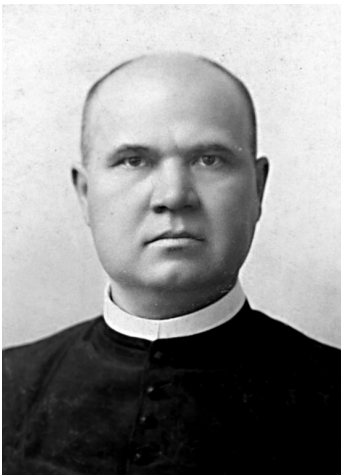
Lj. Vuković-Dulić

KIJUNDŽIĆ, Ilija Ilo (Kuluncsich, Éliás) (Subotica, 31. VII. 1857. – Subotica, 5. II. 1929.), svećenik, narodni preporoditelj, prosvjetni djelatnik, vjerski pisac. Rođen je u imućnoj obitelji Albe i Roze, rođ. Jaramazović. Brat je fra Ivana Jesse Kujundžića. Potječe iz grane Kujundžića koja nosi nadimak Mišak, iz koje su bili i bajmočki župnik Nikola te župnik subotičke župe sv. Jurja Pajo Kujundžić. Otac Albe bio je član i odbornik Pučke kasine od njezina osnutka 1878. i iz čije se kuće poslije raznosio preporodni časopis *Neven*.

Osnovnu školu i gimnaziju završio je na mađarskom jeziku u Subotici, a teologiju u Kalači, pod okriljem biskupa Ivana Antunovića. Na bogosloviji je poučavao bogoslove u narodnom jeziku. Nakon što je zaređen za svećenika 1880., isprva je kapelan u Dušniku (1880.-84.). Kako je tada u selu kršćanska sekta nazarenaca bila u usponu, podatke o njima prikupljao je za biskupa Ivana Antunovića, koji ih je koristio u knjizi *Naputak za one koji osičaju napast postati Nazarenom* (1882.). Zatim je kapelan u Lemešu 1885., a iste godine postaje vjeroučiteljem u pučkim školama u Subotici (1886.-94.).

U Suboticu dolazi u vrijeme nove gradske uprave s gradonačelnikom Lazom Mažićem, koji je u to vrijeme imao potporu bunjevačkih prvaka, s kojima je usko surađivao. Njegovo je ime vezano osobito za borbu koju su Bunjevci vodili u subotičkoj *školskoj stolici* (školskom odboru) za svoja jezična prava: kao član *škulske stolice*, uspio je postići da subotičke pučke škole budu podijeljene na četiri okruga – dva bunjevačka (na čelu su im bili Toško Temunović i Mijo Mandić) i dva mađarska, a zauzimao se i za to da se u subotičkim školama zaposli bar onoliko bunjevačkih učitelja koliko je bilo i mađarskih te da se u školama koje su polazila bunjevačka djeca i nastava izvodi na bunjevačkom. Ispred školskog odbora na sjednicama gradske skupštine zauzimao se za narodnosna prava Bunjevaca te je bio prvi koji je otvoreno tražio poštovanje školskih prava Bunjeva-

ca. Kao vjeroučitelj je uživao nepodijeljenu ljubav đaka Hrvata i Mađžara. Kad je protiv njega pokrenuta hajka jer njegova politika navodno škodi građanima Subotice, pozvan je na sud, gdje je istražni sudac, ispitujući i vlastitu djecu o tome kakav je kao vjeroučitelj, utvrdio da savjesno i oduševljeno obnaša svoju dužnost i da ga djeca vole do zanesenosti. Kao vrstan pedagog, imenovan je i kotarskim školskim nadzornikom. Njegov dom bio je utočište onima koji su se borili za narodne interese Bunjevacu, u čemu je i osobno prednjačio. Oduševljavao se djelovanjem Ivana Antunovića, Boze Šarčevića, Kalora Milodanovića, Age i Laze Mamužića. Pomogao je osnivanje bunjevačko-srpske Pučke gazdačke banke 1891. god., na čijem su čelu bili Miško Prčić, Ago Mamužić, Đuro Manojlović i Samko Manojlović. S Pajom Kujundžićem pomogao je Matiji Mamužiću u osnivanju Katoličkoga kruga u Subotici 1895.

Ilija Kujundžić

Izaslanstvo Dušnočana nakon smrti svojega župnika Ignáca Horvátha došlo je u Suboticu Iliju Kujundžiću kako bi ga zamoli da se prihvati dužnosti njihova župnika, a skupina od 25 Dušnočana otišla je i u Kalaču kako bi kod Kalačko-bačkoga prvostolnoga kaptola zatražili da im ga postave za župnika. Neki su se kanonici energično protivili njegovu dolasku u Dušnok

smatrajući ga panslavenski orijentiranim svećenikom. Nadbiskup György Császka ipak ga je imenovao dušnočkim župnikom te je ondje službovao 1894.-1915. U to su vrijeme dušnočki pučkoškolci u školi učili samo mađžarski, a u crkvi se više nije ni propovijedalo ni pjevalo hrvatski, iako je župa od početka bila hrvatska (1822.), a od 1835. u crkvi se propovijedalo i mađžarski. Uspio je postići da se neki predmeti barem tumače djeci na hrvatskom jeziku, a u crkvi se opet pjevalo i propovijedalo i hrvatski. Obilazio je kuće svojih župljana, oduševljavao ih za knjige, molitvenike, novine i kalendare pisane na hrvatskom jeziku. Dušnočani su, kao i Subotičani, znali cijeniti njegov ugled i darovitost, pa su ga više puta birali za člana skupštine Peštanske županije. Na njezinim sjednicama bio je cijenjen kao vrstan govornik. U njegovu dušnočkom domu posjećivali su ga prijatelji iz Subotice, ali i kalački kanonici, pravnici i političari. U Dušnoku je bio predsjednik tamošnjega Katoličkoga kruga (osnovao ga je 1893. ondašnji mladi kapelan Blaško Rajić), koji je priređivao prosvjetna predavanja, zabave, kazališne predstave i sl.

Iz župnoga doma u Dušnoku starim, bolesnim i siromašnim župljanima pomogao je u hrani. Kao dobar svećenik i iskreni rodoljub, uživao je velik ugled i pred Ivanom Antunovićem. Obnašao je mnoge crkvene dužnosti. Nadbiskup Gyula Városhy imenovao ga dekanom Miškanskoga dekanata (1906.-1915.). Bio je član nadbiskupskoga vijeća cenzora (1909.-23.). te je kroz njegove ruke prošao svaki hrvatski molitvenik. Tako je bdio ne samo nad vjerskim pitanjima nego i nad primjenom suvremenoga pravopisa. Bio je članom nadbiskupskoga Vijeća za vigilanciju 1909.-23. Dužnost župnika savjetnika obnašao je 1910.-23. Na prijedlog kalačkoga nadbiskupa Jána Černoča car i kralj Franjo Josip imenovao ga je začasnim kanonikom 1911. – bio je prvi Hrvat kalački kanonik nakon smrti Ivana Antunovića. Njegovi su ga nadbiskupi visoko cijenili i zbog toga što je izvrsno govorio kako hrvatski, tako

i mađarski, pa su mu povjeravali ne samo prijevod svojih okružnica na hrvatski jezik nego i važnije mađarske tekstove na pregled.

Nakon Prvoga svjetskoga rata dobio je mirovinu te se 1919. vratio u Suboticu, gdje je živio do smrti. S osnutkom Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca prihvatio je hrvatski književni jezik. Lajčo Budanović imenovao ga je načelnikom Računarskoga ureda Bačke apostolske administrature (1919.-29.). Za predsjednika Katoličkoga kruga Subotica izabran je 1919., za prvoga upravitelja Dobrotvorne zajednice Bunjevačka 1919., za prvoga predsjednika Prosvjetnoga društva *Neven* 1920., a Pučka kasina izabrala ga je za svojega počasnoga člana 1928. prigodom proslave 50. obljetnice postojanja. Papa Pio XI. dodijelio mu je najviše papinsko odlikovanje 1925. – postao je prelatom.

Kao sljedbenik Ivana Antunovića bio je osobito aktivan na polju pisane riječi. Nakon što su 1876. prestali izlaziti *Bunjevačka i šokačka vila* i *Subotički glasnik*, nije bilo glasila za južnougarske Hrvate te je s Pajom i Nikolom Kujundžićem 1879. planirao pokrenuti list za zabavu, pouku i književnost pod imenom *Pokušaj*, čiji je on trebao biti izdavač i urednik, ali do toga ipak nije došlo. Anonimno ili pod pseudonimima pisao je i molitvenike. Preveo je na hrvatski osmo izdanje mađarskoga karmelićanina Istvána Soósa (*Sveti Antun Padovanski : Molitvenik za širenje štovanja sveca, velikoga čudotvorca*, 1902.), koji je doživio više izdanja. Bio je stalni suradnik *Nevena*, gdje je objavljivao crtice sa svojih putovanja, priče i anegdote te povijesne i druge članke, a objavljivao je i u *Subotičkoj Danici*. Prije Prvoga svjetskog rata neko je vrijeme uređivao *Subotičku Danicu*, *Neven* i te list kršćanske orijentacije *Szabadka és Vidéke*. Kada je nakon rata *Neven* postao dnevnikom, kratko ga je uređivao 1919. Koristio se pseudonimima Gromović, Grujo Gromović, Ilija Gromović. Bio je jedan od posljednjih živih učenika narodnih preporoditelja koje je odgojio Ivan Antunović

Pokopan je u obiteljskoj grobnici na subotičkom Bajskom groblju sv. Petra i Pavla. O proslavi 40. obljetnice Katoličkoga kruga 29. IX. 1935. otkrivena je spomen-ploča njemu u čast u subotičkom Katoličkom krugu. U povodu 150 godine od njegova rođenja Odbor groblja Rimokatoličke crkvene općine stolne bazilike sv. Terezije u Subotici obnovio je nadgrobni spomenik na obiteljskoj grobnici 2007. god.

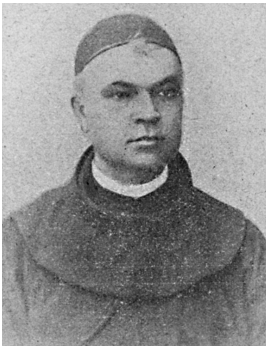
Djela: *Osnovni katekizam za kršćansko-katoličku ducu*, Subotica, 1888; *Biblijska povist staro i novozakonske objave Božje za pučke škole i porabu kršćanskih obitelji*, Subotica, 1890; *Sveti Antun Padovanski i krušac ubogih. Nova pomoć u nuždi*, Subotica, 1899; *Sveti Antun Padovanski : Molitvenik za širenje štovanja sveca, velikoga čudotvorca* [prijevod s mađ.], Subotica, 1902 (1910,² 1928³); *Molitve i svete pisme*, Subotica, 1908.

Lit.: *Neven*, 2/1899, 9/1905, 1/1912, 6/1929, Subotica; M. Mandić, Ilija Kujundžić, naslovni kanonik, *Subotička Danica ili bunjevačko-šokački kalendar (sa slikama) za prostu godinu 1913.*, Subotica, b. g.; Gj. Lemešanin, Papijska odlikovanja, *Subotička Danica ili bunjevačko-šokački kalendar za prostu godinu 1926.*, Subotica, 1925; M. Mandić, *Pedesetogodišnjica subotičke Pučke kasine (1878-1928)*, Subotica, 1928; V. Dulić [M. Knežević], Čitulja. Dva nekrologa, *Književni Sever*, 3/1929, Subotica; M. Mandić, Ilija Kujundžić, *Subotička Danica ili bunjevačko-šokački kalendar (sa slikama) za prostu godinu 1930.*, Subotica, 1930; S., Naši pokojnici, *Književni sever*, 11/1933, Subotica; M. Mandić, Tri rodoljuba Kujundžića, *Pravi bunjevački kalendar za prostu godinu 1934.*, Subotica, 1933; I. Kujundžić, Bunjevačko-šokačka bibliografija, *Rad JAZU*, 355, Zagreb, 1969; I. Szentgyörgyi, E. Bažant, *Subotička bibliografija 1870-1918*, sv. 2, Subotica, 1993; Gromović (I. Kujundžić), Kako sam ja postao Ilija?; S. Beretić, Tko je bio Ilija Kujundžić, *Subotička Danica (nova) : Kalendar za 2008. godinu*, Subotica, 2007; K. Čeliković (prir.), *Etnoizložba »S Božjom pomoću« : »Molitvom i prilikom prid Bogom« : Katalog uz izložbu*, Subotica, 2007; M. Evetović, *Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata*, Subotica, 2010; *Hrvatski biografski leksikon*, 8, Zagreb, 2013.

S. Beretić

KIJUNDŽIĆ, Ivan Jesse (Subotica, 23. X. 1848. – Subotica, 17. IV. 1903.), franjevac, prozni pisac. Sin je Albe Kujundžića i Roze, rođ. Jaramazović. Brat je svećenika Ilije Kujundžića. Pripadnik je velike subotičke porodice Kujundžića, grane

Mišakovih. Pučku školu i prva četiri razreda gimnazije završio je u Subotici. U franjevački novicijat stupio je u Szécsényu 1865. te je uzeo redovničko ime Jesse. Više razrede gimnazije polazio je u Gyöngyösu i Jászberényu. Bogosloviju je studirao u Kečkemetu i u Segedinu. Zaređen je 1873. u Temišvaru, a svoju mladu misu služio je u franjevačkoj crkvi u Subotici. Prve godine nakon završetka školovanja proveo je kao gimnazijski profesor Salvatorijanske provincije u Gyöngyösu i Szolnoku, gdje je predavao grčki i latinski. Zatim je predavao filozofiju i teologiju na franjevačkoj bogosloviji u Kečkemetu 12 godina. Nakon profesorskih godina vratio se u samostan u Subotici. U franjevački samostan u Vácu premješten je 1892. Nakon toga bio je gvardijan u Jászberényu 1893.-96., gdje je obnovio franjevačku crkvu. Poslije je bio gvardijan u Kečkemetu 1896.-99., a od 1899. do smrti bio je gvardijan u subotičkom franjevačkom samostanu.

Ivan Jesse Kujundžić

Još kao mladi franjevac bio je pristaša preporodnog pokreta kalačkog kanonika i naslovnog biskupa Ivana Antunovića. Bio je među prvim članovima osnivačima Pučke kasine te je na dan njezina osnivanja 11. VI. 1878. u subotičkoj franjevačkoj crkvi služio misu kojoj su prisustvovali svi osnivači starješine. Tijekom 1880-ih bio je na čelu Generalnog zbora, neformalne bunjevačke udruge koja je potaknula pokretanje mjesečnika *Neven* i kalendara *Subotičke Danice*. Unatoč sumnjičenjima da nije do-

moljub, nepokolebljivo se borio za jezična prava bunjevačkih Hrvata u subotičkoj franjevačkoj crkvi. Pisao je kraće pripovijesti i crtice socijalne tematike u *Nevenu* i *Subotičkoj Danici* pod pseudonimom Brajko Brajanović. Njegovu sprovodu nazočilo je veliko mnoštvo vjernika, a pokopan je u obiteljsku grobnicu na Bajskom groblju u Subotici.

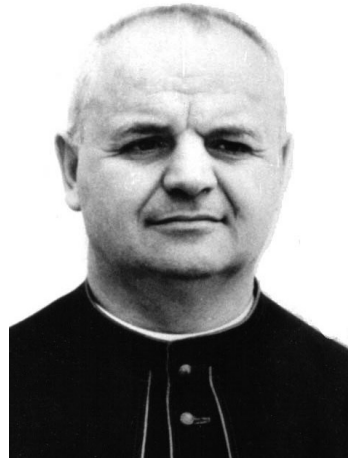
Lit.: Živila »Pučka kasina!«, *Neven*, 2/1895, Subotica; *Neven*, 5/1903, Subotica; Bunjevac, Ivan Jesse Kujundžić (1848 – 1903.), *Subotička Danica ili bunjevačko-šokački kalendar (sa slikama) za prostu godinu 1904.*, Subotica, 1903; Zaslužni i znameniti Bunjevci, *Subotička Danica ili bunjevačko-šokački kalendar (sa slikama) za prostu godinu 1934.*, Subotica, b.g; S. Beretić, Jedan spomenik obitelji Kujundžić, *Zvonik*, 10/2007, Subotica; A. Sekulić, *Tragom franjevačkog ljetopisa u Subotici*, Split, 1978; A. Sekulić, *Hrvatska preporodna književnost u ugarskom Podunavlju do 1918.*, Zagreb, 1994; M. Evetović, *Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata*, Subotica, 2010.

R. Skenderović

KUJUNDŽIĆ, Ivan Ivanica (Verušić, 2. VI. 1912. – Subotica, 23. V. 1969.), svećenik, kulturni djelatnik, bibliograf, prevoditelj, književnik. Rođen je u seljačkoj obitelji Grge i Pauline, rođ. Stantić. Osnovnu školu polazio je u salašarskoj Sudarevoj školi na Verušiću i u Subotici u *Kerskoj školi*, gimnaziju u Zagrebu, Osijeku i Subotici, a završne razrede u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji kod isusovaca u Travniku. Bio je među bunjevačkim učenicima koje je Pučka kasina nagradila kao najbolje 1926. Bogoslovni fakultet studirao je u Zagrebu 1930.-34. Zaređen je 1934. s posebnom dozvolom pape i ordinarija jer nije imao kanonsku dob (diplomirao je s 22 godine). Nakon zaređenja najprije je bio vjeroučitelj u subotičkim osnovnim školama (1934.-36.), a ujedno je radio i u uredu Bačke duhovne oblasti. Honorarni je vjeroučitelj u Državnoj muškoj gimnaziji u Subotici 1936.-41. U vrijeme napada na Jugoslaviju mobiliziran je kao vojni svećenik te je, povlačeći se s vojskom, dospio u njemački zarobljenički logor u Doboju. Nakon povratka u Suboticu, odmah je bio ponovno uhićen te su ga mađarske vlasti,

nakon kraćeg boravka u zatvoru, osudile na kućni pritvor, koji je izdržavao u kući svojega oca, svakoga dana morao se javljati u policiju nakon što je služio misu u crkvi sv. Terezije. Iako je imenovan kapelanom u Dušniku, zbog kućnog pritvora na tu službu nije otišao. Zalaganjem biskupa Budanovića, koji je tada već bio interniran u Budimpešti odnosno Mátraverebélyu, i uz njegovu novčanu potporu pušten je iz kućnog pritvora. U listopadu 1941. s bratom odlazi u Zagreb gdje je uz potporu tajnika Hrvatskog književnog društva sv. Jeronima i predsjednika Društva Bačkih Hrvata dr. Josipa Andrića radio kao korektor u Hrvatskom katoličkom društvu sv. Jeronima. Tu je održao i nekoliko predavanja, a zadaća mu je bila prikupljanje građe o bačkim Hrvatima. Na godišnjoj skupštini Društva Bačkih Hrvata 9. XI. 1941. kooptiran je u članstvo Glavnog odbora Društva, a nastavno na tada donesenu odluku o ponovnome pokretanju kulturno-književnog časopisa *Klasje naših ravni*, izabran je u uredničko povjerenstvo, uz Marka Čovića, Ivana Malagurskog - Tanara i Stjepana Bartolovića. Tu je započeo istraživački i bibliografski rad o povijesti bačkih Hrvata, s naglaskom na istraživanju starijih pisaca nabožnih knjiga (fra Mihovil Radnić, fra Luka Bračuljević, fra Stjepan Vilov i dr.). Istodobno je počeo pisati pripovijesti i prevoditi s francuskoga, a u prvom broju *Klasja naših ravni* izašao mu je kraći tekst pod naslovom *Susret sa Slobodom* u kojemu opisuje svoj izlazak iz zarobljeničkog logora i prvi dolazak, tj. prolazak kroz teritorij NDH preko Broda na Savi i Vinkovaca prema Subotici. Za vrijeme izbjeglištva u Zagrebu, mađarske crkvene vlasti njemu kao i drugim izbjeglim bačkim hrvatskim svećenicima nisu odobrile taj duži boravak, te su zahtijevali od hrvatskih biskupa i posebice od nadbiskupa Alojzija Stepinca da odbjegli svećenike vrate u njihove matične župe. Tako su i nadbiskupski povjerenik József Ijjas (Josip Ikotić), koji je umjesto kalačkoga nadbiskupa upravljao Bačkom apostolskom administraturom, i njegov tajnik Andrija Moullion zahtijevali od Kujundžića da se vrati ili zatraži ekskardi-

naciju iz Kalačko-bačke nadbiskupije, ali on je to odbio ne priznavši mađarsku vojnu okupaciju Bačke, ali i nametnutu vlast kalačkoga nadbiskupa na prostoru Bačke apostolske administrature kao i internaciju biskupa Budanovića. Iako je u Zagrebu pod zaštitom nadbiskupa Stepinca našao novi dom i dobio novu kapelansku službu, nije se slagao s ljudima odanim ustaškom režimu već je i u Društvu bačkih Hrvata surađivao s političkim disidentima, tj. predratnim članovima HSS-a na čelu s dr. Josipom Andrićem, Josipom Đidom Vukovićem i Matejom Jankačem, koji su se tijekom rata politički pasivizirali. U Suboticu se u tajnosti vraća za Božić 1943., a živio je kao gost u biskupijskom stanu, tj. pod zaštitom biskupa Lajče Budanovića gotovo do kraja rata, pomažući mu korigirati molitvenik *Slava Božja* te sređujući materijale iz bunjevačke prošlosti donesene iz Zagreba. Kalačko-bački nadbiskup József Grósz najprije ga je suspendirao, a poslije ga je postavio za kapelana u Jankovcu (*mađž. Jánoshalma*), gdje je bio šest tjedana do dolaska partizana 1944.

Ivan Kujundžić

Nakon Drugoga svjetskoga rata vjeroučitelj je u Državnoj muškoj gimnaziji i u Učiteljskoj školi u Subotici, ali je zbog sukoba s prosvjetnim inspektorom bio otpušten. Sukob je potaknut odnosom komuni-

stičkih vlasti prema vjerskim zajednicama, prije svega zbog onemogućavanja nesmetane vjerske izobrazbe u osnovnim i srednjim školama u Subotici i okolici. Kraće je vrijeme bio kapelanom u crkvi sv. Terezije u Subotici, do 10. IX. 1947., kada je uhićen pod optužbom da je član »ustaško-križarske terorističke organizacije«. Svi su članovi skupine 1948. u montiranom procesu osuđeni na zatvorske kazne, a on na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju od 13 godina te na gubitak građanskih prava pet godina nakon izdržane kazne. Zatvorsku kaznu proveo je u Srijemskoj Mitrovici i u Nišu. Kazna mu je smanjena te se u Suboticu vratio 1954., kada odlazi na mjesto župnika župe sv. Roka, gdje je naslijedio Blaška Rajića.

Istražujući dugi niz godina povijest i književnost bačkih Hrvata, skupio veoma bogat fond knjiga, časopisa i novina i osnovao 1946. Bunjevačko-šokačku knjižnicu Ivana Kujundžića svećenika. Njezin veći dio oduzet mu je tijekom kaznenog postupka 1947.-48., a iako mu nije izrečena kazna konfiskacije imovine, oduzeta je i njegova privatna knjižnica te je prenesena u subotičku Gradsku knjižnicu. Nakon povratka iz zatvora obnavlja svoju knjižnicu i nastavlja svoj sakupljački i bibliografski rad. Knjižnica i danas postoji kao odjel Katoličkoga društva *Ivan Antunović* u Subotici.

Obavljao je odgovorne dužnosti u upravnim i organizacijskim tijelima Bačke apostolske administrature (današnje Subotičke biskupije). Za svoj pregalački rad dobio je najviša crkvena odlikovanja: papinski komornik (1960.) i papinski prelat (1968.). Pokopan je u obiteljskoj grobnici u Kerskom groblju u Subotici.

Na kulturnom području imao je iznimno važnu ulogu. Već se u predratnom vremenu, uz Aleksu Kokića, isticao među bačkim svećenicima mlađe generacije na afirmaciji hrvatskoga nacionalnoga i kulturnoga identiteta među bačkim Bunjevcima. S Lajčom Budanovićem i Blaškom Rajićem radio je na osnivanju Subotičke matice 1933., kojoj je bio tajnik i u čijoj je zgradi (ul. Paje Kujundžića 9, sada Braće

Radića 9, nekadašnje kino *Zvezda*) i stano-
vao. Aktivno je sudjelovao u radu Subotičke matice, osobito u organiziranju priredbi *Razgovor*, koji se održavao 1934.-41. početkom siječnja, na obljetnicu smrti preporoditelja biskupa Ivana Antunovića. Bio je jedan od glavnih organizatora prve izložbe knjiga, dokumenata i starih predmeta o bunjevačkim Hrvatima *Smotra bunjevačke prošlosti*, priređene u Subotičkoj matici od 29. IX. do 2. XI. 1935. Sudjelovao je kao tajnik u organizaciji najveće nacionalne manifestacije, proslave 250. godišnjice seobe jedne veće skupine Bunjevaca u Bačku, održane od 14. do 16. VIII. 1936. u Subotici. Bio je duhovnik *Đačkog križarskog bratstva* nižeškolaca i srednjoškolaca te kasnije *Bačkog okružja križara*, kao i duhovnik srednjoškolske mladeži do početka Drugog svjetskog rata. U sklopu Hrvatske kulturne zajednice u Subotici osnovao je 1940. Prosvjetni fond *Aleksa Kokić* radi potpore studentima bačko-baranjskih Hrvata.

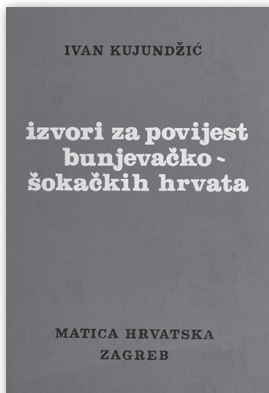
Iako je kao izdavač i odgovorni urednik *Subotičkih novina* bio naveden Blaško Rajić, bio je njihov stvarni urednik 1935.-41. Objavio je u njima niz članaka, među kojima i mnoge polemične tekstove o nacionalno-političkim i kulturnim temama, često i anonimno. Bio je član prve privremene uprave Hrvatske kulturne zajednice, osnovane 1936. u zgradi Subotičke matice s ciljem ujedinjavanja i usmjeravanja rada svih hrvatskih društava u Bačkoj. Urednik je lista *Dijecezanskoga omladinskoga saveza Plodovi mladih ljeta* (Subotica, 1937.). Uredio je i dva poslijeratna godišta *Subotičke Danice* (1945.-46.), iako je napisano da za uredništvo odgovaraju Franjo Vujković, odnosno Blaško Rajić.

Dio svojih pripovijesti objavio je u časopisu Hrvatskoga književnoga društva sv. Jeronima *Obitelj* (Zagreb, 1942.-43.), koji je uređivao Josip Andrić. U posmrtno izdanoj zbirci *Deran s očima* (1969.), uz ponovno objavljene pripovijesti, pojavljuju se i neke koje su objavljene prvi put. U njima je tematizirao napuštanje i izumiranje bunjevačkih salaša. Zbirka pripovijesti *Susret sa*

slobodom ostala je u rukopisu. Pripovijesti su mu objavljivane posmrtno i u *Subotičkoj Danici*.

Preveo je s francuskoga tridesetak teoloških djela, čija je sudbina vrlo različita: uglavnom su umnažani ciklostilom (osim jednoga, koji je tiskan kao knjiga), no većina je ostala u rukopisu: *Moj program* J. Deleruea preveo je u kućnom pritvoru 1941.; tiskanje rasprava *Putevima ljubavi* isusovca F. Charmota kalačke su crkvene vlasti uskratile uz obrazloženje »da je to previsoko za Bunjevce«; za vrijeme izdržavanja kazne zatvora u Srijemskoj Mitrovici s francuskoga je preveo i *Bambi* Felix Saltena te jedno nabožno djelo Raoula Plusa, ali njihovo iznošenje zatvorske vlasti u Kazneno-popravnom domu u Nišu nisu dopustile (R. Plusa je poslije ponovno preveo); preveo je s francuskoga knjigu Andréa Lazzarinija *Papa Ivan XXIII. : Život i ličnost*, a za prevoditelja je označio s. Anđelinu Kujundžić iz Družbe sestara Naše Gospe, u čijem je zagrebačkom samostanu umnoženo nekoliko njegovih prijevoda.

Objavljivao je uglavnom u katoličkim periodicima *Subotička Danica*, *Subotičke novine*, *Klasje naših ravni* (Subotica, Zagreb), *Plodovi mladih ljeta* (Subotica), *Nezavisnost* (Zagreb), *Život* (Sarajevo), *Nedjelja* (Zagreb), *Obitelj* (Zagreb), *Vjesnik Đakovačke biskupije* (Đakovo), *Katolički godišnjak* (Zagreb) i *Marulić* (Zagreb).

I. Kujundžić, *Izvori za povijest bunjevačko-šokačkih Hrvata*, Zagreb, 1968.

Najvažniji je njegov bibliografski rad, napose *Prilog kulturnoj povijesti bunjevačko-šokačkih Hrvata* (1946.) te *Bunjevačko-šokačka bibliografija* (1969.), koje su bile prve opće bibliografije bačkih Hrvata. Za istraživače je osobito važna knjiga *Izvori za povijest bunjevačko-šokačkih Hrvata* (1968.), koja, iako nije potpuna, sadržava obilje građe za proučavanje kulturne i političke povijesti bačkih Hrvata. Sastavio je i bibliografiju Alekse Kokića (*Srebrno klasje*, Subotica, 1962). Unatoč kritikama, njegov pionirski bibliografski rad nezaobilazan je za sve istraživače kulturne povijesti bačkih Hrvata.

Pseudonimi: Krešimir Bunić, Krešo Bunić, K. Bunić, Tvrdko Blagajac, Kaptol 29, Historicus, Croata, K.B., BK, A.K., I., K., Ivko, Iv.-kić, s (sacerdos), ss (sacerdos), +++.

Objavljeni prijevodi (uglavnom ciklostilom): J. Charmot, *Putevima ljubavi*, Subotica, 1944; F. Delerue, *Moj program*, Subotica, 1946 (knjiga); A. G. Courtois, *Srcem uz Srce Isusovo*, Zagreb, 1957 (Subotica – Zagreb, 1963)²; A. G. Courtois, *Mladi svećenik*, Subotica, 1958 (Zagreb, 1960)²; A. G. Courtois, *Kad je duša u tunelu*, Subotica, 1958; R. P. Schulte, *Svećenik danas*, Zagreb, 1958; A. G. Courtois, *Naš redovnički život*, Subotica, 1960; J. Loew, *Kad biste znali dar Božji*, Subotica, 1960; M. Montessori, *Sveta Misa: Tumačenje za djecu*, Subotica, 1961; A. G. Courtois, *Moji razgovori s Učiteljem*, Subotica, 1962; [Anđelina Kujundžić] A. Lazzarini, *Papa Ivan XXIII. : Život i ličnost*, Zagreb, 1963; A. G. Courtois, *Unutarnji život. Dobro raspoloženje*, Subotica – Zagreb, 1964.

Djela: *Smotra bunjevačke prošlosti* (suautor s A. Kopunović), Subotica, [1935, 1935², 1935³]; [Krešimir Bunić], *Mihajlo Radnić – prvi bunjevačko-šokački pisac*, Subotica, 1945; [Krešimir Bunić], *Prilog kulturnoj povijesti bunjevačko-šokačkih Hrvata*, Subotica, 1945; *Vratimo se Gospodu*, Subotica, 1946; *Dvije zbirke nagovora*, Subotica, 1961 (ciklostilom); *Izvori za povijest bunjevačko-šokačkih Hrvata*, Zagreb, 1968; *Bunjevačko-šokačka bibliografija*, *Rad JAZU*, 355, Zagreb, 1969; *Deran s očima i druge pripovijesti*, Subotica, 1969 (s potpunom bibliografijom).

Lit.: *Subotička Danica Kalendar za 1941. god*, Subotica, 1940; *Klasje naših ravni*, 1942-1944, Zagreb; Umro svećenik Ivan Kujundžić, *Glas koncila*, 11/1969, Zagreb; M. Bunjevčev [B. Gabrić], U spomen Ivanu Kujundžiću (1912-1969), pogovor u knjizi *Deran s očima i druge pripovijesti*, Subotica, 1969; B. Dekanj, Svećenički lik Ivana Kujun-

džića, *Subotička Danica: kalendar za 1971. god.*, Subotica, 1970; B. G[abrić], Ivan Kujundžić kao kulturni radnik, *Subotička Danica: kalendar za 1971. god.*, Subotica, 1970; A. Sekulić, Misli i primisli o bunjevačko-šokačkoj bibliografiji Ivana Kujundžića, *Kritika*, 18, Zagreb, 1971; L. Čurčić, Nova bunjevačko-šokačka bibliografija, *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*, knj. 19, sv. 3, Novi Sad, 1971; G. Kikić, *Antologija proze bunjevačkih Hrvata*, Zagreb, 1971; Ivan Kujundžić (uz 10. godišnjicu smrti), *Bačko klasje*, 4, Bačka Palanka, 1979; Bio je pravi svećenik (Propovijed vlč. Franje Vujkovića), *Bačko klasje*, 30, Bačka Palanka, 1984; L. I. Krmpotić, Bunjevački bibliografski i kulturni djelatnik – svećenik Ivan Kujundžić, *Subotička Danica: kalendar za 1990. god.*, Subotica, 1989; B. Gabrić, 25. obljetnica smrti Ivana Kujundžića, *Subotička Danica (nova) Kalendar za 1995. godinu*, Subotica, 1994; A. Sekulić, *Književnost podunavskih Hrvata u XX. stoljeću*, Zagreb, 1996; A. Sekulić, Uglednici drevne i brojne subotičke obitelji Kujundžić, *Subotička Danica (nova): Kalendar za 1997. godinu*, Subotica, 1996; M. Dulić, Da se ne zaboravi: subotički proces 1948., *Politički zatvorenik*, br. 87, Zagreb, 1999; J. Temunović, *Subotička matica*, Subotica, 2002; K. Bušić, *Društveno, kulturno i političko organiziranje bačkih Hrvata-Bunjevaca 1918.-1941. (Uloga bunjevačkih elita i proces nacionalne integracije i modernizacije hrvatske zajednice u Bačkoj)*, magistarski rad, Zagreb, 2006; B. Gabrić, Ivan Kujundžić, *Subotička Danica: Kalendar za 2012.*, Subotica, 2011; K. Bušić, *Djelovanje bačkih Hrvata u kulturnim institucijama NDH*, doktorska disertacija, Zagreb, 2011; T. Žigmanov, Ideologije i sudbine književnog stvaralaštva i života Ivana Kujundžića, Ante Jakšića i Balinta Vujkova, *Dani Balinta Vujkova: dani hrvatske knjige i riječi. Zbornik radova sa znanstvenih skupova 2011.-2012.* (ur. K. Čeliković), Subotica, 2013; *Hrvatski biografski leksikon*, 8, Zagreb, 2013; Lj. V[ujković] [Lamić], 45 godina od smrti Ivana Kujundžića, *Glasnik Pučke kasine 1878*, 123-124, Subotica, 2014.

K. Čeliković i K. Bušić

KUJUNDŽIĆ, Ivo (Zagreb, 27. XI. 1959.), pravnik, novinar, diplomat. Sin je Jakova Kujundžića i Stanke, rođ. Stantić. Osnovnu i srednju školu završio je u Subotici, a diplomirao je na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. Kao novinar radio je u lokalnim *Subotičkim novinama* 1984.-90., te je, bez označavanja u impresumu, osmislio i uredio prve brojeve glasila Demokratskoga saveza Hrvata u Vojvodini *Glas ravnice* 1990. Kao prvi stalno akreditirani dopisnik Hrvatske radiotelevizije iz Vojvodine radio je 1990.-91., a prvi stalno akreditirani do-

pisnik HTV-a i HINE iz Budimpešte bio je 1992.-96. U diplomatskom zvanju I. tajnika radio je u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Mađarskoj 1996.-98., gdje je osobito radio na povezivanju Hrvata iz Mađarske i Vojvodine. Nakon povratka u Zagreb, na Hrvatskoj je televiziji pokrenuo 2000. god. emisiju *Korijeni – hrvatske manjine u Europi*, koja je tjedno izvještavala o svim važnijim zbivanjima među hrvatskim manjinskim zajednicama u Srbiji, Crnoj Gori, Mađarskoj, Italiji, Austriji, Rumunjskoj, Makedoniji i Sloveniji, zahvaljujući čemu su vijesti iz hrvatske zajednice u Vojvodini bile dobro praćene od strane HTV-a. Veleposlanik Republike Hrvatske u Makedoniji bio je 2005.-11., gdje je zadnje dvije godine bio je doajen diplomatskog zbora u Republici Makedoniji. Nakon isteka veleposlaničkoga mandata vratio se na Hrvatsku televiziju, gdje radi kao urednik u Redakciji za manjine, iseljeničtvo i civilno društvo. God. 2013. pokrenuo je tjednu emisiju *Pogled preko granice – Hrvati u BiH*, koju reemitira BHTV. Od 2016. urednik je međunarodnoga kanala HRT-a *Glas Hrvatske*, a od 2018. urednik Programa za Hrvate izvan Republike Hrvatske, koji na sva tri medija HRT-a (radio, televizija, internet) objedinjuje izvještavanje o Hrvatima izvan Hrvatske.

Nagrađivan je za razvoj hrvatskih zajednica izvan Hrvatske, među ostalim 2013. priznanjem *Europska medalja za prinos suradnji među narodima*, koju je u Budimpešti dobio 2013. Nositelj je *Zlatne plakete* i počasni član Zajednice Hrvata u Republici Makedoniji, počasni je član Hrvatskoga građanskoga društva Crne Gore iz Kotora, a dobitnik je i *Plakete za posebne zasluge* Hrvatske državne samouprave u Mađarskoj. Kao predstavnik HRT-a, bio je član međuvladina Mješovitoga odbora za praćenje provedbe sporazuma o zaštiti manjina između Republike Hrvatske i Republike Srbije 2013.-18.

Lit.: *Leksikon radija i televizije*,² Zagreb, 2016; www.mvep.hr/hr/predstavnstva/poslanici/kujundzic-ivan/ (pristupljeno 31. XII. 2018.).

S. Bačić

KIJUNDŽIĆ, Jakov (Verušić, 25. I. 1919. – Subotica, 23. III. 2006.), zemljoradnik, društveni djelatnik, pisac. Rođen je u brojnoj obitelji Miška Kijundžića, ogranka Ganinih, i Jage, rođ. Kopunović Legetin. Osnovnu školu polazio je u tzv. Sudarevoj škuli na Verušiću, nedaleko od željezničke stanice. Prva dva razreda završio je u klasičnoj gimnaziji u Franjevačkom kolegiju u Varaždinu (1930.-32.), a treći i četvrti u subotičkoj gimnaziji (1932.-34.). Iz obiteljskih razloga poslije školovanja nastavio je živjeti na salašu. U Suboticu se preselio 1946., ali je nastavio obrađivati zemlju i vinograd. Poslije se zaposlio kao noćni čuvar u subotičkoj tvornici konfekcije *Snežana*, odakle je otišao u mirovinu 1977.

Skupa s ostalim katoličkim laicima (seka Jovana Stantić i dr.) među obnoviteljima je javne crkvene proslave Dužijance u Subotici 1958., koju su poslijeratne vlasti zabranile 1948. Bio je dugogodišnji član crkvene općine župe sv. Terezije Avilske u Subotici. Pisati je počeo još kao gimnazijalac, ali prve uratke nije sačuvao. Ponovno je počeo pisati nakon doseljenja u Suboticu – od 1948. do 1994. napisao je 99 kraćih ili dužih priča, koje su vremeno objavljivane u *Subotičkoj Danici* (1971., 1989., 1994., 1996., 2000.). God. 1994. objavio je širi izbor iz svojih pripovijedaka, crtica i anegdota *Zgrabljena mršavina*, kojom je na bunjevačkoj ikavici želio sačuvati sliku nekadašnjega života na salašima. Pokopan je na Bajskom groblju.

J. Kijundžić, *Zgrabljena mršavina*, Subotica, 1994.

Njegov je sin Bogoljub Kijundžić (Verušić, 13. XII. 1944.), dugogodišnji član pastoralnoga vijeća katedralne župe sv. Terezije i staratelj katedrale te jedan od osnivača DSHV-a 1990. i član prvoga Predsjedništva stranke izabranoga na Osnivačkoj skupštini (1990.-94.).

Djelo: *Zgrabljena mršavina (pripovitke)*, Subotica, 1994.

Izvor: kazivanje Bogoljuba Kijundžića iz Subotice.

Lit.: B. Gabrić, Pogovor : Pripovitke Jakova Kijundžića, *Zgrabljena mršavina*, Subotica, 1994.

S. Bačić

KIJUNDŽIĆ, Janja – Mehtildis (Pavlovac, 30. IX. 1906. – Subotica, 1. X. 1986.), magdalenka. Rođena je u obitelji Ilije i Marije, rođ. Tikvicki. Sestra je Anđeline i Antonije Kijundžić. Nakon osnovne škole, više godina osjećajući živu želju za kontemplativnim načinom života u strogoj zatvorenoj klauzuri, 15. IX. 1930. stupila je u samostan sestara magdalenki u Studenicama kod Poljčana u Mariborskoj biskupiji u Sloveniji, a 27. X. 1930. položila je vječne zavjete. Tako je postala prva bunjevačka redovnica stroge zatvorene klauzure. Uzela je redovničko ime Mehtildis. Nakon što je njemačka vojska u srpnju 1941. zaposjela samostan i iselila sve redovnice, zauzimanjem zagrebačkoga nadbiskupa Alojzija Stepinca nastanile su se u slavonskoj Orahovici, gdje su ostale do konca rata. U samostan u Studenicama sestre su se vratile 1945., ali su komunističke vlasti 1949. raspustile samostan i nacionalizirale ga. Nakon toga vratila se u Suboticu te je bila u zatvoru osam mjeseci. Do umirovljenja je radila kao spremačica u zdravstvenim ustanovama u Subotici. Skrbila je i bila čuvar župnog stana tadašnje crkve sv. Aleksandra u subotičkom predgrađu Aleksandrovo (Šandor). U župi Uzvišenja sv. Križa u Pačiru 1971. pokušala je obnoviti svoju samostansku zajednicu, ali se nakon neuspjeha 1972. vraća u roditeljski dom, gdje je živjela do kraja života.

Lit.: Z. K., Umrla je naša prva redovnica stroge klauzure, *Bačko klasje*, br. 44, Subotica, 1987.

S. Bačić

KUJUNDŽIĆ, Josip (Joso) (Subotica, ? – Budimpešta, ?, X. 1889.), odvjetnik, visoki subotički gradski dužnosnik. Za glavnoga bilježnika Subotice imenovao ga je subotički veliki župan Aurel Janković u kolovozu 1881. umjesto Antala Szőregija. Nakon što je Lazo Mamužić izabran za gradonačelnika Subotice u listopadu 1884., u novoj gradskoj upravi, u kojoj su dominirali Bunjevci, izabran je na istu dužnost. Bio je bliski gradonačelnikov suradnik, pa tako *Neven* navodi da su na čelu subotičkoga izaslanstva od 560 osoba na monumentalnoj Zemaljskoj izložbi u Budimpešti 1885. bili »G. Lazo Mamužić, gradski načelnik i G. Joso Kujundžić, gradski veliki bilježnik«. U istom broju *Nevena* Mijo Mandić piše da su na jednoj svečanoj večeri u Subotici, kojoj su nazočili najugledniji subotički Bunjevci, a na kojoj se govorilo o bunjevačkoj prosvjeti i kulturi, zdravicu držali Ilija Kujundžić te »kod našeg puka vrlo obljubljeni poglaviti g. Joso Kulundžić varoški glavni-veliki bilježnik«. Zbog bolesti mijenjao ga je podbilježnik Stevan Manojlović. U kratkoj vijesti o njegovoj smrti *Neven* piše da je bio »zaslužni gradski nadbilježnik« te da je preminuo u bolnici u Budimpešti.

Lit.: *Bácskai Ellenör*, 32, Szabadka, 8. VIII. 1881; *Neven* 11/1884, 9/1885, 10/1889, Sombor, Subotica; I. Iványi, *Szabadka szabad királyi város története*, 2, Szabadka, 1892.

M. Grlica

KUJUNDŽIĆ, Josip (Subotica, 28. I. 1834. – Subotica, 22. XI. 1902.), zemljoposjednik, društveni djelatnik. Sin je Stanka – Stipana i Julijane, rođ. Horvatović. Jedan je od osnivača Bunjevačke kasine u Subotici u proljeće 1878., kada je na osnivačkoj skupštini izabran za njezina knjižničara. Iako je nakon promjene imena društva u Pučka kasina i odobrenja Pravila društva na novoj skupštini 15. XII. 1878. izabran za člana odbora starješinstva, dok je za knjižničara izabran Marko Skenderović, faktički je obavljao posao knjižničara sve do 1892. Za razliku od većine članova Pučke kasine, koji su bili srednji i sitniji zemljoposjednici, ulazio je u krug krupnijih zemljoposjedni-

ka: na listi najvećih poreznih obveznika u Subotici za 1881. bio je na 536. mjestu.

Lit.: *Neven*, 12/1902, Subotica; Josin [Š. Rajčić], *Pučka kasina u Subotici, Subotička Danica ili bunjevačko-šokački kalendar (sa slikama) za prostu godinu 1909.*, Subotica, 1908; M. Mandić, *Pedestogodišnjica subotičke Pučke kasine (1878-1928.)*, Subotica, 1928; M. Grlica, »Toplo gnjizdo, ugodni razgovor...« *Pučka kasina u Subotici 1878-1914, Hrvatska revija*, 3/2005, Zagreb.

M. Grlica i S. Bačić

KUJUNDŽIĆ, Josip - Kejo (Subotica, 16. II. 1915. – Subotica, 19. IV. 1994.), odvjetnik, gimnastičar, sportski djelatnik, sokolski prednjak. Rođen je u obitelji maloga trgovca Josipa i Roze, rođ. Keler. U Subotici je završio srednju školu i diplomirao na Pravnom fakultetu 1939. Nakon završetka fakulteta pripravničku praksu obavljao je na Sreskom i Okružnom sudu u Subotici te u odvjetničkim uredima kod Jovana Lesiha i Franje Orčića. Bio je član uredništva jedinoga broja *Slobodne Bačke*, koja je izašla 16. X. 1944., kao i u prvog uredništva *Radio vijesti*, koje su kao nastavak *Slobodne Bačke*, počele izlaziti 19. X. 1944. u Subotici kao organ Agitpropa Gradskog NOO. Međutim, ubrzo se vratio odvjetništvu da bi odvjetnički ispit položio 1952. te je u Subotici radio kao odvjetnik do umirovljenja 1982. god. Bio je predsjednik Advokatske komore Vojvodine 1973.-76. Na osnovi te dužnosti bio je i član Predsjedništva Saveza advokatskih komora Jugoslavije, u kojem je 1974. obnašao dužnost predsjednika.

Kao mladić dolazio je s društvom na Palić, gdje se nalazilo ljetno vježbalište sokola. Upoznao se sa sokolašima te je, potaknut njihovim aktivnostima, postao član Sokolskog društva *Subotica*. Brzo je napredovao te je poslan na tečaj za sokolskog prednjaka. Od početka 1930-ih isticao se kao vježbač na sokolskim priredbama. Bio je među kandidatima za nastup na Olimpijskim igrama u Berlinu, ali se na izlučnom natjecanju u Ljubljani nije uspio uvrstiti u reprezentaciju. Na svečanom otvorenju subotičkoga Gradskoga stadiona 1936. na spravi preča izveo je dotada neviđene vježbe pred 15 000 gledatelja. Prvi

Josip Kujundžić – Kejo

veći uspjeh ostvario je u lipnju 1937., kada je na natjecanju za Mač kralja Aleksandra u Beogradu osvojio 2. mjesto u višeboju (deset gimnastičkih i atletskih disciplina). U prosincu iste godine sudjelovao je na Prvenstvu Saveza slavenskoga sokolstva u Novom Sadu. U pojedinačnom višeboju zauzeo je 14. mjesto, u ekipnom višeboju 2. mjesto, a od šest gimnastičkih disciplina bio je pobjednik proste vježbe i skoka preko konja uzduž. Na seriji izbornih natjecanja uvrstio se u reprezentaciju za nastup na Svjetskom prvenstvu 1938. To se natjecanje održalo za vrijeme jubilaroga X. svesokolskoga sleta u Pragu. Na SP-u je osvojio brončanu medalju u ekipnom višeboju, a najbolji pojedinačni rezultat ostvario je s 8. mjestom na preči. Tako je postao prvi i jedini subotički sportaš između dvaju svjetskih ratova koji je osvojio medalju na jednom svjetskom prvenstvu. Na vrhuncu prvoga dijela karijere 1939. nastupio je na tri međudržavna dvoboja gimnastičke vrste Jugoslavije protiv Francuske u Parizu (bio je 2. na konju s hvataljkama), Poljske u Varšavi (bio je 1. u prostoj vježbi) i Bugarske u Sofiji (bio je 2. u višeboju te 1. u prostoj vježbi i na konju s hvataljkama). Na zadnjem natjecanju Saveza sokola Kraljevine Jugoslavije 1940. u Zemunu pobijedio je u višeboju na susretu najboljih vježbača istočnih i zapadnih sokolskih župa. Uz to bio je demonstrator na saveznim prednjačkim tečajevima, a 1938. na XIX. redovitoj glavnoj godišnjoj skupštini Sokolskoga

društva Subotica izabran je za zamjenika načelnika.

Kako nakon rata sokolstvo nije obnovljeno, počeo se natjecati kao član Gimnastičke sekcije Fiskulturnoga omladinskoga sportskoga kluba *Spartak* i Društva za tjelesni odgoj *Partizan* iz Subotice. Na državnom prvenstvu bio je u višeboju prvak 1949. u Zagrebu te viceprvak 1950. u Beogradu i 1951. u Splitu. Svoj prvi poslijeratni međunarodni uspjeh postigao je na Balkanskom prvenstvu 1947. u Ljubljani osvajanjem srebrnih medalja u pojedinačnom i ekipnom višeboju, kada je bio i kapetan državne vrste. Sudjelovao je na Olimpijskim igrama 1948. u Londonu, gdje je zauzeo je 54. mjesto u pojedinačnom višeboju i 10. mjesto u ekipnom višeboju. Posljednji važniji nastup imao je na Svjetskom prvenstvu 1950. u Baselu, kada je zauzeo 39. mjesto u pojedinačnom višeboju i 5. mjesto u ekipnom višeboju. Bio je pobjednik višeboja na dva međudržavna dvoboja 1948. u Zemunu protiv Rumunjske i u Sofiji protiv Bugarske. Dva je puta pobijedio u višeboju 1952. na susretu Jugoslavije protiv švicarske gimnastičke organizacije SATUS u Subotici i Bielu (Švicarska). Iste je godine pred kraj natjecateljske karijere izvodio vježbe u Bijelom dvoru pred Josipom Brozom Titom. Na Olimpijskim igrama 1952. u Helsinkiju sudjelovao je kao sudac.

Osposobio je i vodio 17 prednjačkih grupa sokola te je imao velike zasluge za razvoj poslijeratne subotičke gimnastike. Bio je glavni instruktor Fiskulturnoga saveza Vojvodine i savjetnik državne gimnastičke vrste. Obnašao je razne dužnosti u gimnastičkim forumima u Jugoslaviji. Za rad u području gimnastike dobio je više odlikovanja i priznanja.

Lit.: Izborno takmičenje Saveza SKJ, *Sokolski glasnik*, 18, Ljubljana, 1. V. 1936; Takmičenje za prvenstvo Saveza slovenskog Sokolstva, *Sokolski glasnik*, 1, Beograd, 1. I. 1938; Skupština Sokolskog društva Subotica, *Sokolski glasnik*, 4, Beograd, 29. I. 1938; H. Macanović, Svetsko gimnastičko prvenstvo 1938 u Pragu, *Sokolski glasnik*, 26-29, Beograd, 1938.; I. Sedlaček, Međudržavni gimnastički susret Jugoslavija – Bugarska, *Sokolski glasnik*, 28, Beograd, 14. VII. 1939; J. Šokčić,

KUJUNDŽIĆ

Sto godina štampe u Subotici 1848 – 1948. (rukopis); *Almanah jugoslovenskog sporta 1943 – 1963*, Beograd, 1964; *Enciklopedija fizičke kulture*, 2, Zagreb, 1977; L. Štukelj, *Mojih sedem svetovnih tekmovalj*, Novo Mesto, 1989; B. Gregorka, *Zlata doba slovenskega sokolstva: obdobje med obema vojnama*, Ljubljana, 1991; M. Botić, In Memoriam : Josip Kujundžić (1915–1994), *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, 6/1994, Novi Sad; Lj. Vujković Lamić, Znameniti Bunjevci : Josip Kujundžić – Kejo (1915 – 1994), gimnastičar i prokator, *Rič bunjevačke matice*, 79-80, Subotica, 2013.

E. Hemar i Lj. Vujković Lamić

KUJUNDŽIĆ, Josipa (Subotica, 12. VIII. 1964.), kuglašica. Kći je Gušte i Ljubice, rođ. Skenderović. Osnovnu, zajedničku srednju te srednju školu pravnog smjera završila je u Subotici. Poslije toga se zapošljava u Upravi Carina u Subotici gdje radi do danas.

Kuglanjem se počela baviti 1984. u subotičkom ŽKK *Pionir*, za koji je nastupala do kraja natjecateljske karijere. Prvi trener bio joj je József Kanalos, koji ju je formirao kao kuglašicu. S ekipom *Pionira*, čiji je trener bio Stevan Sekereš, po ligaškom sustavu natjecanja osvojila je naslove prvakinja SR Jugoslavije u sezoni 1998./99. i 2001./02. te Srbije i Crne Gore u sezoni 2002./03., 2003./04. i 2005./06. Uz to je s klubom u državnim ligaškim natjecanjima osvojila pet drugih i jedno treće mjesto u razdoblju 1994.-2007. S *Pionirom* je osvojila i dva puta Kup Srbije i Crne Gore 2005. protiv KK *EDB*-a iz Beograda 7:1 i 2006. protiv KK *Hajduka* iz Kule 5:3. Zahvaljujući visokom plasmanu u državnim prvenstvima, ŽKK *Pionir* redovito je sudjelovao u Europskom i Svjetskom kupu 1995.-2016. Najveći međunarodni klupski uspjeh postigla je s *Pionirom* u Europskom kupu 1997. u Hunedoari (Rumunjska) osvojivši 3. mjesto. Ostvarila je dosta uspjeha u konkurenciji parova: na Prvenstvu SRJ bila je treća 1996. u Kuli sa Sanelom Nović i 2001. u Bačkoj Topoli s Brankicom Pavlović; na Prvenstvu Vojvodine u parovima bila je druga 2001. u Somboru s Brankicom Pavlović i treća 1998. u Zrenjaninu s Rózsom Piszár. Za reprezentaciju SR Jugoslavije nastupila je na Svjetskom prvenstvu 1998.

u Celju i u ekipnoj konkurenciji osvojila 5. mjesto. Za državnu reprezentaciju igrala je na međunarodnom turniru Trofej Jugoslavije 1997. u Apatinu i bila druga u mješovitom paru s Jovanom Čalićem.

Aktivnu igračku karijeru završila je 2007. zbog ozljede kralježnice. Od 2008. bila je trenerica juniorske ekipe ŽKK *Pionira* sve do gašenja kluba 2016. Među ostalim, kao juniorku je trenirala državnu reprezentativku Jovanu Stantić, a kuglanju je privukla i kasniju državnu reprezentativku Jasminu Vojnić Tunić.

U izboru *Subotičkih novina* uvrštena je na 7. mjesto između deset najboljih sportaša Subotice 1997., a proglašena je sportašem mjeseca u Subotici za studeni 1994. i travanj 2002.

Izvor: osobni iskaz Josipe Kujundžić.

Lit.: Gy. Horti, *Almanach*, Subotica, 2003.; P. Arambašić, *Prvi čunj*, Sombor, 2011.

P. Skenderović i E. Hemar

KUJUNDŽIĆ, Lajčo (Subotica, ? – Kairo, Egipat, ?, XII. 1913.), zemljoposjednik, društveni djelatnik. Rođen je u imućnoj zemljoposjedničkoj obitelji Luke i Stane, rođ. Mačković. Prema *Nevenu*, »bio je praunuk znamenitog čiča Jakova Jordana«. Kako se zbog tuberkuloze nije oženio, on i Staniša Matković preuzeli su u ime subotičke Zemljodilske štedionice da na licu mjesta, kao njezini (posljednji) povjerenici i zastupnici, skrbe o nekadašnjim šumskim posjedima grofa Vladimira Zichyija u Biharskoj županiji (sjeverni Erdelj), koji su joj pripali nakon što grof Zichy nije vratio zajam. U ljeto 1913. njih su dvojica otišli u Egipat u pokušaju da promjenom klime utječu na poboljšanje zdravlja. Kada je Pajo Kujundžić 1913. pokrenuo akciju za osnivanje *Prve školske zadruge u Subotici*, kojoj je na osnivačkoj skupštini 29. III. 1914. izglasano ime *Bunjevačka školska zadruga u Subotici*, *Neven* je objavio da je »Lajčo Kujundžić iskreni prijatelj naš i naših načela« dao najveći prilog od 5000 kruna za bunjevačke škole. U nekrologu iz 1914. navedeno je da je »svoje ime u mramor uri-

zo, kad je na narodnu škulu dao oporuku 5.000 kruna«. Međutim zbog opstrukcije vlasti te izbijanja Prvoga svjetskoga rata ta prosvjetna ustanova nije uspjela početi djelovati. Njezin najveći darovatelj, unatoč početnomu poboljšanju zdravlja u sredozemnoj klimi, preminuo je u Egiptu te je skupa sa Stanišom Matkovićem pokopan u Kairu.

Lit.: *Neven*, 37/1913, 1/1914, Subotica; [Mijo Mandić, Bunjevački grobovi u Egiptu, *Pravi bunjevački kalendar za prostu godinu 1934 (sa slikama)*, Subotica, b. g.; M. Grlica, Bunjevačka školska zadruga, *Museion*, 13, Subotica, 2015.

M. Grlica

KIJUNDŽIĆ, Lajčo – Lajo (Subotica, 21. VII. 1923. – Subotica, 15. IX. 1994.), nogometaš. Sin je Bene i Marije, rođ. Lukač. Završio je zanatsku školu u Subotici. Rano je ostao bez majke te je već sa šest godina morao ići služiti. Uz oca je izučio papučarski zanat i pri Gradskoj zanatskoj komori položio majstorski ispit 1952. Zaposlio se u poduzeću *Ogrev* kao blagajnik, gdje je ostao do umirovljenja. Odbio se učlaniti u Komunističku partiju, što ga je pratilo tijekom cijeloga radnoga vijeka. Svoj zanat nastavio je raditi sve do kraja života, privatno praveći svečane papuče za mnoga kulturno-umjetnička društva i znance. Svoj je alat i znanje pred smrt prenio na Dejana Kovača, koji je nastavio praviti svečane papuče, ukrašene zlatnim i srebrnim vezom.

U djetinjstvu je s vršnjacima došao na nogometno igralište *Bačke* i već je kao pionir pokazao talent. Izrastao je u vrsnog igrača sredine terena u pionirskoj školi pod vodstvom trenera Bene Cvijanova i Ljudevita Vujkovića Lamića – Moce starijega. Potom ga je Andrija Kujundžić – Čiča 1939. izabrao u skupinu od dvadesetak igrača koji su pripremani za prvu ekipu HŠD *Bačke*. Tijekom II. svjetskog rata nastupao je za *Bačku*, koja je tada imala prinudnu upravu i nastupala u 3. mađarskoj ligi. U socijalističkoj Jugoslaviji nastavlja igrati za prvu momčad *Bačke*, koja je u svibnju 1945. promijenila ime u HFD *Grđanski*, a

u ožujku 1946. u FD *Sloboda*. Za vrijeme služenja vojnoga roka u Jugoslavenskoj ratnoj mornarici (JRM) 1947.-49. nastupao je za nogometnu sekciju fiskulturnog društva u sklopu JRM-a *Mornar* iz Splita. Bio je član momčadi *Mornara* koja je osvojila 2. mjesto u II. saveznoj ligi 1948./49. i dva se puta zaredom plasirala u četvrtfinale Kupa Jugoslavije. Kada je klub trebao zaigrati u I. ligi, rasformiran je potkraj 1949. Nakon povratka u Suboticu 1950. postao je član FK *Spartak*, tada prvoligaškoga kluba, budući da je momčad *Slobode* također bila rasformirana odlukom nadležnih tijela. U sezoni 1950./51. nastupao je za FK *Crvenu Zvezdu* iz Beograda, a iako je odigrao samo jednu prvoligašku utakmicu, sudjelovao je u osvajanju prvog državnog naslova

Lajčo
Kujundžić

za klub. Od 1952. do kraja igračke karijere 1955. bio je član *Spartaka*, s kojim je nastupao u I. ligi. Ukupno je odigrao 65 prvoligaških utakmica i postigao jedan zgoditak. S momčadi *Spartaka* najbolji rezultat ostvario je u sezoni 1954./55. osvojivši 6. mjesto u I. saveznoj ligi. Nakon završetka natjecateljske karijere neko se vrijeme bavio trenerskim poslom u nižerazrednim klubovima.

Lit.: Ž. Inić, *Knjiga o Spartaku 1945-1947 1947-1997*, Subotica, 1997; Ž. Inić (ur.), *Lučonoše jugoslovenskog fudbala FK Bačka Subotica 1901 – 2001*, Subotica, 2001; M. Garber, *Sportsko društvo Mornar 1949. – 2009.*, Split, 2009; N.S., Dejan Kovač je posljednji subotički papučoš : Čuva zanat od izumiranja, *Subotičke novine*, 1. II. 2019, Subotica.

Lj. Vujković Lamić i E. Hemar

KIJUNDŽIĆ, Luka – Striko (Strika) (Subotica, ? – ?), pučki pjesnik, kulturni i politički djelatnik. Za tajnika mjesnog ogranka Hrvatske seljačke stranke u Ta-

vankutu izabran je početkom prosinca 1926., a prilikom osnivanja ogranka Hrvatskoga seljačkoga prosvjetnoga i dobrotvornoga društva *Seljačka sloga* (koje je bilo dijelom širega pokreta predvođenoga HSS-om) u Tavankutu i Ljutovu, 2. I. 1927. izabran je za predsjednika. Bio je suradnik zagrebačkoga glasila toga društva *Seljačka prosvjeta* i njegova kalendara *Božićnica*, za koje je slao kraće dopise i pjesme. Nekoliko pjesama, pisanih u duhu seljačke politike i hrvatstva Bunjevaca, objavio je u subotičkom *Nevenu* 1926.-28. U Tavankutu je uvježbavao sa seljačkom mladeži manja kazališna djela.

Kada je nakon rata u okviru *Seljačke sloge* 18. XI. 1947. osnovana Sekcija hrvatskih seljačkih književnika, njezinim je zauzimanjem, među ostalim, 5. III. 1948. u Zagrebu održana večer seljaka pisaca, na kojoj je sudjelovao i on. Na prvoj poslijeratnoj središnjoj književnoj večeri domaćih pisaca u Narodnom kazalištu u Subotici, koju je 19. VIII. 1949. priredio Literarni odjel pri Savezu kulturno-prosvjetnih društava Subotice, kazivao je svoje poetske i prozne tekstove, uz Mirka Husku, Vladislava Kopunovića, Barnabu Mandića, Lazara Merkovića, Stevana Nikolajevića i Blaška Hajduk Vojnića. Priloge je objavljivao i u glasilu HSS-a *Slobodni dom* te u subotičkim poslijeratnim socijalističkim kalendarima *Narodni kalendar* i *Kalendar Hrvatska riječ*.

Lit.: *Neven*, 49/1926, 3,6,35/1927; B. Vojnić H., Bunjevački seljački pisci, u: *Kalendar Hrvatska riječ za prestupnu 1952. godinu*, Subotica, b. g.; K. Spehñjak, *Javnost i propaganda: narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945.-1952.*, Zagreb, 2002; M. Bara, Stjepan Radić i bački Hrvati, u: *Identitet bačkih Hrvata*, Zagreb – Subotica, 2010; M. Evetović, *Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata*, Subotica, 2010; L. Merković, *Kronologija od 19. do 25. kolovoza, Hrvatska riječ*, br. 439, Subotica, 19. VIII. 2011.; A. Sekulić, *Moj Tavankut, Klasje naših ravni*, 1-2/2011, Subotica.

M. Bara

KUJUNDŽIĆ, Mata (Subotica, 13. IX. 1831. – Subotica, 7. II. 1897.), zemljoposjednik, društveni djelatnik. Sin je Albe i Marte, rođ. Peić Gavran. Jedan je od osni-

vača Bunjevačke kasine u Subotici u proljeće 1878., kada je na osnivačkoj skupštini izabran u odbor starješinstva. Nakon što je društvo bilo primorano promijeniti naziv u Pučka kasina, poslije čega je Ministarstvo unutarnjih poslova u Budimpešti 2. XI. 1878. odobrilo izmijenjena Pravila društva, na novoj skupštini 15. XII. 1878. nije izabran u novu vpravu. Bio je blagajnik Pučke kasine 1895.-97. Jedan je od osnivača prvoga bunjevačkoga pokopnoga društva Pokopnoga društva sv. Ivana, osnovanoga u subotičkom IV. kvartu Gatu 23. V. 1895., kad je na osnivačkoj skupštini izabran za člana upravnoga (*upravljajućega*) odbora.

Lit.: *Neven*, 6/1895, 3/1897, Subotica; Josin [Š. Rajčić], Pučka kasina u Subotici, *Subotička Danica ili bunjevačko-šokački kalendar (sa slikama) za prostu godinu 1909.*, Subotica, 1908; M. Mandić, *Pedesetogodišnjica subotičke Pučke kasine (1878-1928.)*, Subotica, 1928; M. Grlica, »Toplo gnjizdo, ugodni razgovor...« Pučka kasina u Subotici 1878-1914, *Hrvatska revija*, 3/2005, Zagreb.

M. Grlica i S. Bačić

KUJUNDŽIĆ, Matija →Kulunčić, Matija

KUJUNDŽIĆ, Matija (Subotica, 15. IX. 1939.), kuglač. Sin je Matije i Jelisavete, rođ. Stefanović. U Subotici je završio četiri razreda osnovne škole i autolimarski zanat.

Kuglati je počeo s 15 godina, a od 1956. aktivno je nastupao za Kuglački klub *Matica* iz Subotice. Bio je član najuspješnije ekipe *Matice*, koja je 1964. u Zagrebu nastupila u finalu Kupa Jugoslavije i osvojila 2. mjesto iza *Poštara* iz Splita. Potom je s *Maticom* postao prvak Vojvodine 1965. nakon pobjede protiv *Spartaka* iz Debeljače i prvak Srbije 1966. na turniru u Zrenjaninu. Godine 1967. prešao je u KK *Spartak* iz Subotice. Kao član novog kluba na pojedinačnim prvenstvima Vojvodine u Novom Sadu osvojio je treće (1967.) i četvrto (1969.) mjesto. S reprezentacijom SR Srbije nastupio je na republičkom turniru »Bratstvo i jedinstvo« 1968. u Splitu, na kojem je osvojila 3. mjesto. U listopadu 1969. odlazi na privremeni rad u SR Njemačku, u München. Paralelno je nastavio kuglati u klubovima *Krumbach*, *Augsburg* i *Bezick-*

heim. U SR Njemačkoj najveći je uspjeh ostvario osvajanjem ekipnoga okružnoga prvenstva Bavorske. Nakon povratku u Suboticu 1982. nastavio se amaterski baviti kuglanjem kao član KK *Zorka*.

U profesionalnoj karijeri radio je kao skladištar u prodavaonici poduzeća *Tekstil* u Subotici, a nakon povratka iz SR Njemačke zaposlio se u Kemijskoj industriji *Zorka*. Nakon šest godina prelazi u Zoološki vrt na Paliću, gdje je radio do odlaska u mirovinu 2000. Živi u Subotici.

Izvor: osobni iskaz Matije Kujundžića.

Lit.: *Godišnji bilten rezultata Kuglačkog saveza Jugoslavije 1964 (brošura)*, Zagreb, 1965; *Godišnji bilten rezultata KSJ od I. VII. - 31. XII. 1968 (brošura)*, Zagreb, siječanj 1969; Gy. Horti, *Almanach*, Subotica, 2003.

P. Skenderović i E. Hemar

KIJUNDŽIĆ, Nikola (Subotica, 9. II. 1861. – Bajmok, 22. I. 1906.), svećenik, pjesnik, prozni pisac. Sin je Mije Kujundžića i Teze, rođ. Vojnić Kortmiš. Pripada poznatoj subotičkoj porodici Kujundžića, grani Mišakovih. Pučku školu i gimnaziju svršio je u Subotici. God. 1878. otišao je na studij klasične filologije u Budimpeštu, ali nakon pola godine studija odlazi na bogosloviju u Kalaču, gdje je 1884. zaređen za svećenika. U Kalači je ušao u krug učenika i studenata koji su se okupljali oko Ivana Antunovića, preporoditelja podunavskih Hrvata. Kao kapelan djelovao je u Dušnoku, Bikiću (*madž.* Bácsbokod), Aljmašu (*madž.* Bácsalmás), Lemešu (*srp.* Svetozar Miletić), gdje je bio i upravitelj župe (1889.), a od 1892. u subotičkoj župi sv. Terezije. God. 1900. izabran je za župnika u Bajmoku, gdje je ostao do smrti. Za *ešperuša* (vicearhiđakona) subotičkoga crkvenoga okružja postavljen je 1903. Bio je službeni prevoditelj Kalačko-bačke nadbiskupije – za Bunjevce i Šokce prevodio je okružnice, molitve i naredbe.

Još kao gimnazijalac počeo je dolaziti u Pučku kasinu, čak i potajno nakon prijjetnji ravnatelja subotičke gimnazije Pála Jámbora da će biti izbačen iz gimnazije zbog potpore Pučkoj kasini. Zadnje godine gimna-

zije slao je novinske priloge u zagrebački *Obzor* (1880.). Kao rodoljubljem nadahnuti student u Budimpešti, napisao je tekst budnice *Na veliko prelo (Kolo igra, tamburica svira)*, danas svojevrsne himne bunjevačkih prela, za prvo Veliko prelo Pučke kasine održano 2. II. 1879. godine. Uglazbio ju je Stipan Mukić – Krunoslav (1838.-1903.). Poslije je spjevao i više drugih »preljskih« pjesama koje se i danas pjevaju, a tiskane su 1893. prigodom 15. Velikog prela. Osim lirskih, autor je i više epskih pjesama u desetercu potaknutih pučkom tradicijom, među kojima i *Dvi mlade Algaševce*. Prevodio je s mađarskog, francuskog i talijanskog jezika. Objavljivao je pripovijetke protkane folklornim humorom i biranom komikom, a kao posebnu knjižicu objavio je humoresku *Turci ili poslanički izbori do-*

Nikola
Kujundžić

laze (1896.). Sastavio je vjerske priručnike *Put križa* (1891.) i biblijsku povijest za pučke škole *Mala biblia* (1900.) te prijevode (*Pisma Bl. D. Marije. Prigodom loretskog hodočašća god. 1896 i Svete pisme za jubilarnu godinu*, 1900.). U burnoj polemici na stranicama *Nevena* 1884.-85. o jeziku na kojem trebaju pisati suradnici lista zalagao se za očuvanje ikavice. Suradivao je u mjesječniku *Neven* i kalendaru *Subotička Danica* pišući na bunjevačkoj ikavici pod pseudonimima Mikelja, Jabuković, Bučilović, Ranko, Mišakov, Tarkamen. U političkom životu podržavao je od 1895. Katoličku pučku stranku te je s mađarskoga jezika prevodio stranačke materijale namijenjene Bunjevcima i Šokcima. U Subotici je neko vrijeme uređivao njezin katolički tjednik za Bačku *Szabadka és Vidéke*. U Bajmoku je osnovao Katolički krug i Katoličko obrtničko momačko društvo. Pokopan je u obiteljskoj grobnici na Bajskom groblju u Subotici.

Pjesma *Kolo igra, tamburica svira* postala je jednom od najljepših i najprihvaćenijih bunjevačkih pjesama. Vera Svoboda snimila ju je 1970. za zagrebački *Jugoton* (danas: *Croatia records*) na EP-u (mini-albumu) »Nek' se znade da Bunjevac živi«, Nestor Gabrić snimio ju je 1972. također za *Jugoton* na svom prvom LP-u, a Zvonko Bogdan 1974. na LP-u »Zvonko Bogdan peva za vas«, kojega je objavila beogradska PGP RTB.

Djela: *Put križa*, Subotica, 1891; *Pisme preljске*, Subotica, 1893; *Turci ili Izbori poslanički dolaze! Piše triznim građanima jedan član Pučke stranke*, Subotica, 1896; *Pisma Bl. D. Marije. Prigodom loretskog hodočašća god. 1896*; *Mala biblia*, Subotica, 1900.; *Svete pisme za jubilarnu godinu* (suautor s Krunoslavom Mukićem), Subotica, 1900.

Lit.: *Neven*, 2/1906, Subotica; Bunjevac, Nikola Kulundžić, - 1861. II/9 – † 1906. I/22, *Subotička Danica ili bunjevačko-šokački kalendar (sa slikama) za prostu godinu 1907.*, Subotica, 1906; G. Kikić, *Antologija proze bunjevačkih Hrvata*, Zagreb, 1971; I. Szentgyörgyi, E. Bažant, *Subotička bibliografija : A szabadkai kiadványok bibliográfiája, 2, 1870 – 1918*, Subotica, 1993; A. Sekulić, *Hrvatska preporodna književnost u ugarskom Podunavlju do 1918.*, Zagreb, 1994; A. Sekulić, Ugljednici drevne i brojne subotičke obitelji Kujundžić, *Subotička Danica za 1997. godinu*, Subotica, 1996; A. Lakatos (ur.), *A Kalocsa-Bácsi Főegyházmegeye történeti szematizmusa 1777-1923 : Schematismus historicus cleri archidioecesis Colocensis et Bacsiensis 1777-1923*, Kalocsa, 2002; M. Evetović, *Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata*, Subotica, 2010; *Hrvatski biografski leksikon*, 8, Zagreb, 2013.

R. Skenderović

KUJUNDŽIĆ, Nikola (Subotica, 3. XII. 1981.), planinar, alpinist, maratonac. Sin je Ivana i Danice, rođ. Bulović. Osnovnu školu *Matko Vuković* završio je u Subotici, kao i srednju elektrotehničku školu – smjer tehničar energetike, te Visoku strukovnu školu za obrazovanje trenera i odgojitelja. Radi kao trener u sportskom penjanju na umjetnoj stijeni u Planinarskom klubu *Spartak* u Subotici. Od 2015. radi i kao kondicijski trener u Veslačkom klubu *Palić* na Paliću.

Planinarstvom se počeo baviti 2003. u PK *Spartak* u Subotici, a usporedno je počeo trenirati i trčanje na duge staze. Zavr-

šio je obuku za alpinista pripravnika 2009. i bavi se alpinizmom u slobodno vrijeme. Individualno ispred PK *Spartak* osvojio je najviši vrh Europe – zapadni Elbrus (5642 m) na zapadnom Kavkazu u Rusiji 2005. Najviši vrh južne Amerike – Aconcagua (6962 m) na Andama osvojio je 2007. kao jedini iz peteročlane ekspedicije *Spartaka*. Vrh Lenjin (7134 m) na planini Pamir na granici Kirgistana i Tadžikistana osvojio je s nekoliko članova ekspedicije koju su činili članovi iz nekoliko država bivše Jugoslavije 2014. Osvojio je većinu vrhova u Srbiji i Crnoj Gori (Durmitor, Prokletije, Kopanik, Stara Planina, Maglič), sve vrhove više od 2000 m, najviši vrh na Balkanskom poluotoku Musala (2692 m) u Bugarskoj te najviši vrh Austrije Grossglockner (3798 m) u Alpama. Kao alpinist penjao se na razne stijene i vertikale u Hrvatskoj, Srbiji, Crnoj Gori i Sloveniji od 300 do 500 m visine.

Polumaraton (21,1 km) u Apatinu trčao je 2009. (1:28) te još devet maratonskih utrka (42,2 km): Novosadski maraton (2010.), Beogradski maraton (2011., 2012.), Novosadski noćni maraton (2011.), Podgorički maraton (2011.), Bratislavski (2012.), Ljubljanski (2012.) te Skopski (2013.), gdje je postigao i osobno najbolje vrijeme (3:16:21). Kao član Ultramaratonskoga kluba *Paligo Palus* s Palića trčao je 2013. u Beogradu ultramaraton na trajanju od 24 sata, za koje vrijeme je pretrčao 188 km, a na Paliću je trčao ultramaraton na 100 km u vremenu od 10:26. Iste je godine uspješno završio jednodnevni brdski ultramaraton oko planinskoga vijenca Mont Blanc *Ultra-Trail du Mont-Blanc* u dužini od 168 km za 41:23:57 sat. Iako je od 1685 natjecatelja koji su završili utrku zauzeo 901 mjesto, prvi je planinar iz Srbije koji je završio tu utrku, koja se trči s 9600 m visinske razlike kroz Francusku, Italiju i Švicarsku. God. 2014. trčao je najveću hrvatsku jednodnevnu ultratrail utrku *100 milja Istre* u dužini od 168 km od Labina do Umaga u vremenu od 32:11:03, zauzevši 43. mjesto, kao najbolji od devet natjecatelja iz Srbije, od ukupno 116 koji su uspjeli stići

na cilj (43 je odustalo). Iste godine završio je iznimno zahtjevnu *Utrku divova* (Tor des Géants) u talijanskim Alpama dužine 330 km i ukupnoga visinskoga uspona od 24.000 m s vremenom 125:14:02 i zauzeo 172. mjesto od 738 natjecatelja, od kojih je utrku uspjelo završiti 444. Tako je postao prvi ultramaratonac iz Srbije koji je uspio završiti taj jedan od najzahtjevnijih brdskih ultramaratona, koji se trči pet dana.

Izvor: osobni iskaz Nikole Kujundžića.

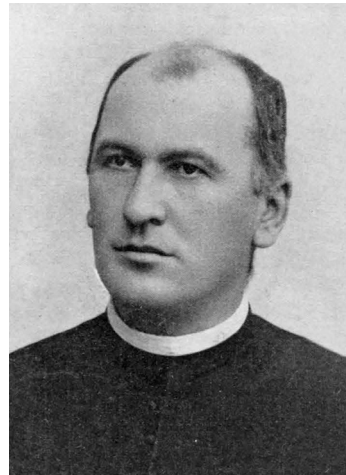
Lit.: N. S[tantić], Spremní za najviše vrhove, *Subotičke novine*, 30. I. 2009, Subotica; M. Mitrić, Leđima podupirao nebo, *Dani*, br. 2 (935), Subotica, 27. XI. 2014.

P. Skenderović

KIJUNDŽIĆ, Pajo (Kulundžić, Pavao, Pavo, Pavle) (Subotica, 12. V. 1859. – Subotica, 10. X. 1915.), svećenik, kateheta, kulturni djelatnik, narodni preporoditelj. Sin je Pavla, iz ogranka Mišakov porodice Kujundžić, i Imerke, rođ Sudarević. Majka mu je preminula kada je imao deset godina te ga je odgajala maćeha Teza, rođ. Crnković. Kada je imao 20 godina, preminuo mu je i otac. Osnovnu školu i šest razreda gimnazije završio je u rodnom gradu, a 7. i 8. razred gimnazije završio je u sjemeništu u Kalači, gdje je i maturirao 1878. Ulazi u kalačku bogosloviju, gdje se upoznao s radom i idejama Ivana Antunovića. Za svećenika je zaređen 1882., a mladu misu slavio je u crkvi sv. Terezije u Subotici. Kapelansku službu vršio je u Bikiću (*madž.* Bácsbokod) 1883., zatim u Monoštoru 1884. kod župnika Ivana Palića. God. 1885. postao je vjeroučiteljem u subotičkoj gradskoj gimnaziji i tu je službu obavljao sve do 1. I. 1910. Kada je nakon smrti Ivana Jasenovića ostalo upražnjeno mjesto u subotičkoj župi sv. Jurja, za tu su se službu javila dva subotička vjeroučitelja, Dezső Vojnits Bajsai i Pajo Kujundžić. Gradska je skupština sa 156 glasova (od ukupno 235 zastupnika) 1909. izabrala Paju Kujundžića te ga je kalački nadbiskup iste godine imenovao za privremenog upravitelja župe, a 12. 1. 1910. župnikom. Na tom je položaju ostao do smrti. Dva se puta bez uspjeha natjecao za župnika subotičke župe sv. Terezije (1900.,

1911.), pri čemu je kod drugog izbora iz političkih motiva pogažen prethodni dogovor da se u gradskoj skupštini glasuje za njega.

U društvenom životu bačkih Hrvata u austro-ugarskom razdoblju igrao je iznimno važnu ulogu. Bio je među osnivačima Pučke kasine 1878. i član njezine uprave. Aktivno se uključio u njezin rad nakon dolaska u Suboticu, a novosagrađeni dom te udruge u tzv. Gomboškom sokaku br. 7 blagoslovio je 1904. Bio je i među osnivačima Katoličkoga kruga u Subotici 1895., za čijeg je predsjednika gotovo jednoglasno izabran 1901., no, nakon što je u ovom društvu istaknute pozicije zauzeo Šime Mukić, član liberalne Kossuthove stranke, uklonjen je s ostalim bunjevačkim prvcima. Jedan je od osnivača subotičkoga Pokopnoga društva sv. Ivana 1895., prvoga bunjevačkoga pokopnoga društva. S ciljem njegovanja bunjevačke pjesme i mladeži s Agom Mamužićem osnovao je 1896. u Subotici omladinsko društvo *Kolo mladeži*, koje je organiziralo zabavu *Veliko kolo*, a prva je održana na Mladi Uskrs 12. IV. 1896. *Kolo mladeži* okupljalo je mlade ljude i ubrzo se pokazalo kao mjesto za okupljanje novih

Pajo Kujundžić

naraštaja intelektualaca i političara. Početkom XX. st. njegovi članovi započeli su aktivnu političku borbu na gradskoj razini, u kojoj su kao svoju političku platformu istaknuli da bački Bunjevci pripadaju

hrvatskomu narodu. Bio je povjerenik za Suboticu Društva sv. Jeronima iz Zagreba, koje se bavilo prosvjećivanjem hrvatskoga naroda širenjem knjiga na hrvatskom. Osnovao je Zemljodilsku štedionicu d. d. u Subotici 1904., prvi bunjevački štedno-kreditni zavod, čije je sjedište od 1911. bilo u njegovoj kući. God 1912. izabran je za dopredsjednika upravnoga vijeća subotičke podružnice Hrvatske zemaljske banke d. d. iz Osijeka. Bio je član Zajednice rimokatoličkih vjeroučitelja, a kao član gradskoga školskoga odbora («škulske stolice») 1885.-96. neumorno je tražio provedbu zakonskih prava za bunjevačku djecu zahtijevajući nastavu na materinskom jeziku u osnovnim školama. Bio je virilni član gradske skupštine 1911. (temeljem poreznoga cenzusa, a ne izbora), a na općinskim izborima 1913. poražen je od liberalnoga protukandidata, kada su pristaše gradonačelnika Károlya Bíróa u svim gradskim četvrtima uvjerljivo porazili gradsku oporbu.

Posebno je bio angažiran na karitativnom radu, zbog čega je namjeravao osnovati više društava izradivši nacrt pravila za njih: zakladu *Dobrotvor* radi pomoći u obrazovanju siromašne bunjevačke djece (1906.); pogrebne udruge *Familija* (1907.) i *Sveti Križ* (1908., radi potpore siromašnijim obiteljima u slučaju smrti); udrugu *Sveti Križ*, kao osiguravajuće društvo čiji bi članovi primali pomoć u slučaju nesreće ili kod drugih hitnih potreba (1908.). Sudjelovao je u osnivanju karitativnoga društva *Patronaža*, koje je imalo cilj brinuti se za napuštenu djecu te liječiti i uzdržavati obitelji zatvorenika (1909.). Svojom oporukom, koju je sastavio na hrvatskom jeziku, ostavio je novac za zaklade za pomoć siromašnim učenicima.

Pisao je rasprave o »bunjevačkom pitanju« i tražio je uvođenje hrvatskoga jezika u škole otvoreno ističući da su Bunjevci Hrvati i da govore hrvatskim jezikom. U uvodniku *Nevena* (1/1914) »Kaki jezik govorimo daklem« među ostalim piše: »Da, kad već u crkvi, kod kuće, na sokaku rabimo hrvatski jezik, kad naš sud u bunjevačkoj Subotici rabi 'szerb-horvát tolmács'»

onda mi hoćemo da naš jezik hrvatskim imenujemo, kao što i jeste hrvatski«. Zbog njegove borbe za materinski jezik mađarski tisak, državne i crkvene vlasti optuživale su ga da je »panslaven«, da ima izrazito protudržavno (antimađarsko) obilježje, unatoč tomu što je stalno naglašavao vjernost Mađarskoj. Kalački nadbiskup György Császka zbog zauzimanja za narodni jezik pozvao ga je 1898. da se zahvali na položaju vjeroučitelja u subotičkoj gimnaziji i ponudio mu župu u mađarskom selu Bogojevu (*mađ.* Gombos), ali on je to odbio. Slično mu je nadbiskupski ordinarijat 1913. zamjerio što novac ulaže u Hrvatsku zemaljsku banku d. d. umjesto u mađarske banke. Inzistirajući na primjeni Zakona o narodnostima iz 1868., pokušavao je na razne načine realizirati uvođenje škola na materinskom jeziku, unatoč tomu što je nailazio na velik otpor. Neumoran je bio u nastojanjima vezanima za školstvo te je pokrenuo više inicijativa za osnivanje škola na materinskom jeziku, koje su bile odbijane. Bio je nositelj velike i uspješne akcije osnivanja Prve škulske zadruge 1913., koja bi imala za cilj izdržavati privatne škole na hrvatskom jeziku. Na osnivačkoj skupštini u Subotici 1914. zadruga je osnovana pod nazivom Bunjevačka školska zadruga u Subotici, a Pravila koja su poslana Ministarstvu unutarnjih poslova i Ministarstvu prosvjete u Budimpešti nikada nisu odobrena zbog izbijanja rata.

Zajedno sa suradnicima, učenicima biskupa Ivana Antunovića, pokrenuo je 1884. izdavanje i bio urednikom do 1914. *Bunjevačko-šokačke Danice ili subotičkog kalendara*, koja uz kraće ili duže prekide izlazi do danas kao *Subotička Danica*. Suradivao je u *Bunjevačkoj i šokačkoj vili* (Kalača, 1873.-1876.), a sve do rata bio je redoviti suradnik *Nevena*, koji je pokrenuo Mijo Mandić 1884. U *Danici* i *Nevenu* objavljivao je rodoljubne pjesme, novele, pripovijesti, mnogobrojne poučne članke, mnoge od njih i nepotpisane. Preveo je »na hrvatski jezik« raspravu liberalnoga mađarskoga političara Oszkára Jászija *Narodnosno pitanje i budućnost Ugarske*,

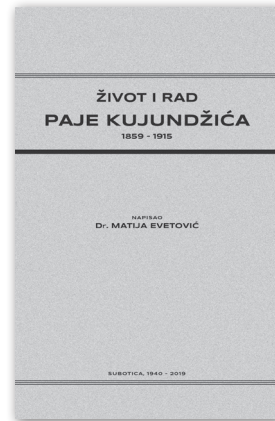
koja je objavljena najprije u nastavcima u *Nevenu* (50/1913 – 4/1914), a poslije i kao samostalna publikacija (1914.). Autor je i dvije rasprave na mađarskome: pod pseudonimom X. Y. objavio *Bunyeváciz kérdés és az 1868-ki XXXVIII. és XLIV. törvényzettek végrehajtása* (1896.), dok je pod pseudonimom Több tanügybarát napisao brošuru *Nemzetiségi kérdés a magyar parlamentben és közéletünkben* (1914.), od čije je prodaje čist prihod bio namijenjen Bunjevačkoj školskoj zadruzi.

Početakom XX. st. izdavao je »Pučku knjižnicu«, u okviru koje je izašlo 5 sveščića poučnoga vjerskoga karaktera. U okviru nje i sâm je autor jedne knjižice *Dvie nauke našega gospodina Isusa Krista na svitlu slobodnog razmatranja*. U rukopisu je ostavio više pjesama, pripovijesti, crtica i bilježaka iz bunjevačke kulturne povijesti, koje su se nalazile u arhivu Matice Subotičke, ali kako je on nestao poslije Drugog svjetskog rata, o njima se zna tek ono što je objavio Matija Evetović.

Bio je najvažniji sljedbenik preporoda koji je pokrenuo biskup Ivan Antunović i predvodnik među hrvatskim svećenicima u Bačkoj u kulturnom djelovanju na prelasku iz XIX. u XX. st. Zaslužan je za odgoj jednoga naraštaja mladih ljudi koji su u njemu gledali učitelja i branitelja narodnih prava. M. Evetović ističe da je »pop Pajo bio prvi među Bunjevcima i Šokcima koji je istakao barjak hrvatstva« te je »mjesto Antunovićevog jugoslavenstva širio u narodu hrvatsku svijest.«

Poslije rata za obljetnicu njegove smrti u crkvi sv. Jurja 1919. održana je misa zadušnica njemu u čast, kojoj su nazočili subotički veliki župan dr. Stipan Matijević s gradskim senatom, sva bunjevačka društva i mnoštvo njegovih štovatelja iz naroda. Između dva svjetska rata, nekadašnja osnovna škola iza crkve sv. Jurja u II. kvartu (Bajnat) nosila je ime *Pop Pajo Kujundžić*. U okviru velike proslave 250. obljetnice seobe veće grupe Bunjevaca u Suboticu 16. VIII. 1936. otkriven je veliki spomenik na grobu Paje Kujundžića na Bajskom groblju u Subotici. Po ugledu na studiju o Ivanu

Antunoviću, Matija Evetović pripremao je pred Drugi svjetski rat studiju o Paji Kujundžiću, koju su *Subotičke novine* počele objavljivati 1940., ali zbog izbijanja rata nisu objavljeni svi nastavci. Kako je rukopis nestao u ratnom i poratnom metežu, većina u novinama publiciranih dijelova studije objavljena je u zasebnoj knjizi tek 2005., a nedavno pronađeni rukopis omogućio je da studija bude integralno objavljena 2019. Trg pokraj subotičke crkve sv. Jurja, gdje je župnikovao, nosi njegovo ime. Hrvatsko nacionalno vijeće utemeljilo je 2013. priznanje *Pajo Kujundžić* za doprinos obrazovanju na hrvatskom jeziku. Zbirka Gradskoga muzeja u Subotici posjeduje dva portreta Paje Kujundžića.

M. Evetović, *Život i rad Paje Kujundžića*, Subotica, 1940.-2019.

Koristio se pseudonimima Sirotan, Stari Rodoljub (St. Rodoljub, St. R.), Jedan začetnik, Početnik Danice, X. Y., Több tanügybarát.

Djela: *Bunyeváciz kérdés és az 1868-ki XXXVIII. és XLIV. törvényzettek végrehajtása*, Szabadka, 1896; *Dvie nauke našega gospodina Isusa Krista na svitlu slobodnog razmatranja*, Subotica, 1908; *Nemzetiségi kérdés a magyar palamentben és közéletünkben*, Szabadka, 1914; O. Jászi, *Narodnosno pitanje i budućnost Ugarske* (prijevod), Subotica, 1914.

Lit.: Pajo Kujundžić (1859-1915), *Subotička Danica* : *Kalendar Bunjevaca i Šokaca za godinu 1919*, Zagreb, 1919; K. Petrović, *Subotica i kupalište Palić*, Subotica, 1928; Dvadesetgodišnjica smrti

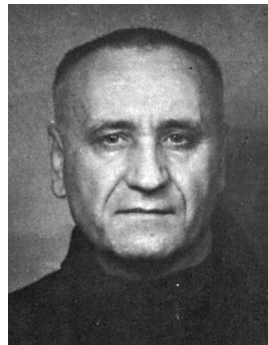
pokretača naše »Danice«, *Subotička Danica ili bunjevačko-šokački kalendar (sa slikama) za prostu godinu 1935.*, Subotica, 1935; A. Kokić, Nacionalni rad Paje Kujundžića. Prigodom 20-godišnjice smrti, *Klasje naših ravni*, br. 1, Subotica, 1935; M. Evetović, Život i rad Paje Kujundžića, *Subotičke novine*, br. 36, 6. IX. 1940. – br. 14, 4. IV. 1941, Subotica; K. Bunić [I. Kujundžić], *Prilog kulturnoj povijesti bunjevačko-šokačkih Hrvata*, Subotica 1946; I. Kujundžić, *Izvori za povijest bunjevačko-šokačkih Hrvata*, Zagreb, 1968; Pajo Kujundžić (1859 – 1915.), *Subotička Danica : kalendar za 1988.*, Subotica, 1987; I. Szentgyörgyi, E. Bažant, *Subotička bibliografija 1870-1918 : A szabadkai kiadványok bibliográfiája*, 2, Subotica : Szabadka, 1993, B. Gabrić, *Osamdeseta obljetnica smrti Paje Kujundžića, Subotička danica (nova) : kalendar za 1996. godinu*, Subotica, 1995; S. Beretić, Pajo Kujundžić župnik Župe sv. Jurja u Subotici, *Zvonik*, 8/2001, Subotica; S. Beretić, Pajo Kujundžić – nesuđeni župnik Župe sv. Terezije u Subotici, *Zvonik*, 10/2001, Subotica; L. I. Krmpotić, *125 godina od osnutka Pučke kasine 1878-2003*, Subotica, 2003; M. Evetović, *Život i rad Paje Kujundžića*, Subotica, 2005; M. Stantić, *Kulturno djelovanje Paje Kujundžića, Glasnik Pučke Kasine 1878, 4/2006*, Subotica; M. Stantić, *Inkulturacija vjere kroz pučku pobožnost bunjevačkih Hrvata*, Subotica, 2010; M. Evetović, *Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata*, Subotica, 2010; R. Skenderović, *Kolo mladeži, Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata*, 3, Subotica, 2011; R. Skenderović, *Oblikovanje bunjevačkog političkog identiteta u Bačkoj tijekom druge polovine XIX. Stoljeća, Časopis za suvremenu povijest*, 1/2012, Zagreb; O. Kovačev Ninkov, *Lica vremena : portreti iz umetničke zbirke Gradskog muzeja u Subotici*, 1, Subotica, 2013; *Hrvatski biografski leksikon*, 8, Zagreb, 2013; M. Grlica, *Bunjevačka školska zadruga, Museion*, 13, Subotica, 2015; M. Evetović, *Život i rad Paje Kujundžića 1859 - 1915*, Subotica, 2019.

I. Ivanković Radak

KUJUNDŽIĆ, Radoslav (Mijo, Mihovil, Mihael, Gaudencije) (Subotica, 4. IX. 1893. – Subotica, 24. XII. 1989.), franjevac. Rođen je u poljodjelskoj obitelji Albe i Kristine Kujundžić. U matici krštenih subotičke župe sv. Roka upisan je pod imenom Mihál (Mihael), a kao prebivalište naznačena je Subotica, III. kvart, kbr. 299, što znači da je bio gradsko dijete. Osnovnu školu i pet razreda gimnazije završio je u Subotičkoj gradskoj mađarskoj velikoj gimnaziji, a zatim i tri godine tečaja provincijskoga franjevačkoga učilišta u Baji.

U franjevački je red stupio 1910. u Pečuhu, u mađarskoj franjevačkoj provinciji sv. Ivana Kapistrana, kojoj su pripadali samostani u Bačkoj. Tom je prigodom dobio redovničko ime Gaudencije, koje je poslije pohrvatio u Radoslav. Prve redovničke zavjete položio je 1911. u Pečuhu, a 1915. u Gyöngyösu. Četverogodišnji bogoslovni studij završio je na franjevačkom bogoslovnom učilištu u Gyöngyösu. Za svećenika je zaređen 1916. u Egeru.

Od svojih je poglavara tražio da djeluje kao svećenik među svojim narodom, pa je od početka službovao u franjevačkim samostanima u Bačkoj s hrvatskom populacijom: najprije u Baču (1916.-17.), gdje djeluje kao kateheta i kapelan u župi, zatim u Mohaču (1917.-18.), kao dušobrižnik i vjeroučitelj te upravitelj Trećega reda, pa u Subotici (1918.-23.), najprije kao dušobrižnik samostana, kada je 1921. franjevačkom samostanu povjerena župa kao kapelan, a poslije i kao vjeroučitelj te upravitelj Trećega reda. Kada je nakon razgraničenja Kraljevine SHS i Mađarske Uprava franjevačkoga reda samostan u Subotici pripojila Hrvatskoj franjevačkoj provinciji sv. Ćirila i Metoda 1923., opredijelio se da želi biti članom te provincije. Iste je godine odmah izabran i za gvardijana samostana u Subotici i za upravitelja župe.

Radoslav Kujundžić

Na kapitolu Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda 1927. izabran je za definitora (člana upravnoga vijeća), s tim da je i dalje ostao gvardijanom samostana u Subotici. Bio je gvardijan samostana i

župnik u Vukovaru 1930.-31, zatim predstojnik samostana u Baču 1931.-42., gdje je mnogo učinio na obnovi crkve, samostana i samostanske knjižnice, ponovno je bio gvardijan samostana i župnik u Vukovaru 1942.-45. U Suboticu se vraća 1945., gdje kao gvardijan ostaje tri mandata, do 1954. god. Te je godine po treći put izabran za definitora Provincije, što potvrđuje njegov ugled među franjevačkom subračom. Iste je godine premješten u samostan u Baču, gdje ostaje dvije godine, zatim je 1956. premješten u samostan u Cerniku, a 1957. ponovno u samostan u Subotici, gdje je 1960. po treći put postavljen za gvardijana. Tu je službu vršio devet godina. To je bila njegova zadnja poglavarska služba. Subotički samostanski kroničar navodi da kao jubilarac (zlatni svećenički jubilej slavio je 1966.) u godinama ne nosi više odgovorne službe, ali je neumoran u ispovjedaonici. U razdoblju 1969.-75. u samostanu u Vukovaru časnji je starina i ispovjednik, kako ga opisuje tamošnji samostanski kroničar. God. 1975. vraća se u matični samostan u Subotici, u kojem je 1976. proslavio dijamantni svećenički jubilej (60 god. svećeništva), a 1986. i biserni jubilej (70 god. svećeništva). Njegova jubilara slavila obilježavana su skromno, a sâm ih je doživljavao kao molitvenu zahvalnost Bogu za tako izvanredne darove. Dok ga je služio sluh, redovito je ispovijedaao, a kad to više nije mogao, neumorno se molio i sa samostanskog kora pratio sve mise koje su se u crkvi služile.

Od svojih dječaćkih dana bio je svjestan svoje pripadnosti hrvatskom narodu, ali je jednako služio i mađarske vjernike. Zbog svojega zauzetoga djelovanja među bunjevačkim Hrvatima zaslužan je za odlazak većega broja dječaka u franjevačko sjemenište u Varaždin, od kojih su pojedinci poslije postali franjevci (Beato Bukinac, Efreim Kujundžić, Vendelin Vujković, Krešimir Kujundžić, Željko Dulić, Leopold Ivanković). Prema vlastitim riječima, patio je što se broj bunjevačkih Hrvata smanjuje u Bačkoj, što imaju malo djece, što se iseljavaju u druge krajeve i što su malo svjesni svojega narodnoga bića, zbog čega je neumorno molio za svoj narod.

Izvor: Arhiv Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, Zagreb.

Lit.: *Bačko klasje*, br. 55, Subotica, 1989; R. Gelemanović, U spomen o. Radoslavu Kujundžiću: Dosljedan bunjevački Hrvat – franjevac – svećenik, *Subotička Danica kalendar za 1991. god.*, Subotica, b. g.

A. Skenderović

KIJUNDŽIĆ, Stanka (Bikovo, 22. III. 1940.), odvjetnica, političarka. Kći je Andrije Stantića i Milice, rođ. Skenderović. Majka je novinara i diplomata Ive Kujundžića. Osnovnu školu i gimnaziju završila je u Subotici, a diplomirala je na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Radila je kao direktorica pravne službe u nekoliko subotičkih tvrtki, među ostalim i kao glavna tajnica na Građevinskom fakultetu u Subotici. Kao odvjetnica radi od 1985. u odvjetničkom uredu sa suprugom Jakovom.

Nakon raspada socijalističkog sustava aktivno se uključila u politički život Subotice te je postala prva žena u hrvatskoj zajednici u Vojvodini koja je obnašala visoke političke dužnosti. Bila je među osnivačima Demokratskoga saveza Hrvata u Vojvodini, a na Osnivačkoj skupštini stranke 15. VII. 1990. u Subotici izabrana je za jednoga od tri dopredsjednika. Tu je funkciju obnašala do 1997. Na prvim postsocijalističkim višestranačkim lokalnim izborima 1992. bila je među 10 izabranih odbornika DSHV-a u Skupštini Općine Subotice, nakon čega je na sjednici Skupštine izabrana za dopredsjednicu SO

S. Kujundžić, *Naši mladenci*, Subotica, 2004.

KUJUNDŽIĆ

Subotice. Tu faktički dogradonačelničku dužnost u za hrvatski narod u Vojvodini teškim ratnim vremenima obnašala je do 1996., kada se ponovno vraća u odvjjetništvo, gdje radi do odlaska u mirovinu 2000. Osnivačica je i članica više kulturnih i prosvjetnih udruga u Subotici. Bila je vijećnica Hrvatskog nacionalnog vijeća 2007.-10.

U mirovini se bavi sakupljanjem kulturne baštine subotičkih bunjevačkih Hrvata te je 2004. izdala knjigu o njihovim svadbenim običajima.

Djelo: *Naši mladenci*, Subotica, 2004.

Lit.: *Glas ravnice*, br. 1, 18, 19-20, 25, 61, 74, 78, 81, Subotica, 1990, 1992, 1996, 1997.

I. Kujundžić

KUJUNDŽIĆ, Stipan (Kuluntsits, Kuluncsics, Stephanus, István) (Subotica, 13. II. 1798. – Subotica, 22. X. 1873.) doktor prava, odvjjetnik, visoki subotički gradski dužnosnik. Sin je Stipana i Agneze, rođ. Palković. Nakon što je završio studij prava i doktorirao u Pešti 1816., postao je odvjjetnikom u rodnom mjestu. Tu je poslije u gradskoj upravi član gradskoga magistrata 1839.-49., u kojem je obnašao dužnosti glavnog gradskog kapetan 1844.-47. te gradonačelnika 1847.-49. Skupa s Vincom Zomborčevićem, glavnim gradskim liječnikom, bio je zastupnik grada na zasjedanju Ugarskoga sabora 1847.-48.

Na latinskome su tiskane njegova doktorska disertacija – rasprava iz rimskoga i kaznenoga prava 1816., a sljedeće godine još dvije pravničke rasprave. God. 1846. na mađarskom je tiskano stajalište Grada Subotice glede planiranoga povezivanja željezničkom prugom susjednoga Segecina s Bajom, koje je uz njega potpisalo još nekoliko visokih gradskih dužnosnika članova Izabrane općine (član magistrata Josip Mačković, gradski bilježnik Franjo Zomborčević, narodni tribun Stevan Blagojević, gradski računovođa Ilija Bačić i odvjjetnik Bodo Špletčić).

Djela: *Positiones ex jure civili romano et jure criminali, quas in regioa scienn. universitate Pesthiensi publicae propugnandas suscepit Stephanus Ku-*

luntsits anno 1816., Budae, 1816; *Oratio quam terminato cursu juridico in tesseram grati animi Regiae scientiarum universitatis Hungaricae, inclytae Facultatis juridicae dignissimis doctoribus nomine omnium suorum conscholarium / dixit Stephanus Kuluntsits*, Budae, 1817; *Propositiones ex universo jure Hungarico, quas semestri secundo in Regia scientiarum universitate Pestiensis anno 1817. mense Augusto / publice propugnandas suscepit d. Kuluntsits Stephanus*, Budae, 1817; *Tekintetes Tanács, 's Választó Közönség!*, [Szabadka, 1846].

Lit.: I. Iványi, *Szabadka szabad királyi város története*, 1-2, Szabadka, 1886-1892; I. Kujundžić, Bunjevačko-šokačka bibliografija, *Rad JAZU*, 355, Zagreb, 1969; I. Szentgyörgyi, E. Bažant, N. Bašić Palković, *Subotička bibliografija 1764-1869*, 1, Subotica, 1988; M. Evetović, *Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata*, Subotica, 2010.

S. Bačić

KUJUNDŽIĆ, Tome (Kuluncsich, Thomas) (Subotica, oko 1767. – ?), pravnik, visoki subotički gradski dužnosnik. Nakon studija prava položio je za doktora prava i postao odvjjetnik. U Subotici je obnašao visoke gradske dužnosti: bio je član gradskoga magistrata (senata), u kojem je obnašao dužnosti glavnog gradskog kapetana 1813.-16. i gradonačelnika 1816.-20. S drugim članovima gradskoga magistrata bio je zastupnik Subotice na zasjedanjima Ugarskoga sabora: 1807. s Ivanom Sučićem te 1811. s Matijom Markovićem. Objavljuje na je njegova doktorska disertacija koju je obranio na Sveučilištu u Pešti 1787.

Djelo: *Dissertatio inauguralis juridica de fidejussore, quam quae debetur, promittit, quam una cum positionibus ex universa jurisprudentia annuente incl. facult. iuridica in celeberrima ac regia Universitate Pestiensis pro summis in iure honoribus, privilegiisque doctoralibus legitime consequendis publicae eruditorum disquisitioni submittit Thomas Kuluncsich*, Pestini, 1787.

Lit.: I. Iványi, *Szabadka szabad királyi város története*, 1-2, Szabadka, 1886-1892; I. Kujundžić, Bunjevačko-šokačka bibliografija, *Rad JAZU*, 355, Zagreb, 1969; I. Szentgyörgyi, E. Bažant, N. Bašić Palković, *Subotička bibliografija 1764-1869*, 1, Subotica, 1988; M. Evetović, *Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata*, Subotica, 2010.

S. Bačić

KIJUNDŽIĆ, Tome (Subotica, 19. XII. 1836. – Subotica, 15. IV. 1907.), zemljoposjednik, vlasnik parnoga mlina, trgovac, virilist. Sin je Lazara i Eržike, rođ. Milodanović. *Neven* je u br. 8/1894 zabilježio da je prvi izgradio kuću na kat u V. subotičkom krugu (kvartu), na Somborskom putu, u Stipić kraju: »Lipo, ukusno zigjana visoka kuća je već pod krovom i diči bunjevački kraj«. Ovime su se i u V. kvartu, u to vrijeme u naseljenom gotovo isključivo bunjevačkim življenju, koji se do tada uglavnom ubrajao u predgrađe, počele graditi katnice. Razvoj grada prekinuo je međutim Prvi svjetski rat, pa je ta kuća do danas ostala jedna od rijetkih katnih kuća u ovom dijelu grada, ali i jedina do kraja Drugoga svjetskoga rata izgrađena na samom Somborskom putu, koji je tada bio jedan od sedam glavnih putova koji je Suboticu povezivao sa susjednim gradovima – u ovom slučaju sa Somborom, Osijekom, Zagrebom i dalje prema zapadu, prema Alpama i Europi. U adresaru Aleksandra Maluševa iz 1906. Tome Kujundžić je naveden kao vlasnik kuće, da je po profesiji trgovac, vjerojatno je u njoj držao i svoju trgovačku radnjicu te je imao i telefonski broj 235. Bio je virilni član (prema poreznom cenzusu) subotičke gradske skupštine 1905.-06.

Jednokatna zgrada po projektu Nándora Wagnera izgrađena je nedaleko od Blaškova križa, ima suhi ulaz postavljen na središnjoj osi fasade, s čije su se lijeve i desne strane u prizemlju nalazila dva lokala za iznajmljivanje. Ima osnovu u obliku slova »U«, u dvorišnom dijelu i na katu nalazilo

Današnji izgled kuće Tome Kujundžića na Somborskom putu br. 32

se više stanova za iznajmljivanje, a poseban dio kuće bio je namijenjen pomoćnom osoblju. Početkom XX. st. zgrada je imala reprezentativnu neorenesansnu fasadu te njezino današnje oronulo stanje ne govori o njezinoj nekadašnjoj važnosti i reprezentativnosti.

Lit.: *Neven*, 8/1894, Subotica; S. Malusev, *Szabadka Sz. kir. város czim- és lakjegyzéke*, Szabadka 1906; V. Aladžić, *Subotica koja nestaje*, Subotica, 2012.

M. Grlica i S. Bačić

KIJUNDŽIĆ, Vince (Vinko) (Verušić, 16. I. 1870. – 23. III. 1895.), kulturni djelatnik. Sin je Nikole i Luce, rođ. Temunović. Osnovnu školu i niže razrede gimnazije u Subotici te više razrede u Kalači završio je s odličnim uspjehom. Nakon mature stupio je u bogosloviju. U borbi za materski jezik čuvao ga je i učio u želji da na njemu navješćuje vjeru. Zbog bolesti je više puta prekidao studij. Kao bogoslov bio je suradnik *Nevena* – tražeći lijeka i kod samoga hidroterapeuta i svećenika Sebastiana Kneippa u Wörishofenu (danas: Bad Wörishofen) u Bavarskoj, svoj je putopis objavio u *Nevenu* 1892., a Kneippovi hidroterapijski savjeti objavljeni su i u *Subotičkoj Danici* za 1893. Preminuo je nakon šest godina liječenja. Pokopan je na subotičkom Kerskom groblju uz mnoštvo naroda te svećenika, osobito iz Kalače. Ivan Petreš posvetio mu je pjesmu (*Neven*, 3/1896). Potpisivao se V-ko.

Lit.: *Neven*, 8,9/1892, 4/1895, 3/1896, Subotica; M. Cindori Šinković, E. Bažant, *Neven : Zabavno-poučni misečnik za Bunjevce i Šokce (1884-1914) : Bibliografija*, Beograd – Subotica, 2008; M. Evertović, *Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata*, Subotica, 2010.

S. Bačić

KIJUNDŽIĆ, Zoltan (Subotica, 27. IX. 1932.), pedagoški, socijalni i kulturni djelatnik. Rođen u poljodjelskoj obitelji Stipana i Jelisavete, rođ. Bačić. Obitelj mu je podrijetlom iz mađarskoga dijela Čikerije, a nakon Prvoga svjetskoga rata optirala je za Kraljevinu SHS. Pučko i gimnazijsko obrazovanje završio u Subotici. Učiteljsku školu polazio je u Subotici, gdje je 1951.

stekao zvanje učitelja razredne nastave. Na Višoj upravnoj školi u Novom Sadu stekao je 1965. zvanje socijalnog radnika. Kao učitelj i upravitelj škola radio je u Tavankutu i Subotici. Poslije je radio i kao odgojitelj i edukator djece u subotičkom *Kekecu*, andragog u Sreskom birou rada, tajnik Crvenog križa u Subotici, socijalni radnik. Bio je ravnatelj OŠ *Matije Gubec* u Tavankutu 1975.-82., kada je izgrađena nova dvorana za tjelesni odgoj i tri nove učionice za potrebe proširenja školskog prostora zbog spajanja salašarskih škola. Dobitnik je više stručnih priznanja. Dok je radio u Tavankutu, bio je član dramske sekcije i tajnik KUD-a *Matija Gubec*. Bio je predsjednik Društva socijalnih radnika u Subotici, a u nekoliko mandata odbornik Skupštine Općine Subotice. U razdoblju nakon umirovljenja 1991. bio je i tajnik Bujevačke matice.

G. Bačlija

KUJUNDŽIĆ, Zoltán (Subotica, 4. IV. 1968.), nogometaš, nogometni trener. Sin je Jakova i Klare, rođ. Szabó. U Subotici je završio osnovnu i srednju tehničku školu (MESSC) – strojarški smjer za zanimanje kovinotokar. U subotičkoj tvornici *Sever* radio je 1986.-88., a nakon toga se profesionalno posvetio nogometu.

Sportsku karijeru započeo je 1981. kao vratar u pionirima FK *Bačke* iz Subotice. Prošavši sve selekcije, od sezone 1984./85. nastupao je za najbolji sastav *Bačke*. Od 1989. bio je na dvojnoj registraciji u FK *Spartaku* iz Subotice. U zadnje dvije sezone jugoslavenske Prve savezne lige 1990./91. i 1991./92. za *Spartak* je branio na 19 utakmica. Potom je nastupao u Prvoj ligi SR Jugoslavije, gdje je u sezoni 1994./95. *Spartak* postigao najveći uspjeh osvojivši 5. mjesto, a on je bio standardni vratar na svim utakmicama. Ukupno je za *Spartak* nastupio 101 put na prvoligaškim utakmicama. U ožujku 1994. branio je na drugoj finalnoj utakmici Kupa Jugoslavije u Beogradu, u kojoj je *Spartak* izgubio od *Partizana* sa 6 : 1, ne uspjevši osvojiti trofej. U siječnju 1996. potpisao je za *Fehervár-Parmalat* FC (slijedeće godine

promijenjen naziv u *Videoton* FC, današnji *MOL Vidi* FC) iz Stolnoga Biograda (*madž. Székesfehérvár*). Nakon jedne i pol sezone vratio se iz Madžarske kao posuđeni igrač kako bi pomogao *Spartaku* u kvalifikacijama za opstanak u I. B ligi. U siječnju 1999. prešao je u FK *Mladost* iz Lučana (kraj Čačka), iz kojeg je ubrzo otišao zbog izbijanja rata u ožujku iste godine i prekida nogometnog prvenstva, te se još jednom vratio u *Spartak*. Od proljeća 2000. nastupao je šest mjeseci za momčad *KÍ Klaksvík* s Farskih otoka, koja je osvojila naslov nacionalnog prvaka, te je igrao u kvalifikacijama Lige prvaka protiv FK *Crvene Zvezde* iz Beograda. Nakon završetka prvenstva na jesen 2000. vratio se u Suboticu i branio za FK *Palić*, a na proljeće 2001. ponovno je otišao u *KÍ Klaksvík*. Od jeseni 2001. nastupao je za matični klub *Bačku*. Potom je 2003. branio šest mjeseci u 2. ligi Poljske za OKS *Odrú* iz Opole (južna Poljska). Nakon toga se vratio u Suboticu i nastupao za nižerazredne klubove *Palić*, *Tavankut* i *Radnički* iz Bajmoka, a sezone 2010./11. odlazi u Madžarsku, u nižerazredni KSE *Kisszállás* iz Kisszállása, za koji je igrao do kraja aktivne karijere 2013. Branio je za reprezentaciju Hrvata iz Vojvodine na I. europskom nogometnom natjecanju hrvatskih nacionalnih manjina 2006., kada je reprezentacija osvojila 3. mjesto.

Završio je I. stupanj trenerske škole u Subotici 2002., a od 2006. licencirani je trener. U sezoni 2006./07. bio je pomoćni trener u FC *Szeged* iz Segedina. God. 2008. postao je trener vratarki svih selekcija ženske nogometne reprezentacije Srbije, a usporedno je počeo raditi u ŽFK *Spartak*. Kao trener uz Borisa Arsića sa ŽFK *Spartak* osvaja četiri puta prvenstvo i tri puta Kup Srbije u ženskom nogometu u razdoblju 2010.-13. U sezoni 2012./13. ekipa ŽFK *Spartaka* plasirala se među 32 najbolja kluba u Ligi prvakinja i 2012. proglašene su za najbolju žensku sportsku ekipu u Vojvodini. Od 2013. pomoćni je trener u novom madžarskom klubu FC *Szeged 2011. Živi* u Segedinu.

Izvor: osobni iskaz Zoltána Kujundžića iz Segedina.

Lit.: Ž. Inić, *Knjiga o Spartaku 1945-1947 1947-1997*, Subotica, 1997; Ž. Inić (ur.), *Fudbalski klub Bačka 1901 – 1991*, Subotica, 1991; D. Prčić, *Nastup nogometne reprezentacije vojvodanskih Hrvata: Bronca iz Splita, Hrvatska riječ*, br. 199, Subotica, 8. XII. 2006; www.mozzartsport.com/news/222501/sport:nekategorizovano/title:reportaza-i-zene-igraju-fudbal-zar-ne (pristupljeno 31. XII. 2018.).

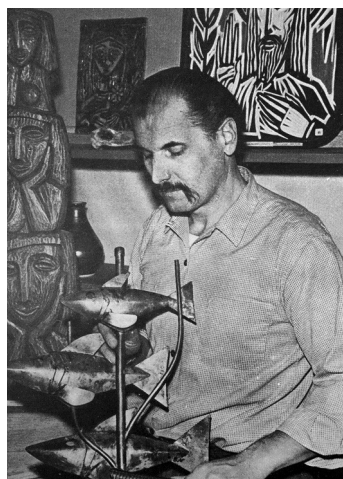
P. Skenderović i E. Hemar

KIJUNDŽIĆ, Željko (Desider, Dezsó) (Subotica, 23. X. 1920. – Osoyos, Kanada, 23. I. 2003.), kipar, slikar, keramičar, pedagog. Sin je Lazara i Ane, rođ. Rogić. Likovno školovanje započeo je u Jugoslaviji, a u Zagrebu, Splitu i Veneciji boravi u okviru studijskih putovanja. Diplomirao je na Kraljevskoj umjetničkoj školi u Budimpešti 1944. Tijekom nacističke okupacije Mađarske aktivan je u studentskoj ćeliji otpora te je 1944. zatočen u nacističkim radnim logorima u Ukrajini, odakle je pobjegao i vratio se u Jugoslaviju. U poslijeratnoj Subotici od 4. I. do 20. VIII. 1945. radio je kao nastavnik crtanja u Državnoj muškoj realnoj gimnaziji. Iste godine u srpnju na zajedničkoj izložbi s Lászlóm Szilágyijem izlaze u Državnoj muzičkoj školi u Subotici svojih 19 slika i 8 skulptura. Nakon razrješenja s dužnosti nastavnika u gimnaziji odlazi nastaviti studij u Budimpešti. Diplomirao magistra likovnih umjetnosti stekao je na Institutu likovnih umjetnosti u Budimpešti 1946.

Razočaran ograničenjima za umjetnike pod Titovim režimom, 1946. prešao je prvo u Mađarsku. Odatle odlazi u Škotsku, gdje dobiva priliku na temelju natječaja Škotske akademije znanosti i umjetnosti izraditi seriju medalja o škotskim kraljevima. U Škotskoj je surađivao s pjesnikom Ianom Hamiltonom Finlayom izrađujući nekoliko naslovnica te ilustracije za njegove knjige. Suradivao je i s kiparom Charlesom d'Orville Pilkington Jacksonom, a kao predavač radi na Odsjeku za mural na Sveučilištu u Edinburghu. Kao kritičar, pisao je za *Weekly Scotsman*. Članak *Art in the Modern World* objavljen mu je 1956. u publikaciji *Young Artists of Promise*, u kojoj je predstavljeno 120 britanskih mo-

dernih umjetnika. Svoju biografiju objavio je u knjizi *Torn Canvas* (Edinburgh, 1957.).

U Kanadu se seli s obitelji 1958. te se zapošljava u srednjoj školi Mount Baker u Cranbrook. Već sljedeće godine realizira svoje prve radove u gradu: Fink fontanu i murale u Regionalnoj bolnici. Iste se godine preselio u Nelson, gdje se zapošljava kao umjetnički voditelj u L.V. Rogers High School. Tu je bio osnivač i prvi ravnatelj Kootenay School of Art 1960.-64. (danas dio Selkirk Koledža u West Kootenayu). Svoje radove izlagao je s avangardnom skupinom *Spokane*, koju su činili Wirth McCoy, Robert Graves, Keith Monaghan i Harold Balazs. Zajedno su imali značajan utjecaj na poslijeratnu umjetnost toga područja. God. 1964. preselio se u Kelownu, gdje je osnovao »Umjetnički centar«, koji je služio kao galerija, atelje i učionica. Od

Željko Kujundžić

jeseni 1964. do proljeća 1966. radio je kao nastavnik likovne umjetnosti u srednjoj školi Rutland. Organizirao je i prvi ljetni umjetnički festival Okanagan 1967., a osnovao je i bio član grupe *Okanagan Artists* s Weldonom Mundenom, Des Loanom, Leroyem Jensenom i Frankom Pollom. Cijelo njegovo stvaralaštvo odražava velik interes za lokalnu izvornu umjetnost općenito te je često boravio, proučavao i stvarao diljem Okanagana.

Od 1968. predaje na Državnom sveučilištu u Pennsylvaniji (SAD) i vodi novi Odsjek za umjetnost za Campus Fayette u Uniontownu. Tijekom toga razdoblja primio je nekoliko stipendija i priznanja za proučavanje umjetnosti drugih autohtonih kultura, uključujući i područja Meksika i Gvatemale, te umjetnost plemena Hopi i Navajo u SAD-u, kao i keramiku indijanskoga plemena Pueblo. Cijelo njegovo stvaralaštvo obilježeno je utjecajem autohtonih likovnih elemenata starosjedilaca sjevernoameričkoga kontinenta.

God. 1971. izabran je za punopravnoga člana Međunarodne akademije za keramiku u Švicarskoj, a idućih je godina intenzivno izlagao diljem SAD-a i Europe. Iako u mirovini od 1982., nastavlja svoj stvaralački rad. Od tada izlaže i u Europi: u Parizu 1982., u Firenci 1985., a 1987. na VII. Međunarodnoj izložbi skulptura u Budimpešti, nakon koje daruje subotičkomu Gradskom muzeju skulpturu *Duh zemlje*.

Istaknuto mjesto u njegovu stvaralaštvu imaju murali, fontane, vitraji, skulpture izrađene u različitim tehnikama i materijalima, kao što su drvo, keramika, slikarske i grafičke tehnike, metal i tkanje. Među njegovim radovima na otvorenom ističu se skulpture na stadionu Thunderbird Sveučilišta Britanske Kolumbije (UBC) u Vancouveru, a autor je i spomenika *The Gate of Life* u Židovskom centru u Uniontownu u Pennsylvaniji, posvećenoga sjećanju na poginule u holokaustu. Njegovi radovi nalaze se u brojnim javnim i privatnim kolekcijama širom svijeta, uključujući Palazzo Medici-Ricardi u Italiji, Smithsonian u Washingtonu, Sveučilište Edinburgh, Državno sveučilište Pennsylvania, Nacionalnu zbirku skulptura u Torontu i Nacionalni muzej Kyoto u Japanu.

Okušao se i kao izumitelj – osmislio je i usavršio radnu solarnu peć 1976. Bio je to projekt na kojem je radio više od dvadeset godina, inspiriran solarnim generatorima u Francuskoj i Kolumbiji.

Izvor: Dosje Željko Kujundžić/Hemeroteka umjetničkog odjela, Gradski muzej Subotica.

Lit.: M. M[iković], Upoznavanje domaćina s kulturom vojvođanskih Hrvata, *Subotičke novine*, 23. XI. 2001, Subotica; www.tornocanvas.ca (pristupljeno 10. IV. 2019); www.claireart.ca/zk/zk-main.htm (pristupljeno 11. IV. 2019).

Lj. Vuković-Dulić

KUKA, u bačkih Bunjevaca drvena naprava koja služi za prikupljanje pokošenoga žita, trave i sl. Izrađuje se tako što se u drveno *sapište* dužine oko 80 cm na gornjem kraju uglavi kraći drveni paražak (šiljak) u obliku broja 1, koji služi za *rukovetanje*. Njime *rukovetačica* u *risu* ide za *risarom* (koscem) držeći kuku za donji kraj i kupi pokošeno žito koje kosac u jednom zamahu otkosi i naslonjeno na *prlj* (savijeni prut) kose odloži na nepokošeno žito.

Lit.: M. Peić, G. Bačlija, *Rečnik bačkih Bunjevaca*, Novi Sad – Subotica, 1991; A. Sekulić, *Rječnik govora bačkih Hrvata*, Zagreb, 2005; A. Stantić, *Ris i obiteljska dužijanca u subatičkom ataru*, Subotica, 2011.

P. Skenderović

KUKOVIĆ, Ruža (Voktuj, *madž.* Foktő, ?, 1942.), slikarica, pedagoginja. Kći je kalačkoga klesara. Potomak je hrvatskog roda koji se u kalačkim matičnim knjigama spominje već početkom XVIII. st. Po nekim njegovim zaslužnim članovima u Kalači je nazvana ulica Kukovics köz.

Hrvatski je jezik usavršila kod svojih rođaka u obližnjem Bačinu (*madž.* Bátya). Maturirala je u kalačkoj gimnaziji (1960.). Na segedinskoj Visokoj nastavničkoj školi studirala je geografiju i likovnu kulturu. Osobito je privlače pučki običaji i šaroliki vezovi narodne nošnje u Kalači i okolici te krajobraz područja Sárköz. Njezin profesor Ernő Fischer umnogome je pridonio da se taj interes utjelovi u likovnoj umjetnosti visoke razine.

God. 1964. zaposlila se u kiskunfeleđhaskoj knjižnici, a poslije dvije godine u bajske donjogradskoj Školi *Ferenca Rákóczi*, gdje do umirovljenja predaje likovnu kulturu. Istodobno, kao voditeljica kruga crtanja, radi i u garskoj školi.

Od 1963. ima samostalne i skupne izložbe diljem Mađarske. Glavni smjer

njezina stvaralaštva odražava se u grafici, i to uz uporabu tuša. Drugi smjer u kojem stvara jest slikarstvo. U prvome traži i nalazi vlastiti izričaj, u kojem je očito apstrahiranje i istančanost obradbe, a u slikarstvu napose gradi kompozicije i pejzaže. »Promatrajući njezine radove, koji odišu zadivljujućom finoćom, i nehotice se prisjetimo pripovjedaka i bajki« piše jedan od kritičara. Posebno je bila zapažena njezina izložba akvarela, nazvana Boje prirode, u Ceglidu (*madž. Cegléd*) 2012. Jedno od njezinih najboljih djela te vrste jest *Živo drvo*.

Lit.: M. Dekić, *Pedagog, slikar Ruža Kuković-Havadi*, Narodni kalendar za 1979, Budimpešta, 1978; R. Szij, *Kukovics Rózsa művészetéről*, Budapesti Művészeti Társaság Egyesülete, Budapest, 1985.

Ž. Mandić

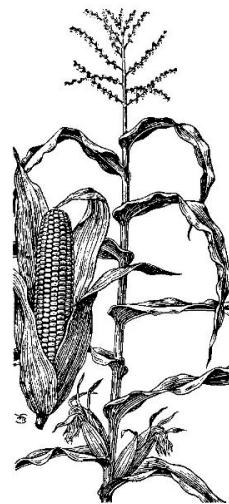
KUKTIN, Bela (Subotica, 12. X. 1939. – Subotica, 6. XII. 2017.), tehnolog šumarstva, gospodarstvenik. Rođen je u radničkoj obitelji Mije i Kate, rođ. Takač. Osnovnu te srednju školu drvoindustrijskog smjera završio je u Subotici. Nakon povratka s odsluženja vojnog roka zapošljava se u tvornici namještaja *Nova Budućnost* u Subotici. Kao stipendist tvrtke, diplomirao je uz rad na Šumarskom fakultetu u Ljubljani 1968. Nakon toga bio je direktor subotičkih tvrtki *Fa Fa* i *Javor*, koje su prije integracije u jednu tvrtku *Fafa Javor* samostalno poslovale u drvo-prerađivačkoj industriji i izradi namještaja i sajamske opreme. Poslije je bio direktor *Fabrike ambalaže* u Bačkim Vinogradima 1977.-81., koja je djelovala u sklopu tvrtke *Peščara*, a zatim direktor Udružene drvene industrije Subotica *SUBINA*. Za svoj rad i za poslovanje tvrtki kojima je bio na čelu dobio je više priznanja: Prvomajsku nagradu, priznanja privrednih komora Vojvodine, Srbije i Jugoslavije i dr.

U politički život uključio se nakon zaposlenja te je bio predsjednik Fabričkog komiteta Narodne omladine u *Novoj Budućnosti*. U nekoliko mandata bio je član Općinskog komiteta SKJ u Subotici i odbornik Skupštine Općine Subotica u Vijeću proizvođača kao svojedobno najmlađi od-

bornik. Bio je član Općinskog sindikalnog vijeća i predsjednik Strukovnog sindikata iz područja drvene industrije. U nekoliko mandata bio je član Upravnog odbora FK *Spartak* iz Subotice.

G. Bačlija

KUKURUZ (*lat. Zea mays* L.; tur. *kokoroz*), jednogodišnja zeljasta biljna vrsta iz porodice trava (*fam. Poaceae*), podrijetlom iz Srednje Amerike. U Europu su ga donijeli Kolumbovi pomorci. Zahvaljujući visokom potencijalu rodnosti i širokoj uporabi u prehrani ljudi i domaćih životinja, brzo se proširio na sve kontinente u područja tople i umjerene kontinentalne klime. Na prostorima ugarskoga Podunavlja uzgaja se od XVI. st. Bački Hrvati zovu ga *kuruz*. Osim u prehrani domaćih životinja i ljudi, rabi se i u industrijskoj preradi, pri čemu se može dobiti oko 500 različitih proizvoda (npr. škrob, alkohol, ulje, dekstrin, kukuruzni gris, kukuruzne pahuljice, papir, furfural i dr.). U XXI. st. poraslo je zanimanje za proizvodnju bioetanola od kukuruznoga zrna kao alternativnoga goriva.

Kukuruz

Od ostalih trava razlikuje se ispunjenom sredinom stabla i razdijeljenim cvastima. Metlica (muška cvast) nalazi se na vrhu stabla, a klip (ženska cvast) na sredini stabla u pazuhu lista. Suvremeni hibridi visoki su 2-3 metra, imaju 12-17 naizmjenice poredanih listova na elastičnom i usprav-

KUKURUZ

nom stablu. Plod je zrno, uglavnom žute boje. Ekonomski najvažniji dio biljke jest klip, na kojem su zrna najčešće poredana u 12, 16 ili 20 redova. Na jednom klipu u prosjeku ima 650-900 zrna, koja su u punoj zriobi teška 100-250 gr. Prema obliku i građi zrna postoji devet podvrsta kukuruza, od kojih četiri imaju gospodarsku važnost (zuban, tvrdunac, kokičar i šećerac), a ostale se uzgajaju samo u kolekcijama znanstvenih instituta.

L. Pataky, *Berba kukuruza*, ulje na platnu (oko 1894.), Gradski muzej Subotica

Širenju površina na kojima se uzgaja i velikom povećanju uroda po jedinici površine najviše su pridonijele metode oplemenjivanja (križanja), utemeljene na znanstvenim osnovama već više od 100 godina. Temelj u oplemenjivanju čini prisilna samooplodnja, budući da je kukuruz u naravi stranooplodna biljka. Kroz 5-7 godina samooplodnje proizvode se tzv. »čiste« ili »inbred« linije, čijim se međusobnim križanjem na principu stranooplodnje postiže efekt »heterozisa«. Fenomenom heterozisa postiže se povećana ujednačenost, bujnost i urod biljaka, koji premašuje za 30-50 % urode polaznih roditeljskih komponenata. Domovina je hibridnoga (heterotičnoga) kukuruza SAD, gdje je 1930-ih počela njegova komercijalna proizvodnja, a ubrzo je postao i prevladavajući oblik proizvodnje kukuruza u toj zemlji. U Europi se proizvodnja hibridnoga kukuruza proširila dvadesetak godina poslije.

Toploljubiva je biljka koja se u Panonskoj nizini sije u travnju, kada prođe opasnost od kasnih proljetnih mrazova. Tlo treba biti duboko obrađeno i kvalitetno

usitnjeno prije sjetve, uz prethodno unesena organska i mineralna gnojiva. Rastojanje između redova u sjetvi iznosi 70 cm, a razmak između zrna u redu 20-35 cm, ovisno od svojstava hibrida koji se sije, plodnosti tla i sadržaju vlage u tlu. Pridržavanjem temeljnih načela plodoreda izbjegava se koncentriranost štetnika u tlu i potreba njihova kemijskoga suzbijanja. Plodoredom u kombinaciji sa sustavima obrade tla znatno se smanjuje brojnost korova u usjevu.

Herbicidi su se u našim krajevima u širokoj proizvodnji počeli upotrebljavati potkraj 1960-ih godina. Do tada se kukuruz ručno okopavao, što je povoljno utjecalo na rast biljaka zbog rahljenja tla u zoni reda. Za dvanaest sati rada četiri radnika mogu okopati katastarsko jutro kukuruza, odnosno devet radnika hektar. Na početku i na kraju vegetacije ima male zahtjeve u pogledu opskrbljenosti tla vlagom. Međutim u razdoblju od polovice lipnja do kraja kolovoza ima povećane zahtjeve za vlagom u tlu i u zraku te se u slučaju optimalne opskrbljenosti vlagom ostvaruju visoki urodi zrna. U protivnom dolazi do njegovog podbačaja razmjerno stupnju i duljini trajanja nedostatka vlage.

U godinama s prosječnim klimatskim uvjetima Panonske nizine pristize u punu zriobu i fazu početka berbe potkraj rujna ili početkom listopada. U praksi se i danas mogu sresti sva tri načina berbe, uz dominaciju strojeva berača, koji ubiru klipove za smještaj u koševе (čardake), i kombajna, pri čemu se okrunjeno zrno smješta najčešće u silose. Treći način – ručna berba – danas se rjeđe sreće, najčešće na manjim obiteljskim gospodarstvima, koja uzgajaju »preživare« (krave, ovce, konje, koze), pri čemu se kukuruzovina iskoristi za prehranu stoke, a »ogrizine« i »oklasak« (*čutka*) za grijanje. Za ručnu berbu nekoć je trebalo pet radnika na katastarsko jutro, koji u jednom danu oberu klipove, ubace ih u prikolice i na kraju u koševе, te sasijeku, povežu kukuruzovinu i sadjenu je u kupe (berba »učisto«). Danas, kada je kukuruz bujniji i kada je znatno povećana gustoća sjetve, potrebno je devet radnika po kata-

starskom jutru za isti posao. Tijekom 1960-ih i 1970-ih godina u bunjevačkih Hrvata, kao i u ostalim dijelovima Bačke, kada se u seoskim kućanstvima, koja su prešla s uzgoja za vlastite potrebe na komercijalnu proizvodnju korištenjem hibridnih sorti, pojavila povećana potreba za radnom snagom, organizirani su sezonski dolasci skupina *Bosanaca* (ljudi iz Bosne i Hercegovine) radi ručne berbe. Skupine su bile smještane na salašima u neku od većih gospodarskih prostorija, najčešće staju, hranu je osiguravao domaćin, a plaćanje je najčešće bilo u kukuruzima, koji su se onda u željezničkim vagonima prevozili do Bosne. Nisu bili rijetki slučajevi da se jedan broj mladića oženio za lokalne djevojke i ovdje ostajao, što je bio svojevrsan oblik unutarnje ekonomske migracije. Postupnim širenjem strojnoga branja taj je oblik sezone migracije radne snage nestao.

Lit.: *Poljoprivredna enciklopedija*, 2, Zagreb, 1970; P. Drezgic, S. Jevtić, B. Spasojević, *Posebno ratarstvo*, 1, Novi Sad, 1974; J. Bočanski, Đ. Jocković, *Proizvodnja i oplemenjivanje kukuruza u svetu na kraju drugog milenijuma i perspektive*, XXXV Seminar agronoma : Zbornik referata, Novi Sad, 2001; A. Sekulić, *Rječnik bačkih Hrvata*, Zagreb, 2005; Đ. Jocković, M. Ivanović, G. Bekavac, *Ns hibridi kukuruza na početku druge dekade XXI veka*, XLV Savetovanje agronoma Srbije : Zbornik referata, Novi Sad, 2011.

M. Ostrogonac

KULAČA, 1. u bačkih Bunjevaca i Šokaca manja posuda za tekućinu; limena čutura, najčešće vojnička; 2. u arhitekturi bunjevačkih salaša okrugao zidani kokošinjac stožastoga oblika. U vrijeme dok se na salašima *pilež* (perad) nije uzgajala na veliko, već uglavnom za vlastite potrebe, kokošinjci su zidani u stožastom obliku. Osnova kružnoga oblika bila je promjera 1 – 1,3 metra ili više, ovisno o tome koliko se peradi planiralo *držati* (uzgajati). Kokošinjac se zidao od opeke tako da se svaki sljedeći red postupno uvlačio unutra, pa je u završnici objekt dobivao stožast oblik *zavrvastoga* oštrega vrha visine 1,5 – 2,5 m, ovisno o promjeru osnove. Izvana se najčešće *mazao blatom* (mješavinom žute zemlje, pljeve i vode) kako bi se vanjšti-

na poravnala, a nakon što se blato osušilo, *ukrećio* se (premazao vapnom). Nekada nisu *zamazivani blatom*, već su se izvana vidjele cigle stupnjevito uvučenih redova. Potom bi se u unutrašnjosti poprečno postavilo nekoliko tankih *leca* (letvi), na kojima bi kokoši sjedile, kako pijetlovi, koji obično sjede na gornjim sjedalima, ne bi izmet padao na *pilež* ispod njega. Vrata su bila okrenuta ka salašu, kako bi se mogla stalno vidjeti zbog noćnih lupeža. Na visini od 1 – 1,3 m od zemlje (ovisno o visini objekta) imala je mali otvor – *budžu* za *luftiranje*, tj. za cirkulaciju zraka. U nju je postavljan drveni okvir ispunjen sitnom žicom radi zaštite od nepoželjnih noćnih štetnika (lisica, štakora, tvorova, kuna...). Radi zaštite od parazita u proljeće je domaćica unutrašnjost *opalila* slamom kako bi se uništile krlje, tekuti i ostali nametnici, a nakon toga su se i unutarnji zidovi *umazivali krečom* te se po zemlji obilno rasuo kao puder sitan *gar* od *čutaka* i ogrizina. To je omogućavalo da, kada kokoši *prne* (uzleti na sjedalo), podigne i oblak praha *gari*, koja bi se nahvatala na njezino perje (kao i ostalih kokoši), pa je na perju uništavala krlje, tekuti i ostale nametnike. Takav oblik kokošinjca poznat je u Panonskoj nizini osobito u sjevernoj Bačkoj – najviše u bunjevačkim gazdinstvima oko Subotice, Žednika, Đurđina, Tavankuta, Sombora i rjeđe oko Sente. Među etnologima se vodi rasprava odakle potječu zdanja s okruglim temeljom, među kojima ima i mišljenja da su građeni po ugledu na mediteranske bunje i kašune.

Lit.: A. Sekulić, *Bački Hrvati*, Zagreb, 1991; M. Peić, G. Bačlija, *Rečnik bačkih Bunjevaca*, Novi Sad – Subotica 1990; A. Sekulić, *Rječnik govora bačkih Hrvata*, Zagreb, 2005; A. Stantić, 1. dio od zemunice do salaša, *Klasje naših ravni*, 7-8/2013, Subotica; Ž. Mandić, *Rječnik govora santovačkih Hrvata*, Pečuh, 2016.

P. Skenderović

KULCZYCKI, Jerzy Franciszek (*ukr.* Jurij-Fanc Kul'čyc'kyj, *njem.* Georg Franz Kolschitzky) (Kul'čyci pokraj Sambira, 1640. – Beč, 19. II. 1694.), ukrajinsko-poljski plemić, vojnik, diplomat i trgovac. Zbog svojih zasluga u obrani Beča tijekom

turske opsade 1683. bio je u tom gradu slavljn kao junak. Nakon završetka opsade otvorio je u Beču prvu kavanu te je imao ključnu ulogu u širenju popularnosti kave u Srednjoj Europi.

Rođen je u selu Kul'čyci (*polj.* Kulczyce) pokraj grada Sambira (*polj.* Sambor) u današnjoj zapadnoj Ukrajini, u ono doba Poljsko-Litavskoj Uniji. Iako potječe iz stare pravoslavne rutenske plemićke porodice, otac mu je prešao na katoličku vjeru te je od djetinjstva bio izložen jakim poljskim kulturnim utjecajima. Rano je pokazao dar za jezike te je već kao mladić, pridruživši se zaporoškim kozacima, radio kao tumač. Govorio je rutenski (ranonovovjekovni jezik u istočnim dijelovima Poljsko-Litavske Unije iz kojega su se razvili moderni ukrajinski i bjeloruski), poljski, turski, njemački, mađarski i rumunjski. Nakon što je pao u tursko zarobljeništvo, otkupio ga je srpski trgovac kojemu je trebao tumač. Tako dospio u Beograd, gdje je neko vrijeme radio za Austrijsku istočnu kompaniju. To mu je omogućilo odlazak u Beč i otvaranje vlastite trgovine 1678.

GEORG FRANTZ KOLTSCHITZKY gewesener
Dolmetscher, bey der Orientalischen Compagnia.

Jerzy Franciszek Kulczycki,
gravura, 1683.

Tijekom turske opsade Beča 1683. sa slugom je izašao iz grada kako bi uspostavio kontakt s kršćanskim vojnim snagama, a zatim se i vratio u grad s vijestima da kršćanska vojska ubrzo stiže u pomoć.

Kroz tursko su okruženje navodno prošli preodjeveni u tursku odjeću i pjevajući turske pjesme. Zbog vijesti koje su donijeli bečko gradsko vijeće odlučilo je da se neće predati Turcima, nego da će čekati dolazak kršćanskih snaga, koji je ubrzo i uslijedio. Nakon što je opsada grada završena, Bečani su ga slavili kao junaka. Gradsko mu je vijeće dodijelilo novčanu nagradu, bečki građani kuću, a sam poljski kralj Jan III. Sobieski veliku količinu kave koju su Turci ostavili u napuštenom logoru. Kulczycki je nakon toga otvorio prvu kavanu u Beču i do danas je amblem bečkoga kavanskoga života.

Vjerojatno zbog formalne sličnosti toponima Sambor i Sombor nastala je legenda da je Kulczycki zapravo rođen na sjeveru Bačke kao Đuro Franjo Kolčić. O njoj svjedoči već Joseph von Hammer-Purgstall, koji u svojoj *Povijesti Osmanskoga Carstva (Geschichte des osmanischen Reiches, Pesth, 1827–35)* ističe da je Kulczycki Poljak iz Sambira, a ne »Rac« iz Sombora, kako su to smatrali neki raniji autori. U lokalnoj popularnoj historiografiji ta se legenda širi nakon što je o Kulczyckom kao o Bunjevcu iz Sombora pisao Edgár Palóczi u članku »Pobjedničko putovanje somborskoga kavarnika« (»A zombori kávéfőző diadalútja«) u novosadskom časopisu *Kalangya* (br. 12, 1943). Danas je popularna osobito u publikacijama somborskih autora (npr. Milenko Beljanski, Stevan Vasiljević), ali su je prihvatili i drugi te se pojavljuje i u srpskim cjelonacionalnim medijima (npr. »Prvu kafanu u Beču otvorio Srbin Đuro«, *Magazin Balkan*) te u publikacijama Bunjevacu nehrvata (npr. »Somborski Bunjevac spasio Beč od Osmanlija«, *Rič Bunjevačke matice*).

Lit.: Z Abrahamowicz, Jerzy Franciszek Kulczycki, u: *Polski słownik biograficzny*, 16/1, Wrocław-Warszawa-Kraków, 1970; M. Beljanski, *Letopis Sombora od 1360. do 1800. godine*, Sombor, 1974; S Vasiljević, *Znameniti Somborci*, Novi Sad, 1989; R. Parčetić, *Somborski Bunjevac spasio Beč od Osmanlija*, *Rič Bunjevačke matice*, 31-32, Subotica, 2009; M. Stepanović, Slavni »Somborac« koji to nije (o jednoj istorijskoj zabludi), www.

ravnoplov.rs/slavni-somborac-koji-to-nije/ (pristupljeno 7. VII. 2019).

P. Vuković

KULEŠEVIĆ, Amalija (Budimpešta, 27. VII. 1912. – Subotica, 2. I. 1986.), profesorica i bibliotekarka. Kći Ivana Vidakovića Božana iz zemljoposjedničke obitelji, višega subotičkoga gradskoga činovnika, tj. predsjednika Siročadskoga stola, i učiteljice Julijane, rođ. Jurković, koja je ubrzo nakon poroda preminula. Polusestra je svećenika, muzikologa i skladatelja Albe Vidakovića, koji je rođen u očevu drugom braku. Majka je leksikografkinje Jasne Ivančić i pjesnikinje Snježane Snouček.

Pučku školu, nižu i višu gimnaziju završila je u Subotici, a u Zagrebu je dvije godine studirala medicinu te je 1937. diplomirala biologiju i kemiju na Filozofskom fakultetu. Prema podacima iz *Kalendara Subotička Danica* jedna je od triju djevojaka od ukupno dvadeset i četvero te godine diplomiranih »Bunjevaca i Šokaca« iz sjeverne Bačke. Dekretom Ministarstva prosvjete Kraljevine Jugoslavije poslana je 1938. u Bijeljenu na službu gimnazijskoga profesora, gdje je radila do 1940., jer je početkom 1941. gimnazija zbog ratnih prilika zatvorena. Predavala je biologiju i kemiju 1940.-54. u Subotici, isprva u Ženskoj gimnaziji, a od školske godine 1950./51., nakon spajanja Ženske i Muške gimnazije, u Višoj mješovitoj gimnaziji. U vrijeme ponovne uspostave jugoslavenske vlasti u listopadu 1944. u Subotici izabrana je za članicu Kulturno-prosvjetnoga odbora Grada Subotice. Od 1953. zauzimala se, uz kolege profesore Matu Brčića Kostića, Belu Gabrića, Stjepana Bartolovića, Antu Jakšića, Marka Vukova i dr., za otvaranje hrvatskih razreda, što je privremeno školske godine 1953./54. uspjelo, ali je u rujnu 1954. suspendirana i na godinu dana udaljena iz službe pod montiranom optužbom za šovinizam. Nakon godinu dana i nakon žalbe koju je 22. IX. 1954. uputila Disciplinskomu sudu Narodnoga odbora grada Subotice preko Sekretarijata za prosvjetu i kulturu, vraćeno joj je pravo na rad, ali u Gradskoj biblioteci. Isprva je radila u či-

taonici, potom na katalogizaciji knjiga, a od sredine 1960-ih na uređivanju zavičajne zbirke, koju je u to vrijeme pokrenuo ravnatelj Blaško Vojnić Hajduk. Nakon sloma Hrvatskoga proljeća prisilno je 1972. umirovljena zbog članstva u Matici hrvatskoj.

Lit.: I. Prčić, Sad je na nama svečan dan..., *Subotička Danica ili bunjevačko-šokački kalendar (sa slikama) za prostu godinu 1938.*, Subotica, b. g.; A. Vojnić Purčar, *Oslobođenje Subotice*, Subotica, 1946; Vojmir [B. Gabrić], In memoriam Amalija Kulešević /1912 – 1986./, *Bačko klasje*, br. 35, Subotica, 1986; N. Zelić, *Hrvatsko proljeće i bački Hrvati*, Subotica, 2009.

J. Ivančić

KULTURA (lat. *cultura*: obrađivanje /zemlje/; njega /tijela i duha/; oplemenjivanje; poštovanje), u humanističkim znanostima obično označava složenu cjelinu duhovnih tvorbi i materijalnih ostvarenja, vrijednosnih prosudbi i javnih normi, društvenih ustanova, organizacije i oblika ponašanja ljudi u određenoj ljudskoj zajednici, u kojoj se prenose i primaju učenjem te se u komunikaciji unutar zajednice potvrđuju i dalje razvijaju i prenose. Njezine su bitne značajke sljedeće: a) naučena je (prenosi se s pokoljenja na pokoljenja); b) uvijek je zajednička (ona je zajednički nazivnik koji čini radnje i djelovanje pojedinaca u skupini razumljivim); c) temelji se na simbolima i simboličkim sustavima (umjetnost, religija, jezik); d) tendencija da kulture djeluju kao integrirane cjeline (učenjem kulturnih obrazaca osobe stječu svoj kulturni identitet, a izgrađivanjem i integracijom tih obrazaca u osebujnu cjelinu za svu zajednicu stvara se i njezin sociokulturni identitet). Izvorno, termin se rabio u rimsko doba za obrađivanje zemlje te se pojam postupno razvijao u složenijim značenjima odgajanja uopće, štovanja određenoga kulta i sl. Po definiciji britanskoga antropologa Edwarda Burnetta Tylora (*Primitivna kultura*, 1871.), koja se smatra prvom znanstvenom i najširokom definicijom, kultura se odnosi na znanje, vjeru, umjetnost, moral, zakone i običaje. U francuskoj prosvjetiteljskoj tradiciji ranije se javio termin civilizacija (Descartes i dr.) kao proces oslobađanja od naslijeđenih sklonosti u području morala,

znanosti, ekonomije, politike i tehnike – budući da u sebi sjedinjuje vrlo različite ljudske sklonosti, uvjerenja i običaje, omasovljena građanska država ne može uspješno zaživjeti sve dok njezini pripadnici nisu dovoljno uljuđeni pa kultura dobiva zadaću da pripremi prelazak s jedne vrste politike na drugu. Oba se pojma često i danas rabe istoiznačno, ali se ističe i potreba razlikovanja pretežno znanstveno-tehnoloških i materijalnih aspekata (civilizacija) od društvenih, duhovnih i umjetničkih tvorbi (kultura). Za ovo razlikovanje rabe se i izrazi materijalna i duhovna kultura. Postoji i više razlikovnih razina, pa se pojedine kulture (npr. Sumerana, Egipta ili Babilona) katkad nazivaju i civilizacijama (npr. drevnog Istoka). Pojam kulture također je dinamičan – širi pojmovi mogu sadržavati uže (supkulture) ili mogu biti paralelni (npr. urbana i seoska kultura), sinkronijski i dijakronijski (suvremena, tradicijska, kultura epohe), rabe se i u prostornom i nacionalnom smislu (npr. hrvatska, srednjoeuropska, mediteranska; kultura većinskog naroda i manjinske kulture) itd. U svakodnevnom govoru izraz se rabi ponajprije za duhovno i umjetničko stvaralaštvo, a u najužem smislu za poželjan stil ponašanja (bonton). Tretira se i kao poseban društveni »sektor« (npr. kultura, zdravstvo, gospodarstvo), o čemu skrbe odgovarajuća državna tijela i ustanove, koja provode kulturnu politiku preko različitih državnih mjera i programa radi očuvanja i izgradnje osebujnoga kulturnoga naslijeđa. Kada u jednoj državi postoji više kulturnih zajednica, država može poticati procese stapanja manjinskih kulturnih zajednica u širu ili prevladavajuću kulturu (asimilacija) ili pak poticati kulturni pluralizam, tj. suživot različitih kultura na istom prostoru, ili dati pripadnicima kulturnih zajednica manju ili veću samostalnost u određivanju vlastite kulturne politike (kulturna autonomija).

Bez korištenja termina kultura, prva još u antici zapisana kulturna istraživanja iznosi u svojoj *Povijesti* Herodot, opisujući kulturu (vjerska shvaćanja, društvene običaje, umijeća i dr.) Egipćana, Perzija-

naca, Skita i drugih te uspoređujući ih s helenskom kulturom. On je, za razliku od poslije dugo dominantnih ksenofobnih (također i eurocentričkih) gledišta na druge kulture, ujedno i prvi poštovalac kulturne različitosti (što će se afirmirati tek u doba prosvjetiteljstva), kao i prvi teorijski tumač kulturnoga razvitka (izvodeći ga iz klimatskih uvjeta). Ti su pojmovi i danas ključni za razumijevanje i očuvanje različitih kultura, kao i poticanje razvitka kulturnoga identiteta kao jednoga od temeljnih određenja čovjeka u zajednici. Posebno su danas aktualna pitanja očuvanja kulturnoga identiteta u kontekstu globalizacije kulture te njezine medijske i komercijalne unifikacije u tzv. masovnoj kulturi, a na razini pojedinih država pitanje očuvanja manjinskih kultura u uvjetima dominacije kulture većinskoga naroda putem službenoga jezika države, prosvjetnoga i administrativnoga sustava te sredstava javnoga priopćavanja. Različitost, ali i povezanost pojedinih kultura, danas se drži posebnom vrijednošću te se u demokratskim državama potiče praksa kulturnoga pluralizma i multikulturalnosti.

Danas se o očuvanju kulture poduznavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca na području međurječja Dunava i Tise napose brinu mnogobrojne udruge kulture. Najčešće se nazivaju kulturno-umjetničkim društvima, većina ih danas slobodno nosi hrvatski predznak u svojemu nazivu, premda ima i onih koje se drukčije nazivaju ili pak nemaju izričiti hrvatski predznak, katkada subetnički. Djeluju na amaterskoj osnovi, uglavnom njeguju tradicijsku kulturu, ali se također bave i suvremenom kulturom. Najznačajnija je profesionalna institucija kulture Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice, koji su 2008. zajednički osnovali Skupština AP Vojvodine i Hrvatsko nacionalno vijeće. Hrvatske manjinske zajednice u Mađarskoj i Srbiji svoju kulturnu autonomiju ostvaruju preko manjinskih vijeća – u Mađarskoj su ona organizirana na mjesnoj, županijskoj i nacionalnoj razini, a u Srbiji samo na nacionalnoj razini.

Lit.: *Leksikon migracijskoga i etničkoga nazivlja*, Zagreb, 1998; *Hrvatska enciklopedija*, 6, Zagreb, 2004. *Enciklopedija opća i nacionalna*, 11, Zagreb, 2006; www.zkvh.org.rs.

S. Bačić

KULTURA, prosvjetna udruga koja je djelovala u Bregu pred Prvi svjetski rat, čiji formalni osnutak vlasti nisu odobrile. Pravila društva donesena su 10. VII. 1913. kao rezultat intenzivnoga kulturno-prosvjetnoga rada Lajče Budanovića među bereškim Šokcima, kamo je iz Baje (u kojoj je kao kapelan osnovao Bunjevačku katoličku čitaonicu, koja je također imala problema s odobrenjem djelovanja) premješten za župnika 1912. god., o čemu svjedoči i veći broj vijesti u *Nevenu* o društvenom životu u Bregu. Cilj društva bio je »unapređivanje društvenog života i obrazovanje Bunjevaca i Šokaca u Ugarskoj«, radi čega je bilo predviđeno osnivanje knjižnica, pomaganje siromašnih učenika, držanje predavanja, predstava i tečajeva, izdavanje »domoljubivih« tiskanica, sakupljanje podataka iz prosvjete i povijesti južnougarskih Hrvata. Pravila je potpisao predsjednik društva Lajčo Budanović i Josip Ilić, kao »delovoda«. Breg je bio predviđen za privremeno sjedište, za koje je bereška seoska općina dala jednu sobicu. Međutim ugarsko Ministarstvo unutarnjih poslova u Budimpešti nije odobrilo pravila društva.

Lit.: G. S., Društva i ustanove, *Književni sever*, 3-4/1927 [tematski broj: O Bunjevcima], Subotica; L. Vlašić, Šokci u Vojvodini, *Kalendar Hrvatski radiša za prostu godinu 1934.*, Zagreb, 1933; M. Matic, Prije 25 godina..., *Neven*, br. 27, Subotica, 11. VIII. 1939; T. Vereš, Socijalni rad Lajče Budanovića, *Subotička Danica kalendar za 1985. god.*, Bač, 1984; A. Kuntić, Iz istorije bačkih Bunjevaca : Povodom tristogodišnjice seobe Bunjevaca u Bačku : Prilog istoriji srpskog naroda, *Spomenik*, 8, Beograd, 1991; B. Stantić, Mons. Lajčo Budanović pastoralni radnik, *Zbornik radova o biskupu Lajči Budanoviću*, Subotica, 2004; L. I. Krmpotić, Spisateljski rad biskupa Lajče Budanovića, *Zbornik radova o biskupu Lajči Budanoviću*, Subotica, 2004.

M. Bara

KULTURA, povremeno međuratno glasila koje je, kao prilog ili rubrika katoličkog lista *Subotičke novine*, izlazilo 1930.-39. Uređivali su ga razni urednici, koji nisu

uvijek označavani, ili su se potpisivali inicijalima i pseudonimima: Ive Prčić Jablanović (Ćaskalo), svećenici Andrija Mollion, Pavao Bešlić, Blaško Rajić i Lajčo Budanović (Ano Nimka), za 1937. kao urednici navode se Đ. K. (»đaci križari«), a posljednje dvije godine urednici nisu navedeni. Već od 1931. nastala je pogreška u označavanju godišta.

Kultura, br. 3/1934, Subotica

Izlazilo je u različitoj formi i opsegu, u početku češće, a poslije rjeđe. Prve godine izlazilo je kao redovita novinska rubrika; 1931. – 40 brojeva kao rubrika, 1932. – 12 brojeva opet kao rubrika na jednoj stranici novina; 1933. – dva broja kao prilog na četiri stranice; 1934. – tri broja kao prilog na četiri stranice; 1935. – tri broja kao rubrika na prvoj i drugoj stranici novina; 1936. – dva broja kao rubrika na jednoj, odnosno dvije stranice; 1937. – četiri broja kao prilog na četiri stranice; 1938. – jedan broj kao prilog na dvije stranice; 1939. – dva broja kao novinska rubrika.

Lit.: I. Kujundžić, Bunjevačko-šokačka bibliografija, *Rad JAZU*, 355, Zagreb, 1969; T. Kolozsi, *Szabadkai sajtó (1919-1945)*, Újvidék, 1979.

E. Bažant

KULTURNA AUTONOMIJA (*grč.* *autos*: sâm; *nomos*: pravilo, zakon; samostalnost u donošenju propisa, samouprava) **1.** oblik autonomije kojim se osigurava pravo nacionalnih manjina na izražavanje vlastite posebnosti te očuvanje i razvoj kulture i jezika u okviru institucija koje sami osnivaju i kojima samostalno upravljaju. U feudalnim državama postojala je autonomija vjerskih manjina (miletski sustav u Osmanском carstvu za židovsku, armensku, pravoslavnu i druge vjerske zajednice; crkveno-školska autonomija Srba u Habsburškoj

Monarhiji itd.). Aktualizira se osobito u srednjoj Europi od kraja XIX. st. i činila je osnovu nacionalnih pokreta za oslobođenje ili odcjepljenje i uspostavu samostalnih država. Do danas se vezuje za nacionalno nehomogene države. Iako je u osnovi oblik neteritorijalne autonomije, koji se odnosi na mrežu institucija, u nekim slučajevima prerasta u teritorijalnu autonomiju (Kosovo u Jugoslaviji, Katalonija u Španjolskoj, švedska zajednica na Ålandskim otocima u Finskoj itd.). U suvremenim društvima ona je važno dostignuće demokratske politike »pozitivne diskriminacije« (»afirmativne akcije«) prema manjinskim zajednicama u odnosu na njihove kulturne, obrazovne i informativne institucije te slobodnu upotrebu manjinskoga jezika. Pri tome ona ne označava samo pomicanje u pogledu upravljanja nad aspektima identiteta nego i funkcionalnu devoluciju vlasti – transfer određenih državnih nadležnosti i ovlasti.

Preuzimanjem ustavne novele iz 1990. u Mađarskoj je Zakonom br. LXXVII. iz 1993. o pravima i nacionalnih i etničkih manjina ustanovljeno pravo manjina da osnivaju mjesne i državne samouprave radi zaštite i zastupanja interesa manjina korištenjem ovlasti i provedbom zadaća povjerenih zakonom, što je potvrdio i novi Zakon br. CLXXXIX iz 2011. o pravima narodnosti. U pravni sustav Republike Srbije Zakonom o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina iz 2002. uvedeno je »pravo na samoupravu« nacionalnih manjina u području kulture, obrazovanja, informiranja i službene uporabe jezika i pisma, koje se ostvaruje putem izabраних nacionalnih vijeća, što je preuzeo i Ustav iz 2006., a posebno je razrađeno Zakonom o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina iz 2009. Međutim Ustavni sud Srbije u svojoj odluci iz 2014. manjinska vijeća ne definira kao nositelje prenesenih državnih nadležnosti, nego tek kao vršitelje određenih javnih ovlasti povjerenih zakonom, u kojem je smislu 2018. izmijenjen Zakon o nacionalnim vijećima. U obje države manjinske samouprave imaju slične autonomne ovlasti u području unutarnje organizacije i rada te simbola zajednice (donošenje vla-

stitoga statuta, odlučivanje o svome imenu, sjedištu, proračunu i završnom računu, simbolima, praznicima i sl.), no različito su uređene nadležnosti institucija preko kojih se ostvaruju manjinska prava (škole, ustanove kulture, sredstva javnoga informiranja i sl.). U Republici Srbiji, osim u slučajevima kada je osnivač pojedinih institucija izravno manjinsko vijeće, u najvećem broju nadležnosti manjinskih vijeća radi se tek o simboličnom i pravno neobvezujućem sudjelovanju u postupku donošenja odluka od strane državnih tijela (davanje mišljenja i prijedloga) i delegiranju zajedničkih predstavnika manjinskih vijeća u pojedina državna tijela, a ne o stvarnome sudjelovanju (pravno obvezujuća suglasnost) ili o samostalnom odlučivanju u područjima od značenja za manjine. U Mađarskoj manjinske samouprave imaju jače autonomne nadležnosti, osobito u području obrazovanja, koje prati i značajnija državna financijska potpora, a sudjelovanje u odlučivanju je snažnije (suglasnost manjinskih samouprava).

2. u užem smislu, izjednačava se tek s manjinskim kulturno-identitetskim pravima uopće, i kao takvo označava pravo na očuvanje i njegovanje kulturnoga identiteta i tradicije u smislu posebnosti jezika, vjeroispovijedi i drugih obilježja pojedinih nacionalnih ili etničkih zajednica u cilju zaštite kolektivnoga identita manjinskih zajednica.

Lit.: Autonomija, u: *Politička enciklopedija*, Beograd, 1975; *Leksikon migracijskoga i etničkoga nazivlja*, Zagreb, 1998; *Kulturna autonomija*, u: *Hrvatska enciklopedija*, 6, Zagreb, 2004; B. Kri-vokapić, *Zaštita manjina u međunarodnom i uporednom pravu*, 1-3, Beograd, 2004; R. Stepanov, *Pojam i političko-pravni oblici autonomije*, *Kultura polisa*, 2-3, Novi Sad, 2005; G. Bašić, *Politička participacija i kulturna autonomija nacionalnih manjina u Srbiji*, Beograd, 2006; A. Lošonc, *Aspekti teritorijalnih i kulturnih autonomija: za i protiv*, *Položaj nacionalnih manjina u Srbiji*, Beograd, 2007; T. Korhec, *Saveti nacionalnih manjina kao instrumenti ostvarivanja kolektivnih prava manjina*, u: *Kolektivna prava i pozitivna diskriminacija u ustavnopravnom sistemu Republike Srbije*, Beograd, 2009; S. Bašić, *Desetljeće manjinske samouprave Hrvata u Republici Srbiji – pravni okvir i postignuća*, u: M. Bara, A. Vukić (ur.), *Hrvati u Vojvodini identitet(i), procesi i društvene aktivnosti*, Zagreb – Subotica, 2012; G. Bašić, M.

Pajvančić, *Od segregativne ka integrativnoj politici multikulturalnosti*, Beograd, 2015.

S. Bačić

KULTURNI CENTAR BAČKIH HRVATA, ustanova Hrvatske državne samouprave u Mađarskoj. Utemeljen je u lipnju 2018. u Baji, sa sjedištem u Táncsicsevoj ulici br. 15. Cilj je Centra prikupljanje, proučavanje i promicanje kulturne baštine bunjevačkih, šokačkih i rackih Hrvata, snaženje hrvatske nacionalne svijesti, usklađivanje i (su)organiziranje hrvatskih kulturnih manifestacija u mađarskom dijelu Bačke. Među njima se izdvajaju III. hrvatski državni tamburaški festival u Baji, IV. festival kulturne baštine Hrvata Bunjevaca bez granica te Spomendan svenčenika i pjesnika Miroljuba Ante Evetovića u Aljmašu. Ravnatelj je Centra Mladen Filaković.

Ž. Mandić

Logo Kulturnog centra bačkih Hrvata

KULTURNI KRUG, prosvjetno društvo utemeljeno u Subotici nakon stvaranja Kraljevine SHS. Iako su vlasti potvrdile Pravila društva, njegovo se djelovanje nije razvilo. Predsjednik je bio dr. Stipan Matijević, prvi poslijeratni gradonačelnik i veliki župan Subotice (1918.-20.).

Lit.: G. S., Društva i ustanove, *Književni sever*, 3-4/1927, Subotica.

S. Bačić

KULTURNO-PROSVJETNA ZAJEDNICA HRVATA ŠOKADIJA, kulturna udruga iz Sonte. Osnovana je 22. I. 2002. radi očuvanja tradicijske baštine i hrvat-

skoga identiteta lokalnih Šokaca. Očuvanjem ikavskoga dijalekta, narodne nošnje, izvornoga načina pjevanja i plesanja te običaja općenito društvo je dosadašnjim djelovanjem u zemlji i inozemstvu širilo svijest o kulturnom naslijeđu sončanskih Hrvata. U okviru društva djeluju dječja i odrasla folklorna skupina, mješovita pjevačka skupina te literarna, recitatorska, dramska, likovna i etnološka sekcija.

Tijekom godine društvo organizira više manifestacija. Najvažnija je *Šokako večer*, koje se svake godine održava u posljednju subotu prije blagdana sv. Kate. Ta manifestacija promovira tradicijske pjesme i plesove ovdašnjih Šokaca, ali i njihovih gostiju, od kojih je najmanje jedno društvo iz Hrvatske. Sastavni je dio *Šokačke večeri* i izbor najljepše neobjavljene pjesme pisane šokačkom ikavicom, čime Društvo prinosi očuvanju govora kao možda i najvažnijega identitetskoga obilježja svojih predaka. Stalne su manifestacije i uskršni i božićni koncert u mjesnoj crkvi sv. Lovre, likovna kolonija, a povremene su predstave dramske sekcije, književne večeri i promocije. Društvo je 2006. kupilo jednu staru kuću u selu, koju adaptira kao *Šokačku kuću*. U njoj su do sada uređeni muzejski dio (starijska soba s eksponatima) i galerijski dio za likovne i etnografske izložbe, u njoj se održavaju seminari, književne večeri i druge aktivnosti, a potrebno je još urediti prostor za knjižnicu i arhivu. Društvo posjeduje i veliku zbirku šokačkih narodnih nošnji.

Društvo je 2007. izdalo jedan broj lista *Glas Šokadije*, knjigu Z. Tadijana *Šokačke narodne nošnje u Bačkoj* (2011.) te snimilo jedan CD *Šokadijo moja draga* s bećarcima i izvedbom istoimene neslužbene šokačke himne autorice Božane Vidaković (2011.), a 2017. u suradnji s Radio-televizijom Vojvodine snimilo dokumentarni film *Ljope na škrip* u Šokačkoj kući.

Danas Društvo broji šezdesetak članova. Zbog velikoga odljeva mlađih i srednjih generacija iz Sonte većinu članstva čine pripadnici starijih generacija. Prvi predsjednik društva bio je Mata Zec, nakon

njega Dejan Bukovac od 2003., a od 2006. Zvonko Tadijan.

Lit.: I. Andrašić, Očuvajmo naše kulturno naslijeđe, *Hrvatska riječ*, br. 101, Subotica, 14. I. 2005; I. Andrašić, Nesmotrenost ili neznanje ne mogu biti opravdanje za posljedice, *Hrvatska riječ*, br. 455, Subotica, 9. XII. 2011; I. Petrekanić Sič, Putovanje kroz tradiciju, *Hrvatska riječ*, br. 794, Subotica, 6. VII. 2018.

I. Andrašić

Logo KPZH-a Šokadija iz Sente

KULTURNO-UMETNIČKO DRUŠTVO IVAN MILANKOVIĆ, kulturna udruga socrealističkoga tipa koja je djelovala u subotičkoj četvrti Bajnat. Osnovana je 1955. u Domu Socijalističkoga saveza radnoga naroda (SSRN) u tzv. II. kvartu u ulici Braće Radića na Bajnatu, u zgradi današnje Mjesne zajednice Bajnat. Iako je ime dobila po prerano preminulomu poslijeratnomu gradonačelniku (predsjedniku Gradskoga narodnooslobodilačkoga odbora) Subotice (1945.-47.), kolokvijalno je nazivano »Društvo iz Bajnata« ili KUD *Bajnat*. U početku je brojalo oko 150 članova. Imalo je dramsku sekciju na srpsko-hrvatskom jeziku (oko 20 članova), orkestar od 12 članova te vlastitu knjižnicu, koja se nalazila u Domu i radila samostalno. Prema Izvješću o radu Kulturno prosvjetne zajednice sreza Subotica od 5. II. 1959. o amaterskoj djelatnosti na teritoriju Subotičkoga sreza, KUD *Ivan Milanković* i *Zanatlijsko društvo* slabije su razvijeni u odnosu na ostala gradska kulturna društva. No kako su u rad Društva bili uključeni ne samo stanovnici Bajnata nego i radnici okolnih tvornica, dobivalo je od njih novčanu potporu. Zahvaljujući dobromu radu Društva, Dom SSRN-a II. kvarta postao

je pravi dom kulture, u kojem se svakoga dana okupljao znatan broj stanovnika toga kraja. Međutim, poput ostalih tadašnjih kulturnih udruga, stalni problem bili su nedostatak adekvatnih prostorija, tehničkih sredstava, novca i stručnih kadrova. Zato je došlo do oscilacija u radu Društva 1958. i u prvoj polovici 1959., ali je u drugoj polovici 1959. ponovno uspješno djelovalo. Tada je imalo 47 članova u pet sekcija, od kojih je najaktivnija bila dramska sekcija. Iako je društvo okupljalo Hrvate i Mađžare, broj Mađžara bio je malen među aktivnim članovima. No i dalje je problem bio nedostatak novca, adekvatnih prostorija za probe (osobito mala pozornica u dvorani Doma SSRN-a II. kvarta), stručnjaka i voditelja sekcija. U radu Društva prosvjetni radnici bili su više angažirani nego u drugim gradskim društvima. Režimske strukture predbacile su da repertoar dramske sekcije nije bio na idejnoj visini te su upravi društva uputili prijekor kako bi ovom pitanju (kao i folklorizmu) uprava društva i Savez komunista trebali posvetiti posebnu pozornost kako ne bi došlo do rasta uočenih idejnih skretanja. Društvo je prestalo djelovati 1960-ih.

Izvor: Povijesni arhiv Subotica, F:157.22.3.

P. Skenderović

KULTURNO-UMETNIČKO DRUŠTVO JEDINSTVO – EGYSÉG, kulturna udruga koja je djelovala u Starom Žedniku nakon Drugoga svjetskoga rata. Utemeljena je 1947., kada je imala oko 150 članova. Djelovala je u velikoj dvorani Zadrugnoga doma (gdje su se prikazivale i kinopredstave) te u tadašnjim prostorijama osnovne škole. Društvo je imalo četiri sekcije: dramsku na srpsko-hrvatskom i mađarskom jeziku (oko 26 članova), dječju pozornicu (skupa s mjesnom školom, oko 20 članova), orkestar (8 članova) te knjižnicu, koja je radila samostalno. Zbog teškoća društvo je jedno vrijeme prestalo djelovati, ali je ponovno osnovano 1954., kada je imalo oko 40 članova, od kojih su po nacionalnom sastavu polovica bili Hrvati, a polovica Mađžari, a po socijalnom sastavu

radnici i seljaci. Predsjednik društva bila je Mara Ivandekić, a tajnik Aleksandar Mamužić. Najznačajnija je bila dramska sekcija, koja je imala plaćenoga voditelja. Predstave je održavala u Zadružnom domu. God 1957. pripremila je tri predstave: *U sredi se registrujem* Žaka Konfina, *Čestitam i Recept*, s kojima su gostovali u Maloj Bosni. God. 1959. prikazali su predstavu Stipana Matijevića *Bać Đuka Kerčanin* u Domu kulture u Starom Žedniku u okviru proslave 40 godina KPJ i SKOJ-a. God. 1962. na repertoaru je imalo dvije predstave: *Čipetke* u tri čina (s kojom su gostovali na ergeli Zobnatica, a u Starom Žedniku su prikazali dvije reprize) te *Sumnjivo lice* Branislava Nušića (osim u Žedniku, prikazano je i u Đurđinu). Repertoar Društva nije bio planski, već je sekcija djelovala kampanjski. Kako je društvo bilo nacionalno mješovito, nedostatak prostora za vježbe predstavljao je problem za dramsku sekciju, jer se nije moglo istodobno raditi na oba jezika, što, međutim, nije ometalo rad ostalih sekcija. Društvo je prestalo djelovati sredinom 1960-ih.

Izvor: Povijesni arhiv Subotica, F:157.22.3 i 9; F:158.11.15.

P. Skenderović

KULTURNO-UMETNIČKO DRUŠTVO JOVAN MIKIĆ, udruga iz Gornjeg Tavankuta, koja je djelovala potkraj 1960-ih godina. Iako je službeno registrirana u kolovozu 1967., aktiv Saveza omladine u Gornjem Tavankutu već je prije toga okupljao mlade u selu uključujući ih u rad dramske, folklorne i glazbene sekcije. Društvo je brojalo oko 100 članova. Najveći mu je uspjeh bila izvedba komada *Bać Đuka iz Tavankuta* u režiji Geze Kopunovića, koji je premijerno izveden pred 700 mještana i izvanredno primljen. U predstavi su glumili Teza Letić, Kata Lukačević, Ruža Rudić, Tona Davčik, Beno Letić, Antun Moravčić, Mirko Ivković, Pajo Sabo, Stipan Vuković i Stipan Kolar. Poslije je komad izveden još u Bajmoku, Bikovu i Đurđinu. Društvo nije bilo duga vijeka.

Lit.: *Subotičke novine*, I. IX. 1967, Subotica.

P. Skenderović

KULTURNO-UMETNIČKO DRUŠTVO MATIJA GUBEC, kulturno društvo socijalističke provenijencije koje je djelovalo tijekom 1950-ih na Bikovu. Osnovano je 1951. Brojalo je oko 100 članova, a sjedište je imalo u zadružnom domu na Bikovu, gdje je i djelovalo. Imalo je dramsku sekciju na srpsko-hrvatskom jeziku (oko 20 članova), omladinsku sekciju (oko 30 članova) i knjižnicu, koja je radila samostalno. Zbog slabih uvjeta za rad društvo se ubrzo ugasilo, ali je ponovno osnovano 1953. Tada je brojalo 25 članova i radilo je u dvije skupine, od kojih je jedna bila na poljoprivrednom dobru na Gabriću, ali kao sastavni dio središnjeg Društva. Repertoar im je lak. Članovi uprave bili su devet službenika i prosvjetnih djelatnika, koji su svi bili članovi Saveza komunista Jugoslavije (SKJ). Problem društva bili su nedostatak prikladnih prostorija i garderobe te nedostatak novca. U sezoni 1957./58. prikazalo je tri predstave: *Vlast* Branislava Nušića te *Povratak* i *Zamršeni slučaj* Zlate Kolarić-Kišur. Predsjednik društva bio je upravitelj škole Siniša Subić, tajnica je bila učiteljica Ruža Kelemen, a blagajnik traktorist Isa Buljović, također član SKJ. Prestalo je djelovati potkraj 1950-ih.

Izvor: Povijesni arhiv Subotica, F:157.22.3 i 9.

P. Skenderović

KULTURNO-UMETNIČKO DRUŠTVO PROLETER, poslijeratna kulturna udruga koja je osnovana u subotičkoj četvrti Ker, tada naseljenoj pretežito hrvatskim stanovništvom. Utemeljeno je 1948. ili 1949. Počelo je djelovati u prostorijama Mjesne zajednice Ker. U početku nije imalo formalan naziv, već se kolokvijalno nazivalo »Društvo iz Kera«. Kako se društvo razvijalo i kako je rasla brojnost članstva, dobilo je nove prostorije u centru Subotice, na *korzi* (korzu), u dvorišnom prizemnom dijelu nacionalizirane Vojnićeve palače. Tada je već nosilo naziv KUD *Proleter*, u duhu tadašnjega socrealizma, i imalo je svoju značku izrađenu u emajlu. O kvaliteti nastupa govori i sudjelovanje njegovih plesača na Međunarodnom festivalu narod-

KULTURNO-UMETNIČKO DRUŠTVO

nih pjesama i igara u Llangollenu (Wales) 1952., kada je reprezentacija jugoslovenskih plesača osvojila 1. mjesto u natjecanju narodnih plesova. Reprezentacija je bila sastavljena od plesača iz više jugoslovenskih kulturnih udruga, a iz *Proleter*a su nastupali Lojzika Antunović i Jašo Kovačević (Jašo Bolvar). Osim toga Društvo je sudjelovalo i u predstavama Narodnoga kazališta u Subotici za potrebe masovnih scena ili scena s folklornim prizorima. Završni nastup imali su 20. XII. 1952. u subotičkom kazalištu u predstavi Aleksandra Ostrovsčkog *Oluja*, koju je režirao Lajčo Lendvai. U njoj su iz Društva sudjelovali Jaga Bašić, Marica Gaković, Kata Bačić, Pero Novaković, Veco Kovačić, Petar Bašić, Lajčo Kalmar, Joso Marjanušić i Živorad Miličević.

Izvor: kazivanje Stipana Peića – Cipe iz Subotice.

Lit.: Bunjevačka folklorna grupa odnijela prvu nagradu na festivalu u Londonu, *Hrvatska riječ*, 30/1952, Subotica; 150 godina pozorišne zgrade : 150 godina kazališne zgrade : 150 éves a színház épülete, Subotica, 2005.

P. Skenderović

Značka
KUD-a
Proleter

KULTURNO-UMETNIČKO DRUŠTVO SLOGA, kulturna udruga iz Đurđina koja je djelovala tijekom 1950-ih kao dio socijalističke kulturne politike na selu. Osnovana je 1953., kada je imala 15 aktivnih i pet pomažućih članova, od kojih su 13 bili članovi uprave, a među njima je faktički radilo tek sedam članova, od kojih su šest bili članovi Saveza komunista Jugoslavije. Osnovicu rada društva činili su prosvjetni djelatnici, kojih je bilo šest. Društvo je imalo dramsku sekciju, sekciju solopjevača i recitatorsku sekciju. Priredbe su organizirane za državne praznike. Osim nedostatka prostora i rekvizita, glavni

problem Društva bio je izostanak masovnosti. Zbog slaboga rada reorganizirano je 1956. te je tada brojalo 105 članova, koji su djelovali u muzičkoj, dramskoj, šahovskoj i literarnoj sekciji. Najvažnija je bila dramska sekcija, koja je 1956. u okviru Sterijine proslave (150 godina od rođenja i 100 godina od smrti znamenitoga srpskoga komediografa Jovana Sterije Popovića) ostvarila zapažen nastup s izvedbom Sterijine predstave *Kir Janja* u maloj dvorani Narodnoga kazališta u Subotici, osvojivši 1. mjesto među amaterskim društvima u subotičkom srezu. Kao najbolja dramska sekcija u Srezu Subotica, sudjelovala je na međusreskom natjecanju u Lovčencu, gdje je osvojila 1. mjesto kao najbolje amatersko kazalište srezova Subotica, Sombor, Senta i Bačka Topola. Najzaslužniji za uspjeh bili su Miloš Jojkić, tadašnji član Hrvatske drame Narodnoga pozorišta u Subotici, a za rukovođenje dramskom sekcijom Geza Kikić, koji je u to vrijeme (1956.-58.) bio učitelj u osnovnoj školi u Đurđinu. Na godišnjoj skupštini društva 28. II. 1957. za predsjednika je izabran Gavro Vidaković, Mica Bošnjak za tajnicu, a Franjo Mamužić za blagajnika. Dramska je sekcija 1957. prikazala predstavu *Ping Kula*, koju je gledalo 126 posjetitelja. Društvo je prestalo djelovati koncem 1950-ih godina.

Izvor: Povijesni arhiv Subotica, F:157.22.3 i 9.

P. Skenderović

KULTURNO-UMETNIČKO DRUŠTVO VLADIMIR NAZOR, kulturna udruga prosvjetno-socijalističke naravi koja je djelovala u Maloj Bosni tijekom 1950-ih. Osnovao ju je oko 80 članova 1951. Od osnutka u Društvu su djelovale dramska sekcija na srpsko-hrvatskom jeziku, koja je imala oko 15 članova, te knjižnica s oko 200 knjiga i s oko 50 članova. Društvo je koristilo učionicu seoske škole i povremeno veliku dvoranu zadruznoga doma. Prema izvješću o radu od 14. VI. 1958. dramska je sekcija radila na dva jezika – na hrvatskom, koju je vodila Margita Milanković, te na mađarskom, koju je vodio Béla Palusek (tada predsjednik Društva).

Knjižnicu je vodio Puniša Srdanov, stolnotenisku sekciju Imre Varga, a šahovsku Stevan Bartaloš. Te je godine tajnica bila Ana Peić, a blagajnik Gabor Vojnić Hajduk. God. 1957. društvo je imalo 54 člana (52 Hrvata i Srba te dva Mađžara), a sljedeće godine 59 članova (57 Hrvata i Srba i dva Mađžara). Zbog teškoća u radu društvo je jedno vrijeme prestalo raditi te je ponovno osnovano 2. XII. 1958., ali nema sačuvanih podataka o njegovu daljnjem radu.

Izvor: Povijesni arhiv Subotica, F:157.22.3.

P. Skenderović

KULTURNO-UMJETNIČKO DRUŠTVO BUNJEVAČKA ZLATNA GRANA, hrvatsko društvo iz Baje. Osnovano je 5. X. 1972. u sklopu tadašnje Patriotske narodne fronte. Do 2005. zvalo se *Čitaonica*, a potkraj te godine izabrano je novo vodstvo, donesen je nov statut i promijenjeno je ime Društva, koje otada upućuje na to da su Bunjevci jedna, i to zlatna grana hrvatskoga stabla. Članstvo se sastoji od osoba raznih dobi. Ima tridesetak registriranih članova.

Najvažniji im je zadatak obnova i očuvanje bunjevačkih običaja, tradicija koje postupno iščezavaju jer godinama nisu njegovane. Oprema KUD-a je šarolika – osim izvorne stare nošnje, koriste se i obnovljenim odjevnim predmetima. Na repertoaru imaju ponajprije bački bunjevački folklor, no i neke plesove, pjesme drugih hrvatskih krajeva (Baranja, Podravina, Međimurje). Slavu grada Baje i običaje bunjevačkih Hrvata pronijeli su po Mađžarskoj, u Hrvatskoj i susjednim državama, a nastupali su i u Njemačkoj i Francuskoj. Dobitnici su mnogih povelja i pohvala te nagrade Nívó (1983.), za međunarodnu suradnju na polju kulture koju dodjeljuje mađžarsko Ministarstvo za kulturu, priznanja *Izvršna kulturna skupina* (1983.), koju dodjeljuje Odjel za kulturu Bačko-kiškunske županije, te zlatne kvalifikacije na državnom natjecanju u folkloru (1990., 1998.). S velikim su uspjehom nastupali u zbratimljenom gradu Waiblingenu (Njemačka) 2012. Iste godine Bačko-kiškunska županija dodijelila im

je odličje *Za narodnosti Bačko-kiškunske županije*. Donedavno su pjevali isključivo crkvene pjesme, sada pak spašavaju od zaborava te na raznim folklornim susretima i festivalima šire i narodne pjesme svojih sunarodnjaka.

Dječja skupina (desetak članova) redovito djeluje od 2009., ponajprije radi prikazivanja i očuvanja bunjevačkoga običaja »kraljice«, a osim toga redovito nastupaju na raznim priredbama predstavljajući stare bunjevačke dječje igre, plesove i stihove. Od 1972. Društvo je vodio Šandor Čilić, a od 2005. predsjednica Društva je Ildika Filaković, a stručne poučavateljice Jadranka Ševarac, Anikó Veréb i dr.

Lit.: S. Balatinac, »Bunjevci su zlatna grana hrvatskoga stabla«, *Hrvatski glasnik*, 45/2015, Budimpešta.

Ž. Mandić

KULTURNO-UMJETNIČKO DRUŠTVO ČAVOLJSKI BUNJEVAČKI KULTURNI KRUG, hrvatsko kulturno društvo iz Čavolja. Utemeljeno je u ožujku 1952. na poticaj nastavnika i prvoga voditelja Društva Miše Mandića. KUD je brojio pedesetak djelatnih članova. Na repertoaru su imali izvorne bačke plesove i pjesme. Nastupali su takoreći na svim ondašnjim folklornim događajima, a na višednevnim turnejama bunjevački folklor i izvornu bunjevačku tradiciju prikazivali su diljem Mađžarske gdje obitavaju Hrvati. God. 1954. u Baji, na Južnoslavenskome folklornom festivalu osvojili su prvo mjesto i zlatnu medalju, a 1956. u Kečkemetu uručena im je diploma *Najbolja južnoslavenska plesna skupina Bačko-kiškunske županije*. Za te uspjehe zaslužni su i ostali poučavatelji: Šandor Čilić, Antun Đulanski i Izabela Mandić te stalni pratitelj harmonikaš Ivan Petreš, bivši voditelj doma kulture. Postupnim odlaskom mladeži iz sela te zbog drugih razloga djelatnost KUD-a postupno se gasi 1970-ih godina.

Na poticaj predsjednika čavoljske Hrvatske samouprave Stipana Mandića KUD je obnovio rad pod istim imenom 2002. Voditeljica mu je Zita Ostrogonac

KULTURNO-UMJETNIČKO DRUŠTVO

Kiss, zastupnica spomenute Samouprave. S oko 45 članova, u sklopu KUD-a djeluju tri skupine: vrtićka djeca i učenici nižih razreda; učenici viših razreda te omladinska ili skupina odraslih. Zadržali su prijašnji repertoar, koji su obogatili šokačkim blokom. Nastupaju ponajprije u Bačkoj i šire u Madžarskoj, ali su gostovali i u inozemstvu (Hrvatska, Slovačka). Kao i prijašnjemu KUD-u, i ovome je cilj čuvanje i njegovanje djedovske baštine, njezino prenošenje na mlađe naraštaje, snaženje nacionalne svijesti među bunjevačkim Hrvatima. Najveći podupiratelji KUD-a jesu mjesna Hrvatska samouprava, Seosko vijeće te mjesna tvrtka Mogyi Kft.

Ž. Mandić

KULTURNO-UMJETNIČKO DRUŠTVO HRVATA BODROG, kulturna udruga iz Monoštoru. Društvo je osnovano 7. II. 2001. radi očuvanja lokalne tradicijske baštine: identiteta, šokačkoga ikavskoga dijalekta, narodne nošnje, izvornoga načina pjevanja i uopće običaja i kulture monoštorskih Hrvata. U okviru društva djeluju dječja i odrasla folklorna skupina, ženska pjevačka skupina *Kraljice Bodroga*, muška pjevačka skupina *Bodroški bećari*, literarna sekcija te izvorna sekcija, koja njeguje i izvodi stare običaje.

Tijekom godine društvo organizira više manifestacija. Kako su Monoštorci veliki štovatelji Blažene Djevice Marije, 2006. utemeljili su Festival marijanskoga pučkoga pjevanja, koji se održava svake godine u prvu subotu mjeseca srpnja. Uz festival, najvažnije manifestacije Društva jesu *Zavitni dan* 13. listopada, u studenome književno-jezična manifestacija *Divanim šokački* te u prosincu Veliki božićni koncert *Radujte se narodi*. Društvo također organizira i veliku manifestaciju gastro-kulinarske naravi *Sastali se alasi i bećari*, Pokladni bal, književnu večer povodom sv. Valentina, Veliki godišnji koncert, likovnu koloniju itd. Dječja i odrasla folklorna sekcija redovito sudjeluju na općinskim, zonskim i pokrajinskim smotrama te u inozemstvu, gdje imaju zapažene nastupe. Tijekom godine u prigodnim prilikama

kroz kraće predstave Društvo predstavlja stare običaje. Svojom kvalitetom ističe se izvorna ženska pjevačka skupina *Kraljice Bodroga*, koja nastoji sačuvati stare pjesme koje su se pjevale na sokaku, divanu, prelu i plesovima, a snimila je i dva nosača zvuka (CD). Danas društvo broji oko 100 članova, od čega je oko 60 stalno aktivnih članova svih generacija.

Svojom kvalitetom, brojnošću i kontinuitetom izdvojilo se kao najvažnije šokačko kulturno društvo u Bačkoj, a među najboljima je i na suvremenoj pozornici tradicijske hrvatske kulture u Vojvodini. Prva predsjednica društva bila je Marija Turkalj, a od 2011. predsjednik je Željko Šeremešić.

Lit.: A. Turkalj, Godišnja skupština KUDH »Bodrog« u Bačkom Monoštoru, *Hrvatska riječ*, br. 429, Subotica, 10. VI. 2011; Z. V[asiljević], Održati kontinuitet rada, *Hrvatska riječ*, br. 776, Subotica, 2. III. 2018; www.zkvh.org.rs/index.php/lista-udruga/podunavlje/32-kulturno-umjetniko-drutvo-hrvata-bodrog-baki-monotor (pristupljeno 9. IV. 2019).

A. Đipanov i Ž. Šeremešić

Logo KUDH-a Bodrog

KULTURNO-UMJETNIČKO DRUŠTVO KOLO, hrvatsko kulturno društvo iz Tompe. Utemeljeno je 7. III. 2007. na poticaj pripadnika mještana najstarijega naraštaja, koji se još sjećaju tompanskoga kulturnog života i bunjevačke kulturne skupine ranih 1950-ih godina. Cilj je društva čuvanje bunjevačkih tradicija, običaja, narodne nošnje i plesova, uz prenošenje na buduće generacije, te jačanje međunarodnih veza. Posebnom zadaćom smatraju bogaćenje kulturnog života svojega naselja, koje je 2004. proglašeno gradom. Mješovito društvo broji tridesetak stalnih članova, od najmlađih do umirovljenika.

Predsjednik je Društva Lajoš Gubić, a plesove i pjesme poučava Zorica Kubatov. Na repertoaru imaju ponajviše bunjevačke plesove i pjesme, ali i dalmatinski folklor. Imali su mnogo nastupa, posebno u Tompi i okolnim naseljima, a sudjelovali su na raznim berbenim zabavama diljem Mađarske i na prelima u Bačkoj. Najveći im je uspjeh zlatna kvalifikacija na državnom natjecanju u folkloru 24. VII. 2010. u Balatonberényu. U mjesnom domu kulture (Civil Ház) imaju vlastite klupske prostori-je u kojima je izložena predmetna baština koju su prikupili članovi Društva: mnoštvo starih fotografija, nekadašnji svakodnevni uporabni predmeti, alati, rukotvorine, narodna nošnja i drugo. Godišnje organiziraju *Bunjevačko prelo*, plesne zabave, bal na Ivanje, uz običaj preskakanja vatre, a za dječju skupinu (na jednom salašu) petodnevni ljetni plesni i obrtnički tabor zvan *Kolo tabor*. Skromnu potporu dobivaju od mjesne Hrvatske samouprave (osnovana 2010.) i Gradske samouprave. Sredstva za kupnju glazbala i nošnje nabavljaju i putem natječaja. Suraduju prije svega s aljmaškim KUD-om *Zora* i bajskim Orkestrom *Čabar*.

Lit.: S. Balatinac, Uspješno veliko prelo i oživljavanje bunjevačkih tradicija, *Hrvatski glasnik*, 4/2012, Budimpešta.

Ž. Mandić

KULTURNO-UMJETNIČKO DRUŠTVO ROKOKO, hrvatska kulturna udruga iz Čikerije (Mađarska). Utemeljena je 1984. na poticaj Demokratskoga saveza Južnih Slavena u Mađarskoj, tadašnje krovne organizacije Hrvata, Slovenaca i Srba. Najveće je zasluge pritom imao Miloš Marko Pijuković, nastavnik hrvatskoga jezika u mjesnoj osnovnoj školi i dugogodišnji predsjednik čikerijske Hrvatske samouprave, u okrilju koje danas djeluje Društvo. Tijekom tridesetogodišnjega postojanja voditelji su bili Krista Kujundžić, Gabrijela Đukić, Stipan Sendi i Zita Ostrogonac. Dvadeset godina na čelu udruge bio je Miloš Marko Pijuković, a nakon njegove smrti od 2015. udругu vodi Krista Kujundžić.

Udruga je nazvana po pučkom plesu bunjevačkih Hrvata, čime se naglašava da želi gajiti ponajprije folklor i običaje svojih sunarodnjaka. U prvo vrijeme djelovala je omladinska skupina s dvadesetak članova, u najnovije vrijeme ima šest sekcija sa stotinjak plesača i pjevača svih dobi. Osim bunjevačkoga bloka, na repertoaru imaju i plesove drugih hrvatskih krajeva (Baranja, Slavonija, Pomurje). Od svojega utemeljenja Društvo redovito nastupa na mjesnim i regionalnim priredbama, ali su mnogo puta sudjelovali i na državnim i inozemnim smotrama: na Dužijanci u Subotici, Dječjoj smotri folkloru u Tavankutu, zatim u Hrvatskoj – u Vođincima, Dugopoljani na otoku Pašmanu, na Vinkovačkim jesenima, a 2002. predstavljali su bunjevačke Hrvate na 36. Međunarodnoj smotri folkloru u Zagrebu. Društvo je 2010. dobilo nagradu Mjesne samouprave za istaknuti kulturni rad i očuvanje bunjevačkohrvatskih običaja, a 2014. Bačko-kiškunska županija dodijelila mu je Odličje za narodnosti Bačko-kiškunske županije.

Lit.: S. Balatinac, Čikerijski KUD »Rokoko« primio »Odličje za narodnosti«, *Hrvatski glasnik*, 42/2014, Budimpešta; S. B[alatinac], O zajednici bunjevačkih Hrvata u Čikeriji, *Hrvatski glasnik*, 35/2017, Budimpešta.

Ž. Mandić

KULTURNO-UMJETNIČKO DRUŠTVO VODENICA, hrvatsko kulturno društvo iz Bačina (*mađ.* Bática). Utemeljeno je u listopadu 1999. radi njegovanja zavičajne folklorne baštine. Tijekom godina broj se članova mijenjao između 20 i 40, ali pomladak je osiguravala osobito mjesna osnovna škola. Društvo je u proteklim godinama gostovalo na priredbama u mnogim naseljima u Mađarskoj, a više puta i u Hrvatskoj, navlastito u zbratimljenom naselju Bačini u Dalmaciji, u Pločama te u Donjem Miholjcu, gdje članovi Društva svake godine sudjeluju na četverodnevnom folklornom seminaru. Osobito su ponosni na sudjelovanje na Hrvatskoj večeri u svojem selu te na raznim festivalima u Mađarskoj, na kojima su dobili istaknuta priznanja. Na IX. omladinskom folklor-

KULTURNO-UMJETNIČKO DRUŠTVO

nom festivalu u Kečkemetu 2009. osvojili su prvo mjesto. God. 2011. dodijeljena im je Nagrada Saveza Hrvata u Mađarskoj za istaknutu djelatnost na području hrvatske kulture i folklor. Na repertoaru imaju plesove i pjesme bačkih, baranjskih, slavonskih, podravskih i pomurskih Hrvata. God. 2008. Društvo mijenja ime u Hrvatsko narodnosno kulturno društvo *Vodenica*. Voditeljica je do 2009. bila Marica Marko Papp, a zatim Gabor Marko. Najviše ih podupire mjesna Hrvatska samouprava na čelu s Franjom Anišićem. Blisko surađuju s bajskim Kulturno-umjetničkim društvom *Bunjevačka zlatna grana*.

Ž. Mandić

KULTURNO-UMJETNIČKO DRUŠTVO ZORA, hrvatsko društvo iz Aljmaša. Osnovano je 1995. na poticaj Valerije Petrekanić Kószó, nastavnice hrvatskoga jezika u mjesnoj Osnovnoj školi *Ferenc Rákóczi*. Prema odluci članstva, nazvano je po njezinoj kćeri. Cilj je Društva u prvom redu njegovanje bunjevačkohrvatske folklorne tradicije i njezino prenošenje mlađim naraštajima. Djeluje u tri skupine s 80-ak članova. Najmlađe već u vrtiću s bunjevačkim dječjim igrama, plesovima i pjesmama upoznaju odgojiteljice Gizela Fontanji Borsodi i Ružica Juhas Mondović. U osnovnoj je školi voditeljica nastavnica Valerija Petrekanić Kószó, koja, s pomoću Anice Dodonj, poučava i 30-članu skupinu odraslih zaljubljenika u bunjevački folklor. Na repertoaru im je, osim bunjevačkoga bloka, splet slavonskih plesova. Tradicionalno nastupaju na spomen-danima Ante Evetovića Miroljuba, na spomen-danima biskupa Ivana Antunovića, na Velikom prelu i na raznim gradskim priredbama. God. 2003. sudjelovali su na Međunarodnoj folklornoj smotri u Mariji Bistrici (Hrvatska), 2005. na smotri u baranjskom Kašadu, 2007. u Bajmoku, a 2009. u zbračtimljenom naselju Bizovcu (Hrvatska) i na Vašarištu (*madž.* Hódmezővásárhely) u Čongradskoj županiji. Godišnje imaju 5-6 nastupa na hrvatskim manifestacijama u bačkim naseljima: Kalača, Baja, Gara,

Čikerija itd. Skupinu redovito prati garski Orkestar *Bačka*.

Ž. Mandić

KULUNČIĆ, Andreja (Subotica, 3. VIII. 1968.), vizualna umjetnica. Rođena je u obitelji zlatara Andrije i učiteljice Ane, rođ. Madaras. Unuka je Andrije Kulunčića, nastavnika crtanja u subotičkoj gimnaziji. U rodnom mjestu završila je osnovnu školu te srednju školu prosvjetne struke 1987. Nakon toga upisuje se na Akademiju likovnih umjetnosti u Novom Sadu, na kojoj 1988. završava prvu godinu studija. Drugu godinu studija upisuje na Fakultetu primijenjenih umjetnosti i dizajna u Beogradu, gdje diplomira 1992. na odsjeku kiparstva. Studij nastavlja na Akademiji likovnih umjetnosti u Budimpešti 1992.-94. u majstorskoj radionici prof. Györgya Jovánovicsa (četiri semestra), odsjek kiparstva. Od 2009. predaje na Odsjeku za animirani film i nove medije na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu.

I. Bekić, *Andreja Kulunčić : Art for social changes : Umjetnost za društvene promjene*, Zagreb, 2018.

Njezina umjetnost odlikuje se multidisciplinarnim pristupom, a u sebi sadržava izraziti aktivistički karakter. Svaki je njezin rad usmjeren na neki prepoznatljivi društveni problem, propituje različite aspekte društvenih odnosa i društvene prakse zanimajući se za društveno angažirane teme. Umjetnički pristup temelji se na isticanju pojedinih problema suptilnim akcijama u kojima se pojavljuje u ulozi ini-

cijatorice, organizatorice i koordinatorice projekta, a u projekte uključuje i druge aktere, kao što su dizajneri, čije medije komunikacije redovito koristi, zatim znanstvenici, poput filozofa, biologa ili psihologa, a istaknut je i doprinos stručnjaka kao što su računalni programeri ili filmski snimatelji, jer njezini radovi također najčešće podrazumijevaju i korištenje tzv. novih, digitalnih medija. Umjetnički rad predstavlja kao istraživanje, proces suradnje (sukreiranja) i samoorganizacije. Često zahtijeva od publike aktivnu suradnju i »dovršavanje« dje-la – publika je ta koja zaokružuje projekt i o čijim reakcijama njegov smisao ovisi.

Neki od njezinih angažiranih projekata jesu: *Zatvorena zbilja – embrio* (1999.-2000.), *Distributivna pravda* (2001.-2005.), *Nama: 1908 zaposlenika, 15 robnih kuća* (2000.), *O stanju nacije* (2008.), *Bosanci van!* (2008.), *Maloljetnička trudnoća* (2004.), *Mjesto pod suncem* (2004.), *Projekt Novi zatvor* (2009.), *Destigmatizacija* (2010.), *Jesi li optimist glede budućnosti?* (2011.), *Kreativne strategije* (2010.), *Jednake* (2017.-2018.), *Self portrait of the viewers* (2017.), *...and you* (2018.), *ART-ACT-BOX* (2018.).

Izlagala je na međunarodnim izložbama: Documenta 11 (Kassel, Njemačka), Manifesta 4 (Frankfurt/Main), 8. Istanbul Biennial (Istanbul), Liverpool Biennial 04 (Liverpool), 3. Tirana Biennial (Tirana), 10. Trijenale Indije (New Delhi).

U Subotici se prvi put predstavila 2014. izložbom Drugo lice demokracije u Zavičajnoj galeriji dr. Vinko Perčić, na kojoj je izložila pet radova u kojima je problematizirala simptome suvremenoga društva, od ksenofobije do depresije, s posebnim naglaskom na problemima tranzicijskih i posttranzicijskih sredina. Samostalno je izlagala i na brojnim drugim izložbama, uključujući: Museo Universitario Arte Contemporáneo (Ciudad México), Salon Muzeja savremene umetnosti Beograd, Museo MADRE (Napulj), Art in General (New York), Artspace Visual Art Center (Sydney), The Art Center Silkeborg Bad (Danska), Darat Al Funun (Jordan), Gale-

rija NOVA, Galerija Miroslav Kraljević i Galerija Forum (Zagreb).

Skupno je izlagala u brojnim muzejima, kao što su: Whitney Museum of American Art (New York), PS1 (New York), Walker Art Centre (Minneapolis), Museum MUAC (Ciudad México), Palais de Tokyo (Pariz), Kumu Art Museum (Tallinn), Muzej suvremene umjetnosti (Zagreb), Muzej sodobne umetnosti (Ljubljana), Zacheta National Gallery of Art (Varšava), Garage Museum (Moskva), Muzej moderne i suvremene umjetnosti (Rijeka), Museum of Modern Art (Saint-Etienne), Ludwig Museum (Budimpešta).

Lit.: I. Bekić, *Andreja Kulunčić : Art for social changes : Umjetnost za društvene promjene*, Zagreb, 2013 (2018²); www.andreja.org/curric_hr.html (pristupljeno 9. IV. 2019); <http://dizajn.hr/blog/andreja-kulunacic-umjetnost-za-drustvene-promjene/> (pristupljeno 9. IV. 2019).

Lj. Vuković-Dulić

KULUNČIĆ (Kujundžić), Andrija (Subotica, 27. XI. 1897. – Subotica, 16. VII. 1967.), učitelj, nastavnik crtanja, slikar. Pučku i građansku školu završio je u Subotici, a u Kalači stječe učiteljsku diplomu. Kratko je pohađao Akademiju primijenjenih umjetnosti u Budimpešti (1919.-20.) vjerojatno se osposobljavajući za restauratora. U subotičkoj Državnoj muškoj gimnaziji bio je nastavnik crtanja 1925.-31, a nakon što je dobio premještaj u Aleksinac, napušta tu službu. Za vrijeme mađarske vlasti 1941.-44. ponovno je nastavnik crtanja u subotičkoj Gimnaziji. Nakon osnivanja Bačkog muzeja dr. Joce Milekića u Manojlovićevoj palači u Subotici 1926. bio je suradnik Joce Milekića za galerijski, likovni dio muzejske zbirke. Nakon što napušta državnu službu, živi od slikarskog rada. Najviše slika tehnikom ulja i pastelom, a tematski se najviše veže uz mrtvu prirodu i pejzaž. Izlagao je 1930. u prostorijama gimnazije, 1931. u vestibulu Gradske kuće, 1932. u Bečeju, na izložbi bačkih umjetnika koju priređuje Joca Milekić u vestibulu Gradske kuće u Subotici itd. Nakon Drugoga svjetskoga rata sudjeluje u likovnom životu grada kao član Likovne

sekcije pri Kulturno-prosvjetnoj zajednici u Subotici do 1956. godine, od 1957. bio je član Kulturno-umjetničkoga društva željezničara *Bratsvo-jedinstvo* iz Subotice, a iste je godine i predavač na seminaru iz likovne umjetnosti na Radničkom univerzitetu u Subotici. U ovom razdoblju nastavio je izlagačku djelatnost: u Gradskoj izložbenoj sali 1956. i 1958. izlaže kao član Likovne sekcije KUDŽ *Bratsvo-jedinstvo*, na novogodišnjoj izložbi slika 1959. izlaže u Gradskoj izložbenoj sali sa Klubom likovnih umjetnika Subotice. Svoju samostalnu izložbu povodom četrdesete godišnjice rada na polju likovne umjetnosti (1920.-60.) priređuje od 28. svibnja do 8. lipnja u subotičkoj Gradskoj knjižnici. Samostalnu izložbu održao je i 1964. u sali Doma kulture (Gradska kuća) te u Mostaru 1965. Njegovi se radovi nalaze u privatnim te javnim zbirkama (Gradski muzej i Gradska knjižnica u Subotici, Gradski muzej u Bečeju).

Lit.: B. Vojnić H., Podaci o likovnim umjetnicima i amaterima u Subotici, *Kalendar Hrvatska riječ za prestupnu 1952. godinu*, Subotica, 1952; *Izveštaj – Évkönyv : 244. godine subotičke gimnazije – A 244 éves szabadtal gimnázium*, Subotica – Szabadka, 1990/1991; T. Gajdos, *Szabadka képzőművészete*, Subotica, 1995; *Bačka galerija dr Jovana Milekića : Moderna galerija Likovni susret* (autor izložbe i kataloga B. Duranci), Subotica, 2007; *Hrvatski biografski leksikon*, 8, Zagreb, 2013.

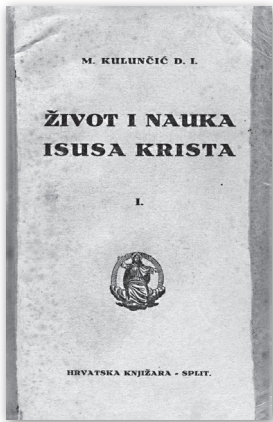
Lj. Vuković - Dulić

KULUNČIĆ, Matija (Kujundžić, Kuluncsics) (Subotica, 15. II. 1855. – Zagreb, 24. VI. 1945.), isusovac, vjerski pisac. Rođen je pobožnoj obitelji zemljodjelaca Ivana, iz Skorupova ogranka porodice Kujundžić, i Janje, rođ. Crnković. Obitelj je živjela u mađžarskoj četvrti, a na mađžarskome je završio i pučku školu te prvih šest razreda gimnazije u Subotici (1867.-73.). Zatim je primljen u sjemenište Čanadske biskupije u Temišvaru, gdje je završio sedmi, osmi razred i maturu te bogosloviju. Za svećenika je zaređen 1878. te je isprva kapelan u Karaševu (Banat), gdje se propovijedalo hrvatski. Nakon više kapelanskih mjesta, među ostalim i u Hrvatskoj Neuzini (danas

dio sela Neuzina u općini Sečanj), gdje je bio i župnik, pristupio je Družbi Isusovoj. Novicijat je proveo u Trnavi, pa u Požunu (Bratislavi), gdje je učio filozofiju i položio prve zavjete.

Nakon završenoga studija filozofije profesor je u isusovačkoj gimnaziji u Travniku 1886., gdje je odmah primio i razredno starešinstvo. Nakon što je razred izveo do četvrte godine, provincijal ga 1890. šalje u Innsbruck, gdje je završio bogosloviju 1892. s najvišim uspjehom. Zatim odlazi u Linz, gdje je 1893. završio zadnju kušnju Družbe Isusove. Nakon probacije odlazi za profesora moralne, pastoralne i duhovne teologije na novootvorenu Vrhbosansku bogosloviju u Sarajevu (1893.-97.), zatim u travničkoj gimnaziji predaje jezike 1907./08., a poslije je opet profesor na Vrhbosanskoj bogosloviji 1910.-12. te u Travniku, gdje predaje vjeronauk 1912.-19. Uz profesorsku djelatnost u Bosni, tijekom praznika držao je pučke misije po cijeloj Austro-Ugarskoj Monarhiji na hrvatskom, mađžarskom i njemačkom jeziku. Tako je i u rodnom gradu dva puta držao misije sa subraćom pučkim misionarima, jednom s Petrom Pandžićem (Čavolj, 1853. – Szatmár, 1905.), a drugi put s Ilijom Gavrićem (Pećine kraj Travnika, 1867. – Zagreb, 1931.). Prilikom podjele Austrijsko-ugarske isusovačke provincije 1909. na Austrijsku i Ugarsku provinciju jedini je od pet bunjevačkih Hrvata pristupio Družbe Isusove, koja je formirana u sklopu Austrijske provincije. U Zagrebu je u četiri navrata djelovao kao propovjednik, duhovnik i misionar (1903.-06., 1909.-10, 1923., 1941.-45.). Iz zdravstvenih razloga poslan je u Dubrovačku rezidenciju 1919.-22. U Splitu je 1923.-28 kao voditelj Marijine kongregacije svećenika i dušobrižnika, zatim je 1928. dušobrižnik u Dubrovniku, gdje drži propovijedi i vodi građansku kongregaciju. U Prizrenu je 1929.-32. kao duhovnik u biskupskom dječaćkom sjemeništu. Tu je uredio zapušteno sjemenište, uveo kongregaciju za sjemeništare i obnovio duhovni život. U prizrenskoj je gimnaziji predavao vjero-

nauk. Tijekom trogodišnjega djelovanja u Prizrenu vodio je i držao duhovne vježbe u isusovačkoj skopskoj rezidenciji. Kako je skopski biskup počeo svoje sjemeništarce slati u Travnik, premješten je 1932. u Skoplje za duhovnika i dušobrižnika. Ponovno je u Travniku djelovao 1935.-40., a nakon toga je do smrti u Zagrebu. Poznao je hrvatski, mađarski, njemački, talijanski i latinski jezik. Pokopan je u isusovačkoj grobnici na Mirogoju.

M. Kulundžić, *Život i nauka Isusa Krista*, 1, Split, 1927.

U zagrebačkom kršćansko-socijalnom glasilu *Glas naroda* objavio je 1906. nekoliko polemičkih brošura: *Je li vjera privatna stvar* (43 str.), *Živila slobodna svijest* (35 str.), *Crkva daje, što socijalna demokracija obeća* (31 str.), koje su pretiskivane i raspačavane radnicima. Autor je i polemičke brošure *Raj i pakao; Odgovor na Hinkovičev 'Raj i pakao' u dialogu: Hrvatskoj inteligenciji* (97 str.) iz 1908. god., jedne od mnogobrojnih katoličkih reakcija na spiritiističko predavanje Hinka Hinkovića »Raj i pakao«, održano u Zagrebu 1902. (tiskano u Novom Sadu iste godine). Kraće priloge o duhovnim razmatranjima objavljivao je u periodicima *Kalendar Srca Isusova i Marijina* (Zagreb, 1919.), *Sacerdos Christi* (Zagreb, 1927.), *Katolički tjednik* (Sarajevo, 1934.) i *Život* (Sarajevo, 1934., 1936.). U skopskom listu *Blagovijest* objavio je kraće djelo *Obitelj* (60 str.). Glavni mu je

prinos četverosveščani *Život i nauka Isusa Krista iz četiri sv. evanđelja u razmatranjima*, a prinos štovanju Majke Božje knjiga *Zvijezda mora*. U rukopisu je ostavio djelo *Psalmi u razmatranjima*, namijenjeno svećenicima za bolje razumijevanje psalama (1933., 862 str.), prijevod s talijanskoga *O ljubavi Isusa i kako je možemo steći* (94 str.) djela isusovca Paola Segnerija (1624.-1694.) te prijevod prve, druge i četvrte knjige najpoznatijega djela Marka Marulića *De institutione bene vivendi per exempla Sanctorum* (292 str.).

Djela: *Litanije Presvetog Srca Isusova u Razmatranjima*, Zagreb, 1925; *Život i Nauka Isusa Krista iz četiri sv. Evanđelja u razmatranjima*, 1-4, Split, 1927; *Zvijezda mora*, Zagreb, 1931; *Ljubimo Isusa* [prijevod s tal.], Zagreb, 1937; *Blagoslovine sv. Katoličke Crkve*, Split, 1937.

Izvor: osobni rukopisni životopis iz 1933., Pismohrana Hrvatske provincije Družbe Isusove iz Zagreba.

Lit.: *Subotička Danica ili bunjevačko-šokački kalendar (sa slikama) za prestupnu godinu 1928.*, Subotica, b. g.; *Subotička Danica : kalendar za 1990. god.*, Subotica, 1989; A. Sekulić, *Isusovačko prožimanje duhovnog i kulturnog života bačkih Hrvata*, u: *Isusovci u Hrvata*, Zagreb – Beč, 1992; A. Sekulić, *Književnost podunavskih Hrvata u XX. stoljeću*, Zagreb, 1996; *Hrvatski biografski leksikon*, 8, Zagreb, 2013.

G. Kujundžić

KULUNDŽIĆ, Ferdo Stražimir (Srijemski Karlovci, 17. II. 1875. – Osijek, 15. III. 1945.), pjesnik. Brat je svećenika Vladislava Ante Kulundžića i otac je publicista Zvonimira Kulundžića (Osijek, 1911. – Zagreb, 1994.). Kao srednjoškolac postao je predsjednikom pravaške mladeži u Srijemskim Karlovcima, zbog čega je isključen iz škole. U Brodu na Savi zaposlio se u odvjetničkoj pisarnici Vatroslava Brlića. Ondje je paralelno završio građansku školu, nakon čega radi kao poštanski službenik u Srijemskim Karlovcima, Vukovaru, Sotinu, Bjelovaru i Osijeku. U službi ostaje do 1923., kada je zbog proturežimskih stajališta otpušten. Prve priloge počeo je objavljivati 1895. u listu *Hrvatska*, a ubrzo se javlja i u subotičkom *Nevenu* 2/1896. s pjesmom »Domovina«. Bio je nadahnut

domoljubnom poezijom Augusta Harambašića. Veličao je hrvatstvo i ljepote zavičajja budnicama i davorijama (»Gdje je naša domovina?!«, *Neven* 2/1899, »U tuđini«, *Neven* 4/1899, »Rastanak«, *Neven* 1/1903). Pisao je prigodnice uz obljetnice smrti znamenitih Hrvata. Kroz tekstove otkriva se kao satiričar i duhoviti komentator političke i društvene zbilje. Koristio je pučke napjeve, šaljive fraze s tonom slavonskih bečaraca i poskočica u rugalicama i pošalicama ismijavajući režim Károlya Khuen-Hédervárya, njegove pristaše (Teodor Pejačević), saveznike (Aleksandar Obrenović) i odnose južnoslavenskih naroda. Pisao je prozne sastavke (»Ljepa žena«, *Nada* 2/1895, »Lipa žena«, *Neven* 7/1896) i pripovijetke (»Nezahvalnost«, *Neven* 5, 6, 7/1896). Ističu mu se kulturološkom vrijednošću pripovijetke i basne prema predlošcima usmene proze (*Ljiljan*, 1895-98, »Pastirska«, *Neven* 4/1896, »Priča o gavanu (bogatašu)«, *Neven* 5/1896 (također i u *Subotičkoj Danici* za 1897.), »Siromak i bogataš«, *Neven* 9, 10/1896). Surađivao je u periodicima (*Bršljan*, 1896.-98.), *Neven* (1896.-97., 1899., 1903.), kalendaru *Subotička Danica* (1897., 1898., 1902.), *Posavska Hrvatska* (1896.-97.), *Hrvat* (1897.), *Pučki list* (1897.-98.), *Stršen* (1899.), *Tjednik bjelovarsko-križevački* (1900.-01.). Uvršten je u antologiju *Hrvatska riječ u Srijemu* (Zagreb, 1995.). U *Nevenu* su mu prilozi objavljivani ikavicom i jekavicom. Potpisivao se pseudonimima *Momče Fruškogorče*, *Stražimir*, *Davoraš*, *Srijemski Karlovčanin* i inicijalima (F. S. K.).

Lit.: Z. Kulundžić, *Ta rič hrvatska : starinska naša draga ... ča zvonu kroz stolića. Rasprave iz starije hrvatske književnosti od Marulića do Matoša*, 1, Zagreb, 1977, M. Cindori-Šinković i E. Bažant, *Neven : Zabavno-poučni mesečnik za Bunjevece i Šokce (1884-1914) : Bibliografija*, Beograd-Subotica, 2008; M. Cindori-Šinković, E. Bažant, N. Bašić Palković, *Bunjevačko-šokački kalendari 1868-1914 : Bibliografija*, Subotica, 2011, *Hrvatski biografski leksikon*, 8, Zagreb, 2013.

M. Bara

KULUNDŽIĆ, Josip (Zemun, 1. VIII. 1899. – Beograd, 1. XII. 1970.), dramatičar, kritičar, teoretičar, kazališni i operni

redatelj, kazališni pedagog. Završio je gimnaziju u Zemunu 1918., studirao medicinu u Innsbrucku, filozofiju u Beogradu te dramaturgiju i opernu režiju u Berlinu, Dresdenu, Parizu i Pragu. Od 1921. bio je pomoćnik dramaturga HNK u Zagrebu, ravnatelj Drame (1926.), urednik kazališnog časopisa *Comoedia* i *Hrvatska pozornica* te nastavnik na Glumačkoj školi. Nakon sukoba s novom upravom HNK 1928. otišao je u Osijek u Novosadsko-osječko pozorište (iste godine spojeno Narodno kazalište u Osijeku i Narodno pozorište u Novom Sadu), gdje je bio redatelj, a 1929. u beogradsko Narodno pozorište, gdje je uglavnom režirao drame i opere. Službenik je Narodnoga pozorišta Dunavske banovine u Novom Sadu 1937.-39. Bio je redatelj u Umetničkom pozorištu u Beogradu 1939.-42., no nakon rata osuđen je na gubitak građanskih prava i tri godine prisilnog rada zbog kulturne suradnje s Nedićevim režimom. U proljeće 1946. odlazi u Narodno pozorište *Sterija* u Vršcu, a u jesen iste godine postavljen je za redatelja u Vojvođanskom narodnom pozorištu (danas Srpsko narodno pozorište) u Novom Sadu. Od 1947. prvi je redatelj opere u Narodnom pozorištu u Beogradu. Od 1952. do umirovljenja 1969. redoviti je profesor na Akademiji za pozorišnu umetnost u Beogradu (današnji Fakultet dramskih umetnosti), gdje je 1960. osnovao katedru za dramaturgiju. Uređivao je i novosadski kazališni časopis *Scena* 1965.-69.

Prve književne radove, dramske fragmente *Drugi ljudi* (1918.), *Posljednji hedonista* (1921.), *Posljednji idealista* (1922.), *Večni idol* (1922.) i druge, objavljene u periodici, te roman *Lunar* (1921.), započeo je kao sljedbenik ekspresionizma. Uspjeh je postigao dramama *Ponoć* (1921.) i *Škorpion* (1926.), izvedenima u zagrebačkome HNK, za koje je dobio Demetrovu nagradu za najbolje dramsko djelo izvedeno na zagrebačkoj pozornici u protekloj sezoni. Predstave koje je režirao u Osijeku gostovale su i u Vojvodini, među ostalim i u Subotici, Somboru i Novom Sadu. Nakon odlaska iz Hrvatske posvetio se uglavnom

redateljskomu, dramaturškomu i pedagoškomu radu te je rjeđe objavljivao dramske tekstove, koje je od tada pisao srpskim jezikom. Drami se vratio 1950-ih, ali na osnovama tradicionalne realističke dramaturgije, kada su, među ostalim, nastale i drame *Krik života* (1950.), *Treći čin* (1952.) i *Čovek je dobar* (1953.), te duologija o zagrebačkoj veletrgovačkoj obitelji Dombrovski *Klara Dombrovska* (1955.) i *Firma se skida* (1956.), u kojoj se zamjećuju sličnosti s Krležinom trilogijom o Glembajevima. Dramatizirao je veći broj priča i romana srpskih pisaca te napisao više filmskih scenarija.

Josip Kulundžić

Kao redatelj, među više od 50 kazališnih predstava postavio je u Narodnom pozorištu u Beogradu *Šokicu* Ilije Okrugića Srijemca (1931.), u Umetničkom pozorištu u Beogradu *Dundo Maroje* Marina Držića (1940.), u Novom Sadu u Narodnom pozorištu Dunavske banovine drame *Pera Segedinac* Laze Kostića, *Zla Žena* Jovana Sterije Popovića i *Dva idola* Bogoboja Atanackovića (1941.), a u Vojvođanskom narodnom pozorištu *Oklopni voz* Vseolda Ivanova, Krležinu *Gospodu Glembajevu* (1946.) i *Šumu* Aleksandra Nikolajeviča Ostrovskega (1947.). Poslije je kao gost Srpskoga narodnoga pozorišta, u povodu proslave stogodišnjice rođenja Ive Vojnovića, postavio i jednu od najboljih režija *Maškarata ispod kuplja* (1957.), za koju je dobio Specijalnu nagradu Sterijina pozorja na III. Jugoslavenskim pozorišnim igrama 1958. god.

Posebno mjesto zauzima njegov operni rad. Režirao više od četrdeset opera, ponajprije u razdoblju nakon rata. Za vrijeme njegova boravka u Novom Sadu osnovana je tamošnja opera te je tada režirao *Travijatu* Giuseppea Verdija i *Eru s onoga svijeta* Jakova Gotovca (1947.), Verdijev *Rigoletto* i *Prodanu nevjestu* Bedřicha Smetane (1948.), a poslije kao gost još šest opera. U Narodnom pozorištu u Beogradu režirao je gotovo 30 opera, među ostalim i *Eru s onoga svijeta* (1949.).

Kao izvrstan poznavatelj europskoga kazališta te dramske književnosti i teorije, osim drama i dramskih fragmenata, objavljivao je kritike, eseje i studije u mnogim hrvatskim, srpskim, vojvođanskim i bosanskim periodicima. Dio teorijskih eseja i studija objavilo mu je *Sterijino pozorje* u knjizi *Fragmenti o teatru* (Novi Sad, 1965), predavanja iz povijesti dramaturških teorija objavljena su u udžbeniku *Primeri iz tehnike drame* (Beograd 1963, 1977², 1996), a ona iz kazališne režije u *Kronici Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU (Režija, br. 6-7, 1997)*. Zastupljen je u izborima *Hrvatska riječ u Srijemu* (Zagreb, 1995), *Hrvatska književna avangarda* (Zagreb, 2008) i *Romani srpske avangarde, 1* (Beograd, 2010). Rukopisna mu se ostavština čuva u Zavodu za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU.

Lit.: M. Frajnd, Reditelj i teoretičar Josip Kulundžić na srpskim scenama, *Dani Hvarškoga kazališta*, 1/1982, Split; *Enciklopedija Novog Sada*, 12, Novi Sad, 1999; *Hrvatska enciklopedija*, 6, Zagreb, 2004; B. Majdanac, *Pozorište u Nedićevoj Srbiji*, Beograd, 2010; *Hrvatski biografski leksikon*, 8, Zagreb, 2013.

S. Bačić

KULUNDŽIĆ, Vladislav Ante (Srijemski Karlovci, 15. VI. 1885. – Đakovo, 30. VI. 1929.), svećenik, književnik. Brat je književnika Ferde Stražimira Kulundžića. Bogoslovne nauke polazio je u Đakovu, gdje je zaređen 1909. Mladu je misu proslavio u Bjelovaru. Bio je duhovni pomoćnik u Bošnjacima, kapelan u Nijemcima i Osijeku. Javlja se 1905. s priložima kao suradnik

Luči, lista hrvatskoga katoličkoga đaštva. Predsjednik Zbora duhovne mladeži đakovačke postao je školske 1907./08. god. U to vrijeme suradnik je subotičkog *Nevena* 1906.-10., u kojem je objavio veći broj pjesama i članaka. Pjesme su religioznih, domoljubnih i pejzažnih nadahnuća. Snažnim porukama ističe se članak »O narodu i narodnosti« (Neven, 9, 10/1910), kojim naglašava važnost materinskoga jezika i da »svoj narod i narodnost dužni smo ljubiti« te da treba biti ponosan »da smo sinovi hrvatskog naroda«. Podržavao je političke ideje i rad Hrvatske stranke prava. Jedan je od osnivača pravaškoga kluba u Osijeku 1914., kojemu je bio tajnik.

Lit.: V. A. Kulundžić, *Neven*, 9,10/1910, Subotica, *Svijetlost*, 42/1910, 18,28/1914, Vinkovci; *Jutarnji list*, 695, Zagreb, 1912; *Novosti*, 188, Zagreb, 1914; A. Jarm, *Dijecezanski svećenici koji su djelovali na sadašnjem području Biskupije Đakovačke i Srijemske od 1701. do 2003. godine*, Đakovo, 2003; J. Kalmar, *Djelatnost Zbora duhovne mladeži đakovačke 1841. – 1956.*, *Diacovensia*, 2, Đakovo, 2006; S. Kožul, *Svećenici bjelovarskoga kraja*, 1, Zagreb, 2007.

M. Bara i T. Vuković

KULUNDŽIĆ SZEMZŐ, Tereza (Kulunchich Szemző, Kuluncsics Szemző, Teréz, Theresia Maria Elisabetha) (Baja, 2. VIII. 1850. – Graz, Austrija, 20. XI. 1930.), dobrotvorka. Odrasla je u plemićkoj obitelji Augustina i Etelke, rođ. Dévay. Od 1871. udana je za veleposjednika i plemića Istvána Szemzóa (1840.-1915.). Bila je članica somborskoga Crvenog križa od njegova osnivanja 1901., što je bio jedan od oblika društvenoga angažmana žena viših društvenih slojeva. Obitelj je gradu Somboru oporučno ostavila velik zemljišni kompleks od 547 jutara zemlje u Staroj Moravici za izgradnju somborske bolnice te je sredinom 1930-ih izgrađen paviljon u kojem su smješteni interni i kirurški odjeli. Radovi su završeni do 1935. Iste su godine preneseni njezini posmrtni ostaci iz Graza u Sombor, gdje je pokopana u grobnici na Kalvariji Velikoga katoličkoga groblja.

Lit.: S. Berber, *Istorija somborskog zdravstva*, Novi Sad, 2004; www.bolnicasombor.org.rs/?page_id=10 (pristupljeno 31. XII. 2018.).

M. Bara

KUM, svatovski časnik. Sâm naziv romana skoga je podrijetla: *compater* < *commater* (*cognatio spiritualis*: duhovno srodstvo) u značenju kršteni i vjenčani kum. Kao svatovski časnik nije poznat u slavenskoj tradicijskoj baštini. Na Tridentskom koncilu 1563. donesena je odluka da se pravno važećim smatraju samo oni brakovi koji su sklopljeni pred svećenikom i dvojicom svjedoka. S uvođenjem kršćanskih elemenata u svadbene običaje pojavila se osoba s tim nazivom i dužnošću svjedočenja pri crkvenom obredu vjenčanja. U podunavskih Hrvata ulogu svjedoka ima u paru sa starim svatom. Iz svoje osnovne uloge vjenčanoga svjedoka u crkvi u nekim je krajevima Hrvatske, i u nekih susjednih južnoslavenskih naroda, izrastao u jednoga od najvažnijih svatovskih časnika. Takav se razvojni proces ove uloge odigrao i među podunavskim Hrvatima, i na području primorsko-ličkih Bunjevaca također se ističe kao glavna ličnost u svatovima, a ima joj traga i među dalmatinskim Bunjevcima. U dalmatinsko-dinarskom prostoru naziru se tek začeci toga procesa, gdje je tek sporadično posebno važan svatovski časnik.

Njegova uloga svatovskoga starješine pojavljuje u svih regionalnih skupina bačkih Bunjevaca, a istovremeno je i prvi u časti među ostalim časnicima. Ta je njegova uloga potvrđena u Subotici i okolici, u dijelu naselja somborskoga kraja i u današnjoj južnoj Mađarskoj. U ostalim naseljima ulogu starješine svatova imao je svatovski časnik *stačela*, no s vremenom je došlo do njegova gubljenja u svadbenim običajima, a ulogu svatovskoga starješine preuzeo je kum. Takva uloga kuma nije široko rasprostranjena, pretežno je karakteristična za staroga svata, osobito na dinarskom području i na širem južnoslavenskom prostoru. Proces smjenjivanja kuma i staroga svata u ulozu svatovskoga starješine događao se upravo na područjima s bunjevačkim tragovima, uz prevagu kuma u toj ulozu na izrazitijim bunjevačkim područjima. Ta je uloga kuma kod bačkih Šokaca

potvrđena samo u Bregu, a poznata je i dijelu srijemskih Hrvata.

U prošlosti je važan kriterij pri izboru bilo višegeneracijsko kumstvo, odnosno nasljedno kumstvo, u okviru kojega su se mogle izabrati različite osobe iz obitelji s kojom je kumstvo bilo sklopljeno, ovisno i o tome radi li se o srodničkoj ili nesrodničkoj obitelji. Obje su mogućnosti bile ravnopravno zastupljene u bunjevačkim skupinama u okolici Baje i Sombora, dok je samo u subotičkom kraju prevladavao izbor kuma iz srodničke obitelji. U somborskom se kraju posebno naglašava da je takav izbor u prošlosti bio obvezan. U pravilu se za vjenčanoga kuma birao krsni kum, u svakom slučaju birao se u okviru nasljednog kumstva. Često je vjenčani kum poslije krsni kum djeci mladenaca. Isto pravilo vezano uz izbor kuma vrijedilo je u prošlosti i na širem prostoru primorsko-ličkih Bunjevaca. Ovakav tradicijski način izbora postupno je gubio na značenju, mogućnosti izbora prenosile su se i na krug izabranih izvan takve obitelji i sve su više bivale prepuštane osobnom odabiru samih mladenaca. Bački Šokci za vjenčanoga kuma biraju krsnoga ili krizmanoga kuma.

Za njegovu svatovsku ulogu poznat je i poseban kumov prilog u hrani (*kravalj*) i kumov kolač, pozivanje kuma, običaj svečanoga odlaska *rad' kuma*, njegov ispraćaj, posjećivanje kuma nakon svadbe. Karakteristična je pojava vezana uz taj posjet bila dužnost snaše da mu pritom opere noge. Posjećivalo ga se i u dane Božića i/

Mladoženja s kumovima čeka pred vratima da izvedu nevjestu, Vajska, 1972.

ili Uskrsa, katkada ga se tom prilikom prvi put posjećivalo nakon svadbe. Ponekad mu se pritom nosio dar. Sve te pojedinosti čine karakteristična obilježja uloge kuma u podunavskih Bunjevaca (i primorsko-ličkih Bunjevaca), a poznaju ih i bački Šokci. Nadalje ih je moguće pratiti i na području Livanjskoga polja u jugozapadnoj Bosni, dijelom u Hercegovini te u Dalmaciji, osobito u njezinim krajnjim južnim dijelovima, gdje su neke od tih pojava zastupljene više nego u nekim drugim krajevima ovih prostora u kojima bi se očekivalo više bunjevačkih tragova.

Osobito je široka zastupljenost spomenutih karakterističnih elemenata uloge kuma među vlaškim stanovništvom sjeveroistočne Srbije, koji se ovdje naziva *naš*. Na temelju tih saznanja o kumovoj ulozi u razmatranju pojave svatovske časti kuma u bunjevačkoj, u hrvatskoj uopće i u široj južnoslavenskoj tradiciji može se pretpostaviti da je riječ o preuzimanju i uklapanju elemenata uloge glavnoga vlaščkoga časnika zvanoga *nun(u)* (sjeverni Pind u Grčkoj i u Vlaha uopće) ili *naš* (Vlasi u sjeveroistočnoj Srbiji), koji ima veoma slične karakteristične uloge u svadbenim običajima. Osim toga *nun(u)* i *naš* rumunjski su nazivi za kuma (*nas < nunas < lat. nonnus*). Većina postupaka i običaja vezanih uz tu ulogu nije svojstvena nijednomu drugomu časniku u hrvatskim svadbenim običajima uopće, a ne poznaju ih ni ostali južni Slaveni, kao ni zapadni ni istočni Slaveni.

Iako je osnova naziva kum romanska, taj naziv dolazi sa zapadnoga romanskoga područja (*compater*). Njegova široko zastupljena uloga u običajima vezana je u prvom redu uz vjerske crkvene obrede. Uz taj su se crkveni protokolarni karakter uloge uklopili određeni tradicijski obredni postupci svojstveni glavnomu vlaškomu svatovskomu časniku *nunu* s područja ostataka romanskih starosjedilačkih skupina, koje su se u svojim stočarskim selidbama kretale u pravcu zapada prema Jadranu, gdje su se stjecala raznorodna kulturna strujanja. Tako su se zapadnoromanski

utjecaji s jedne strane (sklapanje kumstva uopće, potaknuto od rimokatoličkih crkvenih krugova) i istočnoromanski utjecaji s druge strane (tradicijski elementi vezani uz uloge glavnoga svatovskoga časnika) stopili u doticaju s novim slavenskim slojem u svatovskoj časti *kuma*. Taj naziv u većini hrvatskih krajeva odgovara njegovu izvoru, značenju, vezanomu uz crkvenim propisima novonastalu ulogu svjedoka pričinu vjenčanja. U nekim krajevima, pored te primarne uloge, još su se ranije morali nataložiti elementi drukčijega izvorišta, iz čijega je uzajamnoga prožimanja nastao svatovski časnik označen imenom *kum*, preuzet iz kršćanske terminologije, koji je i kod podunavskih Hrvata imao osobito važnu ulogu u svadbenim običajima, što je po svoj prilici preneseno u Podunavlje iz dalmatinsko-dinarskoga prostora.

Lit.: M. Bosić, *Ženidbeni običaji Šokaca Hrvata u Bačkoj*, Novi Sad, 1992; M. Černelić, *Bunjevci – Ishodišta, sudbine, identiteta*, Zagreb – Subotica, 2016.

M. Černelić

KUMAŠA (*tur.* kumaş < *arap.* qumāš), vrsta svilene tkanine koja na površini ima finu vlaknastu (flor) strukturu; samt; baršun. Šokci je nazivaju kumoš, a u književnom hrvatskom i srpskom jeziku naziva se kumaš.

Od nje su se u bunjevačkoj nošnji šivali svečani muški *prsluci* (prsluci), dok su od ženskih odjevnih predmeta šivane otunke, gornje suknje, kapice i marame. *Kumašne* tkanine koje su koristili Bunjevci najčešće su bile cvjetnih motiva ili na grane, a mogle su biti i urešene vezom, dok su rjeđe bile jednoboje. Odjeća šivana od te vrlo skupocjene tkanine nosila se samo u svečanim prigodama i o blagdanima. Zbog svoje vrijednosti često se nasljeđivala.

Šokci ovu tkaninu nazivaju *kumoš* i koriste je za različite dijelove šokačke nošnje. Kod santovačkih Hrvata, ponajprije kod imućnijih, rabi se od 1930-ih godina. Kod muškaraca poznati su svileni *frosluci* (prsluci) na široke kumošne grane, a od 1950-ih i kumošne *lače* (pantalone).

Žene su imale kumošne *pregače na grane*, *božurke*, *ružice*, *lelije*, *nanorike*; *papučke* (papučice), rjeđe i kumošne suknje te *vezitle* (kraći jesenski kaput, taman s bijelim šarama). Osobito se cijenio kumoš zelene i smeđe boje.

Nerijetko se danas poistovjećuje s plišom, ali iako to jesu tkanine koje pripadaju istoj grupi, flor (vlaknasta struktura) kraći je kod *kumaše* nego kod pliša.

Lit.: B. Roller, *Tehnologija tekstila (poznavanje odjevnih tkanina)*, Zagreb, 1958; A. Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Sarajevo, 1985; A. Sekulić, *Bački Hrvati*, Zagreb 1991; A. Čota, M. Šeremešić, *Dukat ravnice*, Sombor, 2005; M. Šeremešić, *Bile riči : rječnik govora Monoštora*, Subotica, 2016; Ž. Mandić, *Rječnik govora santovačkih Hrvata*, Pečuh, 2016.

K. Suknović i Ž. Mandić

KUMBAJA (*madž.* Kunbaja), selo između Aljmaša i Tavankuta, u Bačko-kiškunskoj županiji u Madžarskoj, u neposrednoj blizini današnje državne granice. God. 2013. imala je 1562 st. Mađari su većina, Nijemaca je 3,1 %, Hrvata 0,3 %, Srba 0,3 %. Rimokatolika je 79 %, kalvinista 7,4 %, grkokatolika 0,5 %. Prijašnji nazivi: 1543. Kum Baya, 1590. Kun-Baja, XVII. st. Kumbaja, Kunbaia. Podrijetlo naziva podudara se s podrijetlom naziva Baje (*starotur.* bay: bogat, obilan), dok korijen *kun* upućuje na nekadašnje kumansko pučanstvo. Od sredine XIX. st. poznata je i kao Rudicháza (po barunu Josipu Rudiću).

God. 1543. Kalačkoj nadbiskupiji plaća 39 (1700. – 6) forinta i jedan par čizama crkvene desetine, što upućuje na veće naselje. U turskom razdoblju u sastavu je Subotičke nahije. God. 1580. ima 21, a 1590. 27 kuća; 1598. bilježe je kao selo. Sredinom XVII. st. (1655.) ovdje žive bunjevački Hrvati. God. 1658. navodi se kao pustara. God. 1699. ima 59 poreznih obveznika, a 1702. nalazi se na popisu posjeda Ugarske komore. Za Rákóczijeve bune (1703.-11.) uništena je, a 1712. spominje se kao hrvatsko naselje. God. 1745., zahvaljujući novoj darovnici, državni palatin pustaru je darovao Petru, Antunu, Jakovu, Đuri i Lovri Latinoviću te Josipu Gubanoviću i Šimi Antunoviću, koji

su je već otprije smatrali posjedom svojih predaka, ali su pisani dokazi o tome bili zagubljeni. Budući da uz palatinovu da-rovnicu nisu dobili kraljevu potvrdu, 1791. Ugarska ih je komora tužila, pa su 1815. to naselje izgubili. U sporu je važnu ulogu imao Mate Rudić, koji je bio zainteresiran za proširenje porodičnoga posjeda u Aljmašu. Gubitak kumbajskog posjeda plemićkih porodica Antunovića, Guganovića i Latinovića zbog nečasnih radnji Mate Rudića ogorčeno spominje Ivan Antunović u svojoj *Razpravi* te u rukopisnom romanu *Bariša Kitković*. Mate Rudić Aljmaški postao je vlasnik Kumbaje 1817. god.

Crkvene matične knjige 1770-ih godina ovdje bilježe obitelji (od kojih su neke plemićke) s prezimenom: Antunović, Bartolović, Gornjanović, Guganović, Kovačević, Latinović, Mandić, Nimčević, Poljaković, Prčić, Sušić itd. Mate Rudić je 1818. i 1820. naselio Nijemce. Bila je vlasništvo porodice baruna Rudića sve do njezina izumiranja 1892., nakon čega je prešla u ruke Júlije Teleki, rođ. Szászy. Od Hrvata ovdje su tada stanovale tek neke plemićke obitelji. Prema popisu iz 1828. u njoj su bilo 250 njemačkih, 9 mađarskih i 5 hrvatskih obitelji. Samostalnom je župom postala 1825. (prije, do 1740., bila je subotičkom, a poslije aljmaškom filijalom). Matične se knjige vode od 1819. Stara rimokatolička crkva, posvećena apostolu Mateju, obnovljena je 1877. Još 1826. službeni su jezici u crkvi hrvatski i njemački jezik, od 1830. njemački i mađarski, a 1940. navode se njemački, mađarski i hrvatski. Među župnicima zabilježeni su Đuro Dubičanac (1829.-41.),

Mate Kovačić (1876.-89.) i Danijel Vojnić (1891.-95.). Zavjetna kapelica sv. Roku sa-građena je 1838. god.

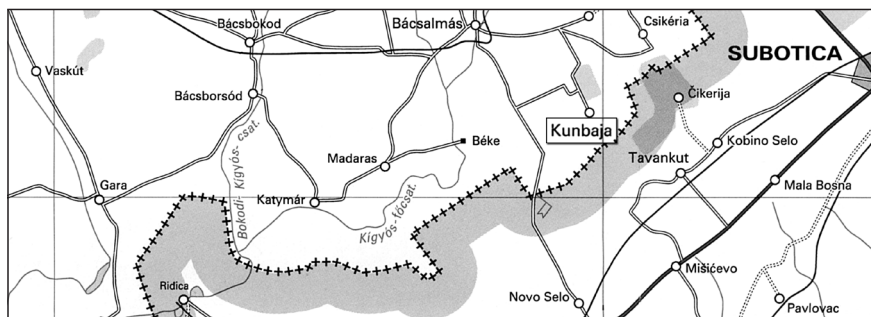
Sredinom XIX. st., kada se bilježi kao njemačko-mađarsko naselje, posjed je Josipa Rudića. Broj Hrvata: 1881. – 10 (ukupan broj stanovnika: 2442), 1890. – 25 (ukupan broj stanovnika: 2586), 1910. – 17 (ukupan broj stanovnika: 2769), 1941. – 19, 1945. – 59, 1960. – 132 (ukupan broj stanovnika: 2486), 1980. – 57 (ukupan broj stanovnika: 2189).

Među mikrotoponimima 1818. zabilježeni su: *Mosztonga, Mola Dni Jacobi Antonovits, Vinea Dni Szucsits, Praed. Dni Laur. Antonovits, Praed. Dni Iv. Antonovits, Praed. Dni Adami Antonovits, Praed. Dni Sim. Guganovits, Praed. Dni Mathiae Guganovits, Nagy Werbicza, Praed. Dni Nicolai Antonovits, Kis Werbicza, Siroki Rét*. God. 1865. zabilježeni su i: *Verbicza, Siroka bara*; 1870-ih godina *Rudics major*, a 1980-ih *Lemeševina, Glibara, Panjevi, Kućište*.

U Kumbaji je rođen Ivan Antunović (1815.), naslovni biskup u Kalači, pokretač narodnoga preporoda kod južnougarskih Hrvata.

Izvori: Országos Levéltár, Budapest, S 11, No 549:1 Kumbaja; Vojna karta 5562/4. Vojni muzej, Budimpešta.

Lit.: E. Fényes, *Magyarország geographiai szótára*, Pest, 1851; I. Antunović, *Razprava o podunavskih i potisanskih Bunjevcih i Šokcih u pogledu narodnom, vjerskom, umnom, građanskom i gospodarskom*, Beč, 1882; Gy. Dudás (ur.), *Bács-Bodrog vármegye egyetemes monografiája*,

Kumbaja

1-2, Zombor, 1896; I. Ivanić, *Istorijsko-etnografska rasprava: Bunjevci i Šokci u Bačkoj, Baranji i Lici*, Beograd, 1899; S. Borovszky, *Bács-Bodrog vármegye monográfiája*, 1, Budapest. b. g; S. Borovszky (ur.), *Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye monographiája*, 1 Budapest, 1909; A. Ivić, Seoba Srba iz Bačke u okolinu Ostrogonu 1598. godine, *Letopis Matice srpske*, knj. 313, sv. 1-3, Novi Sad, 1927; M. Evetović, *Život i rad biskupa Ivana Antunovića narodnog preporoditelja*, Subotica, 1935; A. Zorn, A katolikus népoktatás helyzete a kalocsai érsekség területén a Canonica Visitatiók tükrében, 1711-1848, *Bács-Kiskun Megye Múltjából*, 5, Kecskemét, 1983; A. Sekulić, *Hrvatski bački mjestopisi*, Zagreb, 1994; A. Lakatos (ur.), *A Kalocsa-bácsi főegyházmegye történeti sematizmus 1777-1923*, Kalocsa, 2002; *Magyar Katolikus Lexikon*, 7, Budapest, 2002.

Ž. Mandić

KUMIČIĆ, Marija (Varaždin, 11. XII. 1863. – Zagreb, 22. II. 1945.), pjesnikinja, publicistica, prevoditeljica, novinarka, dobrotvorka, društvena i kulturna djelatnica. Otac Gjuro Maršić bio je vođa pristaša Stranke prava u Varaždinu. U samostanu uršulinki u Varaždinu završila je Višu djevojačku školu 1878. Pjesme je počela pisati još tijekom školovanja. Nakon udaje za književnika i političara Eugena Kumičića 1882. aktivno je sudjelovala u političkom životu – sa suprugom je bila članica Stranke prava i gorljivi pristaša njezina osnivača Ante Starčevića, kojega je njegovala tijekom bolesti do smrti 1896. Nakon suprugove smrti 1904. osobito se posvetila karitativnomu i socijalnomu radu te brizi o njegovoj književnoj ostavštini. Ostala je u uskoj vezi s Josipom Frankom te ga je podržala i pomagala mu nakon raskola u Čistoj stranci prava (nastala 1895. izdavanjem skupine oko Starčevića iz Stranke prava) 1908. Pjesmama i prozom, populističkim polemičnim člancima, govorima i predavanjima te prijevodima s francuskoga i njemačkoga surađivala je u periodicima napose pravaške i katoličke orijentacije u Hrvatskoj (*Hrvatska vila*, *Hrvatska*, *Iskra*, *Crvena Hrvatska*, *Obzor*, *Prosvjeta*, *Bršljan*, *Katolička Dalmacija*, *Hrvatsko pravo*, *Novi viek*, *Hrvat*, *Hrvatska zastava*, *Hrvatska kruna*, *Hrvatska smotra*, *Osječki tjednik*, *Dom i svijet*, *Suvremenik*, *Posavska Hrvatska*, *Domaće ognjište*, književni

prilog *Zora* u *Hrvatskom modnom listu*, *Slobodni čujmo*, *Hrvatsko kolo*, *Naša žena*, *Hrvatska straža*, *Hrvatica*, *Obitelj*, *Hrvatska gruda*, *Hrvatski krugoval*, *Nova Hrvatska*), ali i izvan nje (*Dečije novine*, Novi Sad 1921.-22.; *Kalendar sv. Ante*, Sarajevo, 1940.-41.; *Osvit*, Sarajevo, 1942.), kao i među bačkim Hrvatima – u subotičkim *Nevenu* (1908.), *Klasju naših ravni* (1936.) i *Subotičkoj Danici* (1940.). Njezine pjesme, spomenarskoga stila i autobiografskih značajaka, uglavnom na tragu sentimentalne preporodne lirike i patetičnoga zanosa, skupljene u zbirka *Pjesme* (1903.), *Zadnje ruže* (1913.) i *Pjesmom kroz život* (1940.), posvećene su domovini i zavičaju, znamenitim Hrvatima, ljepotama prirode, kršćanskim vrjednotama te uspomeni na supruga. S Milanom Ogrizovićem preradila je suprugov roman *Kraljica Lepa* u povijesnu dramu *Propast kraljeva hrvatske krvi* (1905.). U proznim djelima poučava hrvatsku mladež, promiče ljubav prema domovini, djelatna i čudoredan život (*Put k pravoj sreći*, 1909.) te odgojne i domoljubno-političke ideale (*Valovi čuvstva*, 1911.). Objavila je i ilustriranu knjižicu mudrih izreka *Za spomenar* (1896.) te predavanje o mladim, socijalno ugroženim književnicima *Književno cvijeće* (1929.). Bila je izvrsna govornica te su joj tiskani govori u spomen na Antu Pavelića st. (1903.), Antu Starčevića (1923. i 1941.) i Franu Bulića (1935.). Priredila je *Novu zagrebačku kuharicu* (1888.) s hrvatskim i njemačkim nazivljem, vrijedno djelo hrvatske gastronomske i kulturne baštine, koja je doživjela više izdanja. Posmrtno joj je objavljena pučka pripovijetka *Zlatotvorno selo* (2013.).

U Prvom svjetskom ratu posvetila se zbrinjavanju ratne siročadi u BiH i Dalmaciji. Bila je osnivačica i članica mnogih, osobito ženskih udruga u Hrvatskoj i BiH, a 1921. suosnovala je u Zagrebu znamenito društvo *Hrvatska žena*, čija je potpredsjednica do prestanka rada 1943., te predsjednica društva *Tomislav*. Preko njih je potaknula u Zagrebu na Ksaveru obnovu crkve Sv. Franje Ksaverskoga i Križnoga puta u perivoju ispred crkve (1925.) te po-

stavljanje kipa don Frane Bulića na Marulićevom trgu (1935).

Suradnju s bačkih Hrvatima uspostavila je još prije Prvoga svjetskoga rata i održala do Drugoga svjetskoga rata. Suradivala je u *Nevenu*, gdje je objavila dvije pjesme (br. 1/1908 i 3/1908) posvećene Bunjevcima, od kojih je pjesma *Hrvatski jezik* objavljena na naslovnici ožujškoga broja časopisa. U njezinu zagrebačkom domu često ju je posjećivao dr. Vranje Sudarević. Kada je 8. I. 1927. u Zagrebu osnovan Odbor za prikupljanje priloga za podizanje Hrvatskoga prosvjetnoga doma u Subotici, bila je njegova članica, uz Rudolfa Horvata, Milutina Mayera, Emilija Laszowskoga, Josipa Reberskoga i Petra Kvaternika. Bila je u Subotici 1936. godine na velikoj proslavi 250. obljetnice seobe jedne grupe Bunjevaca u Bačku, o čemu je u *Klasju naših ravni* posvećenom toj proslavi (br. 4) objavila članak *Nezaboravljene uspomene*. U okviru znamenite Bunjevačko-šokačke matineje održane u Zagrebu 23. IV. 1939., u dvorani *Hrvatske žene* održala je pozdravni govor bačkim Hrvatima. U *Subo-*

tičkoj Danici za 1940. godinu objavila je pjesmu *Pozdrav iz Zagreba*, spjevanu 1913. bačkim Bunjevcima.

Djela: *Nova zagrebačka kuharica*, Zagreb, 1888 (više izd. do 2005); *Za spomenar*, Zagreb, 1896; *Pjesme*, Zagreb, 1903; *Žensko pitanje*, Zagreb, 1903; *Propast kraljeva hrvatske krvi* (suautor M. Ogrizović), Zagreb, 1905; *Put k pravoj sreći*, Zagreb, 1909; *Valovi čuvstva*, Zagreb, 1911 (2012); *Zadnje ruže*, Zagreb, 1913; *Književno vijeće*, Zagreb, 1929; *Pjesmom kroz život*, Varaždin, 1940; *Zlatotvorno selo*, Zagreb, 2013.

Lit.: J. Šokčić, *Subotica pre i posle oslobođenja*, Subotica, 1938; *Subotička Danica ili bunjevačko-šokački kalendar (sa slikama) za prestupnu godinu 1940.*, Subotica, b. g.; *Leksikon pisaca Jugoslavije*, 3, Novi Sad, 1987; L. Benyovsky, Marija Kumičić (1863. – 1945.), *Informatica museologica*, 1-2/2001, Zagreb; *Hrvatski biografski leksikon*, 8, Zagreb, 2013; V. Lončarević, Književnica, prevoditeljica, novinarka Marija Kumičić, *Glas koncila*, 1. VII. 2018, Zagreb.

S. Bačić

KUMOŠ →kumaša

KUNBAJA →Kumbaja

KUNINA, 1. vlat na vrhu trske; 2. metlica od trščane vlati, pahalica. U ranija vremena, kada su ljudi sami pravili većinu stvari za kućanstvo, među ostalim su od trske izrađivali metlice za pahanje. Pravila se tako što se od vrha trske, na kome se nalazi vlat, trska odreže na oko 40 cm za kraće pahalice ili na oko 80-100 cm za duže te se odrezanih 30-40 komada trske vezivalo u jedan snopić. Ovaj proizvod služio je za brisanje prašine sa zidova i paučine u *čošama*. Kako bi se spriječilo da se kunina *truni*, vlat od trske skuhalo se na pari.

Lit.: M. Peić, G. Bačlija, *Rečnik bačkih Bunjevaca*, Novi Sad – Subotica, 1991; A. Stantić, *Trska, Hrvatska riječ*, br. 524, Subotica, 19. IV. 2013.

P. Skenderović

KUNTIĆ, Alba M. (Subotica 8. XII. 1907. – Beograd, 20. IX. 1997.) pravnik, publicist. Rođen je u zemljoradničkoj obitelji Mihaila i Terezije, rođ. Vidaković. Jedan je od prvih bunjevačkih intelektualaca koji su srednju i visoku naobrazbu stekli u srpskim prosvjetnim ustanovama. Srednje

God. XXV. U Subotici, 15. Ožujak 1908. Broj 3.

PRITPLATA:
Na čitlu godinu 2 kruna,
Na pol godine 1 kruna.
Jedan broj stoji 20 lista,
se se može dobiti jedno
od uredništva.

NEVEN

Priloga, tužbe (reklamacije)
i **naših se lista na naslov:**
Uredništvo **NEVENA**
Subotica. (Subotica) IV. 8.
Rukopisi se ne vraćaju.
O oglaš po pogodbi.

ZABAVNO-POUČNI MISEČNIK ZA BUNJEVCE I ŠOKCE.

Hrvatski jezik.

Bunjevče, brate!
Kraj Jadranskog mora
Znaš li gdje stoji
Ulebiti gora?

Ulebiti siline
K' nado se dižu,
Srebrni valji
Temelj im ližu.

Ulebiti gora
Ponos Hrvata,
Milo nas sjeća
Bunjevca brata.

Pod njim bo zadržao
Milo je sje,me,
I kog se razni
Bunjevačko plemo,

Zato nam isti
Jezik je bratoli,
Sladki i krasni
Jezik hrvatski.

Po njemu, brate,
Zidna smo duše,
Hoja srećna
Kucanje sluša.

Ti sada bivaš
Ile ugarneš ravni,
Gdje bratno čuvaš
Jezik svoj slavni:

Najveće svoje
Slaga na svijetu,
Djelova svojih
Baštinu svetu.

I došle bude
Bunjevačke krvi,
Hrvatski jezik
Bio ti prvi!

Uzda ga rijeput
Čunaj i brati,
Jeziku našem
Vjeren ostani!

Marija Kumičić.

Pjesma Marije Kumičić
na naslovnici *Nevena* br. 3/1908

obrazovanje stekao je u Državnoj muškoj gimnaziji u Subotici. Rano je pokazao zanimanje za prošlost bačkih Bunjevaca – školske 1922./23. na satu srpsko-hrvatskog jezika održao je referat o Bunjevcima prema knjizi Ivana Ivanića *Bunjevci i Šokci* (1899.), koja je Bunjevce prikazivala kao Srbe katolike. Prema vlastitom svjedočenju još od četvrtoga razreda gimnazije bio je »proskribiran kao bunjevački Velikosrbina«. Na Pravnom fakultetu u Subotici studirao je 1927.-31. Vojni rok služio je u Subotici 1928.-29. u neboračkoj četi kao »kaplar-đak na radu u sudskom odeljenju Komande Potiske divizijske oblasti«. Tijekom studija bio je prvi tajnik Jugoslavenskoga akademskoga pjevačkoga društva *Isa Bajić*, studentske udruge osnovane 1930. Kao student bio je i prvi predsjednik subotičke sekcije režimskoga Jugoslavenskoga akademskoga kluba (JAK), osnovanoga 1931., te član Središnje uprave JAK-a. Izvan fakulteta jedno vrijeme bio je prvi tajnik unitaristički orijentirane Bunjevačke prosvetne matice u Subotici. Nakon diplomiranja počeo je 1932. sudački staž u Sreskom sudu u Perlezu, a nastavio ga je u Kasacijskom sudu u Beogradu, gdje je 1935. položio sudački ispit. Tri godine radio je kao vježbenik kod beogradskoga odvjetnika Aleksandra Nikolića, koji je pripadao prvoj generaciji diplomiranih pravnika Pravnoga fakulteta u Subotici. Kao odvjetnik počeo je raditi 1938. u Beogradu. God. 1939. otišao je na poslijediplomski studij na pariškom sveučilištu Sorbonne, a 1940. ponovno otvara odvjetnički ured u Beogradu. Za vrijeme Drugoga svjetskoga rata u Beogradu je radio kao odvjetnik.

Potkraj 1944. popunio je ćirilicom formular Komande Vojnog područja Subotice, u kojem se glede vjerske i nacionalne pripadnosti izjasnio da je »bez vere (kršten u katol. veri) Srbina«. Poslije ponovne uspostave jugoslavenske vlasti u Subotici stupio je u službu Vojnog suda NOVJ Komanda vojnoga područja u Subotici radeći »na istragama i na razradi sud. odluka«. Živio je sam i pomagao roditelje. U prvoj polovini 1945. prešao je u Novi Sad, gdje je

radio kao pravnik u Glavnom narodnooslobodilačkom odboru Vojvodine (GNOOV) i pomoćnik okružnoga javnoga tužitelja te sklopio brak s Nevenom Jeremić, podrijetlom iz rumunjskoga dijela Banata. God. 1947. premješten je u javno tužiteljstvo Grada Beograda. U Suboticu se vraća 1956. gdje radi kao odvjetnik do 1962. U Beogradu je bio ravnatelj Centrale Službe društvenoga knjigovodstva u Srbiji od 1962. do odlaska u mirovinu. U pravoslavnu vjeru konvertirao je u Sabornoj crkvi u Novom Sadu 1972. Pokopan je na subotičkom Senčanskom groblju.

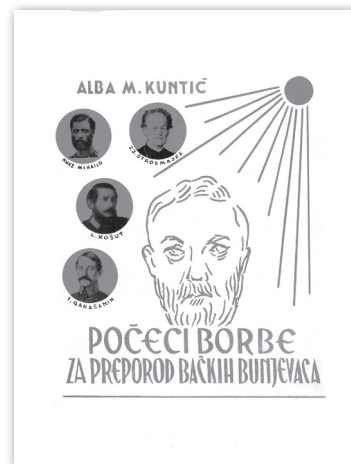
U međuratnom razdoblju surađivao je u subotičkim listovima i časopisima *Zemljodilac*, *Neven*, *Bunjevačke novine*, *Književni sever*, *Jugoslavenski dnevnik*, zatim u *Smotri* (Novi Sad), *Jugoslovenu* (Beograd) te drugim unitarno orijentiranim periodičima. Prvi je napis objavio s nepunih 16 godina u glasilu Zemljodilske stranke tjedniku *Zemljodilac* (2. XI. 1923.) pod naslovom »O Subotičkom kazalištu« pod pseudonimom »Nekoliko bunjevačkih omladinaca«. Ondje je, u zastrašivačkoj maniri, koja će mu postupno prijeći u naviku, zamjerio kazališnom odboru što se »slabo stara za ovogodišnju kazališnu sezonu«. Drugi napis, također na temu kazališta, objavio je pod pseudonimom »Omladinac Bunjevac« u tjedniku *Bunjevačke novine* (24. V. 1924.) pod naslovom »Pozorište i Senat«. Još kao student, nakon objave prve sinteze povijesti vojvodanskih Hrvata Petra Pekića, u vlastitoj je nakladi objavio brošuru *Bunjevac - Bunjevcima i o Bunjevcima* (1930.), u kojoj je, uz slabo poznavanje povijesnih činjenica, osporavao hrvatstvo Bunjevaca, u nacionalnom pogledu naglašavajući kako je u prvom redu Bunjevac i pripada jugoslavenskom narodu. Međutim, unatoč tomu što se rano uključio u javni život, njegovo javno djelovanje nije imalo odjeka, nije formirao krug suradnika niti je pokrenuo svoj list. Pojavljivao se u tuđim listovima, kritizirajući postupke javnih i političkih djelatnika isključivo hrvatske provenijencije, bez ozbiljne namjere da pruži konkretan primjer ispravnoga djelovanja. Njegove

političke analize površne su i jednostrane budući da nije bio ni uključen ni upućen u prilike Bunjevaca, a zamjerke je upućivao samo sunarodnjacima, što ilustriraju i njegova dva otvorena pisma iz 1940. upućena senatoru Josipu Đidi Vukoviću u *Bunjevačkim novinama* (24. V. i 7. VI.), od kojih je jedno jasno i datirano u Beogradu.

Važna ne po historiografskoj vrijednosti, nego po publicitetu koji je svojedobno stekla jest njegova knjiga *Počeci borbe za preporod bačkih Bunjevaca. Jedan uspeh akcije kneza Mihaila i Ilije Garašanina za nacionalno oslobođenje i ujedinjenje* (1969.), koju je izdao u vlastitoj nakladi u povodu stogodišnjice od pojave knjižice Ambrozija Šarčevića *Zbirka mudrih i poučnih izrekah* (1869.). Djelo predstavlja klasičan primjer promašene teme, budući da od 454 stranica na manje od sto (339-420) donosi povijest Bunjevaca od njihove pojave na povijesnoj sceni do preporoda. Taj dio knjige, četvrti po redu, pod naslovom »Šta je doprinelo buđenju nacionalne svesti kod bačkih Bunjevaca. – Inicijatori i nosioci akcije za njihov nacionalni i kulturni preporod«, podijeljen je na četiri potpoglavlja: Ko su Bački Bunjevci (339-363), Ukratko o Bunjevcima u Bačkoj od 1687. do sredine devetnaestog veka (363-370), Nacionalno pitanje Bunjevaca šezdesetih godina XIX veka (371-384), Odlučujući koraci na putu preporoda bačkih Bunjevaca (385-420). Temi knjige – nacionalnom preporodu bačkih Bunjevaca – posvećeno je svega četrdesetak stranica.

Nakon izlaska iz tiska knjiga je izazvala negativne reakcije među bunjevačkim Hrvatima u Subotici i postala predmet pozornosti medija. Prva je reagirala Istraživačka sekcija HKUD-a *Bunjevačko kolo*. Na sastanku Sekcije održanom 10. IV. 1970. u prostorijama Gradske knjižnice, na kojem su sudjelovali Marko Horvacki, Bela Gabrić, Albe Rudinski, Ive Prčić, Geza Kikić, Naco Zelić, Barnaba Mandić i Ivan Prčić Gospodar, usvojen je zaključak da se Sekcija »jednoglasno slaže da je knjiga Albe M. Kuntića (...) neistinито prikazala i dokumentirala život Bunjevaca, da je štet-

na i čak politički opasna«. Na temelju tog zaključka odlučeno je da se od predsjedništva Društva traži da upozna društveno-političke organizacije u Subotici s njezinim sadržajem i podnese zahtjev Okružnom javnom tužiteljstvu u Subotici da zabrani njezino rasturanje. Uprava Društva uputila je 24. travnja dopis Općinskom komitetu SKJ i Općinskoj konferenciji SSRN (Komisiji za međunacionalne odnose) ističući da je Kuntić »u svojoj knjizi u opreci sa već usvojenim i poznatim stavovima«, da je »umanjio značaj nacionalnog preporoda bačkih Bunjevaca time što je cijeli preporod sveo na ulogu jednog čovjeka – Bozu Šarčevića«, da »nije čvrsto hrvatsku nacional-

A. Kuntić, *Počeci borbe za preporod bačkih Bunjevaca*, Beograd, 1969.

nu pripadnost Bunjevaca«, da je »neobjektivno prikazao historijske događaje, jednostrano koristeći autore, koji su stručno obrađivali ova pitanja, odabirajući samo one koji opravdaju njegovu unaprijed smišljenu tezu o porijeklu i nacionalnoj pripadnosti Bunjevaca« i da kao takva njegova knjiga »izaziva uznemirost građana«. Tajnik HKUD-a *Bunjevačko kolo* Grgo Bačlija na sjednici Općinske konferencije SK Subotica 4. svibnja prenio je »da se u ovoj knjizi od 450 strane govori na svega oko 100 stranica o tom tzv. pravom poreklu Bunjevaca, dok je ostalih 300 stranica posvećeno isključivo nekim sporednim pitanjima vezanim za kneza Mihaila, Iliju Garašani-

na i još neke druge velikane unitarističke Srbije.« *Bunjevačko kolo* ponovno se obratilo Komisiji za međunacionalne odnose Općinske konferencije SSRN dopisom od 8. svibnja, u čijem se prilogu nalazio osvrt Geze Kikića na Kuntićevu knjigu. Naime taj je osvrt u cijelosti prihvaćen na sjednici predsjedništva Društva 6. svibnja te je odlučeno da se pošalje društveno-političkim organizacijama u Subotici, Radiju Subotica, časopisu *Rukovet*, *Subotičkim novinama* i drugim listovima, kao i Okružnom javnom tužiteljstvu u Subotici.

Na kritike i najavljenju zabranu Kuntić je odgovorio 16. svibnja člankom u *Politici*, u kojem, među ostalim, kaže: »Od onih koji moje delo pročitaju i prouče, spokojno očekujem kritiku, bilo da je reč o naučnoj, bilo o političkoj kritici«. Općinska konferencija SSRN je u dopisu 1. lipnja upućenom HKUD-u *Bunjevačko kolo*, Općinskoj zajednici kulture, Skupštini Općine, Odboru za povijest Subotice, Općinskom komitetu SKV i Općinskom vijeću sindikata izrazila stav da »način na koji autor A. Kuntić tretira pitanje istoriske prošlosti Bunjevaca ne predstavlja prilog koji doprinosi obogaćivanju delovanja subjektivnih snaga u izgrađivanju međunacionalnih odnosa u Subotici.« Knjiga je dobila uglavnom loše ocjene iz niza razloga metodološke, faktoografske, političke i tehničke prirode. Jovan Litričin je primjerice u svojem prikazu ocijenio da knjiga nije rezultat originalnog istraživanja, nego obična kompilacija. Od bunjevačkih Hrvata prvi se javno polemički osvrnuo na nju Geza Kikić 1970. u subotičkoj *Rukoveti* argumentirano pobijajući njegova stajališta te zaključujući da je Kuntić »do te mjere problem paradoksalno zamaglio da je neodložno potrebno napisati novu knjigu pod naslovom 'Istina o bunjevačkim Hrvatima i njihovom preporodu'«. Na koncu je Okružno javno tužiteljstvo zabranilo knjigu 1970. te je povučena iz prodaje. U vrijeme partijskog obračuna s demokratskim pokretima u Jugoslaviji početkom 1970-ih, kada je među komunistima postalo uobičajeno identifikiranje pojava srpskoga, hrvatskoga i mađarskoga

nacionalizama, prepoznata je kao »ekscses srpskog nacionalizma«. No istodobno je i Geza Kikić 1972. isključen iz SKJ zbog toga što je, prema vlastitim riječima, »razobličio posebnim referatom velikosrpski prilaz Bunjevcima Alba M. Kuntića«. Ostalo je nepoznato tko je sve surađivao u sastavljanju te knjige, osim da se Kuntić savjetovao s Blaškom Vojnićem Hajdukom, kao i da je izvjesne materijale dobio iz Matice srpske. Ni okolnosti pod kojima je tiskana nisu najbolje poznate jer na knjizi nije navedena naklada. Prema izjavi Grge Bačlije na sjednici Općinske konferencije SK Subotica održanoj 4. V. 1970. doznaje se »da je Birografika u Subotici štampala ovu knjigu u 1500 primjeraka« te da se prodavala »u knjižari Forum, dok je preduzeće Napredak odbilo da vrši distribuciju i rasprodaju ove knjige«. S druge strane Geza Kikić je isticao da je Kuntić prodao 4000 primjeraka svoje knjige. Ponovno je postala aktualna krajem 1980-ih i tijekom 1990-ih, kada su nastale drukčije političke i kulturne prilike i potreba srpskih političkih i kulturnih elita da se po svaku cijenu dokaže da bački Bunjevci nisu Hrvati.

Izvjesnu historiografsku vrijednost ima Kuntićev članak »Preporod bačkih Bunjevaca i uloga Ilije Garašanina«, objavljen u *Istorijskom časopisu* (br. 32, Beograd, 1986.), u kojem je sublimirao osnovnu ideju svoje osporavane knjige iz 1969. No uskoro su mu promjene u službenoj srpskoj politici omogućile ponovno javno iskazivanje antihrvatskih i antikatoličkih političkih stajališta, koje je došlo do izražaja i u njegovu prikazu Sekulićeve knjige *Narodni život i običaji bačkih Bunjevaca* (Zagreb, 1986.), koji je, pod naslovom »Jedan historiografski promašaj«, objavio u *Zborniku Matice srpske za istoriju* (br. 38, Novi Sad, 1988.).

Najznačajnije su mu studije »Bački Bunjevci u Somboru i značaj dela Martina Matića za njihovu istoriju« i »Uloga Albe Malagurskog Čurčića (1881.-1927.) u preporodu i životu bačkih Bunjevaca«, koji su zapravo dva dijela članka pod naslovom »Iz istorije bačkih Bunjevaca : Povodom tristogodišnjice seobe Bunjevaca u Bačku :

Prilog istoriji srpskog naroda«, objavljenog u *Spomeniku* SANU (CXXXII, Odeljenje istorijskih nauka, 8, Beograd, 1991.). Oba rada, osim metodološke iskrivljenosti i faktografske ograničenosti, pokazuju i veliku pristranost, a nerijetko i uličarski žargon. To se vidi čak i na primjeru njegova najboljeg rada, studije o Albi Malagurskom. Zamišljena kao posebna monografija, završena je još rujna 1985., ali je objavljena tek djelomično 1991. u *Spomeniku*, u vrijeme naglašene antihrvatske histerije. Recenzija rukopisa povjerena je početkom 1988. akademikima Slavku Gavriloviću i Vladimiru Stojančeviću, a usvojene su potkraj 1989. Iako je Kuntić imao izvjesnu predodžbu o događajima iz vremena promjene imperija (1918.), nije osobno poznavao osobu o kojoj je pisao, nego kroz priče i izvore. Premda je u predgovoru, koji nije ušao u verziju objavljenu u *Spomeniku*, proklamirao načelo *sine ira et studio*, u razradi je pokazao ne samo pristranost u prikazivanju događaja, procesa i aktera nego i nemar za izvore kao glavnu pretpostavku za približavanje prošloj stvarnosti. Nedovoljno poznavanje izvora htio je nadomjestiti pretpostavkama: »Za pisanje studije ove vrste nije dovoljno samo poznavati istorijske izvore. Treba uz to znati, da tako kažem, duhovnu konstelaciju zbivanja u pitanju, tačnije – šta su i kako mislili i sudovali učesnici tih zbivanja, poznavati duhovnu klimu date društvene i političke situacije, o kojoj istorijski izvori ili ne govore ili govore jednostrano, pristrasno.« Zapravo, nije prenio duh vremena, nego propagandni sadržaj iz publikacija Zemljodilske stranke. Kao rezultat takva pristupa, vodeće osobe u bunjevačkih Hrvata nisu predstavljene u njihovu pravom svijetlu, nego su karikirane s vidljivom namjerom da im se ospori uloga autentičnih predstavnika Bunjevaca. S druge strane pridana je neopravdano velika važnost onim Bunjevcima nehrvatima čiji je doprinos unapređenju položaja njihovih sunarodnjaka pod znakom pitanja, s namjerom stjecanja dojma da predstavljaju jedine prave Bunjevce. Budući da je više posljedica osobne simpatije, odnosno antipatije prema određenim ličnostima s poli-

tičke i kulturne scene u Subotici i Somboru nego objektivnoga tumačenja činjenica, takav pristup nije mogao uroditi željenim plodom. Tako mu primjerice nije uspjelo umanjiti povijesnu važnost Blaška Rajića. Protivno njegovoj želji, Rajić je ostao ne samo važna povijesna ličnost u Bunjevaca nego i najprepoznatljivija. Tu činjenicu nisu mogli opovrgnuti ni njegovi tekstovi objavljeni 1990. u novosadskom *Dnevniku* »Hrvati po direktivi« i »Istorija kaže drukčije«, u kojima je pokazao svoj negirajući stav prema Rajićevoj pozitivnoj ulozi u povijesti Bunjevaca i Šokaca.

Njegovo kasnije pisanje »o istoriji Bunjevaca kao segmentu Srpstva« (*Bunjevci: O etnološkom biću*, 1998.) nije donijelo znanosti nikakav napredak u smislu novih spoznaja i drukčijih pogleda na prošlost bačkih Bunjevaca, nego, dapače, regresiju u smislu vraćanja na stare i prevladane teze Alekse Ivića, Jovana Radonića, Jovana Erdeljanovića i drugih srpskih znanstvenika o srpskom podrijetlu Bunjevaca. No knjiga ilustrativno prikazuje i završetak autorove evolucije shvaćanja o nacionalnoj pripadnosti Bunjevaca, za koje drži da su »pleme srpskog naroda... a nikako poseban nacionalan ili etnički entitet.«

Ekscentričnih stavova od mladosti, pritajenih u vrijeme službeno proklamiranoga bratstva i jedinstva u socijalističkoj Jugoslaviji, povijesne prilike pružile su mu priliku da ponovno prekorači granicu političke korektnosti u vrijeme 1990-ih godina. Još u ljeto 1990. pokazivao je trezvenost i suzdržanost: »Ne tvrdim, i nikad nisam tvrdio, da je neki greh ako neki od Bunjevaca smatraju sebe Hrvatima. To je pravo svakog građanina, kao što je njegovo pravo i da se drukčije nacionalno opredeli« (*Dnevnik*, 8. VIII. 1990.). Međutim već godinu dana poslije u Somboru, na promociji svojega članka objavljenog u *Spomeniku* SANU, pokazao je svu bespoštednost prema katoličkom svećenstvu: »Polazeći od spoznaje da su permanentni duhovni trovači bačkih Bunjevaca njihovi popovi, zdušni protagonisti antisrpske politike Vatikana, za koga hrvatski bojovnici

vade kestenje iz vatre, oštricu društvene i političke borbe valja u tom smeru i voditi, i to što pre, to bolje» (*Somborske novine*, 28. XI. 1991.). Kao takav bio je idealni sugovornik režimskoga subotičkoga tjednika *Dani*, koji je počivao na izrazitom antihrvatstvu, antimadžarstvu i antikatolicizmu. S vremenom je njegovo mišljenje o sunarodnjacima padalo sve niže. Tako je 25. VIII. 1994. u Subotici otvoreno pozivao na vjersku konverziju i asimilaciju Bunjevaca: »Srpski kulturni centar Sveti Sava treba da... bunjevačku, naročito seljačku omladinu oslobodi klero-katoličkog, stvarno, proustaškog idejnog uticaja i pripremi je da bude srpska – ne samo po istorijskom kriterijumu već i idejno konfesionalno, što je – uostalom – jedan od zadataka Srpskog kulturnog centra Sveti Sava.«

Slučaj Albe Kuntića predstavlja rijetkost kako u povijesti bačkih Bunjevaca tako i u publicistici. Odnoseći se s krajnjim cinizmom prema borbi svojih sunarodnjaka za ravnopravni položaj u Vojvodini, još u mladosti je zaradio negativnu reputaciju »renegata«, koju, za razliku od nekih svojih vršnjaka, nije za života uspio skinuti, nego ju je, naprotiv, potvrđivao. Poslije početnih pokušaja da poluči rezultate na historiografskom polju na kraju se okrenuo u potpunosti publicistici i analizi aktualnih političkih događaja. Politički je evoluirao od međuratnoga Bunjevca jugoslavenske orijentacije i pobornika srpsko-bunjevačke suradnje do na kraju među Bunjevcima najpoznatijega zagovornika teze da su Bunjevci Srbi. Od kraja 1980-ih, uz potporu SANU-a i Miloševićeve Socijalističke partije Srbije, promocije svojih djela i predavanja koristio je više kao političku priliku za izražavanje svojih antipatija prema Katoličkoj crkvi i vodećim osobama u bunjevačkih Hrvata nego za upoznavanje neupućenih s poviješću Bunjevaca, a kao Bunjevac nehrvat viđen je kao idealna osoba za širenje antihrvatske histerije.

Djela: *Bunjevac-Bunjevcima i o Bunjevcima*, Subotica, 1930; *Počeci borbe za preporod bačkih Bunjevaca : Jedan uspeh akcije kneza Mihaila i Ilije Garašanina za nacionalno oslobođenje i uje-*

dinjenje, Beograd, 1969; *Bunjevci : O etnološkom biću*, Novi Sad – Sombor 1998.

Izvori: Povijesni arhiv Subotica, F47.IV 8340/939, F96.256; Rukopisni odjel Matice srpske, 48.087; A. Kuntić, Uloga Albe Malagurski Curčića (1881-1927) u preporodu i životu bačkih Bunjevaca : Prilog istoriji srpskog naroda (rukopis), Arhiv SANU, inv. br. 14508; Zaostavština prof. Bele Gabrića, Bunjevačko-šokačka knjižnica Ivana Kujundžića, Župa sv. Roka, Subotica; Geza Kikić – Sažetak životopisa, Privatna arhiva Geze Kikića, Zavod za kulturu vojvodanskih Hrvata.

Lit.: *Neven*, br. 34, Subotica, 1. X. 1938; *Bunjevačke novine*, br. 8, Subotica, 12. IV. 1940; S. Đukić, Privatne podvale, *Politika*, 12. IV. 1970, Beograd; [L. Ivković], Traži se zabrana Kuntićeve knjige, *Politika*, 17. IV. 1970; Povodom teksta »Privatne podvale« : Odgovor Albe Kuntića, *Politika*, 16. V. 1970; S. Stanojević, Uvreda Bunjevaca, Predsedništvo društva Bunjevačko kolo oštro osudilo knjigu Albe M. Kuntića koju je on štampao o svom trošku, *Večernje novosti*, 16. V. 1970, Beograd; J. Litričin, A. M. Kuntić, Počeci borbe za preporod bačkih Bunjevaca. Jedan uspeh akcije kneza Mihaila i Ilije Garašanina za nacionalno oslobođenje i ujedinjenje, Beograd, 1969 [prikaz], *Istorijski glasnik*, 1-2/1970, Beograd; N. Stančić, Alba M. Kuntić, Počeci borbe za preporod bačkih Bunjevaca, Beograd 1969 (u nakladi autora) [prikaz], *Historijski zbornik*, 23-24, Zagreb, 1971-1972; G. Kikić, O pseudoznanstvenom pristupu bunjevačkim Hrvatima i njihovom preporodu, *Rukovet*, 3-4/1970, Subotica (također i u: *Kritika*, br. 13, Zagreb, 1970); J. Lončarević, Knjiga za koju bi bilo bolje da je nema, *Crkva u svijetu*, 3/1970, Split; V. Miletić, Kolo oko »Kolac«, *NIN*, 23. IV. 1972, Beograd; *Glasnik SANU*, 1-2/1988, Beograd; *Godišnjak SANU* za 1989., Beograd, 1990; A. Kuntić, Hrvati po direktivi, *Dnevnik*, 8. VIII. 1990, Novi Sad; M. Vesin, Pop Rajić se ne može preskočiti, *Dnevnik*, 18. VIII. 1990; A. Kuntić, Istorija kaže drukčije, *Dnevnik*, 24. IX. 1990; M. Beljanski, Slovo Bunjevcima, *Somborske novine*, 13. XII. 1991, Sombor; M. Beljanski, Pismo iz Sombora, *Subotičke novine*, 28. XI. 1991, Subotica; J. Sedlanov, Bunjevci – Katolički Srbi, *Somborske novine*, 28. XI. 1991; M. Vučinić, A. M. Kuntić, »Krali su nam poreklo« [intervju], *Dani*, 29. IV. 1992, Subotica; M. Černelić, Nastojanja da se bačkim Bunjevcima ospori pripadnost hrvatskom narodu, *Studia ethnologica Croatica*, 6, Zagreb, 1994; S. Beljanski (ur.), *75 godina Advokatske komore Vojvodine (1921-1996)*, Novi Sad, 1996; In memoriam Alba M. Kuntić (1907 – 1997), *Subotičke novine*, 26. IX. 1997; M. Simić, *Istorija subotičkog pravnog fakulteta 1920-1941*, Beograd, 1999; *Enciklopedija Novog Sada*, 12, Novi Sad, 1999; S. Berber, Zapis o znamenitom Bunjevcu Albi M. Kuntiću, *Luča*, 1/2007, Subotica; M. Eve-

tović, *Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata*, Subotica, 2010; K. Kuntić, *Pravni fakultet u Subotici 1920. – 1941.*, Subotica, 2016; S. Bačić, *Jedna zabranjena knjiga o narodnom preporodu bunjevačkih i šokačkih Hrvata, Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvodanskih Hrvata*, 9, Subotica, 2017.

V. Nimčević

KUNTIĆ, Kata (Tavankut, 14. XI. 1956.), kulturna djelatnica. Kći je Alekse Rudića i Klare, rođ. Vajhand. Završila je srednju školu za krojačicu te je kratko vrijeme radila kao samostalni obrtnik u struci. Bila je odbornica u Vijeću udruženoga rada Skupštine općine Subotica 1988.-92. Od 1991. među osnivačima je više kulturnih i političkih institucija: Bunjevačke i šokačke stranke, Bunjevačkoga kulturnoga centra u Subotici i Tavankutu, Obnoviteljske bunjevačke matice (poslije: Bunjevačka matica), KUD-a *Bunjevka* iz Subotice, Centra za kulturu Bunjevaca iz Subotice i Bunjevačke kasine. Predsjednica je KUD-a *Bunjevka* od osnivanja 1996. Članica je je svih triju saziva Nacionalnoga saveta bunjevačke nacionalne manjine (Bunjevačkoga nacionalnoga saveta) od njegova osnivanja 2003. Referentica je za kulturu u Ustanovi kulture Centar za kulturu Bunjevaca čiji je osnivač Bunjevački nacionalni savet.

Idejna je autorica i nositeljica Festivala bunjevačkoga narodnoga stvaralaštva (od 1999.) i Panel-konferencije Usmeno narodno blago, običaji i tradicija bački Bunjevaca (od 2013.). Na bunjevačkoj je ikavici o bunjevačkim običajima i tradiciji, narodnoj nošnji, narodnim rukotvorinama, slamarskoj umjetnosti objavljivala u zborniku *Bunjevački običaji kroz literaturu i narodna nošnja s kraja 19. i 20. vika – sever Bačke* (Subotica, 2005.), zbornicima i katalozima Panel-konferencija Usmeno narodno blago, običaji i tradicija bački Bunjevaca (od 2013.), zborniku sa simpozija *Kultura i identitet Bunjevaca* (Novi Sad, 2017.), *Subotičkim novinama*, *Bunjevačkim novinama*, *Riči Bunjevačke matice*, *Glasniku Pučke kasine 1878*. Autorica je desetak kazališnih komada u kojima je opisala godišnji ciklus bunjevačkih običaja, koji su bili osnova za mnoge monologe, skečeve

i predstave u izvedbi dramske skupine KUD-a *Bunjevka*, za koje je napisala scenarij i režirala ih. Sakupljačica je bunjevačke narodne nošnje i autorica stalnoga etnopostava Bunjevačka soba u KUD-u *Bunjevka* te drugih etnoizložaba o važnijim osobama iz bunjevačke povijesti, narodnim nošnjama i sl.

Djela: »*Bunjevka*« : *monografija povodom jubileja 10. festivala bunjevačkog narodnog stvaralaštva*, Subotica, 2008; *Talovanje*, Subotica, 2014; *20 godina KUD »Bunjevka« i 15 godina Festivala bunjevačkog narodnog stvaralaštva »Živit s nasliđem«*, Subotica, 2016; *Zemlja naši pradidova : fotomonografija*, Subotica, 2017.

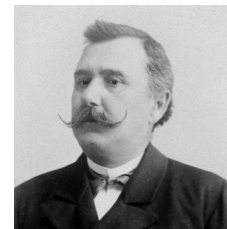
Lit.: D. Rokvić, *Ko je ko u Subotici*, Subotica, 2006.

G. Bačlija

KUNTIĆ, Lazar (Subotica, 28. VI. 1846. – Subotica, 22. IV. 1901.), visoki gradski činovnik. Rođen je u obitelji Franje i Kate, rođ. Milodanović. Završio je pet razreda gimnazije i sudački ispit za ovršitelje. Činovničku karijeru počeo je kao pisar u subotičkom sudu (1867.-71.), a nakon prekida u službi radi u poreznom odjelu Gradske blagajne: najprije kao voditelj odsjeka poreznih knjiga (1875.-78.), zatim kao izabrani činovnik – drugi porezni kontrolor (1878.-89.), te do umirovljenja 1898. kao činovnik gradske porezne blagajne. Prema vlastitoj izjavi, u matici činovnika izjavio je da govori mađarski i dalmatinski jezik, dok je po vjeroispovijedi pripadao protestantskoj denominaciji unitarijanaca (po popisu stanovništva iz 1890. u Subotici je bilo 0,01 % pripadnika te vjeroispovijedi). Bio je oženjen za Kocu (Konstancu), rođ. Stantić.

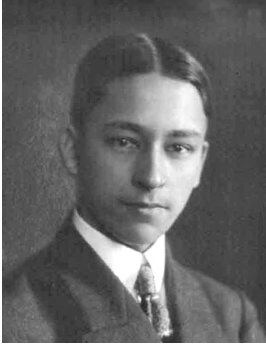
Lit.: *Neven*, 5/1901, Subotica; M. Grlica, *Svetlopišom među činovnike*, *Museion*, 8, Subotica, 2009.

S. Bačić

Lazar
Kuntić

KUNTIĆ, Marko (Subotica, 25. XII. 1901. – ?), pravnik, politički i kulturni djelatnik. Sin je Ljudevita i Viole, rođ. Stipić. Školovao se u Subotici, upisao je prvi semestar na Pravnom fakultetu u Subotici 1921., a diplomirao 1925. Radio je u gradskoj službi kao predsjednik Siročadškoga stola 1928., a od 1929. kao odvjetnički vježbenik, a položio je i odvjetnički ispit.

Marko Kuntić

U međuraću je bio je angažiran u više hrvatskih udruga i organizacija. Bio je prvi predsjednik Organizacije jugoslavenskoga katoličkoga đaštva, osnovane u Subotici 1919., član Hrvatskoga pjevačkoga društva *Neven* i Pučke kasine te mjesni dužnosnik Hrvatske seljačke stranke. Među vodećim je članovima izaslanstva bunjevačkih društava koje je 1933. u okviru višednevne turneje pohodilo tradicionalnu bunjevačku prapostojbinu rijeku Bunu, gdje je na crkvi u Blagaju, nakon što je u ime organizatora putovanja HPD-a *Neven* održao svečani govor, otkrio spomen-ploču. Kao član starješinstva Pučke kasine 1935. dao je prijedlog da se izradi portret biskupa Ivana Antunovića, koji je prema usmenoj predaji sljedeće godine naslikao Marko Horvatski. Bio je član Pripremnoga odbora za veliku proslavu 250 godina od doseljavanja veće grupe Bunjevaca u Bačku, koja je održana u Subotici 14.-16. kolovoza 1936., a na središnjem zborovanju pred crkvom sv. Terezije održao je govor u ime bunjevačkih intelektualaca. Tijekom 1930-ih bio je jedan od prvaka HSS-a u Subotici: u vrijeme priprema za parlamentarne izbo-

re u prosincu 1938. s Josipom Vukovićem Đidom i Mićom Skenderovićem bio je kod Vladka Mačeka, držao je predizborne govore u okolici Subotice.

Nakon uspostave mađarske vlasti 1941. u evidencijama je označavan kao idejni vođa i pokretač prohrvatskih gibanja među Bunjivcima i zagovornik ideje da Subotica »neće dugo ostati u okvirima Mađarske, nego će se pripojiti Velikoj Hrvatskoj«. Za vrijeme rata bio je na čelu upravnog odbora Pučke kasine. Nakon rata, za vrijeme djelovanja tzv. Đilasove komisije o razgraničenju Vojvodine i Srbije, bio je među prijeratnim prvacima bačkih Hrvata i članovima HSS-a koje je Jerko Zlatarić, kao član komisije, uključio u razgovore o razgraničenju.

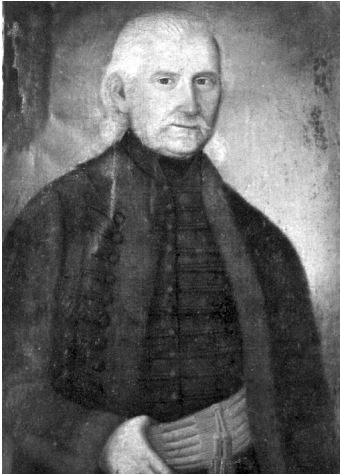
Izvor: Povijesni arhiv Subotica, F:28.9; F:176.15; F:228.143.

Lit.: P. Pekić, *Povijest Hrvata u Vojvodini*, Zagreb, 1930; P. Pekić, *Spomenica pohoda Bunjevaca u svoju staru postojbinu*, Subotica, 1933; Croata [I. Kujundžić], 250-godišnjica dolaska jedne grupe Bunjevaca i preuzimanja vlasti u Subotici, *Klasje naših ravni*, 4, Subotica, 1936; Kroničar, Veličanstveno jubilarno slavlje bačkih Hrvata u Subotici, *Subotička Danica ili bunjevačko-šokački kalendar (sa slikama) za prostu godinu 1937.*, Subotica, b.g.; *Subotičke novine*, 42,47/1938, Subotica; L. I. Krmpotić, *125 godina osnutka Pučke kasine 1878 – 2003*, Subotica, 2003; S. Mačković, Proslava 250. obljetnice doseljavanja veće skupine Bunjevaca (1686-1936), *Hrvatska revija*, 3/2005, Zagreb; M. Bara, Đilasova komisija i sudbina bačkih Hrvata, *Pro tempore : časopis studenata povijesti*, 4, Zagreb, 2007; M. Simić, *Istorija subotičkog Pravnog fakulteta 1920-1941*, Beograd, 2012²; K. Kuntić, *Pravni fakultet u Subotici 1920. – 1941.*, Subotica, 2016.

S. Mačković i M. Bara

KUNTIĆ, Petar (Subotica, 9. II. 1744. - ?), subotički pučki tribun početkom XIX. st. Rođen je u obitelji Grge i Ane Kuntić. U vrijeme svečanoga proglašenja i instalacije Subotice slobodnim kraljevskim gradom u rujnu 1779., kada je grad dobio novo službeno ime *Maria Theresiopolis*, kraljevsko povjerenstvo na čelu s Andrijom Vlašićem uvrstilo ga je u popis prvih 727 stanovnika koji su dobili status građana (*cives*). Obnašao je dužnost pučkoga tribuna (*tribunus*

plebis) – čelnika izabrane općine (*Selecta communitas*) 1802.-04., kolektivnoga tijela koje je činilo 60 doživotno izabranih članova iz reda građana. Na tu su dužnost birani osobito ugledni građani, jer je ona bila posrednik između gradskoga magistrata i izabrane općine. Njegov je unuk bio Vranje Kuntić (Subotica, 5. V. 1811. – Subotica, 9. V. 1896.), zemljoposjednik i dugogodišnji gradski virilist (član gradske skupštine na temelju poreznog cenzusa) 1881.-96. Njegov je potomak i Alba Kuntić (1907.-1997.).

Petar Kuntić

Lit.: I. Iványi, *Szabadka szabad királyi város története*, 2. Szabadka, 1892; *Neven*, 6/1896, Subotica; A. Kuntić, *Bunjevci : O etnološkom biću*, Novi Sad – Sombor, 1998.

S. Bačić

KUNTIĆ, Petar (Subotica, 19. VI. 1960.), agronom, političar. Sin je Staniše i Mile, rođ. Matković. Suprug je tenisačice Mirjane, rođ. Perušić. Osnovnu i zajedničku srednju školu završio je u Subotici, a srednju poljoprivrednu u Bačkoj Topoli. Diplomirao je na Poljoprivrednom fakultetu u Novom Sadu kao treći u generaciji 1985. Nakon toga 14 godina obnašao je dužnost rukovoditelja proizvodnje u Agrokombinatu *Subotica* i poduzeću *Agroseme-Panonijska*. Boravio je i bio uposlen u Belom Manastiru 1999.-2002. Odlukom Vlade Republike Srbije 15. VIII. 2002. postavljen je za direktora DP *Palić* s Palića, gdje ostaje

do imenovanja za dogradonačelnika Subotice 2005. Tu je funkciju obnašao do 2007. Tri je puta biran za zastupnika u Narodnoj skupštini Republike Srbije (2007.-08., 2008.-12., 2012.-14.) ispred Demokratskoga Saveza Hrvata u Vojvodini na koalicijskim listama koje je predvodila Demokratska stranka.

U Demokratski savez Hrvata u Vojvodini učlanjuje se 1993., a 1994. izabran je za dopredsjednika stranke. Predsjednik DSHV-a bio je 2003.-15., a vijećnik Hrvatskoga nacionalnoga vijeća 2003.-18. Bio je član međuvladina Mješovitoga odbora koji prati provedbu bilateralnog sporazuma o zaštiti manjina između Srbije i Hrvatske 2005.-15. i član Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Hrvatske 2013.-17. Član je i dužnosnik Hrvatskoga svjetskoga kongresa od 1996. Utemeljitelj je i prvi koordinator nogometne reprezentacije Hrvata u Vojvodini 2006.

S. Bačić

KUNTIĆ, Zoran (Subotica, 23. III. 1967.), nogometaš, nogometni trener. Rođen je u obitelji Franje i Marge, rođ. Kovačević, iz Žednika. Osnovnu školu završio je u Žedniku, a srednju u Subotici. Nogomet je počeo igrati u FK *Spartaku*, za čiji je prvi tim počeo nastupati 1984. Kao jedan od najvećih talenata poniklih u *Spartaku*, nakon nekoliko sezona doživio je težak prijelom noge, ali se, unatoč prognozama da je za sport trajno izgubljen, vratio u sezoni 1990./91 i u 24 utakmice dao 11 pogodaka. U ljeto 1991. prešao je u FK *Vojvodina* iz Novoga Sada, iz koje se u *Spartak* vraća u zimu 1993. U ljeto 1993. prelazi u jedan od najboljih južnokorejskih klubova *POSCO Atoms* (današnji *Pohang Steelers*) iz Pohanga. U Europu se vraća 1994. te nastupa najprije za mađarske klubove *Kecskeméti TE* iz Kecskeméta, *Fehérvár-Parmalat FC* (današnji *MOL Vidi FC*) iz Stolnoga Grada (*mađ.* Székesfehérvár) te najtrofejniji *Ferencváros* (sezona 1995./96.) iz Budimpešte, s kojim je igrao u Ligi prvaka. Proslavio se 1995. pobjedničkim pogotkom protiv Anderlechta u Bruxellesu za 0:1, kojim je nakon 1:1 u Budimpešti *Ferencváros*

postao prvi mađarski klub koji je prošao u grupnu fazu natjecanja u Ligi prvaka. Sezonu 1996./97. igrao je za ciparski AEK *Larnaca* iz Larnake, koji je tada osvojio 2. mjesto u nacionalnom kupu i predstavljao zemlju u europskom Kupu pobjednika kupova. U *Ferencvárosu* i *Larnaci* igrao je skupa s Goranom Kopunovićem. Sljedeće dvije sezone nastupao je za mađarske klubove – *Vasas SC* iz Budimpešte i *Video-ton FC* (danas: *MOL Vidi FC*) iz Stolnoga Biograda. Profesionalnu igračku karijeru završio je u *Spartaku* 2000. god. Igrao je na mjestu napadača.

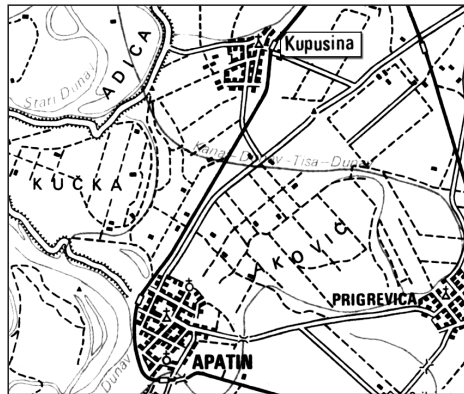
Licenciju za nogometnog trenera stekao je u Beogradu. Pod njegovim je vodstvom omladinska momčad *Ferencvárosa* nakon 11 godina ponovno postala prvak Mađarske u sezoni 2003./04. Zatim je trenirao mađarske klubove *Bodajk* iz Bodajka 2004./05., *Diósgyőri VTK* iz Miskolca 2005./06. i *Lombard Pápa TFC* iz Pápe 2006./07. Bio je trener *Ferencvárosa* od travnja do početka srpnja 2007. Sportski direktor FK *Zlatibor voda (Spartak)* iz Subotice bio je 2008.-09. Zatim je trenirao *Dunakeszi VSE* iz Dunakeszija 2009./10. te NK *Zvijezda* iz Gradačca (BiH) 2011./12. i 2012./13. Poslije je trener nižerazrednih mađarskih klubova *Szigetszentmiklósi TK* iz Szigetszentmiklósa, *FC Ajka* iz Ajke, *SZEOL SC* iz Segedina, *STC Salgótarján* iz Salgótarjana, *Tiszafüred VSE* iz Tiszafüreda, *Ózdi FC* iz Ózda te *Kecskeméti LC* iz Kecskeméta

Lit.: Ž. Inić, *Knjiga o Spartaku 1945-1947 1947-1997*, Subotica, 1997; D. Prčić, Zoran Kuntić : Biti u prvih pet, *Hrvatska riječ*, br. 297, Subotica, 7. XI. 2008; www.tempofradi.hu/zoran-kuntic (pristupljeno 17. III. 2019); www.footballdatabase.eu/en/player/details/32246-zoran-kuntic (pristupljeno 16. VI. 2019); www.transfermarkt.co.uk/zoran-kuntic/profil/trainer/16748 (pristupljeno 16. VI. 2019).

S. Bačić

KUPUSINA (*mađ.* Bácskertes), seosko naselje, 8 km sjeverozapadno od Apatina. Izgrađena je na kontaktu dunavskoga rita i lesne terase. Samo naselje ima izdužen oblik, uvjetovan geomorfološkim i hidro-

grafskim čimbenicima. Selo je izgrađeno na jednoj lesnoj gredici, koja je za tri metra viša od okolnoga terena, ugroženoga temeljnicama i zaobalnim vodama. Pokraj sela prolazi cesta Sombor – Apatin. Naselje je depopulacijsko: 1981. – 2694 st. 1991. – 2500, 2002. – 2356 st., 2011. – 1921 st. Prema popisu iz 2002. u selu je bilo 78 % Mađžara, 11 % Srba i 2,4 % Hrvata (45 izričito tako izjašnjenih te 12 kao Bunjevci).

Kupusina

Od kraja XII. st. do 1590. zvalo se Hetes, Nagy Hetes, Kis Hetes. Pod nazivom Kupusina prvi se put spominje 1692. Od 1909. do 1922. i tijekom Drugoga svjetskoga rata selo se zvalo Bács Kertes.

Najstariji je zapis o selu iz 1297. pod nazivom Hetes («Sedmica»). Prvi naseljenici bili su Mađžari, koji su izbjegli pred turskim osvajanjima. God. 1522. u naselju je bilo 53 doma. Od 1692. selo naseljavaju Srbi, pa je ubilježeno u popisu sela Bačke županije iz 1699. s 15 starešina domova. Na županijskom popisu 1715. zabilježeno je 17 starešina domova, a 1720. – 15. Selo se tada bilježi i kao Sztupuszina i Kopuszina, a 1740. imalo je dva pravoslavna svećenika. Srpsko se stanovništvo uglavnom raselilo do početka 1750-ih godina, a Ugarska komora naselila je Mađžare i Slovake iz Požuna te Heveške i Njitranske županije 1752.-53. god. O tom naseljavanju govori dokument od 14. V. 1751., u kojemu se spominje »150 mađžarskih ili totskih papistič-

kih« obitelji koje se u Kupusini žele naseliti »za porezodavne stanovnike«. Ti su naseljenici bili oslobođeni poreza na dvije do četiri godine. Taj prvi val naseljenika nije imao jasnu nacionalnu pripadnost i ona se mogla ustvrditi samo prema prezimenima, ali je dominantno bilo mađžarsko, zatim slovačko stanovništvo, oko 10 % Hrvata te nešto Nijemaca. Tijekom iduća tri stoljeća brojčana inferiornost, zajedničko školstvo, vjerski obredi itd. uvjetovali su da se Slovaci, šokački Hrvati i Nijemci pomadžare.

Katolička crkva posvećena sv. Ani podignuta je 1753. (današnja crkva izgrađena je 1808.), a prvi službeni popis urađen je 1754., kada je ustanovljena župa i vođenje crkvenih matica. Prema prvom popisu, većinu stanovnika čine Mađžari, ostali su Slovaci i »Iliri«. Popis Ugarske komore iz 1762. u selu bilježi Mađžare, Tote (Slovake) i Dalmatine (Hrvate) i imena u izvornom obliku: Mato, Marko, Stipan i druga, što omogućuje djelomično saznavanje nacionalne pripadnosti. U tom dokumentu ima kratak dio na latinskom jeziku, gdje se opisuje selo. U njemu se osim stanovništva »mađžarskog, totskog (slavis) ...« navodi da ovdje živi i grupa pod nazivom »Dalmatines Sokecones«, što upućuje na to da je bilo i hrvatskoga puka.

Po popisima od 1762. i 1766. godine upisana su obiteljska imena dalmatinskoga, odnosno šokačkoga podrijetla, od kojih neka postoje još i danas: Anisits, Antalits, Antalovits, Antulovits, Balasivits (Balásovits), Blaskovits, Boxikov, Danielkovics, Janovits, Kovacsovits, Marutsits, Matani... Zabilježena su još i prezimena naseljenih kolonista (155 katoličkih obitelji). I danas postoje nadimci Andro, Čičko, Dušina, Franko, Momak, Pera, Petraš, Petrinja, Šokac...

Utjecaj toga hrvatskoga puka vidi se i u nazivima dijelova atara: Adice, Baraja, Brestovac, Budžak, Greda, Kafana, Kučka, Kurjak, Lugomer, Vrtič...

Do sredine XIX. st. dio stanovnika govorio je šokački, i to na kupusinski način. Brojne su riječi ostale i danas u mađžarsko-

me govoru Kupusinaca: ambituš, arenda, arpadžuk, cetka, cirade, čađa, danguba, deran, dućan, flaster, furuna...

Lit.: I. Iványi, *Bács-Bodrog vármegye földrajzi és történelmi helynévtára*, 2, Szabadka, 1909²; I. Jakšić, *Iz popisa stanovništva Ugarske početkom XVIII veka*, Novi Sad, 1966; M. Beljanski, *Istorija Heteša i Kupusine do kraja XVIII veka*, Sombor, 1974; I. Molnar, *Geografski prikaz Kupusine*, Novi Sad, 1989; A. Dudaš, *O zaboravljenim Dalmatima – Šokcima u Kupusini*, *Rukovet*, 12/1990, Subotica; Ž. Bogdanović, S. Kicošev, L. Lazić, *Geografske monografije vojvodanskih opština – opština Apatin*, Novi Sad, 1994; A. Sekulić, *Hrvatski bački mjestopisi*, Zagreb, 1994; *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u 2002. : Stanovništvo : Nacionalna ili etnička pripadnost : Podaci po naseljima*, 1, Beograd, 2003; I. Katona, *A kalocsai érseki egyház története*, 1, Kalocsa, 2001; K. Lanji, *Apatin i okolina na slikama i razglednicama*, Apatin, 2004; *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Republici Srbiji 2011. godine : Prvi rezultati*, Beograd, 2011.

Z. Nagel

KURĐUK (*tur.* kuyruk: rep), u bačkih Šokaca naziv za pletenicu. Do 1960-ih godina općenito sve šokačke Hrvatice u Santovu, navlastito djevojčice, imale su dva *kurđuka*, koji su, vješto opleteni, sezali gdjekad čak do sredine leđa. Po pravilu svaki je kurđuk bio ukrašen *brišimkom* (šarenaunica; svileni končić) crvene ili plave boje. Kada navrše 14. godinu, prestaju nositi kurđuk i postaju *šišare* (šišaju se). Kraće su kurđuke imale i neke odrasle žene, koje su *skljukale* na zatiljak ili *time* (tjeme) i pokrivalo *podvezačem* (donji rubac) i na nj vezivale *maramu*. Do 1980-ih godina kraće kurđuke na zatiljku imali su i stariji muškarci, takve su osobe zvali *kurđučarima*.

Lit.: Ž. Mandić, *Rječnik govora santovačkih Hrvata*, Pečuh, 2016.

Ž. Mandić

KURĐUP (*tur.* kuyruk: rep), tradicionalno spletena i na zatiljku pripeta kosa u bunjevačkih djevojaka. Prije udaje, mlade su Bunjevke bile gologlave, očesljane *na razdiljak*, najprije s dvije, poslije s jednom pletenicom. Nakon što se *zadivojče* (kada su počele nositi dugu suknju), kosu su plele u *kurđup*. Pleo se tako što se najprije kosa

na prednjem dijelu počesljala *na razdiljak* te je tako pokupljena u rep gumicom. Tada se rep razdijelio na dva ili više dijelova i od svakog dijela isplele su se pletenice. Zatim su tako spletene pletenice (katkada i više sitnijih) međusobno omotane oko formiranog repa na zatiljku i pričvršćene *trnodlama* (pribadačama). Prije pojave pribadača za kosu pletenice su vezivane vrpcama. Djevojke Bunjevke očesljane u kurđup mogle su ići gologlave i na blagdane. Stoga je bilo važno da kosa bude uredno počesljana. Bilo je i vještih žena *česljarica*, koje su djevojkama za blagdane plele kose u kurđup.

Lit.: M. Malagurski Đorđević, *Stara bunjevačka narodna nošnja i vez*, Subotica, 1940; A. Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Sarajevo, 1985; M. Peić, G. Bačlija, *Rečnik bačkih Bunjevaca*, Novi Sad – Subotica, 1990; A. Sekulić, *Bački Hrvati*, Zagreb, 1991; K. Suknović, *Marame, kاپice, kićenje, Hrvatska riječ*, br. 526, Subotica, 3. V. 2013; B. Žakula, *Tradicijske frizure Hrvatske*, 1, Vinkovci, 2008; Ž. Mandić, *Rječnik govora san-tovačkih Hrvata*, Pečuh, 2016.

K. Suknović

KURS FIGURALNOG CRTANJA, višegodišnji likovni tečaj koji se održavao u Subotici nakon Drugoga svjetskoga rata. Prema sjećanju nekih članova počeo je u listopadu 1945., više službenih izvješća kao početak navodi siječanj 1946., a izvješće Narodnoga fronta od 23. XII. 1945. navodi da je sekcija za slikarstvo organizirala tečaj za figuralno crtanje i da su izvršene sve tehničke pripreme, pa on i počinje nakon božićnih blagdana. Sva su tri datuma vjerojatno točna, razlika je samo u početku stvarnoga i službenoga rada. Prema uzoru na prijeratni tečaj Petra Dobrovića (Pečuh, 1890. – Beograd, 1942.) u Beogradu, u Subotici ga je pokrenuo Dobrovićev učenik András Hangya (Stara Moravica, 1912. – London, 1988.), angažirani subotički umjetnik, koji je u to vrijeme radio u mjesnom Agitpropu. Pokrenut je u Domu kulture Kulturno-prosvjetnoga savjeta (nalazio se u zgradi međuratnoga Jugoslavenskoga narodnoga doma, poznatoga kao Sokolski dom ili danas kao *Jadran*), u kojem je Hangyi dodijeljena svijetla i prostrana prostorija za atelier. Ideju je podržao

Gradski narodni front u Subotici i njegov kulturno-prosvjetni odjel, u sklopu kojega je tečaj i počeo rad.

Prvi su se priključili likovni stvara-telji prijeratni ljevičari, tada okupljeni u Agitpropu: Gábor Almási (1911.-1994.), predratni umjetnički drvorezbar i dizajner stilskoga namještaja, tada tek kipar ama-ter; Đorđe Bošan (1918.-1984.) student na beogradskoj Likovnoj akademiji; Tibor Gajdos (1917.-1997.), nekadašnji slovoslagar tiskare *Minerva*, tada član partijske ćelije subotičkoga sreza, i Pál Petrik (1916.-1996.), predratni firmopisac i slikar kinoplakata. Iz reda učenika gimnazije priključili su se Imre Sáfrány (1928.-1980.), Imre Vinkler (1928.-1967.), Endre Faragó (1929.-1986.) i Ferenc Kálmár (1928.-2013.), a iz kru-ga radnika i službenika Marko Vuković (1913.-1981.), Ivan Tikvicki (1913.-1990.) i József Kubát (1907.-1994.). Slični tečajevi organizirani su i drugdje u Vojvodini, npr. slikarski tečajevi u Zrenjaninu i Novom Sadu 1945., ali uglavnom su bili kratka daha. Subotički Kurs figuralnog crtanja nije bio jedini u gradu, jer su u to vrijeme bili pokrenuti brojni tečajevi u raznim po-dručjima prosvjećivanja, npr. za sviranje na tamburi te kurs muzeologije i arheolo-gije pri novoosnovanom Gradskom muzeju

S dolaskom zime Kursu je dodijeljen skroman ogrjev, ali potrebe crtanja i sli-kanja, kao i plaćanje modela, financirali su sami polaznici. Hangya nije samo po-učavao nego je i inspirirao i davao poticaj, govoreći o umjetničkim stilovima i veli-kanima povijesti umjetnosti. Polaznike je nagovarao na daljnje učenje i usavršavanje, tj. za upis na akademiju. Metoda njegova pedagoškoga rada sličila je metodi njegova profesora Petra Dobrovića na Dobroviće-ovu večernjem tečaju figuralnoga crtanja na Kolarčevu narodnom univerzitetu u Beogradu. Karakteriziralo ju je slobodno crtanje po modelu, s minimalnom ili ni-kakvom korekcijom od strane profesora i davanjem prednosti individualnomu likov-nomu izrazu učenika. Također je u sklopu subotičkoga tečaja transponirao fozizam i slobodnije slikanje u način rada polazni-

ka tečaja, što se poslije najviše odrazilo u slikarskom postupku Petrika, Sáfránya i Tikvickoga. Rad u skupini Kursa bio je slobodniji i posvećeniji umjetnosti u odnosu na rad u Agitpropu, gdje su neki i dalje nastavili rad i stjecali prihode za život, npr. 1946. Hangyi je isplaćeno 12.000 dinara za portrete Tita i Staljina, od kojih je prvi sačuvan u Gradskom muzeju Subotica. Agitprop je imao svoj atelier u ulici Vladimira Nazora (prije Manojlovićeva), gdje je 1948. npr. Almási izradio neke portrete skladatelja za koncertnu dvoranu Muzičke škole. U subotičkoj Gradskoj knjižnici ostao je sačuvan portret Maksima Gorkoga, koji je 1946. izradio Ivan Tikvicki i za koji se ne zna je li rađen za Agitprop, ali se može pretpostaviti da su povremeno i polaznici Kursa dobivali takve zadaće ili su, ponese ni tadašnjom društvenom klimom, i sami pravili slike u takvu duhu.

Iako je Kurs pod Hangyininim vodstvom djelovao kratko, od kraja 1945. do jeseni 1946., njegov je utjecaj ostavio duboke i dalekosežne tragove u poslijeratnoj likovnoj sceni Subotice. Jedan od njih sastojao se u tom što su na subotičku likovnu scenu prenesene tečevine impresionizma i postimpresionizma te Dobrovićev fovistički pristup slikarskomu djelu. Najvidljiviji odjek takva poimanja može se naći u ranom slikarstvu Imrea Sáfránya i cjelokupnom slikarstvu Ivana Tikvickoga. Tehnika crteža dominirala u početku rada Kursa i zbog jeftinijega pribora. Iz 1945. i 1946. godine među radovima se više slikarskih primjera susreće jedino kod Hangye i Petrika, koji su se i prije ozbiljnije bavili slikarstvom, a od početnika kod Sáfránya. Portret je bio i poslije je ostao jedna od osnovnih tema Kursa. Kolorit je svjež, s akcentima ružičaste i ponegdje s plavim konturama, a tretman kolorita slikarskih radova u duhu agitpropa drukčiji je, osobito na takozvane zadane teme: ljestvica boja mrke i oker žute, s detaljima tamnoplave, što prati odijevanje toga vremena: smeđe hlače i plavi radnički mantil ili kaput.

Nakon što je Hangya napustio Suboticu i otišao u Zagreb kako bi nastavio školovanje, vođenje Kursa preuzeo je Gábor

Almási, koji je i do tada vodio ekonomiju Kursa uz pomoć Kálmána Vasa (1881.-1963). Almási je poveo grupu kod renomiranoga predratnoga slikara Sándora Oláha (1886.-1966.), koji je tada već bio bolestan, a prihvatio je njihove povremene posjete radi savjeta. U ljeto 1947. više polaznika Kursa javilo se na radnu akciju, a Petrik, Vinkler i Sáfrány polažu prijamni ispit na Likovnoj akademiji u Beogradu. Marku Vukoviću također se 1947. pruža šansa daljnijega usavršavanja: Ljubo Babić – kod kojega se Hangya u Zagrebu upisuje na tečaj za scenografiju – nagovara ga na studij u Zagrebu, ali tijekom nekoliko mjeseci kolebanja, koje ondje provodi, ostaje jedino na stručnom usavršavanju. Vrativši se u Suboticu, ostaje član Kursa i aktivni sudionik obnavljanja likovnoga života.

Prva izložba Kursa priređena je 5.-20. II. 1948. na prvom katu Doma kulture, u bivšoj čitaonici. Kratak informativni članak *Hrvatske riječi* navodi da izlažu radnici, zanatlije, đaci i činovnici, koji nakon svojega napornoga rada svoje slobodno vrijeme žele posvetiti kulturnomu uzdizanju u želji za stvaranjem. Na izložbi je bilo više od 40 uljanih slika i oko 15 kiparskih radova, crteža, maketa i zidnih ukrasnih reljefa. Za tu priliku tiskan je i katalog s pet izlagača: Almási (21 skulptura, 27 crteža i skica), Petrik (13 slika i crteža), Sáfrány (četiri slike), Tikvicki (17 slika i crteža) i Vuković (osam slika i crteža). Otkup pojedinih djela (G. Almási, *Graditeljka pruge* i *Graditelj pruge*, 1947.; P. Petrik, *Udarnički rad*, 1947.; I. Tikvicki, *Maja*, 1947.) s te izložbe predstavlja prve primjerke u zbirci djela suvremenih zavičajnih stvaratelja subotičkoga Gradskoga muzeja.

Nakon uspješne izložbe uslijedila je kratkotrajna kriza Kursa, koja se produbila kada se u rujnu na likovno školovanje u Beograd uputio i Almási, dok je Oláh ostao shrvan bolešću, a Tibor Gottesmann (koji se kao pisac tekstova koristio prezimenom Gajdos) dao ostavku na mjesto povjerenika za prosvjetu Gradskoga narodnoga odbora. Zajedništvo među članovima Kursa, uz podršku Gradskoga narodnoga odbora, tada

su održali Ivan Tikvicki i Marko Vuković. Na njihovu inicijativu Kurs je obnovljen i znatno proširen. Prema riječima Bele Durancija, koji je sudjelovao u preseljenju, Kurs je prvo bio premješten u nekadašnju Bunjevačku maticu (kasnije kinematograf *Zvezda*). Nakon par mjeseci, jer je u tom prostoru bilo hladno, dodijeljen im je novi prostor od strane Hrvatskoga kulturnoga društva u zgradi Hrvatskoga prosvjetnoga doma u Harambašićevoj 4. Tu se u jesen 1948. pokreće nova skupina figuralnoga kursa, u kojoj se nalaze »pioniri, omladinci i omladinke, te stariji ljudi koji do sada nisu mogli ispoljiti svoje umetničke sposobnosti«. Članstvo se povećava i na 47 polaznika, zbog čega se skupina razdvaja na dva dijela: skupinu na srpsko-hrvatskom jeziku od 29 Srba i Hrvata vodi slikar i scenograf subotičkoga Hrvatskoga narodnoga kazališta Stevan Jenovac (1910.-1954.), a skupinu na mađarskom jeziku od 18 Mađžara profesor crtanja Potpune mješovite gimnazije na mađžarskom nastavnom jeziku Sándor Ivanyos (1922.-2013.). Jedna je skupina radila prijedodne, a druga poslijepodne. U jednoj od skupina

našao se i gimnazijalac Bela Duranci, koji se ovako prisjeća: »Tamo nam je bilo lepo, radili smo sa Stevom Jenovcem, bilo nas je puno: Gustika Matković, Kubat, Ivan Tikvicki, Marko Vuković, Tóth, Nick, Szilágyi László, Almási. Neki su već studirali i samo povremeno navraćali, Jurić, Joka i ja smo dolazili iz gimnazije.« Svoja sjećanja na kurs i kasniju Likovnu sekciju Duranci navodi u više navrata: »Kurs je u svim razdobljima svoga trajanja bio topli ambijent druženja istomišljenika, vezanih čudesnom sponom 'važnosti' onoga čime se bave. Umetnost je davala mistični oreol svojim poklonicima uverenim da se pripremaju za poziv koji će društvo izuzetno ceniti.« Savez kulturno-prosvjetnih društava u Subotici prihvatio je teret održavanja kursa, zahvaljujući čemu projekt i dalje opstaje i tako što se, prema izvješću tjednika *Hrvatska riječ*, Kurs figuralnog crtanja u ožujku 1949. pridružio Savezu kulturno-prosvjetnih društava u Subotici pod imenom Likovna sekcija.

U tom okviru druga izložba Kurasa otvorena je 1. VI. 1949. s 52 rada 12 izlagača. Najagilniji su članovi, prema novinskom izvješću, bili István Ládi, Gustav Matković, Erzsébet Rozs, Ivan Tikvicki, Károly Tóth i Marko Vuković. U primijenjenoj i dekorativnoj umjetnosti istaknula se Kaća Kolar, koja se i zaposlila u dekoraciji *Gra-Maga* u Subotici. Treća izložba održana je 16. X. – 1. XI. 1949. u prostorijama Saveza kulturno-prosvjetnih društava u Subotici. Katalog registrira 44 izložena likovna rada 14 izlagača: Josip Bodrić (tri izložena rada), Imre Égető (jedan rad), Stojan Joka (četiri rada), Ivan Jurić (tri rada), József Kubát (dva rada), István Ládi (jedan rad), Gustav Matković (dva rada), László Szilágyi (tri rada), Árpád Salamon (tri rada), Imre Sáfrány (tri rada), Ivan Tikvicki (deset radova), Pavle Tikvicki (šest radova), Károly Tóth (tri rada), Marko Vuković (pet radova). U kategoriji slikarstva I. nagrada pripala je Gustavu Matkoviću za sliku *Dvorište Hrvatskog narodnog kazališta*, II. nagrada Marku Vukoviću za sliku *Čantavirska ulica u Subotici*, III. nagrada

Plakat izložbe Kurasa figuralnog crtanja 1948. god.

Lászlu Szilágyiju za sliku *Subotički salaši*. U kategoriji grafike I. nagradu dobio je Ivan Tikvicki za crtež *Cesta autoputa*, a II. Stojan Joka, učenik gimnazije, za rad *Kroki dečije figure*. Novina treće izložbe jest da se službeno mijenja ime skupine: »Izložba slikara-amatera Subotice«. Bela Duranci drži da su s osnivanjem Likovne sekcije vodstvo u razvijanju likovnoga života grada preuzeli školovani umjetnici i da je do prekretnice došlo s izložbom profesionalnih likovnih umjetnika u Gradskom muzeju 29. XI. 1948.

Postojanje Kursa figuralnog crtanja u Subotici i djelovanje njegovih sudionika, prije svih osnivača A. Hangye, bilo je od presudne važnosti za razvoj poslijeratne zavičajne, pa i šire povijesti umjetnosti. Prema dužini trajanja i intenzitetu događaja jedinstven je u Vojvodini. Njegovo djelovanje omogućilo je slobodniji umjetnički iskaz i odstupanje od likovnog izraza Agitpropa, što nije uvijek bio slučaj prilikom priprema djelâ za izložbe. Neki od radova nastali na Kursu čuvaju se u likovnoj zbirci Gradskoga muzeja Subotica te subotičke Gradske knjižnice, kao i u privatnom vlasništvu. Povijest Kursa figuralnog crtanja u Subotici obrađena je 2010.-11. od strane umjetničkoga odjela Gradskoga muzeja Subotica, koji je tada objavio i katalog sa životopisima i uvodnom studijom te 2012. priredio izložbu u trajanju od godinu dana.

Lit.: Izložba kursa figuralnog crtanja u Subotici, *Hrvatska riječ*, 6/1948, Subotica; T. Gajdos, Megnyílt a fiatal szuboticei képzőművészek kiállítása, *Magyar Szó*, 34/1948, Noviszád; T. Gajdos, Őt fiatal képzőművész tárlata Szuboticán, *Magyar Szó*, 37/1948, Noviszád; T. Gajdos, Őt fiatal képzőművész kiállítása Szuboticán, *Híd*, 3/1948, Noviszád; T. Gajdos, A szuboticei képzőművészek kiállítása, *Híd*, 12/1949, Noviszád; U nedelju se otvara u izložbenoj dvorani Gradskog muzeja izložba slika i grafike Kursa figuralnog crtanja u Subotici, *Hrvatska riječ*, 19/1949, Subotica; *Nagrađeni su učesnici na izložbi Kursa figuralnog crtanja u Subotici*, *Hrvatska riječ*, 24/1949, Subotica; Likovna sekcija Saveza kulturno-prosvetnih društava Subotice, *Letopis matice srpske*, oktobar 1949, Novi Sad; B. Duranci, Susret sa Handom, *Rukovet*, 11/1964, Subotica; B. Duranci, *Likovno stvaralaštvo : Képzőművészeti alkotások, Subotica 1945–1970*, Subotica, 1970; T. Gajdos, *A csilla-*

gos homlokú. Hangya András életútja, Szabadka, 1970; M. Arsić, *Likovna umetnost u Vojvodini 1944–1954*, Novi Sad, 1980; G. Almási, *Szobortalan égaljról jöttem. Önéletrajz*, Szabadka 1981; T. Gajdos, *Szabadka képzőművészete. Történeti áttekintés a kezdetektől 1973-ig*, Szabadka, 1995; S. Prodanović, Analfabetски теčajeви i prosvetivanje žena u poratnom periodu (1944–1953), *Ex Pannonia*, 1, Subotica, 1996; B. Duranci, *Između minolog i pretečeg : dnevničke beleške od 21. marta 2003. do 7. oktobra 2005.*, Subotica, 2006; B. Duranci, *Splav fregate »Meduza« : dnevničke beleške od 19. 06. 1991. – 20. 08. 1992*, Subotica, 2011; O. Kovačev Ninkov – Lj. Vuković Dulić, *Kurs figuralnog crtanja u Subotici – stvaralaštvo za vreme agitprop kulture : A szabadkai figurális rajz-tanfolyam – képzőművészet az agitprop kultúra idején* [katalog], Subotica, 2012.

O. Kovačev-Ninkov

KURUCI (*mađ.* kurucok/kuruczok, *slovač.* kuruci, *njem.* kuruzen/kuruzen/kurutzen, *rum.* curuți), ustanici protiv Habsburške vlasti tijekom posljednje trećine XVII. st. i prvoga desetljeća XVIII. st. Posrijedi je isprva bio mađarski naziv za križara (*lat.* crux, genitiv crucis: križ; *kasnolat.* cruciati, milites cruciati). Koristio se za one seljake koji su trebali ratovati protiv Osmanskoga Carstva, ali su se pod vodstvom Györgya Dózse 1514. pobunili protiv svojih feudalnih gospodara. Prema *Pallas Nagy Lexikonu*, suvremenije značenje potječe iz turskoga jezika, kao i mnogi drugi vojni izrazi u mađarskom jeziku. Egerski je beglerbeg 1671. kurucima (*tur.* kurudsch: pobunjenik, ustanik) nazvao mađarske bjegunce koji su se pobunili protiv Habsburgovaca, a poslije je tako označavao općenito ustanike. Sami kuruci imenovali su se *bújdósók* (oni koji se skrivaju, bjegunci). Njihovi protivnici, oni koji su podržavali cara, nazivani su labanci. Uopćeno i uvjetno promatrajući, carske su snage znatnim dijelom podržavali katolici i pravoslavci, dok su kuruce uglavnom simpatizirali protestanti.

Dugogodišnje nezadovoljstvo hrvatskoga i ugarskoga plemstva razvilo se u pokret (1664.-71.) protiv apsolutističke politike Habsburgovaca, napose Leopolda I. (1640.-1705.), koji je završio neuspješnom Zrinsko-frankopanskom urotom. U Gornjoj Ugarskoj (današnja sjeverna Mađarska i

Slovačka) tijekom XVII. st. nastavljeno je višedesetljetno nezadovoljstvo mađarskih staleža Habsburzima, koje je rezultiralo s nekoliko otvorenih pobuna. Ustanke su vodili Gáspár Pika (1672.), Imre (Emerich) Thököly, tzv. »kurucki kralj«, princ Erdelja i vazalni osmanski knez Gornje Ugarske koji je 1680-ih vodio pobunu, te Ferenc II. Rákóczi (1703.-1711.). Razdoblje Rákóczi-jevog ustanka ondašnji su subotički Dalmatini zvali *kurucšag*.

Kuruci su prvu pobunu pokrenuli 1672. okupivši brojne nezadovoljnike, izbjeglice različitoga podrijetla koji su se sklonili u Erdelj (Transilvaniju), u to vrijeme izrazito protestantsku zemlju, od nastojanja katoličke obnove i političkih progona koji su provedeni u Kraljevini Ugarskoj. U početku su jedinice bile slabo organizirane. Vojska je uključivala veći broj kmetova, protestanata, uglavnom Mađžara, ali i drugih naroda, poput Slovaka. Nezadovoljnicima su se pridružili protestantski gradovi na sjeveru Ugarske i dio nižega, napose osiromašenoga, plemstva čiji su preci izgubili svoje posjede u protuosmanskim ratovima. Nastojali su zainteresirati europske sile i Osmansko Carstvo za mađarske interese, napose Francusku i Luja XIV. Unatoč ratovima Habsburgovaca protiv Francuske (1672.-79., 1688.-97.) i Osmanlija (1683.-99.) te podršci Francuske i Osmanskog Carstva ustanici nisu imali trajnijega uspjeha. Habsburgovci su ubrzo morali voditi Rat za španjolsku baštinu (1701.-14.), što je ohrabrilo pristaše novoga ustanka, koji su računali na pomoć Francuske.

Ferenc II. Rákóczi prvotno je uhvaćen i zatvoren 1701. zbog priprema ustanka, ali je uspio pobjeći u Poljsku. Ponovno se vratio u Ugarsku 1703. i pokrenuo ustanak iz njegove baze u današnjoj Slovačkoj. Da bi isključio vjerske napetosti u vlastitim redovima, protestantima je vratio crkve i škole i zajamčio jednak položaj vjerskim sljedbama. Ustanak su podržali pripadnici srednjega i nižega plemstva te kmetovi. Sukobi su bili kompleksni s konfesionalnim, etničkim i socijalnim dimenzijama te obilježeni iznimnim nasiljem na obje

zaraćene strane. Rákóczi je preko svojih pouzdanika pokušavao, obećavajući određene ustupke, pridobiti i druge narode na svoju stranu. Bunjevačkim (dalmatinskim) časnicima Luki Sučiću i Juri (Đuri) Marčetiću pisanim se putem na hrvatskom jeziku obratio Rákóczi-jev pouzdanik, nekadašnji segedinski franjevac Šandor Španić (*Spanik*). Oni su ponudu da prijedu na stranu mađarskih ustanika odbili. Ljetopis subotičkoga samostana svjedoči da je »naš narod dalmatinski« (*gens nostra Dalmatica*) ustrajao u podršci Habsburgovcima. Tijekom 1703. i 1704. u južnoj Ugarskoj sukobi su se proširili na obje strane Dunava. Na navedenim prostorima postojale su suprotnosti između katolika, protestanata i pravoslavnih. Naime unutar katoličke obnove provođenje su mjere protiv utjecaja protestantizma, kao i mjere za uspostavu crkvenoga jedinstva s pravoslavnima. Uz njih postojale su u Podunavlju naslijeđene nesnošljivosti i sukobi »Raca katolika« i »Raca šizmatika«, nastali nedugo nakon završetka osmanske vlasti, često oko prava na korištenje vinograda i drugih zemljišta. Neprijateljstva i nepovjerenje između dviju skupina graničara unosilo je krizu unutar redova habsburških snaga te je Dvorsko ratno vijeće naložilo generalu Theodoru Heinrichu von Nehemu da riješi njihove sukobe. Unatoč nastojanjima Beča da se ti sukobi spriječe, izvori svjedoče o povremenim sukobima katoličkih Bunjevaca (Dalmatinaca) i pravoslavnih Srba, koji su bili najintenzivniji u vrijeme vojne inicijative kuruca.

Kod Halaša (*mađž. Kiskunhalas*) u borbama tijekom listopada 1703. sudjelovali su, uz vojnike iz Posavske vojne granice, i vojnici iz Potiske vojne granice. Među »rac-kim« graničarima bili su i bački Bunjevci, koje su tadašnji izvori imenovali i Dalmatincima. Poznato je da su ranjeni Ivan i Nikola Vojnić iz Subotice, a Luka Sučić, kao osoba od visokog povjerenja zapovjednika Segedinske tvrđe baruna Globitza, imao je ulogu u održavanju discipline u redovima labanaca. Brojniji su kuruci 1703. pobijedili carske snage, koje su morale uzmaknuti

na jug. Početkom 1704. napali su Pečuh i počinili velik broj ubojstava, uglavnom nad Nijemcima, Hrvatima, Srbima, ali i nekim Madžarima. Pred carskim snagama, sastavljenima uglavnom od srpskih jedinica, kuruci su napustili Pečuh. Međutim zauzimanje Pečuha i okolice bilo je praćeno ubojstvima katolika, pljačkom crkava i samostana (pavlina, isusovaca, franjevaca, dominikanaca i kapucina) gdje se sklonilo katoličko stanovništvo. Napustivši Pečuh, srpske su jedinice popalile brojna druga naselja s madžarskim i hrvatskim (šokačkim i bošnjačkim) stanovništvom sjeverno i južno od planine Meček. Nediscipliniranost, razbojništva i pljačkanje od strane »racke milicije« predstavljali su problem za lokalno stanovništvo. Zbog tih i drugih incidenata bečki dvor nije bio siguran u njihovu lojalnost iako ih je nastojao zadržati na svojoj strani preko pouzdanih časnika. Zabilježeno je (I. Antunović) da su i druge sastavnice carske vojske s njemačkim vojnicima koristile pljačku na područjima koja su bila naseljena hrvatskim stanovništvom, iako je ono podržavalo Habsburge.

Tijekom proljeća i ljeta 1704. trajala je kriza među habsburškim snagama. Subotički kapetan Luka Sučić bio je zarobljen, a Dvorsko ratno vijeće odobrilo je razmjenu kako bi ga izbavilo. U ljeto 1704. Rákóczyjeve snage osvojile su Baju, što je izazvalo nemir i masovni zbjeg ostaloga stanovništva u Bačkoj. Na vijest o počinjenim ubojstvima i paleži te približavanju kuruca veći dio bačkih Bunjevaca (Dalmatinaca) odlučio se povući do Srijema, dio u segedinsku tvrđavu, a neki i dalje, u krajeve pod osmanskom vlašću. Oni koji su ostali skrivali su se u ritovima Ludaškoga jezera. Međutim kuruci su zapalili trsku u kojoj su se skrivali civili, što je izazvalo brojna stradanja. Izbjegli subotički Bunjevci (Dalmatinci) boravili su u Petrovaradinu sedam godina, gdje su našli sigurnost zahvaljujući jakoj vojnoj posadi unutar tvrđave. Stanovništvo su pratili franjevci. Napose se spominje fra Jeronim Guganović Ludoški, kojega subotički ljetopis naziva »Dalmatinцем iz našega naroda« (*Dalmata de Natio-*

ne nostra). Na udaru su bila i podunavska naselja Šokaca, pa je pučanstvo primjenjivalo taktiku iz osmanskoga razdoblja zbjega u šume i močvare uz Dunav ili preko Dunava. Upadima su bili izloženi i dijelovi Slavonije. U ljeto 1704. snage ustanika zauzele su područje južne Bačke od Bača do Titela. Iste godine došli su do Segedina, gdje su im se uz carske snage suprotstavili graničari Bunjevci (Dalmatinci) i Srbi. Madžarski ustanici napadali su franjevačke rezidencije i crkve po bačkim naseljima. Zbog nasilja franjevci iz Baje, Sombora i Bača odlučili su se na odlazak s pukom u sigurnije krajeve (Ilok, Vukovar i drugdje). Unatoč upadima i pokušajima osvajanja Sombor, Subotica i Segedin uspjeli su se održati. Mirovni pregovori vođeni su bezuspješno 1704. i 1705. Nepovjerenje između katolika i pravoslavaca graničara i dalje je postojalo, pa tako pravoslavni nisu željeli služiti pod Lukom Sučićem, već su tražili da imaju pravoslavnoga zapovjednika. Narednih godina vođene su borbe s promjenjivim uspjehom. Unatoč otporu, somborski i subotički graničari borili su se u udaljenim krajevima širom Ugarske: poznato je da su subotički graničari Vojniči sudjelovali u bitkama kod Vezensya kraj Szolnoka 1705., u gornjoj Ugarskoj kod Košica 1706., a odred somborskih graničara od 160 vojnika pod kapetanom Jurom (Đurom) Markovićem borio se u Erdelju, gdje su sudjelovali i subotički graničari u borbama kraj Velikog Varadina (*madž.* Nagyvárad, *rum.* Oradea). Bač je ponovno napadnut u ožujku 1707., kada je teško stradao, napose franjevački samostan i crkva. Na saboru u Ónodu kraj Miskolca Rákóczi je 1707., u suglasju s Lujem XIV., koji je obećao pomoć ustanicima, proglasio detronizaciju Habsburgovaca.

Stanovništvo Sombora koje nije izbjeglo pomagalo je carsku vojsku opskrbom, u nekim slučajevima opskrbom na veće udaljenosti besplatno ili uz malu naknadu. Tijekom 1708. nanesene su znatne štete katoličkim župama u Baji, Kalači i Somboru. Baja je pretrpjela velika razaranja, kao i franjevačka rezidencija, dok je u Somboru

ubijeno 70 osoba. Ugarsko Podunavlje u to je vrijeme pogodila kuga, koja se proširila iz osmanskih krajeva i potrajala sve do 1712. Kuruci su, uz izostanak inozemne pomoći, pretrpjeli u ljeto 1708. znatan poraz u bici kod Trenčina, a potkraj 1708. vojno su potisnuti na najvećem dijelu područja sukoba. Rákóczi je još 1710. vjerovao u mogućnost pomoći Rusije, no znatnija je financijska i vojna pomoć izostala. Postupno su Rákóczijevi pristasahe napuštali pobunu, a neki su prešli u redove carske vojske. Opasnost od napada u ugarskom Podunavlju uklonjena je 1710., pa počinje obnova franjevačkih samostana, povratak franjevac a i izbjeglih u Baju, Sombor i Suboticu. Nakon povratka izbjeglih iz Petrovaradina u Suboticu 1711. mnogi su zatekli oštećene, razrušene ili spaljene domove. Slično je bilo i u drugim naseljima Bačke.

Ugarski feudalmci, svjesni vojne realnosti i međunarodnih okolnosti, sklopili su 1711. mir u Szatmáru. Pobunjenicima koji su položili oružje ponuđena je amnestija. Nakon mira, koji Rákóczi nije priznao, većina vođa pobune emigrirala je, dok su neki nekadašnji vojnici živjeli kao bjegunci. Rákóczi je godinama u izbjeglištvu obilazio Poljsku, Francusku, Englesku i Osmansko Carstvo neuspješno agitirajući za pomoć u pokretanju novog ustanka.

Stanovništvo u Podunavlju unatoč velikim demografskim i materijalnim gubicima ubrzo se oporavilo te je materijalno i politički dovoljno ojačalo da je u idućim godinama i desetljećima uspjelo izboriti status slobodnih kraljevskih gradova (Segedin 1715., Sombor 1749., Subotica 1779.). U usmenoj i pisanoj povijesti Hrvata u Podunavlju (npr. Petar Pekić ili Pajo Kujundžić u neobjavljenoj pripovijesti *Prvi Kujundžićan*) kuruci su ostali upamćeni po nasilju, kao okrutniji od Osmanlija. Mađarski narod posvetio im je veći broj pjesama kao narodnim junacima i borcima za slobodu, koje su postale sastavni dio mađarskoga folklor a.

Lit.: J. Tooth, *Kis-kun-halas város története*, Nagy-Kőrös, 1861; G. Vitković, Kritički pogled na prošlost Srba u Ugarskoj, *Glasnik Srpskog učenog*

društva, 30, Beograd, 1871; I. Antunovich, *Razprava o podunavskih i potisanskim Bunjevcih i Šokcih u pogledu narodnom, vjerskom, umnom, građanskom i gospodarskom*, Beč, 1882; *A Pallas Nagy Lexikona*, 11, Budapest, 1895; P. Pekić, *Povijest Hrvata u Vojvodini : od najstarijih vremena do 1929. godine*, Zagreb, 1930; J. Turčinović, *Misionar Podunavlja Krsto Pejkić (1665-1731)*, Zagreb; 1973; G. Ulmer, Novi podaci o učestvovanju Subotičana u borbama protiv Turaka, *Rukovet*, 6/1981, Subotica; A. Sekulić, *Bački Hrvati*, Zagreb, 1991; S. Gavrilović, Sombor – graničarski šanac (1687-1745), *Zbornik Matice srpske za istoriju*, 46, Novi Sad, 1992; P. Hanak, *Povijest Mađarske*, Zagreb, 1995; D. Dujmov, Pečujske priče (9). Izdahnuće pečujske unije, *Srpske nedeljne novine*, 19/2014, Budimpešta; D. Dujmov, Pečujske priče (10). Doba ognjenog užasa i krvavog obračuna, *Srpske nedeljne novine*, 20/2014, Budimpešta; D. Škvarna i dr., *Slovak history : chronology & lexicon*, Wauconda – Bratislava, 2002; P. Lendvai, *The Hungarians: A Thousand Years of Victory in Defeat*, Princeton, 2014; L. Heka, *Dalmatini (Bunjevci) u slobodnim kraljevskim gradovima Segedinu i Subotici*, Subotica, 2015; R. Skenderović, *Povijest podunavskih Hrvata (Bunjevaca i Šokaca). Od doseljavanja do propasti Austro-Ugarske Monarhije*, Subotica – Slavonski Brod, 2017; V. Nimčević, Podatci o Luki st. Sučiću (1648. – 1705.) i Luki ml. Sučiću (1711. – 1747.). Prinos i teorijsko-metodološki pristup proučavanju povijesti obitelji Sučić, *Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata*, 9, Subotica, 2017; M. Evetović, *Život i rad Paje Kujundžića*, Subotica, 2019.

M. Bara i V. Nimčević

KURUZ →kukuruz

KUZMANOVIĆ, Slavko (Čenej kraj Novog Sada, 24. VI. 1908. – Beograd, 16. VII. 1987.), pravnik, revolucionar, političar. Osnovnu školu i gimnaziju završava u Novom Sadu, studij prava počinje u Beogradu, a završava u Zagrebu 1931., gdje je stekao i akademski stupanj doktora prava 1933. Isprva radi kao sudački pripravnik, ali je zbog sudjelovanja u političkoj agitaciji opozicijskih stranaka otpušten iz državne službe. Politički se angažira potkraj 1930-ih u okviru vojvođanskoga krila Udružene opozicije i Stranke radnoga naroda te je sudjelovao na izborima 1938. na listi Udružene opozicije. Od 1938. do rata odvijetnik je u Novom Sadu. U studenom 1941. približava se partizanskomu pokretu, ali je prisiljen otići u Budimpeštu, odakle održa-

va kontakte s ilegalcima u Bačkoj i pomaže im. Član KPJ-a postao je 1942. U ožujku s vraća u Bačku i ilegalno djeluje, među ostalim i u Subotici. Kada je u Srijemu u kolovozu 1943. osnovan Pokrajinski narodnooslobodilački odbor (NOO), izabran je za njegova člana i prelazi u Srijem. Početkom 1944. vraća se u Bačku, u lipnju 1944. dolazi u Suboticu, u srpnju odlazi u Erdelj, a potkraj ljeta ponovno je u Bačkoj. Kada je u ožujku 1944. Pokrajinski NOO konstituiran kao Glavni narodnooslobodilački odbor Vojvodine (GNOOV) povjeren mu je resor za upravne i sudske poslove. U Subotici je ponovno nekoliko dana pred pad mađarske vlasti, a u netom oslobođenoj Subotici, u Velikoj gradskoj vijećnici, na prvom javnom zasjedanju Gradskoga narodnooslobodilačkoga odbora Subotice 11.

Slavko Kuzmanović

X. 1944. kao predstavnik GNOOV-a uputio pozdravne riječi. Postavljen je u studenome 1944. za tajnika GNOOV-a, imenovan je 12. V. 1945. za javnog tužitelja AP Vojvodine, a zatim i za pomoćnika ministra pravosuđa u vladi Srbije. U travnju 1945. sudjelovao je u donošenju odluka koje su vodile priključenju Vojvodine Srbiji, na prvom sjednici Skupštine GNOOV-a 19. VIII. 1945. izabran je za delegata Vojvodine u Narodnoj skupštini Srbije, a na izborima u studenome 1945. postao je zastupnik u Narodnoj skupštini Jugoslavije. Za savjetnika veleposlanika FNRJ u Poljskoj izabran je 1947., od 1948. savjetnik je u Ministarstvu vanjskih poslova, a pomoćnik ministra pravosuđa NR Srbije u razdoblju 1949.-52.

Osumnjičen da je informbiroovac, pao je u nemilost vlasti, isključen je iz KPJ-a te je zatočen na Golom otoku 1952.-54. Nakon povratka u Beograd uspijeva se zaposliti u Javnom pravobranilaštvu Beograda, gdje radi do umirovljenja 1969., a od 1960. ponovno je član SKJ-a. Tijekom 1960-ih s poljskoga je preveo knjigu *Pripremanje i rukovođenje savetovanjima, sednicama i sastancima*, koju je uredio Marijan Frank. Objavio je radove o vojvođanskim Slovacima u NOB-u i nacionalnom preporodu bunjevačkih Hrvata.

Jedan je od rijetkih srpskih autora koji je afirmativno pisao o hrvatskoj nacionalnoj pripadnosti bačkih Bunjevaca. U članku *O nacionalnom preporodu bunjevačkih Hrvata*, objavljenom 1979. u časopisu Matice srpske *Zbornik za istoriju* (br. 20), opisao je složene uvjete, nastanak i razvoj preporodnog djelovanja bačkih Bunjevaca do Prvoga svjetskoga rata. Za potrebe toga rada, istražujući arhive JAZU-a u Zagrebu te Đakovačke i Srijemske biskupije u Đakovu, pronašao je 36 nepoznatih pisama Ivana Antunovića upućenih Strossmayeru te odluku Đakovačke i Srijemske biskupije iz 1870. da se sve župe pretplate na *Bunjevačke i šokačke novine*. Upozorio je na nekoliko fundamentalnih činjenica o preporodnom razdoblju bunjevačkih Hrvata: težnju mađarskih vlasti da se »regionalno ime Bunjevac digno na stepen nacionalne kategorije da bi se sprečilo konstituisanje moderne hrvatske nacije«; »hrvatsko nacionalno opredeljenje Bunjevaca i Šokaca, premda se već vidno ispoljavalo, moralo se ipak prikrivati iz političkih razloga zbog pritiska peštanske vlade«; »proces konstituisanja moderne hrvatske nacije u Podunavlju... razgnevio je velikomađarske hegemoniste«; kao »potpuno proizvoljno i netačno« označio je tvrdnje nekih srpskih povjesničara da je »Antunovićevo oduševljenje za ime Rac kao i za ćirilicu« dokaz da je Antunović sebe i Bunjevce proglasio za Srbe; držao je da je znamenitim načelom iz uredničkog uvodnika *Nevena* iz 1913. (br. 7) »da su Bunjevci i Šokci ogranak naroda hrvatskoga, a naš jezik je

čisto hrvatski« riješeno »pitanje konačnog nacionalnog konstituisanja« Bunjevaca i Šokaca i »da je istorijski proces formiranja moderne nacije kod Bunjevaca i Šokaca, koji su etničkom pogledu uvek bili Hrvati, došao do završetka«. Zaključio je da je nacionalni preporod bunjevačkih Hrvata bio autohton i djelo »samog bunjevačkog etnosa« te da nije »organizovan sa strane«, jer su doticaji s pojedinim uglednicima drugih preporodnih pokreta (srpskoga i hrvatskoga) »mogli samo dati podsticaj i biti inspiracija«. U svojim sjećanjima na uspostavu komunističkoga pokreta otpora među subotičkim Bunjevcima 1942. navodi da je dobio zadaću povezati se s prijeratnim članovima HSS-a te je uspostavio suradnju s Mićom Skenderovićem. U tom svjetlu, među ostalim, ističe: »Za sve vreme stare Jugoslavije bio je stalno aktuelan 'problem' Bunjevaca. Međutim, proces njihove nacionalne afirmacije bio je već dovršen, i to u pravcu hrvatske nacionalne individualnosti. Vladajuća velikosrpska buržoazija ipak je sve činila na planu njihove alijenacije i srbiziranja.« Naglasio je da u međuratnom »političkom životu bunjevačkih Hrvata... nije bilo veće stranačke rascepanosti«, što potkrepljuje rezultatima s prvih (1920.) i posljednjih (1938.) međuratnih izbora, kada »Hrvatska stranka – bilo da je to Hrvatska pučka ili da je Hrvatska seljačka stranka – dobija skoro sve bunjevačke glasove«.

Izvori: Povijesni arhiv Subotica, F:68.1. Gradski NO Subotica (1944-1955).

Lit.: A. Vojnić Purčar, *Oslobođenje Subotice*, Subotica, 1945; J. Popov (ur.), *Glavni NOO Vojvodine 1943-1945*, Novi Sad – Sremski Karlovci, 1977; Č. Popov (ur.), *Vojvodina u narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji 1941-1945.*, Novi Sad, 1984; S. Kuzmanović, *Veza sa Suboticom je uspostavljena, u: Sećanja učesnika radničkog pokreta i NOR-a Subotice 1920-1944*, Subotica, 1985; Č. Popov, J. Popov, *Autonomija Vojvodine – srpsko pitanje*, Sremski Karlovci, 1993; *Enciklopedija Novog Sada*, 12, Novi Sad, 1999.

S. Mačković

KUZMIAK, Ante (Antun) (? - ?), učitelj, narodni preporoditelj. Pohađao je Kraljev-

sku gimnaziju u Zagrebu, 1861. godine bio je u IV. razredu. Banskim ukazom imenovan je učiteljem u Prilišću na samoj granici sa Slovenijom 1876. Iste godine piše u *Zagrebačkom katoličkom listu* o gradnji nove crkve u Prilišću. God. 1883. pohvaljen je od Kraljevskoga zemaljskoga vladina odjela za bogoštovlje i nastavu za »zaštitu poljskog dobra od gusjenica« u Prilišću i obuci školske djece o tome. Iz god. 1886. potječe obavijest da je dao neka sredstva za izgradnju Hrvatskoga učiteljskoga doma u Prilišću, gdje je upisan kao Mate Kuzmiak. Umirovljen je 1887. kao »učitelj obće pučke škole« u Lipniku kraj Prilišća.

Bio je suradnik *Bunjevačke i šokačke vile* (1873., 1874., 1876.) u kojoj je objavljivao vjerske prijevode s »kranjskog« (slovenskog) te pjesme, novele i anegdote.

Lit.: *Program Kraljevske gimnazije u Zagrebu koncem školske godine 1861*, Zagreb, 1861; *Zagrebački katolički list*, br. 38, Zagreb, 21. IX. 1876; *Službeni glasnik kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade, odjel za bogoštovlje i nastavu, Chronologički popis naredaba u »Službenom glasniku« za godinu 1887.*, Zagreb, 1887; M. Evetović, *Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata*, Subotica, 2010.

M. Bara

KUZMIĆ, Ljudevit (Sombor, 10. VII. 1852. – Sombor, 30. VIII. 1893.), učitelj, kulturni djelatnik. Sin je vojnoga časnika Vendelina i Terezije, rođ. Lukačević. Obitelj je podrijetlom iz Harkanovaca u Slavoniji, gdje su mu pokopani majka i sestra. Otac mu je bio husar u revoluciji 1848./49. Brat je svećenika Josipa Kuzmića (Sombor, 4. VII. 1844. – Donji Miholjac, 2. VIII. 1919.), koji je službovao u Slavoniji (Marijanci, Radikovci, Harkanovci, Donji Miholjac). Bio je oženjen Katarinom, rođ. Balić. Učiteljsku školu završio je u Pečuhu 1872., nakon čega je predavao u pučkim školama u Sonti (1873.), Bikiću (*madž.* Bácsbokod, 1874.), Gari (1875.-78.) te u središnjoj rimokatoličkoj pučkoj školi u Somboru (1879.-91.). Bio je suradnik lista *Bunjevac*, koji je 1882. u Somboru pokrenuo i uređivao svećenik Ivan Bátor (Burnač). Neovisno o njemu, za istu je godinu objavio *Zom-*

borski pravi Bunjevačko-šokački kalendar sa slikami, koji je »samo u Somboru i obližnjim selima prolazio«. Od samoga početka izlaženja »zabavnog i poučnog misečnika« *Nevena*, koji je 15. I. 1884. u Baji pokrenuo kačmarski učitelj Mijo Mandić, uključio se kao suradnik. Suradnja s Mijom Mandićem napose je intenzivirana nakon premještanja izlaženja *Nevena* iz Baje u Sombor 15. VII. 1884., kada postaje »glavni suradnik i korektor *Nevena*«. Pisao je članke o gospodarskim temama, među ostalim o voćarstvu, pčelarstvu, svilarstvu i obradi zemlje. U *Nevenu* je 1886. potpisan kao »nadziratelj svilarstva«. Miji Mandiću pomogao je u sastavljanju molitvenika *Nebesko janješće* (Zombor, 1885.). Preseljenje izlaženja *Nevena* iz Sombora u Suboticu u svibnju 1887. dodatno je utjecalo na to da se zbog duže bolesti povuče iz suradništva u listu. Kao dobar metodičar, sudjelovao je u stručnom radu učitelja somborskog okružja. Bio je jedan od onodobnih najvažnijih preporodnih bunjevačkih prosvjetnih djelatnika u Somboru i okolici.

Lit.: *Neven*, 1/1884, Baja; Lj. Kuzmić, Bunjevac i Šokac kao uman gospodar, *Neven*, 11/1884, 5/1885, Sombor, 1884; *Neven*, 5,9/1885, 2,4,5,10,12/1886, Sombor; *Neven*, 10/1893, Subotica; M. Mandić, Kako su poslale (sic!) bunjevačke novine i bunjevački kalendari?, *Pravi bunjevački kalendar za prostu godinu 1934.*, Subotica, 1933; I. Kujundžić, Bunjevačko-šokačka bibliografija, *Rad JAZU*, 355, Zagreb, 1969; M. Beljanski, *Sombor i bunjevački narodni preporod (1870-1945.)*, Sombor, 1971; S. Vasiljević, *Znameniti Somborci*, Novi Sad, 1989; A. Sekulić, *Bački Hrvati*, Zagreb, 1991; A. Jarm, *Dijecezanski svećenici koji su djelovali na sadašnjem području Biskupije Đakovačke i Srijemske od 1701. do 2003. godine*, Đakovo, 2003; S. Maroslavac, *Donji Miholjac kroz stoljeća*, Đakovo, 2007; M. Evetović, *Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata*, Subotica, 2010; S. (Ž.) Fratrić, Stare somborske škole, *Miroљub*, 4/2001, Sombor; M. Cindori-Šinković, E. Bažant, N. Bašić Palković, *Bunjevačko-šokački kalendari 1868-1914 : Bibliografija*, Subotica, 2011; <http://archivum.asztrik.hu/?q=oldal/nepiskolak>

M. Bara i T. Vuković

KUŽIŠ?!, mjesečni podlistak tjednika *Hrvatska riječ* za mladež. Kao prvi časopis toga tipa na hrvatskom jeziku u povijesti novinstva u Bunjevaca i Šokaca u Bačkoj,

Kužiš?!, br. 68-69, Subotica, 2013.

počeo je izlaziti u srpnju 2007. U pokretanju lista sudjelovala je i udruga mladeži *CroV* iz Subotice. Namijenjen je mladima od 15 do 30 godina. Broj stranica je 24. Mjesečnik objavljuje tekstove koji se bave različitim aspektima života mladih Hrvata u Vojvodini, kao i općim temama vezanim za omladinsku populaciju (srednjoškolsko obrazovanje i studiranje, omladinske politike, rad institucija i ustanova za mladež, znanstveni trendovi, popularna kultura...). Također, autorima otvara prostor i za objavljivanje tekstova komentarskoga tipa. Časopis ujedno nastoji pridonijeti učenju te usavršavanju hrvatskoga standardnoga jezika kod čitatelja.

Prva urednica časopisa bila je Olga Perušić (poslije udana Horvat), a od 2011. urednik je Davor Bašić Palković.

Lit.: www.hrvatskarijec.rs/stranica/kuzis

D. Bašić Palković

KVAS (*praslav.* kvas < *indoeurop.* kwat: kiseliti), tvar koja se sastoji od jednostaničnih gljivica iz roda *Saccharomyces*; kvasac. U Vojvodini se ponegdje kaže *germa*, međutim ta riječ u bunjevačkom i šokačkom govoru nije zabilježena. U novije vrijeme umjesto tradicionalne riječi rabi se riječ *kvasac*.

Pojedinačne gljivice kvasa ovalnoga su oblika, veličine manje od milimetra. One proizvode enzime koji pretvaraju šećere (glukozu, fruktozu, saharozu, maltozu...) u alkohol (etanol). Tom prilikom nastaje i plinoviti ugljični-dioksid (CO₂). Od četiri grama šećera nastaje jedna litra ugljičnoga dioksida.

Gljivice kvasa nalaze se doslovce na svakom mjestu: u zemljištu, u vodi, lebde u zraku, na površini biljaka i njihovih plodova. Od prehistorijskih vremena kvas se upotrebljava za spravljanje kruha, a primjenjuje se i u proizvodnji piva, vina, alkohola te u brojnim drugim tehnološkim postupcima.

U tijestu od brašna nalazi se manja količina maltoze, koja nastaje iz škroba. Kada se kvas doda tijestu, on pretvara maltozu u etanol i ugljični dioksid. Plinoviti ugljični dioksid uzrokuje dizanje tijesta, od čega kruh dobiva svoju karakterističnu šupljikavost. Prilikom pečenja tijesta etanol ispari te ga u kruhu nema. Za dobivanje kruha upotrebljava se takozvani pekarski ili pivski kvasac, koji se sastoji od gljivica vrste *Saccaromyces carvisae*.

U vremenima kada su Bunjevci pretežito živjeli na salašima s imanjem, koji su bili u velikoj mjeri samoodržive gospodarске cjeline, u grad ili selo išlo se uglavnom tek tržnim danima na tržnicu te nedjeljom

u crkvu. Kruh je bio jedna od nužnih namirnica za mnogobrojnu čeljad i pekao se na samom salašu. Kako se u nabavu nije išlo svakodnevno, pa se ni kvasac nije mogao kupiti, domaćice su se snalazile kako bi ga što rjeđe kupovale, iako nije bio skup. Kvas za kolače sušile su tako u mrvicama pomiješanima s brašnom. Za kruh se postupalo drugačije. Uvijek kad bi se mijesio kruh ostavljao bi se komad tijesta. Količina tijesta ovisila je o broju članova obitelji. To bi se tijesto ostavljalo na tanjur u kuhinju u prozor i pokrilo gazom. Kada se sljedeći put pravio kruh, taj se ostavljeni zamotuljak stavljao u mlaku vodu s malo šećera da »krene«.

U Lemešu je bio bunjevački običaj da majka, kada udaje kćer, u štafir stavi i dio svojega kvasa, suhoga i od tijesta, kako bi mlada imala vlastiti kruh, koji će dijeliti sa svojim suprugom. Često su mladenci živjeli na salašu, a stariji članovi porodice u selu ili gradu, pa je mlada snaša bila zadužena za kruh za cijelu obitelj. Na taj način kvas u malom zamotuljku tijesta simbolizirao je početak novoga života u novoj zajednici.

Lit.: A. Sekulić, *Bački Bunjevci i Šokci*, Zagreb, 1989; A. Sekulić, *Rječnik govora bačkih Hrvata*, Zagreb, 2005; J. Amendola, N. Rees, *Understanding Baking: The Art and Science of Baking*, Wiley, New York, 2002; Ž. Mandić, *Rječnik govora santovačkih Hrvata*, Pečuh, 2016.

I. Gutman i L. Knezy Tošaki

DOPUNE

ABRAMOVIĆ, Ivan (Aljmaš /madž. Bácsalmás/, 14. V. 1883. – Sombor, 13. VII. 1977.) odvjetnik, javni bilježnik, društveni djelatnik. Sin je Franje i Angele, rođ. Prikidanović. Nakon što je srpska vojska zaposjela područja do demarkacijske crte određene Beogradskim primirjem 13. XI. 1918., s Albom Tumbasom predstavljao je Aljmaš na samoproklamiranoj Velikoj narodnoj skupštini u Novom Sadu 25. XI. 1918., na kojoj su predstavnici slavenskih naroda, koji su tada činili oko 1/3 stanovništva južne Ugarske, aklamacijom odlučivali o odcjepljenju od Mađarske. Skupština ga je izabrala za jednoga od 50 članova Velikoga narodnoga vijeća, koje je trebalo biti vrhovna vlast na području Baranje, Bačke i Banata obuhvaćenom demarkacijskom crtom do konačnoga organiziranja jugoslavenske države. Tijekom okupacije bio je kotarski načelnik za Aljmaš. Uz Šimu Rudića iz Aljmaša te somborskoga kapekana Franju Piukovića rodom iz Aljmaša, bio je član izaslanstva iz Bajskog trokuta (tadašnji gradonačelnik Bajke Vasa Dolinka, Martin Matić, Josip Vuković – Đido, Petar Pekić, Pajo Išpanović i dr.) koje je na poticaj Jovana Cvijića početkom listopada 1919. bilo u Parizu na Mirovnoj konferenciji u bezuspješnom nastojanju da promijeni prijedlog odluke teritorijalne komisije Mirovne konferencije utvrđen travnja 1919. da Bajski trokut ostane u Mađarskoj. Nakon konačnoga razgraničenja između Kraljevine SHS i Mađarske te povratka mađarskih vlasti u Bajski trokut u kolovozu 1921. optirao je za Kraljevinu SHS i sa suprugom Margitom, rođ. Horvat, preselio se u Sombor. Bio je odvjetnik 1913.-32., zatim je imenovan kraljevskim javnim bilježnikom u Somboru 1933. te je opet odvjetnik 1943.-47. i 1950.-59. Živio je u Bajskom sokaku (Vojvođanska ulica) u Somboru, a kaštelj s vinogradom i kućom za biroše obitelj je imala na Bezdanskom putu. Kaštelj je srušen 1970-ih, a nakon njegove smrti kuća za biroše i cijeli posjed od nekoliko jutara prodani su kao placevi. Sin Ladislav, liječnik, potkraj 1970-ih preselio se u Mađarsku.

Lit.: J. Šokčić, *Subotica pre i posle oslobođenja*, Subotica, 1938; P. Pekić, *Povijest oslobođenja Vojvodine*, Subotica, 1939; T. Iskravljev, *Rapseće srpskog naroda u Sremu 1914 godine i Mađari : Sa mađarske granice Bajski trokut i Sent-Andreja*, Novi Sad, 1941; *Naše novine*, 40, Zombor, 31. XIII. 1943; A. Mitrović, *Razgraničenje Jugoslavije sa Mađarskom i Rumunijom 1919-1920*, Novi Sad, 1975; S. Beljanski (ur.), *Spomenica : 75 godina Advokatske komore Vojvodine (1921-1996)*, Novi Sad, 1996; G. Malović, *Seoba u maticu : spiskovi srpskih optanata u Mađarskoj 1920-1931.*, 2, Novi Sad, 2010; D. Njegovan, *Prisajedinjenje Vojvodine Srbiji 1918.*, Novi Sad, 2018.

Z. Vasiljević

BABIJAŠ, Željko (Bač, 7. XII. 1966.), dizač utega. Sin je Josipa i Anke, rođ. Tomac, iz Bođana. Osmogodišnje školovanje svršio je u Bođanima i Vajskoj, a srednjoškolsko obrazovanje metalske struke u Odžacima. Član KDT *Herkules* iz Bača bio je 1981.-89. Na prvenstvima Jugoslavije osvajao je medalje u svim dobnim skupinama: kao mlađi junior bio je viceprvak 1982. u Somboru (kategorija do 60 kg), kao stariji junior bio je prvak 1983. u Beogradu (do 60 kg), 1984. u Somboru (do 67 kg), 1985. u Barajevu (do 75 kg) i 1986. u Splitu (do 75 kg), te kao senior viceprvak 1985. u Baču (do 75 kg) i prvak 1988. u Splitu (do 75 kg). Uz to bio je višestruki prvak AP Vojvodine i SR Srbije. Posebno se istaknuo 1983. kada je postigao četiri državna juniorska rekorda u trzaju, izbačaju i olimpijskom biatlonu. Ukupno je tijekom karijere postigao 25 državnih rekorda. Nastupao je za reprezentaciju Jugoslavije u dobnim skupinama za mlađe juniore, juniore i seniore 1984.-89. Kao junior je na Balkanskom prvenstvu 1985. u Kavali (Grčka) u kategoriji do 75 kg osvojio dva druga mjesta (u trzaju i izbačaju) i jedno treće (u biatlonu). Njegovi osobni rekordi su u trzaju 132,5 kg, u izbačaju 170 kg i u biatlonu 300 kg.

Proglašen je za najboljeg juniora Saveza Jugoslavije za dizanje tegova i za najboljeg sportaša Općine Bač 1983.

Od konca 1992. živi i radi u Njemačkoj.

Izvor: osobni iskaz Željka Babijaša.

Lit.: *Almanah jugoslovenskog sporta 1982*, Beograd, 1983; *AJS 1983*, Beograd, 1984; *AJS 1984*,

Beograd, 1985; *AJS 1985*, Beograd, 1986; *AJS 1986*, Beograd, 1987; *AJS 1988*, Beograd, 1989; S. Banjac, *Klub dizača tegova u Baču 1953-2003*, Bač, 2003.

J. Dumendžić i E. Hemar

BALAŽEVIĆ, Franjo (Tavankut, 20. IV. 1948.), hrv. Sin je Ivana i Ilke, rođ. Breščanski. Najranije djetinjstvo proveo je u rodnom mjestu, a od 1952. živio je u Subotici. Izučio je zanat za autoelektričara u Subotici. Radi dobivanja stipendije na Višoj tehničkoj strojarskoj školi preselio se 1968. u Karlovac, gdje je i diplomirao. Od 1971. boravio je u Zagrebu, gdje je apsolvirao na Prometnom fakultetu, a od 1977. živi u Sloveniji (Mirna Peč kraj Novoga Mesta). Tijekom radnoga vijeka bio je zaposlen u više tvrtki: *Dinamotrans* u Subotici, *MeBa* u Zagrebu (služba kontrole i prodaje), u Novom Mestu u tvornicama *IMV* (planer proizvodnje za osobna vozila), *Pionir* (voditelj prodajne službe) i *Gojanci* (direktor servisne službe za automobile). Do umirovljenja je radio u Nuklearnoj elektrani Krško (voditelj nabave). Neko vrijeme bavio se i poduzetništvom kao vlasnik farme koka nesilica kraj Novoga Mesta. Živi kao umirovljenik u Novom Mestu.

Franjo Balažević

Njegov polubrat po majci Petar Breščanski privukao ga je hrvanju. Sportsku karijeru započeo je 1957. kao hrv. grčko-rimskog stila kod trenera Stevana Gioana u *Spartaku* iz Subotice. Nije bio izrazito snažan, ali je to nadoknadio usavršavanjem tehnike i podizanjem kondicije. Juniorski prvak Jugoslavije postao je 1964. u Subotici u kategoriji do 55 kg i 1965. u Petrinji u

kat. do 59 kg. Prelaskom u Karlovac nastupao je za ekipu *Željezničara*. Kao član novoga kluba na seniorskom Prvenstvu Jugoslavije u kat. do 62 kg osvojio je 2. mjesto 1968. u Beogradu i 3. mjesto 1969. u Somboru. Za državnu reprezentaciju nastupio je na XVI. balkanskom prvenstvu u rujnu 1968. u Constanti (Rumunjska) i osvojio je srebrnu medalju u kat. do 63 kg. U studenom iste godine bio je prvi na turniru olimpijskih nada (do 20 godina) u Zagrebu. Od 1971. hrvao je za Omladinski teškoatletski klub *Lika* iz Zagreba, s kojim je ostvario najveće uspjehe: kao član prvoga sastava osvojio je 1. saveznu hrv. ligu 1971. i u sezoni 1974./75., u Kupu europskih prvaka (KEP) osvojio je 3. mjesto na premijernom finalnom turniru 1972. u Zagrebu i 1975. na finalnom turniru u Lapui (Finska). Kao pojačanje *Spartaka* nastupio je u KEP-u 1977. na finalnom turniru u Dębici (Poljska), kada su osvojili 4. mjesto. U pojedinačnoj konkurenciji na Prvenstvu Jugoslavije do 62 kg bio je viceprvak četiri puta uzastopno (Subotica, 1976., Beograd, 1977., Majdanpek 1978., Sinj, 1979.), kada je uvijek pobjeđivao Ivan Frgić iz Sombora, a tri je puta osvajao 3. mjesto (Sombor, 1971., Zagreb, 1972., Zrenjanin, 1973.). Iako nije nikada postao seniorski prvak države, osvojio je ukupno devet pojedinačnih medalja i bio je jedan od uspješnijih hrvatskih hrv. 1970-ih. Osvojio je više naslova pojedinačnoga prvaka SR Hrvatske te je s *Likom* bio pobjednik 1. međurepubličke lige – Zapad. Na Memorijalu Rogera Coulona u Clermont Ferrandu (Francuska) 1977. osvojio je 3. mjesto u kat. do 62 kg i iste godine proglašen je za najboljega hrv. OTAK *Like*. Aktivnu sportsku karijeru završio je 1984. Na svojem imanju u Sloveniji više je godina trenirao lokalne mlade hrv. koji su potom nastupali za juniorsku ekipu *Like* na raznim natjecanjima. U izboru Saveza organizacija fizičke kulture Karlovca proglašen je za najboljega gradskog sportaša 1968.

Izvor: osobni iskaz Franje Balaževića iz Novog Mesta.

Lit.: *Almanah jugoslovenskog sporta 1964-1968*, Beograd, 1970; D. Marović, *Junaci strunjača*:

rvački prvaci od 1945. do 1972. (brošura), Zagreb, 1972; D. Kolundžija, *Rvanje u Jugoslaviji*, Beograd, 1998; Z. Švegar, *Dva stoljeća športa u Karlovcu: 1800.-2000.*, Karlovac, 2001; M. Ilić, *Lika u Zagrebu: 35 godina Hrvackog kluba Lika*, Zagreb 1966.-2001, Zagreb, 2003; E. Hemar, *Josip Corak – hrvacki as iz Like*, Zagreb, 2018.

E. Hemar

BAŠIĆ PALKOVIĆ, Marina (Subotica, 26. II. 1992.), kuglačica. Kći Grge i Kate, rođ. Buljovčić. Do pete godine živjela je u Gornjem Tavankutu, a zatim se preselila u Suboticu. Prva četiri razreda pohađala je u OŠ *10. oktobar*, a u lipnju 2003. trajno se nastanila s obitelji u Rijeci. Tu je završila Srednju medicinsku školu 2011. i diplomirala na Medicinskom fakultetu 2015. sa zvanjem stručna prvostupnica fizioterapije. Državni ispit položila je 2017. te dobila licencu za rad u struci, nakon čega se zaposljava u Ustanovi za zdravstvenu njegu i rehabilitaciju bolesnika *Dijana Ban* u Rijeci.

Kuglanjem se počela baviti u petom razredu OŠ *Nikole Tesle* u Rijeci. Od 2004. registrirana je za KK *Mlaka* iz Rijeke, a 2010.-15. prema osnovi dvojne registracije nastupala je za KK *Policajac* iz Ogulina i KK *Rijeka* u 2. hrvatskoj kuglačkoj ligi za žene zapad – jug. Paralelno je na svim ostalim natjecanjima igrala za matični KK *Mlaka*. U kadetskoj konkurenciji postala je prvakinja Hrvatske u parovima 2006. u Čakovcu (s Nikom Cvitković) i ekipno 2007. u Đakovu. Kao juniorka osvojila je državno prvenstvo do 18 godina ekipno 2008. u Bjelovaru i do 23 godine ekipno 2012. u Ozlju te u parovima u sezoni 2013./14. u Velikoj Gorici (s Nikom Grubišić). Sudjelovala je na Svjetskom juniorskom prvenstvu do 23. godine u Bautzenu (Njemačka) 2012., kada je ekipno s reprezentacijom Hrvatske osvojila 4. mjesto. U seniorskoj konkurenciji s ekipom *Mlake* osvojila je pet puta 1. hrvatsku kuglačku ligu (sezone 2011./12., 2014./15., 2015./16., 2017./18. i 2018./19.) i četiri puta Kup Hrvatske (2012. u Varaždinu, 2013. u Splitu, 2017. u Rijeci, 2018. u Zaboku). S ekipom je uspješno sudjelovala u međunarodnim klupskim kupovima: u Svjetskom kupu – 5. mjesto u Augsburgu 2012., 3. mjesto u Bačkoj Topoli 2015., 3.

mjesto u Bolzanu 2016., 2. mjesto u Zaprešiću 2018.; u Europskom kupu – 3. mjesto u Skoplju 2009., 2. mjesto u Splitu 2010., 5. mjesto u Bolzanu 2011., 2. mjesto u Augsburgu 2013., 3. mjesto u Varaždinu 2014., 6. mjesto u Hirschau 2017.; na završnom turniru Lige prvakinja – za sezone 2013./14. u Straubingu (4. mjesto), 2014./15. u Straubingu (3. mjesto), 2015./16. u Bambergu (3. mjesto), 2016./17. u Podbrezovoj (4. mjesto) i 2018./19. u Zaprešiću (2. mjesto).

Kao članica KK *Mlake* dobitnica je priznanja za najbolju seniorsku žensku ekipu Primorsko-goranske županije u izboru Zajednice sportova PGŽ-a sedam puta: 2010. i 2013.-18. te za najbolju žensku ekipu Grada Rijeke u izboru Riječkoga sportskoga saveza šest puta 2013.-18. Sa svojim klubom dobitnica je i priznanja Godišnja nagrada Grada Rijeke 2016.

Izvori: osobni iskaz Marine Bašić Palković; Dokumentacija KK *Mlaka* (pripremio Lores Agotić).

Lit.: *Sportski godišnjak Zajednice sportova Primorsko-goranske županije*, Rijeka, (godišta 2006.-18.); I. Vaupotić, Kuglačice *Mlake* osvojile četvrtu titulu prvaka, i ne misle stati!, *Novi list*, Rijeka, 25. III. 2019.

E. Hemar

BOGEŠIĆ, Ladislav – Lazo (Subotica, 5. X. 1911. – Subotica, 28. II. 2012.), nogometaš, sportski djelatnik. Sin je Mihajla i Marije, rođ. Bošnjak. Završio je dva razreda građanske škole u Subotici. Odrastao je u dijelu Subotice iza gradske Kalvarije sa samohranom majkom, bakom i tetom kao najstarije dijete u obitelji uz dva brata. Nogomet je počeo igrati kao dječak, a s 15 godina postao je član lokalnoga kluba *Hajduk*. Na poziv Ljudevita Vujkovića Lamića - Moce prešao je u *JAD Bačku* i zaigrao za prvu ekipu 1933. i 1934. Zatim je 1935. zbog osiguranoga zaposlenja na željeznici pristupio ŽAK-u Subotica (Željezničarski atletski klub), za koji je nastupao do 1941. Igrao je na poziciji centarhalfa (srednjega braniča). Iako je bio visok samo 1,73 m, odlično je skakao i igrao glavom. Kao jedan od najistaknutijih igrača, s ekipom ŽAK-a osvojio je Prvenstvo Subotičkoga

nogometnoga podsaveza (SNP) u sezona-
ma 1934./35., 1935./36. i 1938./39. Jedini
nastup u završnici Državnoga prvenstva

Ladislav Bogešić

Kraljevine Jugoslavije imao je sa ŽAK-
om 1936., kada su ispali po kup-sustavu
u osmini finala od *Slavije* iz Osijeka. Na
vrhuncu igračke karijere imao je ponudu
od višestrukoga državnoga prvaka HŠK
Građanski iz Zagreba za prelazak u njihove
redove, ali je zbog obitelji ostao u Subotici.
Nakon formiranja Srpskoga loptačkoga
saveza 1939. sa ŽAK-om je igrao u Srp-
skoj ligi, u kojoj je klub najbolji plasman
ostvario u sezoni 1940./41. osvojivši 5. mje-
sto. Nastupao je za gradsku reprezentaciju
Subotice i SNP-a. Povodom održavanja
Olimpijskih igara u Berlinu uz ostale istak-
nute mjesne sportaše nosio je 27. i 28. VII.
1936. olimpijsku štafetu kroz Suboticu. Za
vrijeme Drugoga svjetskoga rata u Subo-
tici je nastavio igrati nogomet pod prezi-
menom Bogár nastupajući za SVAC (Sza-
badkai Vasutas AC – preimenovani ŽAK)
u 2. mađarskoj ligi. Prilikom povlačenja
mađarskih vojnih snaga iz Subotice 10. X.
1944. bio je svjedok smrtnoga ranjavanja
sportaša i zapovjednika Subotičkoga parti-
zanskoga odreda Jovana Mikića – Spartaka
na željezničkoj postaji, gdje je radio.

U socijalističkoj Jugoslaviji ponovno
je postao član obnovljenoga ŽAK-a, ali
su komunističke vlasti donijele odluku o
prestanku djelovanja predratnih sportskih
klubova. Zbog toga je 21. IV. 1945. u Su-
botici bio među osnivačima Fiskulturnoga
omladinskoga sportskoga društva (FOSD)

Jovan Mikić – Spartak. U novom je Druš-
tvu za ekonoma izabran u prosincu 1945.,
a za predsjednika u siječnju 1946. Odmah
nakon osnivanja postao je prvi kapetan
nogometne momčadi, a aktivnu igračku
karijeru završio je 1950. Zatim je bio no-
gometni sudac 1953.-68. Svoj radni vijek
do umirovljenja 1972. proveo je kao ad-
ministrator na željezničkoj stanici u Subo-
tici. Preminuo je u 101. godini života kao
najstariji sportaš i nogometaš u Subotici i
Republici Srbiji.

Više članova njegove porodice aktivno
se bavilo sportom. Njegov jedini sin Miro-
slav Bogešić (Subotica, 1. X. 1951. – Subo-
tica, 19. IX. 2017.) bio je član Košarkaško-
ga kluba *Spartak* 1968.-75. Igrao je cijelu
karijeru u 2. saveznoj ligi, a 1970. došao je
s klubom do četvrtfinala državnog Kupa.
Miroslavova supruga Marija Bogešić, rođ.
Peić Tukuljac (Subotica, 1. V. 1957.), bavila
se streljaštvom i odbojkom. U streljaštvu je
bila prvakinja Vojvodine i druga u SFRJ.
Sedam godina nastupala je za Odbojkaški
klubu *Spartak*. S ekipom se uspjela u se-
zoni 1976./77. plasirati u 1. saveznu odboj-
kašku ligu. Dobitnica je Plakete za najbolju
sportašicu Subotice 1974. u konkurenciji
sportaša iz streljaštva. Njihova djeca nast-
avila su obiteljsku sportsku tradiciju. Mar-
ko Bogešić (Subotica, 1. X. 1981.) igrao
je odbojku za klubove *Next generation*
u Subotici i *Medicinar* u Zagrebu. Mihajlo
Bogešić (Subotica, 9. IX. 1983.) bio je ta-
lentirani košarkaš. U mlađoj dobi igrao je
za reprezentaciju SR Jugoslavije. Bio je
član prvoligaških klubova *Spartak*, *Grude*
(BIH), *Koper* i *Elektra Šoštanj* (Slovenija).
Mia Bogešić (ud. Bogešić-Hrستیć, Subotica,
25. IX. 1985.) bila je uspješna odbojkašica.
Igrala je četiri godine u *Spartaku*, a od toga
jednu sezonu u 1. odbojkaškoj ligi Srbije i
Crne Gore. Nakon dolaska na studij u Za-
greb u sezoni 2004./05. s ekipom HAOK
Mladost osvojila je 1. hrvatsku ligu i Kup
Hrvatske. U odbojci na pijesku sa ŽKOP
Jarun iz Zagreba postala je višestruka pr-
vakinja Hrvatske i osvajačica Kupa Hrvat-
ske. Za postignute rezultate dobitnica je
nagrade *Franjo Marković* za najuspješniju

sportašicu Filozofskoga fakulteta u Zagrebu u akademskoj godini 2007./2008.

Izvori: osobni iskaz i dokumentacija Mije Bogešić-Hrstić iz Zagreba.

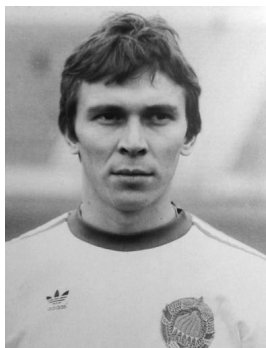
Lit.: Štafeta, *Subotički športski list*, br. 57, Subotica, 25. VII. 1936; M. Brustulov (ur.), *Sportsko društvo železničara Spartak Subotica 1945*, Subotica, 1995; I. Pletikosić, Ljudi koji su obeležili prvih 50 godina SDŽ Spartak: Laza Bogešić, fudbaler i prvi predsednik FK Spartak : Fudbal – kao najveća ljubav, *Sportske Subotičke novine*, Subotica, 16. I. 1996; B. Filipović, Ceo grad – u jednom timu, *Sportske Subotičke novine*, Subotica, 23. IV. 1996; Ž. Inić, *Knjiga o »Spartaku« 1945-1947 1947-1997*, Subotica, 1997; D. Prčić, Mihajlo Bogešić, velika košarkaška nada iz Subotice, *Hrvatska riječ*, br. 4, Subotica, 21. II. 2003; Dobro nameštenje moj ostvareni san, *Subotičke novine*, 28. VII. 2006, Subotica; T. Mišić, *Istorija subotičke košarke 1942-2009*, Subotica, 2009; N. Jakovljević, *Fudbalska takmičenja Južnih Slovena : 1873-1941*, Subotica, 2018.

E. Hemar

BOŠNJAK, Dragan (Kanjiža, 19. X. 1956. – Senta, 27. III. 2019.), nogometaš, sportski djelatnik. Sin je Đorđa i Eme, rođ. Lőrincz. Nogometnu karijeru započeo je u *Potisju* iz Kanjiže. Kao talentirani junior debitirao je za prvu ekipu *Spartaka* iz Subotice sa 16 godina u sezoni 1973./74. Počeo je igrati kao krilo i napadač, a poslije je tijekom karijere promijenio više pozicija. Najbolje se snašao kao zadnji vezni igrač. Sa *Spartakom* je nastupao u 2. saveznoj ligi – Istok 1973./74. i 2. saveznoj ligi – Zapad 1975./76. U dvije drugoligaške sezone za klub je odigrao 31 utakmicu i postigao dva zgoditka. Potom je od 1976. do kraja 1979. bio standardni član prvoga sastava *Vojvodine* iz Novoga Sada. S tim klubom nastupao je u 1. saveznoj ligi te sudjelovao u najvećem međunarodnom klupskom uspjehu – osvajanju Srednjoeuropskoga kupa u sezoni 1976./77. Za *Vojvodinu* je odigrao 102 službene utakmice i postigao devet zgoditaka. Na poziv iz Zagreba u polusezoni 1979./80. prelazi u *Dinamo*. U najuspješnijem dijelu karijere s *Dinamom* osvaja 1. saveznu ligu 1982./83. i Kup Jugoslavije 1980. i 1983. te nastupa u finalu Kupa 1982. Bio je član odličnoga veznog reda Hadžić–Zajec–Bošnjak, koji je zajedno s ostalim igra-

čima iz te generacije vratio naslov prvaka Jugoslavije u Zagreb nakon 24 godine. Za *Dinamo* je odigrao 114 službenih utakmica i postigao četiri zgoditka. Nakon toga 1985. nastupao je šest mjeseci za *Dinamo* iz Vinokovaca. Potom je igrao za *Gaziantepspor* iz Gaziantepa (Turska) i *UE Figueres* iz Figueresa (Španjolska) 1985.-87. U sezoni 1987./88. vratio se u matični *Spartak* i nastupao u 2. saveznoj ligi – Zapad. Zbog ozljede koljena završio je igračku karijeru u *KVC Westerlo* iz Westerloa (Belgija) 1989.

Za mladu reprezentaciju Jugoslavije do

Dragan Bošnjak

21. godine igrao je 1977. i 1978. Sudjelovao je u osvajanju naslova prvaka Europe 1978. nakon ukupne pobjede protiv DR Njemačke u dvije finalne utakmice, 17. V. u Halleu 1:0 i 31. V. u Mostaru 4:4. Dao je svoj doprinos u tom velikom uspjehu kao standardni član prvoga sastava na obje polufinalne i finalne utakmice.

Nakon završetka igračke karijere vodio je kao trener više nižerazrednih vojvođanskih klubova. Obnašao je dužnost predsjednika Sportskoga saveza Općine Kanjiže.

Lit.: *Almanah jugoslovenskog sporta 1978.*, Beograd, 1979; *NK Dinamo 1945-1985*, Zagreb, 1985; V. Todorović, M. Gavrilović, *Osamdeset crvenobelih godina*, Novi Sad, 1994; Ž. Inić, *Knjiga o Spartaku 1945-1947 1947-1997*, Subotica, 1997; Dragan Bošnjak: Gos'n Ćiro je bio naše »čudovište« od čovjeka i trenera, *Jutarnji list*, Zagreb, 20. V. 2007.

E. Hemar

BREŠĆANSKI, Petar (Subotica, 3. VI. 1944. – Ljubljana, 25. VII. 2010.), hrvač. Sin je Ilke, rođ. Breščanski. Polubrat je po majci hrvača Franje Balaževića. Srednju građevinsku školu završio je u Subotici, a poslije je otišao na studij u Višu tehničku strojarsku školu u Karlovcu, gdje je već od ranije studirao njegov brat Franjo Balažević. Najprije je bio zaposlen u tvornici *Elektroremont* u Subotici, zatim je za vrijeme studija u Karlovcu istodobno radio u тамошњој *Jugoturbini*, a nakon diplomiranja, preselio je u Ljubljanu 1971., gdje je radio kao tehnolog u *Litostroju*.

Hrvanjem se počeo baviti u subotičkom *Spartaku*. Ekipni prvak države u hrvanju grčko-rimskim stilom postao je kao član *Spartaka* 1963. na turniru u Subotici i 1966. na turniru u Zrenjaninu. Kao pojačanje s ekipom OTAK *Like* iz Zagreba osvojio je 3. mjesto u Kupu europskih prvaka 1972. u Zagrebu. Na pojedinačnom Prvenstvu Jugoslavije kao član *Spartaka* osvojio je 3. mjesto 1963. u Beogradu u kategoriji do 97 kg, a kao član *Željezničara* iz Karlovca osvojio je 2. mjesto 1969. u Somboru u kategoriji preko 100 kg.

Pokopan je na gradskom groblju Žale u Ljubljani.

Izvor: osobni iskaz Franje Balaževića iz Novog Mesta.

Lit.: *Almanah jugoslovenskog sporta 1964-1968*, Beograd, 1970; D. Marović, *Junaci strunjača: rvački prvaci od 1945. do 1972.* (brošura), Zagreb, 1972; D. Kolundžija, *Rvanje u Jugoslaviji*, Beograd, 1998; Z. Švegar, *Dva stoljeća sporta u Karlovcu: 1800.-2000.*, Karlovac, 2001; M. Ilić, *Lika u Zagrebu: 35 godina Hrvackog kluba Lika, Zagreb 1966.-2001*, Zagreb, 2003; E. Hemar, *Josip Corak – hrvački as iz Like*, Zagreb, 2018.

E. Hemar

BUDANOVIĆ, Petar – Pero (Subotica, 11. IX. 1904. – Subotica, 10. I. 1937.), sokolski djelatnik. Rođen je u uglednoj bunjevačkoj obitelji Blaška Budanovića i Julije, rođ. Gabrić. U Subotici je završio osnovnu i srednju školu, a u Zagrebu je diplomirao na Pravnom fakultetu. Radio je kao policijski pristav u Subotici. Bio je član Hrvatskoga sokola u Subotici. Kada je nakon uvođenja

šestosiječanjske diktature kralja Aleksandra 1929. zabranjeno djelovanje svih nacionalnih udruženja u državi, među kojima i Hrvatskoga sokolskoga saveza, pridružio se novoj tjelovježbenoj organizaciji Savezu Sokola Kraljevine Jugoslavije, u kojem je kralj bio starješina (do 1929. Jugoslavenski sokolski savez) i postao član Sokolskoga društva Subotica. U tom je Društvu najprije bio tajnik 1931.-35., a zatim je izabran za zamjenika starješine, i tu je dužnost obnašao do kraja života. Istaknuo se prilikom organizacije IV. pokrajinskoga sokolskoga sleta SSKJ-a u lipnju 1936. u Subotici, kada je u Sletskom odboru bio zadužen za doček gostiju. Vrlo aktivno djelovao je u radu seoskih sokolskih četa. Često je obilazio subotičke salaše i promicao među seoskim sokolskim četama projugoslavenski duh. Među sokolima je smatran vođom bunjevačke mladeži jugoslavenske orijentacije. Uz to bio je rezervni oficir kraljevske vojske. Nakon njegove smrti organiziran je 11. I. 1937. velik sprovod u Subotici, na kojem je bilo prisutno više od 10.000 ljudi te brojni predstavnici sokolskih, sportskih, državnih, gradskih, policijskih i vojnih organizacija.

Lit.: Župa Novi Sad : Sokolsko društvo Subotica, *Sokolski glasnik*, br. 8, Ljubljana, 17. II. 1933; Sletski odbor, *Sokolski glasnik*, br. 15, Ljubljana, 10. IV. 1936; Brat Pero Budanović, *Sokolski glasnik*, br. 1, Ljubljana, 22. I. 1937.

E. Hemar

ČAKIĆ, Šime (Žednik, 1. III. 1915. – Subotica, 4. VI. 1996.), strojobravar, gospodarstvenik. Sin je Jose Čakića i Marije, rođ. Bajić. Nakon završetka tadašnje četverogodišnje osnovne škole dolazi u Suboticu i u željezničkoj radionici, tada u okviru ložionice Željezničke stanice u Subotici, uči za strojobravara, a nakon završenoga naukovanja zapošljava se u toj radionici 1929. U završnim borbama na kraju Drugoga svjetskoga rata ranjen je na batinskom bojištu. Kao prijeratni simpatizer radničkoga pokreta nakon završetka rata nastavio je raditi u svojoj radionici kao poslovođa i aktivno se uključio u proces obnove radionice, koja se 1952. izdvaja iz sastava Jugo-

slavenskih željeznica i postaje samostalno poduzeće *Đuro Pucar – Stari*, te je postao prvi predsjednik upravnoga odbora poduzeća. Brojni alatni strojevi, koji su kao dio ratnoga plijena bili namijenjeni drugim prostorima, završavali su zahvaljujući i njegovu angažiranju u njihovu poduzeću.

Nakon imenovanja za glavnoga direktora 1951. izdigao se iznad euforije radničkoga upravljanja zanatskim logikama te ih je odlučio zamijeniti stvaranjem modernih industrijskih kapaciteta. Bio je inicijator moderniziranja djelatnosti i stvaranja pravoga industrijskoga postrojenja – projektiranja, izgradnje i opremanja novih pogona izmještenih na novu današnju lokaciju izvan grada, u predgrađu Šandor (Aleksandrovo). God. 1954. poduzeće mijenja naziv u Tvornica vagona *Bratstvo*, kada počinje i njegov ubrzani razvoj. Započeta je izgradnja kompleksa na preko 20.000 m² pokrivenog prostora te se 1960. tvornica seli na novu lokaciju. Izgrađeni su, opremljeni i pušteni u rad novi pogoni s projektiranim kapacitetom popravka 6000 vagona godišnje, uz najmoderniji tehnološki proces. God. 1963. počela je i proizvodnja novih teretnih vagona, kapaciteta 1000 vagona godišnje, a 1972. proširuje se djelatnost i na proizvodnju čeličnih konstrukcija transportno-manipulacijske i tehnološke opreme. Usporedno s izgradnjom nove tvornice stipendiran je i brojni visokostručni kadar strojarškoga i ekonomskoga smjera radi osiguravanja uvjeta za funkcioniranje modernoga tehnološkoga i tržišnoga sustava. Kao sportski djelatnik, bio je tijekom 1950-ih član uprave FK *Spartak*, te je bio među nositeljima sportskoga razvoja u tvornici, prije svega tvorničkoga FK *Bratstvo*.

Nakon prestanka obavljanja direktorske funkcije u jesen 1962. premješten je na mjesto šefa transportnog odjela u tvrtki, u kojoj je ostao raditi do umirovljenja. Uz njegovo ime u velikoj se mjeri vezuje povijest ove tvornice, ne samo kao generalnog direktora s najdužim stažom u njezinoj povijesti (1945.-62.), nego napose kao vizionara, kako razvoja tvornice koja je tijekom 1980-ih upošljavala oko 1.400 djelatnika,

tako i jačanja industrijskih potencijala Subotice. U poslijeratnim godinama odlikovan je medaljom rada te je dobitnik Plakete povodom stogodišnjice postojanja i rada tvornice *Bratstvo*.

Tijekom 1990-ih tvornica *Bratstvo* je devastirana te je na kraju privatizirana 2011., kada je promijenila naziv u *Tatravagonka Bratstvo*.

Lit.: Rastu naše proizvodne snage, *Hrvatska riječ*, 48/1952, Subotica; V. Morača, *Od zanatske radionice do fabrike*, Subotica, [1966]; *Bratstvo Subotica : 1886-1986*, Subotica, 1986.

N. Zelić i S. Bukvić

HRVATSKO NARODNOSNO KULTURNO DRUŠTVO VODENICA → Kulturno-umjetničko društvo *Vodenica*

KATANČIĆ, Veco (Subotica, 18. XII. 1917. – Subotica, 21. VI. 1996.), partizanski prvoborac, revolucionar, vojni časnik. Sin je činovnika Josipa i kućanice Marije, rođ. Ivković. Stric je emigrantskoga aktivista Paula Katančića, a brat od strica gimnastičara Antuna Katančića. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Subotici. Vojni je rok služio u kraljevoj gardi, nakon čega se zaposlio kao službenik u Gradskoj kući. Već kao srednjoškolac bio je uključen u rad društvenih i kulturnih organizacija Hrvata u Subotici. Bio je aktivan u Bunjevačkom momačkom kolu, gdje je bio i član uprave; svirao je u tamburaškom orkestru, u kojem ga je poučavao Pere Tumbas Hajo; a pjevao je i u Hrvatskom pjevačkom društvu *Neven*.

Nakon dolaska mađarskih vlasti otpušten je s posla i već 1941. pristupa pokretu otpora, koji je organiziran u Subotici. Doznajući da je pod prismotrom policije, odlazi u Zagreb, gdje se preko »subotičke veze« (Cigo Vujković, Blaško Sudarević) priključio tamošnjemu pokretu otpora. Početkom 1942. prelazi u Žumberak, gdje se priključuje tamošnjoj partizanskoj jedinici, koja je poslije prerasla u odred. U Žumberku je bio do 1. XI. 1943., kada prelazi u Bosnu i Hercegovinu kao časnik XIII. hrvatske proleTERSKE brigade, koja je postala dijelom I. proleTERSKE divizije. Kulturnim radom

nastavio se baviti i u ratu – bio je kratko vrijeme komesar centralnoga kazališta ZAVNOH-a te delegat na prvom i jedinom za vrijeme rata Kongresu kulturnih radnika Hrvatske, održanom u Topuskom 1944. U završnim borbama pred kraj rata sudjeluje u oslobađanju Ilirske Bistrice, Pule i Rijeke, a borbene aktivnosti završava 15. V. 1945. nakon pada Trsta. Iz rata izlazi u činu kapetana prve klase.

Veco Katančić

Nakon rata ostao je u vojnoj službi kao aktivna vojna osoba. Vojnu akademiju u Beogradu završio je 1952. Do umirovljenja je službovao u 12 mjesta u Sloveniji, Hrvatskoj, Makedoniji i Srbiji (Ljubljana, Vipava, Metlika, Kavadarci, Kičevo i dr.). U Suboticu se vraća 1957., gdje ostaje do kraja života. Tu je jedno vrijeme bio zapovjednik tzv. druge kasarne, zatim Doma JNA, a radio je i u gradskome vojnome odsjeku. U činu potpukovnika umirovljen je na osobni zahtjev 1968. U kulturni život grada se vraća 1970. – jedan je od osnivača HKUD-a *Bunjevačko kolo*. U vrijeme obnove višestranačkoga sustava u Jugoslaviji, pristupio je DSHV-u početkom 1990-ih.

Dva puta je biran za predsjednika subotičkoga udruženja Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkoga rata (SUBNOR), a u nekoliko mandata bio je član najužega vodstva. Nositelj je brojnih odličja, među kojima i Ordена zasluge za narod sa srebrnom zvijezdom, Ordена hrabrosti, Ordена Narodne armije sa srebrnom zvijezdom, Ordена za vojne zasluge sa zlatnim mače-

vima i dr. Pokopan je uz vojne počasti u obiteljsku grobnicu na Bajškome groblju u Subotici.

Izvor: osobni iskaz Bele Tonkovića iz Subotice.

Lit.: *Subotičke novine*, 20. III. 1970, 27. III. 1970, 29. V. 1970, 28. VI. 1996, Subotica; T. Radošević, *Trinaesta proleterska brigada »Rade Končar«*, Beograd, 1984; *Žig*, br. 23, br. 51, Subotica, 1995, 1996.

P. Katančić

KRUPEŽEVIĆ, Vladislav (Velika Krnska kraj Mladenovca, 1. I. 1876. – Beograd, 29. IX. 1945.), general. Nakon šest razreda gimnazije nastavio je školovanje na vojnim školama u Srbiji i Francuskoj. Napredovao je od čina potporučnika (1897.) do divizijskoga generala (1925.). Službu završava 1929. U završnici Prvoga svjetskoga rata, kao pukovnik i zapovjednik topništva Dunavske divizije, sudjeluje u proboju Solunske fronte i nastupanju srpske vojske do demarkacijskih crta sjeverno od Subotice. Prvi kontingent postrojba prebacivao se iz Novoga Sada vlakom. U tim prijelomnim povijesnim trenucima u prvoj polovini studenoga 1918., u kojima je središnja točka zaposjedanje Subotice 13. XI. 1918. od strane srpske vojske samo nekoliko sati prije potpisivanja Beogradskoga ugovora o primirju, otpočelo je novo političko i državopravno razdoblje, koje će determinirati i sve ostale društvene procese. Njegova osnova bila je presijecanje svih veza s Budimpeštom i uspostavljanje novih s Beogradom. Kada je toga dana došla vijest da se vlak sa srpskom vojskom već nalazi kod Žednika, puk se okupio na subotičkom kolodvoru, na koji je u 18,35 sati vlak stigao. U razmjeni pozdrava u ime srpske vojske govorio je potpukovnik Ante Živulović. Već sljedećeg dana 14. XI. stigle su i druge vojne postrojbe ne čelu s pukovnikom Krupeževićem, koji je postavljen za zapovjednika mjesta. Cilj i opravdanje vojne uprave bio je održavanje općega reda i javne sigurnosti te 15. XI. izdaje proglas kojim se stanovništvu, među ostalim, nalaže predaja lovačkoga i drugoga oružja, zabranjuje širenje alarmančnih glasina te uvodi zabrana kretanja nakon 23 sata.

U nedjelju 17. XI. organizirana je velika svečanost u čast srpskoj vojsci i odcjepljenja od Ugarske, kada je Krupežević nazočio na misi zahvalnici u crkvi sv. Roka, koju je predvodio Blaško Rajić, a zatim je kolona Bunjevaca i Srba s hrvatskim i srpskim barjacima otišla na blagodarenje u subotičku pravoslavnu crkvu, koje je predvodio Marko Protić. Sljedeći krupan korak bilo je preuzimanje administrativno-političke vlasti, kada Krupežević 18. XI. saopćava mađarskoj upravi grada da ih po zapovijedi vrhovne komande razrješava dužnosti i postavlja novu gradsku upravu na čelu s dr. Stipanom Matijevićem kao gradonačelnikom, koja od 20. XI. stupa na funkciju. U sastavu prve jugoslavenske gradske uprave dominirali su subotički Bunjevci (dogradonačelnik dr. Stipan Vojnić Tunić, glavni bilježnik dr. Joso Prčić, veliki kapetan, tj. šef policije inž. Ivan Ivković Ivandekić, ekonomski savjetnik dr. Mirko Ivković Ivandekić, šef poreznog zvanja Mate Dulić, financijski savjetnik Šandor Rajčić, školski nadzornik Mijo Mandić i dr.), uz subotičke Srbe (glavni odvjetnik dr. Milorad Mijatov, glavni blagajnik Dušan Manojlović, šef opskrbe Bogdan Dimitrijević, zamjenik šefa poreznoga zvanja Miladin Nedeljković i dr.), koji su imali ključnu ulogu u tome da Subotica s velikim atarom pripadne jugoslavenskoj državi. U sljedećih godinu dana bilo je više promjena u gradskoj upravi, ali je cijelo vrijeme u osnovi vlasti ostala bunjevačka dominacija u suradnji sa subotičkim Srbima.

Krupežević je službu u Subotici završio u prosincu 1919. Neven od 14. XII. 1919. je pisao: »Današnju varošku upravu pukovnik Krupežević je postavio na čelo grada Subotice i sve do danas varoška uprava je nastojala da u sporazumu i duhu pukovnika Krupeževića upravlja sa oslobođenom Suboticom«. Na oproštajnoj večeri u dvorani hotela *Zlatno jagnje* 14. XII. gradonačelnik Matijević istaknuo je velike zasluge Krupeževića »za oslobođenje i uređenje Subotice, njegovu blagu čud i susretljivo postupanje prema subotičkom građanstvu«.

Na banketu, kojem je nazočila elita subotičkih Bunjevaca i Srba, oproštajni govor održao je i Blaško Rajić. Na mjestu zapovjednika grada zamijenio ga je pukovnik Dušan Todorović.

Teritorijalna konsolidacija Kraljevstva SHS (potpisivanje Trianonskoga ugovora 4. VI. 1920.) i započeto političko uređenje države (raspisani izbori za ustavotvornu skupštinu 28. XI. 1920.), uz političko organiziranje Bunjevaca u Bunjevačko-šokačku stranku 15. IX. 1920., rezultirala je promjenom odnosa beogradske vlasti prema Subotici. Dolazi do uklanjanja zaslužnih subotičkih Hrvata iz gradske uprave – 9. XI. 1920. pomadžareni Bunjevac dr. Andrija Pletikosić, sada odan novim vlastima, postavljen je za gradonačelnika, a sa svojih dužnosti smijenjeni su i mnogi drugi pravci bunjevačkih Hrvata – dogradonačelnik dr. Josip Prčić, glavni odvjetnik dr. Mirko Ivković Ivandekić, školski nadzornici Mijo Mandić i Matija Išpanović, direktor gimnazije Ivan Vojnić Tunić itd., čime je počelo sustavno uklanjanje bunjevačkih Hrvata iz gradske uprave. Na njihova mjesta postavljani su uglavnom Srbi doseljeni iz drugih dijelova nove države, uz manji broj unitarno i prorežimskih orijentiranih Bunjevaca te pripadnika neslavenskih naroda.

Na sjednici gradske skupštine 26. V. 1933. odlučeno je da se za prve počasne građane izaberu časnici srpske vojske koji su u prvim danima oslobođenja svojim radom zadužili grad, među kojima je bio i Vladislav Krupežević. Diplomom počasnoga građanina Subotice osobno je primio tijekom proslave 15. obljetnice oslobođenja Subotice 10.-13. XI. 1933.

Lit.: S. Matijević, *Događaji koji su se odigrali u Subotici za vreme mogeg javnog delovanja od 10. nov. 1918. do 20. maja 1920. god.*, Subotica, 1928; P. Pekić, *Povijest Hrvata u Vojvodini*, Zagreb, 1930; M. Protić, *Zlatni dani Subotice*, Subotica, 1930; *Spomenica oslobođenja i ujedinjenja grada Subotice*, Subotica, 1938; J. Šokčić, *Subotica pre i posle oslobođenja*, Subotica, 1938; *Srpski biografski rečnik*, 5, Novi Sad, 2011; G. Vujnović i dr., *Gradska kuća 1912 Subotica : Városháza 2012 Szabadka*, Subotica, 2012.

S. Mačković

TISKANJE OVOGA SVESKA POMOGLI SU:

Ministarstvo kulture i informiranja Republike Srbije
Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i
nacionalne manjine – nacionalne zajednice
Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske
Grad Subotica
Hrvatsko nacionalno vijeće
Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata
Javno komunalno poduzeće *Subotica*plin

TISAK
Printex
Subotica

NAKLADA
500

